

การใช้หนังสือหายากของผู้ใช้ห้องสมุดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

นางสาวปัทม์ชนิต บาลีเขต

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-1039-9

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE USE OF RARE BOOKS IN LIBRARIES IN BANGKOK AND THE VICINITY

Miss Panchanit Baleeket

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Library and Information Science

Department of Library Science

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2002

ISBN 974-17-1039-9

บัณฑิตชนิด บาลีเขต : การใช้หนังสือหายากของผู้ใช้ห้องสมุดในกรุงเทพมหานคร
และปริมณฑล. (THE USE OF RARE BOOKS IN LIBRARIES IN BANGKOK AND
THE VICINITY) อ. ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุพรรณณี วราพร, จำนวนหน้า 205 หน้า.
ISBN 974-17-1039-9

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้หนังสือหายากของผู้ใช้ห้องสมุดใน
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในด้านวัตถุประสงค์ ความถี่ในการใช้ วิธีการเข้าถึง ภาษา
ประเภท รูปแบบและเนื้อหาของหนังสือหายากที่ใช้ รวมทั้งปัญหาในการใช้หนังสือหายาก

ผลการวิจัยพบว่าผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์การใช้หนังสือหายากเพื่อ
ศึกษาเรื่องที่สนใจ เพื่อประกอบการวิจัย เพื่อประกอบการเรียน และเพื่อเขียนบทความ เอกสาร
วิชาการ ตำรา ตามลำดับ ผู้ใช้หนังสือหายากจำนวนสูงสุดใช้หนังสือหายาก 2 – 3 ครั้ง ในรอบปี
และมีวิธีการเข้าถึงหนังสือหายากโดยค้นหาจากเครื่องมือช่วยค้นของห้องสมุด ถามบรรณารักษ์/
ผู้ให้บริการ เข้าถึงด้วยตนเองจากประสบการณ์การใช้ห้องสมุด และศึกษาคู่่มือการใช้ห้องสมุด
ตามลำดับ ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่ใช้หนังสือหายากภาษาไทย รองลงมาคือภาษาอังกฤษ ใช้
หนังสือหายากประเภทพิมพ์จำนวนจำกัด และประเภทฉบับพิมพ์ครั้งแรก ในด้านรูปแบบผู้ใช้ใช้
หนังสือหายากในรูปแบบฉบับตัวเล่มจริง สำเนาเอกสารและไมโครฟิล์ม ตามลำดับ ในด้านเนื้อหา
ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่ใช้เนื้อหาหนังสือหายากหลายหมวดวิชา โดยผู้ใช้งานสูงสุดใช้
เนื้อหาหมวดสังคมศาสตร์ในหัวข้อขนบธรรมเนียมประเพณี รองลงมาได้แก่ หมวดรวมความรู้ใน
หัวข้อหนังสืออนุสรณ์ และหมวดภูมิศาสตร์/ประวัติศาสตร์ ในหัวข้อประวัติศาสตร์ไทย ผู้ใช้หนังสือ
หายากประสบปัญหาห้องสมุดไม่ได้จัดทำดัชนีค้นเรื่องในหนังสือหายากในระดับปานกลาง

ภาควิชา บรรณารักษศาสตร์

ลายมือชื่อนิติ.....

สาขาวิชา บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ปีการศึกษา 2545

4280155022 : MAJOR LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

KEY WORD : RARE BOOK / USER

PANCHANIT BALEEKET : THE USE OF RARE BOOKS IN LIBRARIES IN BANGKOK AND THE VICINITY. THESIS ADVISOR : ASSISTANT. PROFESSOR SUPANNEE VARATORN, 205 pp. ISBN 974-17-1039-9

The purpose of this research is to study the use of rare books in libraries in Bangkok and the vicinity concerning objectives, frequency, access, language, categories, format and content of the rare books as well as their problems.

The result of the research reveals that the purpose of most of the users in using rare book are to serve their interest, to research, to study and to support article and text book writing respectively. The largest group of users use rare book 2 – 3 times per year. Most of them access to rare book by using library's search tools, consulting librarians and library's staffs, their library experience and library handbook accordingly. Most of the users use both Thai and English limited edition and first edition rare books. Concerning format of the book they use rare book in original copy, xerox copy and microfilm accordingly. In content, most of the users use rare book in various fields but the largest number among them use the social science on culture and tradition. Other content used by most of the users are the miscellaneous on memorial book and geography/historical on Thai history respectively. The problem in using rare books are the shortage of title index at a medium level.

Department / Program Library Science

Student's signature.....

Field of Study Library and Information Science

Advisor's signature.....

Academic year 2002

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความสามารถอย่างดียิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์สุพรรณiewรรษา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้คำแนะนำ ปรึกษา ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยดีตลอดมา รองศาสตราจารย์อัมพร ทีชะระ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชลธิชา สุทธินิรันดรกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ประยงค์รี พัฒนกิจจำรูญ คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้คำแนะนำเป็นอย่างดี ทำให้วิทยานิพนธ์นี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้วิจัย ขอขอบคุณหัวหน้าห้องสมุด บรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุด ที่ให้บริการหนังสือหายากทุกแห่ง รวมทั้งทุกท่านที่กรุณาให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขอขอบคุณผู้ใช้หนังสือหายากทุกท่านที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเพื่อเป็นข้อมูลในการวิจัย และขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัยที่ให้ทุนบางส่วนสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้

คุณค่าและประโยชน์อันเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยขอมอบแด่ คุณพ่อ และคุณแม่ ผู้ให้ชีวิต ให้โอกาส ให้การส่งเสริมและสนับสนุนด้านการศึกษา ความรัก ความเมตตา ความห่วงใย และเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา ขอให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการระลึกถึงพระคุณอันยิ่งใหญ่

ขอขอบพระคุณคุณตา คุณยาย คุณลุง คุณป้า คุณน้า พี่ ๆ เพื่อน ๆ รวมทั้งน้องชาย ทั้งสองที่คอยช่วยเหลือ ห่วงใยและเป็นกำลังใจเสมอมา

ท้ายที่สุดนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณคุณทัศนัย บุญมาผู้อยู่เคียงข้างและเป็นกำลังใจตลอดมา

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
สมมติฐานการวิจัย.....	9
ขอบเขตของการวิจัย.....	9
วิธีดำเนินการวิจัย.....	10
ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย.....	11
คำอธิบายศัพท์ในการวิจัย.....	11
บทที่ 2 บริทัศน์วรรณกรรม.....	12
ความหมายของหนังสือหายาก.....	12
ความสำคัญของหนังสือหายาก.....	13
ลักษณะและประเภทของหนังสือหายาก.....	14
ประวัติและพัฒนากการห้องสมุดหนังสือหายาก.....	20
ประวัติและพัฒนากการห้องสมุดหนังสือหายากในประเทศไทย.....	21
สภาพการจัดเก็บและบริการหนังสือหายากในห้องสมุดของประเทศไทย.....	22
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	41

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	49
การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น.....	49
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	50
การสร้างเครื่องมือวิจัย.....	52
การทดสอบแบบสอบถาม.....	54
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	55
การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล.....	57
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	58
จำนวนแบบสอบถามจำแนกตามห้องสมุด.....	59
ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ใช้นั่งสือหายาก.....	61
ตอนที่ 2 การใช้หนังสือหายากของผู้ใช้ห้องสมุดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.....	73
ตอนที่ 3 ปัญหาการใช้หนังสือหายาก.....	135
ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอันเนื่องมาจากการใช้หนังสือหายาก.....	156
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	159
สรุปผลการวิจัย และอภิปรายผล.....	160
การทดสอบสมมติฐาน.....	178
ข้อเสนอแนะและการประยุกต์ผลการวิจัย.....	179
แนวทางสำหรับการวิจัยในอนาคต.....	180
รายการอ้างอิง.....	181
ภาคผนวก.....	187
ภาคผนวก ก.....	188
ภาคผนวก ข.....	190
ภาคผนวก ค.....	192
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	205

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1	สรุปการจัดเก็บและบริการหนังสือหายากของหอสมุดแห่งชาติ.....26
2	สรุปการจัดเก็บและบริการหนังสือหายากของห้องสมุดเฉพาะ.....30
2	สรุปการจัดเก็บและบริการหนังสือหายากของห้องสมุดเฉพาะ (ต่อ)31
3	สรุปการจัดเก็บและบริการหนังสือหายากของห้องสมุดมหาวิทยาลัย36
3	สรุปการจัดเก็บและบริการหนังสือหายากของห้องสมุดมหาวิทยาลัย (ต่อ)37
3	สรุปการจัดเก็บและบริการหนังสือหายากของห้องสมุดมหาวิทยาลัย (ต่อ)38
4	สรุปภาพรวมสภาพการจัดเก็บและบริการหนังสือหายากในห้องสมุดในประเทศไทย.....40
5	การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามห้องสมุดที่เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูล..52
6	จำนวนแบบสอบถามจำแนกตามห้องสมุด60
7	ผู้ใช้หนังสือหายากจำแนกตามเพศ63
8	ผู้ใช้หนังสือหายากจำแนกตามอายุ.....66
9	ผู้ใช้หนังสือหายากจำแนกตามอาชีพ.....69
10	ผู้ใช้หนังสือหายากจำแนกตามระดับการศึกษา.....72
11	วัตถุประสงค์การใช้หนังสือหายาก.....75
12	ความถี่ในการใช้หนังสือหายาก78
13	จำนวนห้องสมุดที่ใช้หนังสือหายาก.....80
14	ประเภทของห้องสมุดที่ใช้หนังสือหายาก.....83
15	จำนวนหนังสือหายากที่ใช้ต่อครั้ง86
16	ภาษาของหนังสือหายากที่ใช้.....89
17	ประเภทของหนังสือหายากที่ใช้ 92
18	รูปแบบของหนังสือหายากที่ใช้95
19	วิธีการเข้าถึงหนังสือหายาก.....98
20	เครื่องมือช่วยค้นในการเข้าถึงหนังสือหายากของห้องสมุด.....101
21	ระดับความต้องการเครื่องมือช่วยค้นในการค้นหาหนังสือหายาก..... 104
22	การใช้เนื้อหาหนังสือหายาก.....107
23	การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดรวมความรู้.....110

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
24 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดปรัชญา.....	113
25 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดศาสนา.....	116
26 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดสังคมศาสตร์.....	119
27 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดภาษา.....	122
28 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดวิทยาศาสตร์/เทคโนโลยี.....	125
29 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดศิลปะ.....	128
30 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดวรรณคดี.....	131
31 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดภูมิศาสตร์/ประวัติศาสตร์.....	134
32 ปัญหาด้านการจัดหมวดหมู่หนังสือหายาก.....	137
33 ปัญหาด้านการจัดเก็บหนังสือหายาก.....	140
34 ปัญหาด้านการเข้าถึงหนังสือหายาก.....	143
35 ปัญหาเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทบัตรรายการ.....	146
36 ปัญหาเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทบรรณานุกรม.....	149
37 ปัญหาเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทดรรชนี.....	152
38 ปัญหาเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทฐานข้อมูล.....	155

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หนังสือ เป็นแหล่งรวบรวมความรู้ที่น่าสนใจที่บันทึกเรื่องราวซึ่งผู้สนใจอาจจะซื้อหรือหาอ่านได้โดยง่าย แต่เมื่อเวลาผ่านไปหนังสือบางเล่มเพิ่มค่าสูงขึ้นกลายเป็นหนังสือหายาก หนังสือหายากนอกจากจะเป็นแหล่งรวบรวมความรู้แล้วยังให้บรรยากาศของอดีตไว้อีกด้วย ดังเห็นได้จากลักษณะของภาษา ตัวพิมพ์ ภาพประกอบ ศิลปะการออกแบบรูปเล่ม ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นวิวัฒนาการและความนิยมในการจัดทำหนังสือแต่ละสมัย สิ่งเหล่านี้นอกจากจะทำให้หนังสือมีคุณค่ายิ่งขึ้นแล้ว ยังมีส่วนสำคัญทำให้หนังสือมีราคาสูงตามขึ้นไปด้วย

หนังสือหายาก คือ หนังสือเพื่อการค้นคว้าวิจัยชั้นสูง ที่ผู้ต้องการใช้ค้นคว้าไม่สามารถหาได้โดยง่ายในห้องสมุดและไม่สามารถหาซื้อได้จากสำนักพิมพ์ หรือจากร้านขายหนังสือทั่วไป (อัมพร ทีชะระ, 2524: 1) นอกเหนือจากเนื้อหาสาระที่ทำให้ผู้อ่านเกิดการเรียนรู้ กระตุ้นให้รักการอ่าน และการศึกษาค้นคว้ามากยิ่งขึ้นแล้วยังสามารถใช้หนังสือหายากประกอบการเรียบเรียงหนังสือ เขียนบทความ และข้อเขียนต่าง ๆ ตลอดจนการค้นคว้าวิจัยได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังตอบสนองความต้องการเฉพาะบุคคล หนังสือหายากของไทยส่วนใหญ่เป็นแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพชนได้บันทึกความรู้ ความคิด ความเชื่อ ประสพการณ์ ฯลฯ ในรูปแบบลายลักษณ์อักษรและรูปแบบต่าง ๆ เพื่อไม่ให้ความรู้ทั้งหลายสูญหายไป หนังสือหายากจึงมีความสำคัญต่อการศึกษา การค้นคว้าและวิจัยอย่างยิ่ง

ในประเทศไทย ในปัจจุบันมีความสนใจหนังสือหายากในระดับบุคคล ประเภทนักธุรกิจ และนักเขียนหนังสือหายาก และในระดับสถาบัน ประเภทสถาบันการศึกษา และสำนักพิมพ์ ในระดับบุคคล นักธุรกิจ เช่น ธงชัย ลิขิตพรสวรรค์ ได้จัดตั้งสำนักพิมพ์ต้นฉบับเพื่อนำหนังสือเก่าและหาได้ยากที่มีคุณค่ามาจัดพิมพ์ใหม่เพื่อจำหน่าย (ขวัญใจ เอมใจ, 2540: 106) ส่วนนักเขียนผู้ใช้ข้อมูลจากหนังสือหายากเพื่อเรียบเรียงต้นฉบับหนังสือ ได้แก่ เอนก นาวิกมูล พลาคติชัย สิทธิธัญกิจ และสมบัติ พลายน้อย เป็นต้น บุคคลเหล่านี้นับเป็นกลุ่มหลักของผู้เห็นคุณค่าของหนังสือหายากและได้แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของหนังสือหายากด้วยการจัดพิมพ์เผยแพร่และจัดแสดงนิทรรศการหนังสือหายาก (จรรุญ เบญจกุล, 2541: 20) ในระดับสถาบัน สถาบัน

อุดมศึกษาต่าง ๆ มีการจัดห้องหนังสือหายากให้บริการ ค้นคว้าวิจัยและเผยแพร่หนังสือหายาก เช่น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชในฐานะมหาวิทยาลัยเปิด ใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อหลักในการเรียนการสอน ได้จัดห้องสมุดหนังสือหายากและจัดนิทรรศการหนังสือหายากขึ้นเป็นกิจกรรมหนึ่งในบรรดากิจกรรมต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่ความรู้ในเรื่องสำคัญ ๆ ของไทยที่มีอยู่ในหนังสือหายาก ตลอดจนเผยแพร่วิธีการอนุรักษ์หนังสือหายากให้อยู่ในสภาพดีแก่นักสะสมหนังสือหายากและผู้ที่สนใจ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2541: 5) สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีห้องหนังสือหายากที่มีการจัดแสดงนิทรรศการหนังสือหายากและนำหนังสือหายากมาพัฒนาเป็นรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic book) โดยผู้ใช้สามารถสืบค้นหนังสือหายากผ่านทางระบบออนไลน์ทั้งในรูปแบบรายการบรรณานุกรมและเอกสารเต็มรูปแบบ (Full text) ซึ่งเป็นทางเลือกใหม่ให้กับผู้ใช้บริการ เพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้บริการมากยิ่งขึ้น (เบญญา รุ่งเรืองศิลป์, 2543: 38 - 46) นอกจากนี้ในระดับสถาบันก็มีความสนใจหนังสือหายากมากขึ้น ดังปรากฏว่าในปี พ.ศ. 2543 สถาบันคริสตีสแห่งประเทศไทยได้เริ่มจัดประมวลหนังสือหายากขึ้นในประเทศไทยเพื่อเป็นการเผยแพร่หนังสือหายาก และเพื่อให้หนังสือหายากอยู่ในความครอบครองของบุคคลที่เห็นถึงคุณค่าของหนังสือหายากอย่างแท้จริง (เสียดายสิ่งพิมพ์โบราณ ชุมปัญญาที่หายไป, 2543: 12) และหลังจากนั้นก็มีการจัดประมวลหนังสือหายากในประเทศไทยอีกหลายครั้ง

หนังสือหายากเป็นสื่อการอ่านที่มีความหลากหลายทั้งในด้านการจัดทำ รูปแบบ และเนื้อหา จึงมีการจำแนกออกเป็นประเภทต่าง ๆ การจำแนกประเภทหนังสือหายากซึ่งเป็นที่นิยมโดยทั่วไป จำแนกหนังสือหายากเป็น 7 ประเภท และยังจำแนกย่อยได้อีก (Cave, 1976: 17) อ้างถึงใน อัมพร ทีชะระ, 2524: 1 - 14) ประเภทแรก คือ **หนังสือเก่าแก่หาได้ยาก (rarity)** คือหนังสือที่มีค่าในด้านการพิมพ์ เป็นเอกสารปฐมภูมิ (Primary source) ในด้านประวัติและพัฒนาการการพิมพ์ของโลก เช่น หนังสือที่พิมพ์ด้วยตัวแกะไม้ (Blockbooks) หนังสือที่พิมพ์ในยุคก่อนที่มนุษย์จะคิดวิธีเรียงพิมพ์ขึ้นได้ที่เรียกว่า "อินคูนบูลา" (Incunabula) ซึ่งเป็นหนังสือที่ผลิตขึ้นด้วยวิธีเรียงพิมพ์ ประเภทที่สอง คือ **เอกสารปฐมภูมิด้านประวัติการพิมพ์ของประเทศหรือภูมิภาค (Local rarity)** เช่น หนังสือที่จัดพิมพ์ในช่วงระยะ 50 - 80 ปี ของพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทย คือระหว่าง พ.ศ. 2379 - พ.ศ. 2460 ลักษณะตัวพิมพ์ไทยในสมัยแรกนี้เลียนแบบการเขียนหนังสือด้วยปากกาจิมบนกระดาษที่ไม่เรียบนัก เอกสารปฐมภูมิในด้านประวัติการพิมพ์ของประเทศไทย เช่น เอกสารในการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของมิชชันนารี (พ.ศ. 2379) และพระบรมราชโองการประกาศห้ามสูบบุหรี่ (พ.ศ. 2382) ซึ่งเป็นเอกสารราชการฉบับแรกของไทย เป็นต้น

ประเภทที่สาม คือ **หนังสือที่มีการพิมพ์จำนวนจำกัด (Limited edition)** เป็นหนังสือที่พิมพ์ในโอกาสพิเศษต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือแจกเป็นของชำร่วยในงานต่าง ๆ เช่น ในงานครบรอบวาระสำคัญ งานกุศลและงานศพ เช่น หนังสืออนุสรณ์ในงานพระเมรุพระศพสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์พระบรมราชเทวี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้ากรรณาภรณ์เพชรรัตน์ (พ.ศ. 2423) จัดพิมพ์จำนวน 10,000 ฉบับ เพื่อพระราชทานพระสงฆ์ทั่วทุกอาราม (ทิพา ต้นปิ่นเพชร, 2510: 120 – 130) ประเภทที่สี่ คือ **หนังสือฉบับพิมพ์ครั้งแรก (First edition)** คือ หนังสือที่จัดพิมพ์ต้นฉบับเป็นรูปเล่มหนังสือเป็นครั้งแรก เช่น ระบบการจัดหมู่หนังสือแบบทศนิยมดิวิดอ์ฉบับพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ ค.ศ.1876 ประเภทที่ห้า คือ **หนังสือที่มีเนื้อหาเป็นที่กล่าวขวัญถึง (Reputation)** หมายถึง หนังสือที่เป็นผลงานเพียงเรื่องเดียวหรือส่วนน้อยที่แตกต่างไปจากผลงานส่วนใหญ่ของนักเขียนคนสำคัญ เช่น เรื่องวงศ์เทวราชเป็นพระนิพนธ์ประเภทประชดประชันซ้ำชั้นเพียงเรื่องเดียวในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2425) หนังสือที่เป็นเรื่องขุขึ้นหรือเป็นการปลอมแปลงวรรณกรรม เช่น นิราศวัดเจ้าฟ้า ซึ่งเป็นเรื่องที่สุนทรภู่ประพันธ์ให้เป็นถ้อยคำของเณรหนูพัด (ฉันทน์ ข้าวิไล, 2498: 298) เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงหนังสือประเภทอิรอตติกา (Erotica) อันเป็นสิ่งพิมพ์ที่เสนอเรื่องเกี่ยวกับการร่วมเพศ หรือเรื่องที่มีเนื้อความบางส่วนกระตุ้นความรู้สึกทางเพศ เช่น พระอภัยมณี ขุนช้างขุนแผน ลิลิตพระลอ เมื่ออ่านตลอดทั้งเล่มจะมีเนื้อหาสาระเป็นวรรณคดี แต่ถ้ามีการพิมพ์ตัดตอนให้อ่านเฉพาะบทอัศจรรย์ ก็จะเป็นอิรอตติกา ประเภทที่หก คือ **หนังสือเก่าที่มีสภาพรูปเล่มสมบูรณ์สวยงาม** เป็นหนังสือที่ใช้วัสดุมีค่าจัดทำอย่างประณีตสวยงาม เช่น ใช้น้ำ แพร ไหม แผ่นเงิน แผ่นทอง แทนกระดาษ หรือมีการเย็บปกเข้าเล่มเป็นพิเศษ รวมทั้งหนังสือที่มีภาพประกอบเด่นหรือเป็นภาพต้นฉบับและหนังสือที่มีขนาดหรือรูปเล่มพิเศษ เช่น ธรรมเนียมการปกครองราชอาณาจักร ซึ่งเป็นหนังสือฉบับพิมพ์ย่อส่วนขององค์การคำคุณสุภา จัดพิมพ์ขึ้นเป็นที่ระลึกในงานแสดงการพิมพ์ครั้งที่ 3 แห่งประเทศไทย (ธรรมเนียมการปกครองราชอาณาจักร, 2515) และประเภทที่เจ็ด คือ **หนังสือที่มีประวัติการครอบครอง (Provenance)** ได้แก่ หนังสือที่มีภาพของผู้แต่งหรือเจ้าของหนังสืออยู่ภายในเล่ม เช่น บทละครเรื่องมหาราชวงศ์พม่าแผ่นดินพระเจ้าสิปป์มินทร์จนาสำหรับละครปริดาลัย ซึ่งมีรูปผู้นิพนธ์อยู่ที่หน้าปกใน (กรมพระนาธิปประพันธ์พงศ์, 2456: หน้าปกใน) และมีตราบรรณลิตี (Bookplate) หรือตราประจำตัวของเจ้าของหนังสือ คือ กรมพระนาธิปประพันธ์พงศ์ประทับอยู่ด้วย เป็นต้น

ในด้านการรวบรวมและแหล่งรวบรวมหนังสือหายาก จากข้อมูลที่มีหลักฐาน ปรากฏแสดงว่าเริ่มขึ้นในประเทศตะวันตก โดยนักศึกษาและนักวิชาการในวิชาชีพต่าง ๆ เช่น อาจารย์ แพทย์ นักกฎหมาย ฯลฯ นิยมการสะสมหนังสือในสาขาที่ต้องใช้ประโยชน์และมีความสนใจ จึงได้เกิดแนวคิดในการจัดตั้งห้องสมุดและมีการรวบรวมหนังสือหายากไว้เป็นส่วนหนึ่งของห้องสมุด แนวคิดนี้เป็นความนิยมที่แพร่หลายในทวีปยุโรป ในช่วงศตวรรษที่ 17 – 18 ซึ่งเป็นระยะที่แนวความคิดใหม่ ๆ ทั้งด้านวิทยาศาสตร์และมนุษยศาสตร์กำลังมีพัฒนาการสูง (Cave, 1976: 17 อ้างถึงใน อัมพร ทีชะระ, 2524: 10) ห้องสมุดหนังสือหายากจึงเป็นห้องสมุดที่มีบทบาทโดยตรงในการเก็บรักษาและถ่ายทอดวัฒนธรรมจากประวัติศาสตร์สู่ยุคปัจจุบันโดยมีหน้าที่สำคัญ คือ ให้บริการค้นคว้าวิจัยขั้นสูงจากเอกสารปฐมภูมิที่ห้องสมุดรวบรวมไว้ และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและการพิมพ์

การรวบรวมหนังสือหายากของไทย เริ่มขึ้นตั้งแต่มีการจัดพิมพ์หนังสือภาษาไทย ในประเทศไทยเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2379 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยการรวบรวมหนังสือเก่าแก่หาได้ยากและหนังสือที่จัดพิมพ์ขึ้นในสมัยนั้นไว้ในหอพระสมุดหลวง ซึ่งพระมหากษัตริย์ในพระราชวงศ์จักรีทรงสร้างไว้ 3 แห่ง ได้แก่ หอพระมณเฑียรธรรม หอพระสมุดวชิรญาณ และหอพุทธศาสนสังคหะ หอพระสมุดหลวงทั้ง 3 แห่งนี้มีความสำคัญต่อการรวบรวมหนังสือหายากของไทย ดังนี้ **หอพระมณเฑียรธรรม** สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2326 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เป็นที่เก็บหนังสือพระไตรปิฎกฉบับหลวง เป็นที่ประชุมลูกขุนที่แปลพระราชสารต่างประเทศและทำพิธีจารึกพระสุพรรณบัตรเจ้านายต่างกรมตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว **หอพระสมุดวชิรญาณ และหอพุทธศาสนสังคหะ** สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยหอพระสมุดวชิรญาณสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2424 เป็นสถานที่เก็บรวบรวมหนังสือไทยและต่างประเทศซึ่งพิมพ์จำหน่ายในยุคนั้น กับเอกสารตัวเขียนสมัยกรุงศรีอยุธยาประเภทจดหมายเหตุ พระราชกฤษฎีกา ตำนาน พระไตรปิฎก พระราชพงศาวดาร ฯลฯ ส่วนหอพุทธศาสนสังคหะ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2443 เป็นสถานที่เก็บรวบรวมพระไตรปิฎก และหนังสือที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาทุกภาษา

ต่อมาเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2448 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมหอสมุดทั้ง 3 แห่งไว้ด้วยกัน จัดตั้งเป็น “หอพระสมุดสำหรับพระนคร” และยังคงเรียกว่า “หอพระสมุดวชิรญาณ” ตามพระสมณนามาภิไธยแห่งพระบาท-

สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หอพระสมุดวชิรญาณนี้ตั้งอยู่ที่พระที่นั่งศิวโมกขพิมานในพระบรมมหาราชวัง ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้ย้ายหอพระสมุดมาอยู่ที่ตึกถาวรวัตถุ หรือ หอวชิราวุธ ริมถนนหน้าพระธาตุ เรียกว่า “หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร” มีพิธีเปิดเมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2459 เนื่องในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หอสมุดแห่งนี้ได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นเป็นแหล่งรวบรวมหนังสืออันมีคุณค่ายิ่งของชาติไทยและสมบัติทางวัฒนธรรมต่างๆ มากมาย มีการวางรากฐานการจัดห้องสมุดตามมาตรฐานสากลหลายประการ เช่น เริ่มมีการจัดหมวดหมู่หนังสือ จัดทำบัตรรายการและบรรณานุกรม รวมทั้งได้ทำสิ่งที่เพิ่มพูนมรดกทางวรรณกรรมของไทยไว้อย่างมากคือ การจัดพิมพ์หนังสือต่าง ๆ ที่มีคุณค่าจำนวนมาก

ต่อมาใน พ.ศ. 2476 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการเปลี่ยนชื่อ “หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร” เป็น “หอสมุดแห่งชาติ” หนังสือหายากในหอสมุดแห่งชาติ ในระยะแรกส่วนใหญ่ได้มาจากการรับบริจาคจากเจ้านายสมัยก่อนที่ไปศึกษาต่อต่างประเทศและนำมาบริจาคให้ห้องสมุด และได้พัฒนามาโดยลำดับจนถึง พ.ศ. 2505 ในรัชกาลปัจจุบัน รัฐบาลได้อนุมัติให้ก่อสร้างอาคารหอสมุดแห่งชาติขึ้นใหม่ ณ ท่าวาสุกรี การก่อสร้างแล้วเสร็จเปิดให้บริการเมื่อ วันที่ 5 พฤษภาคม 2509 อนึ่งในเวลาต่อมาหอสมุดแห่งชาติยังได้สนองนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาชนบทโดยได้ขยายกิจการหอสมุดแห่งชาติสาขาออกไปในจังหวัดต่าง ๆ (หอสมุดแห่งชาติ, 2528: 33 – 69)

ปัจจุบันประเทศไทยมีแหล่งรวบรวมและจัดเก็บหนังสือหายากหลายประเภท ประกอบด้วยหอสมุดแห่งชาติ ห้องสมุดเฉพาะ และห้องสมุดมหาวิทยาลัย หนังสือหายากเหล่านี้มีลักษณะดังนี้

หอสมุดแห่งชาติมีแหล่งรวบรวมหนังสือหายาก 3 ห้อง ได้แก่ **ห้องพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว** มีหนังสือหายากประมาณ 60,000 เล่ม เป็นหนังสือที่ได้รับบริจาคจากพระบรมวงศานุวงศ์ในอดีตหนังสือหายากภายในห้องนี้เป็นหนังสือที่ได้รับบริจาคจากพระบรมวงศานุวงศ์ในอดีตซึ่งไปศึกษาต่อต่างประเทศและได้นำกลับมาเมืองไทย หนังสือหายากในห้องนี้นอกจากจะมีคุณค่าในตัวเองแล้ว ยังเป็นแหล่งต้นฉบับลายมือของบุคคลสำคัญของไทยอีกด้วย **ห้องหลวงวิจิตรวาทการ** เป็นแหล่งรวบรวมหนังสือหายากซึ่งเป็นผลงานของพลตรีหลวงวิจิตรวาทการ ฉบับพิมพ์ครั้งแรกและต้นฉบับลายมือเขียนของท่าน ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูล

ทางด้านวรรณคดี ปรัชญา สังคมศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ห้องพระบาท-
สมเด็จฯพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และห้องหลวงวิจิตรวาทการ มีบรรณารักษ์ให้บริการคนเดียวกัน
และรวมเรียกว่า “ห้องไทย” (ฉวีวรรณ ทวีทรัพย์เสน, สัมภาษณ์) **ห้องสมุดอนุমানราชชน** เป็น
แหล่งรวบรวมหนังสือหายากซึ่งเป็นผลงานฉบับพิมพ์ครั้งแรกของพระยาอนุমানราชชน และ
ต้นฉบับลายมือเขียนของท่านซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี นิรุกติศาสตร์
สังคมวิทยา ศาสนา และปรัชญา (สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการ
นายกรัฐมนตรี, 2536: 47 - 73) นอกจากนี้หนังสือหายากแล้วหอสมุดแห่งชาติยังเป็นแหล่งรวบรวม
พระไตรปิฎก คัมภีร์โบราณ จดหมายเหตุ และหนังสือเก่าสมัยเริ่มกิจการพิมพ์ในประเทศไทย
ซึ่งจัดเก็บไว้ในส่วนของงานเอกสารโบราณภายในหอสมุดแห่งชาติอีกด้วย (แมนมาส ขวลิขิต,
2509: 9)

ห้องสมุดหนังสือหายากประเภทห้องสมุดเฉพาะ ได้แก่ ห้องสมุดสยามสมาคมใน
พระบรมราชูปถัมภ์ ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ห้องสมุดกรมวิชาการ หอสมุด
ดำรงราชานุภาพ ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ห้องสมุด
ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร และหอสมุดรัฐสภา

ห้องสมุดหนังสือหายากประเภทห้องสมุดมหาวิทยาลัย ได้แก่ ห้องหนังสือหายาก
และห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องหนังสือหายาก
สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์ และวังท่าพระ ห้องพระบาทสมเด็จฯพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระ-
นางเจ้ารำไพพรรณี สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ห้องศาสตราจารย์
ขจร สุขพานิช สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์
คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัย
บูรพา และห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ห้องหนังสือหายากดังกล่าวข้างต้นนี้มีห้องสมุด 3 แห่ง จัดหนังสือหายากรวมไว้
กับหนังสืออ้างอิง และหนังสือสำรองโดยไม่ให้บริการ ได้แก่ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร
วังท่าพระ ห้องสมุดศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร และหอสมุดรัฐสภา

ในด้านการรวบรวมและให้บริการหนังสือหายาก จากการที่ผู้วิจัยได้สำรวจห้องสมุดดังกล่าวข้างต้นที่มีการจัดเก็บหนังสือหายากในกรุงเทพมหานครและบริเวณลพพว่า การจัดเก็บและให้บริการหนังสือหายากมีการดำเนินการเป็น 2 ลักษณะ คือ การจัดแยกหนังสือหายากออกจากหนังสือทั่วไป และจัดหนังสือหายากรวมไว้กับหนังสืออ้างอิง และหนังสือสำรอง

ห้องสมุดหนังสือหายากโดยทั่วไปมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการการค้นคว้าและวิจัย โดยเฉพาะการวิจัยเชิงประวัติที่ต้องใช้ข้อมูลในอดีตเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง เพื่อการตีความเปรียบเทียบกับหลักฐานอื่น ๆ และการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่บันทึกไว้ นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์มรดกทางวรรณกรรมและการพิมพ์ โดยการสงวนรักษารูปเล่มของหนังสือหายากให้คงอยู่ในสภาพสมบูรณ์ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2541: 54) เนื่องจากหนังสือหายากเป็นสิ่งที่มีความค่าสูงและหาทดแทนได้ยากหรือไม่ได้เลย การให้บริการหนังสือหายากจึงจำเป็นต้องมีระเบียบปฏิบัติในการใช้และการเข้าถึงเครื่องครัดกว่าการเข้าใช้หนังสือประเภทอื่น ๆ ของห้องสมุด ดังเช่น สถาบันบริการหนังสือหายากในต่างประเทศบางแห่งมีระเบียบให้บรรณารักษ์หรือผู้รับผิดชอบสัมภาษณ์ผู้ขออนุญาตเข้าค้นคว้าวิจัย เพื่อพิจารณาว่าสมควรอนุญาตให้ใช้ทรัพยากรของสถาบันบริการหรือไม่ (Duckett, 1975: 220) ในประเทศไทยก็มีระเบียบปฏิบัติเครื่องครัดในห้องสมุดบางแห่ง เช่น หอสมุดดำรงราชานุภาพ กำหนดให้ผู้ใช้บริการกรอกข้อมูลส่วนตัวและวัตถุประสงค์ในการขอใช้หนังสือหายากเมื่อขออนุญาตเข้าใช้บริการ (อมรรัตน์ ตรีเพชรสมกุล, สัมภาษณ์) สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุญาตให้นำเฉพาะดินสอไปใช้ในการจดบันทึกเท่านั้น และห้ามคัดลอกหนังสือหรือเอกสารหายากภายในห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถเพื่อประโยชน์อื่นใดนอกจากเพื่อการศึกษา (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันวิทยบริการ, 2534: 7 – 8)

ในระเบียบการใช้บริการหนังสือหายากของห้องสมุดต่าง ๆ จึงระบุหัวข้อหนังสือและเอกสารที่ให้บริการ ผู้มีสิทธิใช้บริการ วิธีปฏิบัติเพื่อขออนุญาตเข้าใช้บริการ และหลักปฏิบัติในการเข้าใช้บริการ เช่น ระเบียบการใช้บริการหนังสือหายากในห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำหนดให้ใช้หนังสือหายากได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม ผู้มีสิทธิใช้บริการต้องกรอกแบบฟอร์มการขอใช้บริการให้ถูกต้องและชัดเจน พร้อมทั้งมอบบัตรสมาชิกห้องสมุดหรือบัตรประจำตัวไว้กับบรรณารักษ์ในขณะที่ใช้หนังสือ ซึ่งจะคืนให้เมื่อบรรณารักษ์ได้ตรวจสอบสภาพหนังสือแล้ว (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันวิทยบริการ, 2534: 7 – 8) การกำหนดระเบียบการใช้บริการหนังสือหายากที่เคร่งครัดกว่าหนังสือทั่วไปอาจทำให้เกิดความไม่สะดวกแก่ผู้ใช้ เช่น การเข้าถึงหนังสือหายากอาจมีขั้นตอนมากหรือผู้ใช้ไม่สามารถเข้าถึงหนังสือ-

หายากฉบับตัวเล่มจริงได้ ต้องใช้หนังสือหายากจากฉบับถ่ายสำเนา จากการที่ผู้วิจัยสอบถามบรรณารักษ์ผู้ให้บริการหนังสือหายากในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 13 แห่ง ที่มีการจัดเก็บและให้บริการหนังสือหายาก ทำให้ทราบว่าผู้ใช้ประสบปัญหาในการใช้หนังสือหายากบางประการ เช่น ไม่มีคู่มือช่วยค้นหนังสือหายาก เครื่องมือช่วยค้นให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน และเครื่องมือช่วยค้นให้รายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือ ทำให้ไม่สะดวกในการใช้ นอกจากนี้ยังมีปัญหาไม่ทราบแหล่งข้อมูลที่ให้บริการหนังสือหายากในเรื่องที่ต้องการ และไม่ทราบบริการด้านหนังสือหายากของห้องสมุด เนื่องจากไม่มีการส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จากหนังสือหายากเท่าที่ควร

เนื่องด้วยหนังสือหายากมีความสำคัญต่อการศึกษาวิจัยอย่างมากและผู้ใช้ประสบปัญหาในการใช้บริการหนังสือหายากดังกล่าวแล้ว จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับหนังสือหายากและการจัดบริการหนังสือหายากพบว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้หนังสือหายาก การวิเคราะห์และประเมินค่าหนังสือหายาก และงานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์หนังสืออนุสรณ์งานศพซึ่งจัดเป็นหนังสือหายากประเภทพิมพ์จำนวนจำกัด อย่างไรก็ตามการวิจัยเหล่านี้เป็นการวิจัยเกี่ยวกับหนังสือหายากเฉพาะประเภท ซึ่งยังไม่มียานวิจัยที่ศึกษาผู้ใช้หนังสือหายาก ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาการใช้หนังสือหายากของผู้ใช้ห้องสมุด ซึ่งครอบคลุมการใช้หนังสือหายากทุกประเภท ทุกเนื้อหา โดยศึกษาจากห้องสมุดที่มีหนังสือหายากให้บริการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลทุกแห่ง เพื่อให้ทราบถึงลักษณะการใช้หนังสือหายาก ตลอดจนปัญหาในการใช้หนังสือหายากอันจะเป็นแนวทางแก่ห้องสมุดในการให้บริการหนังสือหายาก เพื่อให้สอดคล้องกับการใช้หนังสือหายากของผู้ใช้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษา :-

1. การใช้หนังสือหายากของผู้ใช้ห้องสมุดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในด้านวัตถุประสงค์ ความถี่ในการใช้ วิธีการเข้าถึง ภาษา ประเภท รูปแบบ และเนื้อหาของหนังสือหายากที่ใช้
2. ปัญหาการใช้หนังสือหายากของผู้ใช้ห้องสมุดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

สมมติฐานการวิจัย

1. ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่ใช้หนังสือหายากเพื่อประกอบการวิจัย ใช้หนังสือหายากภาษาไทย ฉบับพิมพ์ครั้งแรก ในรูปแบบสำเนาเอกสาร และใช้เนื้อหาด้านศิลปะและวัฒนธรรม
2. ปัญหาที่ผู้ใช้ห้องสมุดประสบในระดับมาก คือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำวรรณคดีในเรื่องในหนังสือหายาก

ขอบเขตของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ใช้หนังสือหายากจำนวน 170 คน ของห้องสมุดหนังสือหายากในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่มีการจัดเก็บเป็นระบบและให้บริการแก่บุคคลภายนอก ซึ่งผู้วิจัยสำรวจสถิติผู้ใช้บริการหนังสือหายากจากห้องสมุดที่เป็นแหล่งศึกษาและรวบรวมข้อมูลจำนวน 13 แห่ง ดังนี้

- หอสมุดแห่งชาติ
- ห้องสมุดสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์
- ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์
- ห้องสมุดกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
- หอสมุดดำรงราชานุภาพ
- ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย สำนักงานอัยการสูงสุด
- ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย
- ห้องหนังสือหายากและห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์
- ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี
สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ห้องศาสตราจารย์ชจร สุขพานิช สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีขั้นตอนดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือหายากและการใช้หนังสือหายากจากหนังสือ งานวิจัย เอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ บทความวารสาร
2. สำรวจและรวบรวมรายชื่อห้องสมุดที่ให้บริการหนังสือหายากในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑลจากเว็บไซต์รายชื่อห้องสมุดเฉพาะและห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐที่มีหนังสือหายากให้บริการ
3. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับห้องสมุดหนังสือหายากที่เป็นแหล่งศึกษาในด้านการให้บริการ หนังสือหายาก การจัดเก็บหนังสือหายาก จำนวนหนังสือหายาก ประเภทของหนังสือหายาก เนื้อหาของหนังสือหายาก และสถิติผู้ใช้บริการหนังสือหายากของห้องสมุดที่เป็นแหล่งรวบรวม ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์บรรณารักษ์ห้องสมุด และสัมภาษณ์บรรณารักษ์งานบริการหนังสือหายาก
4. สร้างเครื่องมือวิจัยแบบสอบถามจำนวน 1 ชุด เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการใช้หนังสือหายากตลอดจนปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้ใช้หนังสือหายากของห้องสมุดใน กรุงเทพมหานครและปริมณฑล แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ใช้หนังสือหายาก
 - ตอนที่ 2 การใช้หนังสือหายากของผู้ใช้ห้องสมุดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลในด้านวัตถุประสงค์ ความถี่ในการใช้ วิธีการเข้าถึง ภาษา ประเภท รูปแบบ และเนื้อหาของหนังสือหายากที่ใช้
 - ตอนที่ 3 ปัญหาการใช้หนังสือหายาก และข้อเสนอแนะ
5. ทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือวิจัยกับผู้ใช้หนังสือหายากจำนวน 8 คน (ร้อยละ 5 ของกลุ่มตัวอย่าง) ในห้องสมุดที่มีหนังสือหายากให้บริการ 2 แห่ง ซึ่งไม่ใช่แหล่งศึกษา คือ ห้องสมุดหนังสือหายากในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในภูมิภาค ได้แก่ ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี และห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของข้อคำถาม เพื่อสร้างแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์
6. แจกแบบสอบถามให้แก่ผู้ใช้บริการหนังสือหายากจำนวน 170 คน ในห้องสมุดที่เป็นแหล่งศึกษาและรวบรวมข้อมูลจำนวน 13 แห่ง

7. นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคม-ศาสตร์ (Statistical Package for the Social Science: SPSS) วิเคราะห์หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
8. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล
9. รายงานผลการวิจัย อภิปราย และเสนอแนะ

ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

เป็นแนวทางสำหรับห้องสมุดในการให้บริการหนังสือหายาก เพื่อให้สอดคล้องกับการใช้หนังสือหายากของผู้ใช้ห้องสมุดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

คำอธิบายศัพท์ในการวิจัย

ห้องสมุดที่ให้บริการหนังสือหายาก คือ ห้องสมุดที่มีการจัดหา จัดเก็บ และให้บริการหนังสือหายาก ในงานวิจัยนี้หมายความถึงห้องสมุดหนังสือหายาก 13 แห่ง ที่ให้บริการและเป็นแหล่งศึกษารวบรวมข้อมูลตามรายชื่อในขอบเขตของการวิจัย

ผู้ใช้ห้องสมุด คือ ผู้ใช้หนังสือหายากในห้องสมุด 13 แห่ง ตามรายชื่อในขอบเขตของการวิจัย (หน้า 9)

เนื้อหาด้านศิลปะ หมายถึง เนื้อหาของหนังสือหายากที่เกี่ยวกับสิ่งที่มีมนุษย์ผลิตหรือสร้างขึ้นซึ่งเป็นวิชาการทางศิลปะ ที่ถ่ายทอดออกมาเป็นรูปแบบหรืออารมณ์ ได้แก่ การออกแบบ/ประติมากรรม สถาปัตยกรรม/การก่อสร้าง การวาดภาพ การถ่ายภาพ/สมุดภาพ ดนตรี และการแสดง/การฟ้อนรำ

เนื้อหาด้านวัฒนธรรม หมายถึง เนื้อหาของหนังสือหายากที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม อันเป็นพฤติกรรมจากการรวมกลุ่มของมนุษย์ในสังคมในด้านขนบธรรมเนียมประเพณี

บทที่ 2

ปริทัศน์วรรณกรรม

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในการวิจัยเรื่องนี้ประกอบด้วยเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหนังสือหายาก ได้แก่ ความหมายของหนังสือหายาก ความสำคัญของหนังสือหายาก ลักษณะและประเภทของหนังสือหายาก ประวัติและพัฒนาการห้องสมุดหนังสือหายาก ประวัติและพัฒนาการห้องสมุดหนังสือหายากในประเทศไทย การจัดเก็บและบริการหนังสือหายากในห้องสมุดของประเทศไทย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความหมายของหนังสือหายาก

หนังสือหายาก หมายถึง หนังสือเพื่อการค้นคว้าวิจัยชั้นสูง ที่ผู้ต้องการใช้ไม่สามารถหาได้ง่ายในห้องสมุดหรือตามร้านขายหนังสือทั่วไป เมื่อห้องสมุดต้องการหนังสือหายากมักต้องสั่งซื้อจากผู้ค้าหนังสือเก่าด้วยราคาแพง (อัมพร ทีชะระ, 2524: 1) หนังสือหายากเป็นหนังสือที่มีคุณลักษณะพิเศษซึ่งมีอยู่เพียงไม่กี่เล่ม มีเนื้อหาและมีคุณค่าสูง จัดพิมพ์มานานหรือเป็นการพิมพ์ครั้งแรก และมีลักษณะที่แสดงถึงประวัติหรือเทคโนโลยีทางด้านกรพิมพ์ เดวิดคลิเมนต์ (David Clement) นักบรรณานุกรมชาวฝรั่งเศสกำหนดแนวพิจารณาไว้ว่า หนังสือที่มีอยู่ในโลกหรือในประเทศที่ผลิตที่มีจำนวนเพียง 50 ถึง 60 ฉบับ จัดเป็นหนังสือหายาก และหนังสือที่มีอยู่ไม่เกิน 10 ฉบับในโลกหรือในประเทศที่ผลิตควรเรียกว่าเป็นหนังสือหายากที่สุด นอกจากนี้หนังสือหายากยังเป็นหนังสือประเภทหนึ่งของผู้สะสมหนังสือและห้องสมุดพยายามสงวนรักษาเพื่อใช้เป็นเอกสารอ้างอิงสำหรับการค้นคว้าวิจัยที่รวบรวมไว้เพื่อการพิสูจน์ข้อเท็จจริง การตีความเปรียบเทียบกับหลักฐานอื่น ๆ ตลอดจนการถ่ายทอคอมพิวเตอร์ที่บันทึกไว้ในหนังสือ และหนังสือหายากยังเป็นมรดกทางวรรณกรรมและการพิมพ์โดยการสงวนรักษารูปเล่มของหนังสือหายากให้คงอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์จนมองเห็นคุณค่าของหนังสือเล่มนั้นได้อย่างเป็นรูปธรรม (ประยงค์อนันท์วงศ์, 2540: 51; จรูญ เบญจเจริญกุล, 2541: 19; “คลังความรู้คู่สังคมไทย” ใน หนังสือเก่า, 2541: 44; Cave, 1976: 21)

จากความหมายของคำว่าหนังสือหายากข้างต้นนี้จึงสรุปได้ว่าหนังสือหายากหมายถึง หนังสือเก่ามีคุณค่าที่ผู้ใช้ไม่สามารถหาได้ง่ายในห้องสมุดหรือตามร้านขายหนังสือทั่วไป และเป็นเอกสารสำหรับใช้ในการอ้างอิงเพื่อการศึกษาค้นคว้าวิจัยชั้นสูง

ความสำคัญของหนังสือหายาก

หนังสือเป็นมรดกทางปัญญาของมนุษย์ที่มีคุณค่า ช่วยสื่อสารเรื่องราวในอดีตถึงกันอย่างกว้างขวาง ทั้งยังพัฒนาความรู้ ความคิด และทัศนคติของมนุษย์ให้เจริญกว้างไกล หนังสือที่มีการจัดพิมพ์ขึ้นในแต่ละยุคแต่ละสมัยนั้นนับเป็นเอกสารหลักฐานชิ้นสำคัญที่ช่วยให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาสืบทราบถึงประวัติความเป็นมาของเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอดีตและสืบทอดต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่าบรรพชนได้บันทึกความรู้ ความคิด ความเชื่อ ประสบการณ์ ฯลฯ ในรูปแบบลายลักษณ์อักษรและในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อไม่ให้ความรู้ทั้งหลายสูญหายไป อีกทั้งยังเป็นการสื่อให้คนรุ่นหลังได้รับทราบ เรียนรู้ และถ่ายทอดไปยังคนรุ่นต่อ ๆ ไป นอกจากนี้หนังสือหายากยังช่วยสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตของคนแต่ละชนชาติในอดีต ตลอดจนระบบการพิมพ์และการจัดทำหนังสือในแต่ละยุคสมัยที่มีความแตกต่างกัน หนังสือเก่ามากเท่าใดก็ยิ่งหายากและยิ่งมีคุณค่า เราจึงควรอนุรักษ์หนังสือหายากไว้ เนื่องจากสามารถใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เศรษฐกิจและสังคม หนังสือหายากจึงมีความสำคัญสรุปได้ ดังนี้

1. ทำให้ผู้อ่านเกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งในการแสวงหาคำตอบด้วยตนเองย่อมต้องอาศัยการอ่านหนังสือเป็นสำคัญ หนังสือหายากจึงเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญสำหรับการเรียนรู้เรื่องในอดีตซึ่งไม่อาจหาได้จากแหล่งข้อมูลอื่น
2. กระตุ้นให้ผู้อ่านรักการอ่านและการศึกษาค้นคว้ามากยิ่งขึ้น การได้พบเห็นหนังสือหายากที่มีความหลากหลายทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบ ซึ่งอาจมีความสวยงามหรือแปลกไปจากหนังสือทั่วไป ย่อมเป็นแรงดึงดูดใจให้อยากอ่านเนื้อหาในหนังสือเล่มนั้น ๆ ซึ่งนอกจากจะเกิดความรู้ ความเข้าใจเรื่องราวของหนังสือและยังทำให้เกิดความกระตือรือร้นที่จะอ่านและศึกษาค้นคว้าต่อไปได้
3. เป็นแหล่งข้อมูลใหม่ในการเขียนหนังสือ และบทความต่าง ๆ หนังสือหายากที่จัดเก็บไว้ในห้องสมุดจะเป็นข้อมูลปฐมภูมิสำหรับการค้นคว้าอ้างอิง หนังสือบางเล่มมีเรื่องราวที่น่ารู้ แต่ไม่มีใครรู้มาก่อน จึงเป็นแหล่งข้อมูลที่ควรค่าแก่การเผยแพร่ในวงกว้างต่อไป

ลักษณะและประเภทของหนังสือหายาก

การพิจารณาตัดสินว่าหนังสือเล่มใดเป็นหนังสือหายากนั้น มีการตัดสินด้วยลักษณะและคุณค่าของหนังสือ เกณฑ์พิจารณาหนังสือเป็นหนังสือหายากซึ่งเป็นที่ยอมรับและมีการใช้โดยทั่วไปกำหนดลักษณะของหนังสือหายากไว้ 7 กลุ่ม ดังต่อไปนี้ (Cave, 1976: 17 อ้างถึงใน อัมพร ทีชะระ, 2524: 1 – 14)

1. หนังสือเก่าแก่หายาก (Rarity)

หนังสือหายากประเภทนี้เป็นหนังสือที่มีคุณค่าด้านการพิมพ์ เป็นทรัพยากรสารสนเทศประเภทหนึ่งของห้องสมุดซึ่งเป็นเอกสารปฐมภูมิ (Primary source) ในด้านประวัติและพัฒนาการพิมพ์ของโลก เช่น หนังสือที่พิมพ์ด้วยตัวแกะไม้และอินคูนาบูลา ซึ่งมีลักษณะดังนี้ หนังสือที่พิมพ์ด้วยตัวแกะไม้ (Blockbooks) เป็นหนังสือในยุคก่อนที่มนุษย์จะคิดวิธีเรียงพิมพ์ขึ้นได้ มีใช้ในประเศจีนเมื่อประมาณปี พ.ศ.1118 (ค.ศ.575) โดยใช้แม่พิมพ์ไม้แกะเป็นลวดลายและแกะตัวหนังสือที่จะพิมพ์ แล้วทาหมึกและกดลงบนกระดาษ (กำธร สติกรกุล, 2505: 57) อินคูนาบูลา (Incunabula) คือ หนังสือที่ผลิตขึ้นด้วยวิธีเรียงพิมพ์ในยุโรประหว่าง ค.ศ. 1450 ถึงวันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1501 ซึ่งเป็นระยะ 50 ปีแรกที่มนุษย์คิดค้นวิธีการเรียงพิมพ์ขึ้น ลักษณะของตัวพิมพ์ในยุคนี้เรียกว่า แบลค เลตเตอร์ (Black letter) หรือกอธิค (Gothic) ซึ่งมีเอกลักษณ์พิเศษทั้งในแง่ของศิลปะและในแง่ของประวัติการพิมพ์ มีความหมายตรงกับคำว่า "อินคูนาบูลา" ในภาษาลาตินซึ่งหมายถึงแหล่งกำเนิดหรือการเริ่มต้นกิจการต่าง ๆ ลักษณะของตัวพิมพ์แบบนี้เริ่มเปลี่ยนแปลงใน ค.ศ 1501 เมื่ออัลดัส มานูตีอัส (Aldus Manutius) คิดตัวเอน (Italic) ขึ้นใช้ ในบรรดาอินคูนาบูลาที่มีการสำรวจรวบรวมไว้ประมาณ 48,000 เล่ม ฉบับที่มีชื่อเสียงแพร่หลายที่สุดคือ "กุเตนเบิร์ก ไบเบิล" (Gutenberg Bible) ซึ่งยังพิสูจน์ไม่ได้ว่าโจฮันน์ กูเตนเบิร์ก (Johann Gutenberg) จัดพิมพ์เองที่เมืองไมนซ์ (Minz) หรือเป็นแต่เพียงผู้ควบคุมดูแลการพิมพ์อินคูนาบูลาฉบับนี้ อินคูนาบูลาฉบับนี้ปัจจุบันอยู่ในความครอบครองของหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน (Immroth and Almagno, 1974: 265 – 279)

2. เอกสารปฐมภูมิด้านประวัติการพิมพ์ของประเทศ หรือภูมิภาค (Local rarity)

การพิจารณาจัดหนังสือและเอกสารเข้าในประเภทนี้ โดยทั่วไปมักจะครอบคลุมหนังสือ

ที่จัดพิมพ์ขึ้นในระยะ 50 – 80 ปีแรกของการพัฒนาการด้านการพิมพ์ในแต่ละประเทศหรือแต่ละภูมิภาคเป็นเกณฑ์ เช่น กลุ่มประเทศสแกนดิเนเวียเริ่มมีพัฒนาการด้านการพิมพ์ราว ค.ศ. 1480 หนังสือที่ผลิตใหม่ในภูมิภาคนี้ระหว่าง ค.ศ. 1480 – 1550 จึงจัดเป็นหนังสือหายาก (Dahl, 1968: 113) ในประเทศสหรัฐอเมริกา หอสมุดแห่งมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียที่ลอสแอนเจลิสได้กำหนดปีพิมพ์ของหนังสือหายากในภูมิภาคไว้ เช่น หนังสือที่พิมพ์ในสหรัฐอเมริกา ก่อน ค.ศ. 1820 หนังสือที่พิมพ์ในรัฐแคลิฟอร์เนียก่อน ค.ศ. 1870 หนังสือที่พิมพ์ในเมืองลอสแอนเจลิสก่อน ค.ศ. 1900 จึงจัดเป็นหนังสือหายาก เป็นต้น (Powell, 1939: 104 – 107)

สำหรับการพิมพ์ในประเทศไทยซึ่งเริ่มเมื่อประมาณ พ.ศ. 2379 ระยะ 50 – 80 ปีแรกของการผลิตหนังสือจึงอยู่ระหว่าง พ.ศ. 2379 – 2460 (ค.ศ. 1836 – 1917) ลักษณะตัวพิมพ์ของไทยสมัยแรกนี้เลียนแบบการเขียนหนังสือบรรจงแบบเก่าด้วยปากกาจิมบนกระดาษที่ไม่เรียบนัก ภายหลังดร.แดน บีช บรัดเลย์ (Dr. Dan Beach Bradley) ได้คิดแก้ไขตัวพิมพ์อักษรไทยให้มีสัดส่วนงดงามขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2387 และได้มีการปรับปรุงกันต่อมาจนเป็นรูปแบบอักษรต่าง ๆ ที่ใช้กันในปัจจุบัน (กำธร สติรกุล, 2505: 57)

3. หนังสือที่มีการพิมพ์จำนวนจำกัด (Limited editions)

หนังสือที่มีการพิมพ์จำนวนจำกัดมักเป็นหนังสือที่จัดพิมพ์ในโอกาสพิเศษ หรือด้วยวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง อาจจัดพิมพ์เพียง 10 ฉบับ หรือจัดพิมพ์ระหว่าง 200 ถึง 500 ฉบับ แต่มักไม่เกิน 1,500 ฉบับ การจัดพิมพ์หนังสือในโอกาสพิเศษเพื่อเป็นอภินันทนาการ จึงใช้กระดาษอย่างดี ใช้ตัวพิมพ์ชนิดพิเศษ มีภาพประกอบสวยงาม และเย็บปกเข้าเล่มอย่างประณีต การจัดทำหนังสืออย่างพิเศษนี้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากจึงมักจะพิมพ์จำนวนจำกัดตามความต้องการใช้หรือสำหรับสมาชิกเท่านั้น หนังสือที่มีการพิมพ์จำนวนจำกัดมักจะแตกต่างจากหนังสือที่พิมพ์เพื่อจำหน่ายตามปกติซึ่งใช้วัสดุธรรมดา ในแต่ละเล่มอาจมีคำประกาศแจ้งวัตถุประสงค์ จำนวนเล่มที่พิมพ์ และเลขที่ของแต่ละฉบับและอาจมีลายมือชื่อผู้แต่งหรือผู้จัดพิมพ์ ตัวอย่างเช่น ใน ค.ศ. 1949 เอเวอลีน วอช (Evelyn Waugh) นักเขียนชาวอังกฤษ ได้จัดพิมพ์คำเทศนาของสาธุคุณ รอนัลด์ นอกซ์ (Reverend Ronald Knox) โดยในหนังสือมีข้อความพิมพ์ไว้ด้านหลังของใบรองปกว่า “หนังสือนี้จัดพิมพ์ 550 ฉบับ มี 50 ฉบับที่มีลายเซ็นกำกับชื่อผู้แต่งหนังสือ และนี่คือฉบับที่---” และยังมีข้อความแจ้งไว้ในหน้าสุดท้ายว่าเป็นการพิมพ์จำนวนจำกัดด้วย (Almagno, 1975: 184 - 186)

หนังสือที่มีการจัดพิมพ์จำนวนจำกัดในประเทศไทยเกิดจากความนิยมพิมพ์หนังสือแจกเป็นของชำร่วยเนื่องในโอกาสต่าง ๆ เช่น งานกุศล งานทำบุญวันครบรอบอายุ งานฉลองยศ งานราชพิธีต่าง ๆ และงานศพ เป็นต้น หนังสือที่พิมพ์ในโอกาสต่าง ๆ ดังกล่าวนี้อาจมีลักษณะของการพิมพ์จำนวนจำกัด เพราะมีวัตถุประสงค์เพื่อแจกแก่ผู้ที่ไปร่วมงานส่วนมากจะทำเป็นหนังสือปกแข็งเดินทองด้วยลวดลายอันวิจิตรงดงาม จึงจัดพิมพ์ตามจำนวนที่ต้องการใช้และไม่มีการจำหน่ายตามร้านหนังสือทั่วไป (ปรากฏพิชญ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2530: 20)

การจัดพิมพ์หนังสือเช่นนี้ ในประเทศไทยในอดีตพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์เท่านั้นที่สามารถจะจัดพิมพ์ได้ สำหรับราษฎรทั่วไปเมื่อต้องการพิมพ์หนังสือจำนวน 1,000 เล่มเพื่อแจกในโอกาสต่าง ๆ จะทำเป็นหนังสือปกแข็งเดินทองด้วยลวดลายอันวิจิตรงดงามเป็นส่วนน้อยประมาณ 50 – 100 เล่ม อีกประมาณ 900 เล่ม ทำเป็นปกอ่อนเพื่อจำหน่ายราคาถูก (ชูศรี กาลวันตวานิช, 2518: 36) ตัวอย่างหนังสือที่พิมพ์จำนวนจำกัดในลักษณะเช่นนี้ในประเทศไทย เช่น เรื่อง “งานละครของสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสุนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม” ของ ม.ล.ปิ่น มาลากุล (ม.ล. ปิ่น มาลากุล, 2517: ไบรอนปก) และหนังสือเรื่อง “หลักไทย” ของขุนวิจิตรมาตรา (ขุนวิจิตรมาตรา, 2471) หนังสือหายากที่มีการพิมพ์จำนวนจำกัดในปัจจุบันที่พบมากที่สุดคือ หนังสืออนุสรณ์งานศพ ซึ่งเป็นหนังสือที่ไม่อาจหาซื้อได้โดยทั่วไปเพราะมีวัตถุประสงค์ในการจัดพิมพ์เพื่อแจกเป็นของชำร่วยแก่ผู้ไปร่วมงาน หนังสืออนุสรณ์งานศพนับเป็นหนังสือหายากประเภทหนึ่งที่มีคุณค่านอกจากเนื้อหาที่น่าสนใจซึ่งรวบรวมไว้ในหนังสือแล้วยังมีภาพและชีวประวัติของผู้ตายพร้อมด้วยคำไว้อาลัย บางเล่มก็มีข้อความของผู้ทรงคุณวุฒิหรือบุคคลสำคัญในวงงานอาชีพต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น หนังสือชื่อ “วิทยารัตนากร” ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในการพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี แยมันดดา จำนวน 1,000 เล่ม เป็นต้น (ศักดิ์ศรี แยมันดดา, 2545: ไบรอนปก)

4. หนังสือฉบับพิมพ์ครั้งแรก (First edition)

หนังสือฉบับพิมพ์ครั้งแรก หมายถึง งานเขียนที่ได้รับการจัดพิมพ์ต้นฉบับออกมาเป็นรูปเล่มของหนังสือเป็นครั้งแรก (Stokes, 1972: 496) เนื่องจากการเขียนหนังสือเป็นการถ่ายทอดอารมณ์หรือบันทึกสภาพสังคม ค่านิยม วัฒนธรรม ความเชื่อ ตลอดจนชีวิตความเป็นอยู่ตามสภาพที่แท้จริงลงในหนังสือ เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป ข้อความในหนังสือนั้นจะเป็นหลักฐานอยู่

ไม่เปลี่ยนแปลงไปด้วย (เกษม สุวรรณกุล, 2517: 18 – 19) ดังนั้นในแง่ของหนังสือหายาก หนังสือฉบับพิมพ์ครั้งแรกจึงเป็นการเสนอข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ประสบการณ์ หรือเจตนาที่แท้จริงที่สุดของผู้เขียน เป็นเอกสารปฐมภูมิที่จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามเจตนาของผู้เขียน หรือตรงตามสภาพสังคมในยุคนั้นได้มากกว่าฉบับพิมพ์ครั้งต่อ ๆ มา หนังสือฉบับพิมพ์ครั้งแรก เช่น ระบบการจัดหมู่หนังสือแบบทศนิยมดิวิชั่นฉบับพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ ค.ศ.1876

5. หนังสือที่มีเนื้อหาเป็นที่กล่าวขวัญถึง (Reputation)

หนังสือที่ได้รับการตีพิมพ์แต่ละเรื่องอาจได้รับการกล่าวขวัญถึงในด้านต่าง ๆ กัน หนังสือหายากที่มีเนื้อหาเป็นที่กล่าวขวัญถึงจึงมีความหลากหลาย (ม.ล. ปิ่น มาลากุล, 2517: 19; Cave, 1976: 25; Millett, 1970: 1 – 23) ดังลักษณะต่อไปนี้

5.1 ผลงานเพียงเรื่องเดียว หรือผลงานส่วนน้อยที่แตกต่างจากผลงานส่วนใหญ่ของนักเขียนคนใดคนหนึ่ง เช่น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรมไว้เป็นจำนวนมาก แต่พระราชนิพนธ์เรื่อง “น้อยอินทเสน” เป็นผลงานเพียงเรื่องเดียวที่มี 3 ภาษา ทรงแปลเป็นภาษาอังกฤษชื่อ The Earl of Claverhouse และภาษาฝรั่งเศสชื่อ Le Duc d'Erretchagay เรื่อง “วงศ์เทวราช” เป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวประเภทประชดประชันข้ามันเพียงเรื่องเดียวและนวนิยายเรื่อง “ซาโวโรลา” (Savrola) ซึ่งอาจไม่ใช่นวนิยายที่มีคุณค่าทางวรรณคดี แต่เป็นนวนิยายเรื่องเดียวที่ เซอร์ วินสตัน เชอร์ชิลล์ (Sir Winston Churchill) เขียน เป็นต้น

5.2 เรื่องที่กุขึ้นและเป็นการปลอมแปลงวรรณกรรม (Fakes and Forgeries) คือ หนังสือหรือเอกสารที่สร้าง เขียน หรือแต่งขึ้นโดยเจตนาจะหลอกลวงว่าเป็นผลงานของนักเขียนที่มีชื่อเสียง เป็นเอกสารของบุคคลสำคัญหรือมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เนื้อหาของหนังสือประเภทนี้อาจเป็นเรื่องที่กุหรือปลอมแปลงบางส่วนหรือทั้งเล่มก็ได้ เช่น หนังสือเรื่อง “คำให้การขุนหลวงหาวัด” ฉบับของนายกุหลาบ (ก.ศ.ร.กุหลาบ) เมื่อ พ.ศ. 2426 (สมเด็จพระยา-ดำรงราชานุภาพ, 2513: 118 – 119)

5.3 หนังสือที่เสนอเรื่องเกี่ยวกับการร่วมเพศ หรือเสนอเรื่องที่กระตุ้นความรู้สึกทางเพศจำแนกเป็น 2 ชนิด คือ เสนอเรื่องราวอย่างตรงไปตรงมาตามที่เป็นจริง (Erotica realism) เช่น แบบเรียนและตำราเกี่ยวกับเพศศึกษา ตำรากามสูตรของอินเดีย เป็นต้น และหนังสือที่เสนอเรื่องราวเหนือความเป็นจริง (Erotic surrealism) โดยใช้รูปแบบของกวีนิพนธ์ คำอุปมาอุปไมยหรือ

สำนวนโวหารเชิงพรรณนา เช่น บทกวีจรรยาในวรรณกรรมไทย และนวนิยายร่วมสมัยบางเรื่องที่มี
มุ่งเสนอแต่ความสามารถทางเพศของตัวละครในลักษณะที่เกินความจริง เป็นต้น

6. หนังสือเก่าที่มีสภาพรูปเล่มสมบูรณ์สวยงาม

หมายถึง หนังสือที่มีการจัดพิมพ์ในอดีตนานมาแล้ว และมีความโดดเด่นด้วยลักษณะ
รูปเล่มดังสรุปได้ดังนี้

6.1 หนังสือเก่าที่ตกทอดมาถึงปัจจุบัน โดยยังมีสภาพรูปเล่มเหมือนเมื่อแรกที่ออก
จำหน่ายเช่น มีกล่องบรรจุ มีใบหุ้มปก (Dust jacket) ปกนอกไม่ชำรุด ทุกหน้าในเล่มไม่มีรอยพับ
หรือฉีกขาด ข้อความทุกตอนไม่เปื้อนอะไรรวมและเลือน (Cave, 1976: 27 – 29)

6.2 หนังสือซึ่งใช้วัสดุมีค่าจัดทำอย่างประณีตสวยงามเช่น ใช้นั่ง แพร ไหม
แผ่นเงิน แผ่นทองแทนกระดาษ หรือการเย็บปกเข้าเล่มทำเป็นพิเศษ เช่น ปกนอกทำด้วยงาช้าง
ประดับเพชรพลอย หรือประดับด้วยผ้าแพร ไหม โลหะต่าง ๆ ปกหลังเดินทองเป็นลวดลายวิจิตร
งดงาม มีการประดับตกแต่งหนังสือโดยการออกแบบให้ประสานกลมกลืนสอดคล้องกับเนื้อหา
ของหนังสือหรือตกแต่งในส่วนต่าง ๆ ของหน้าหนังสือ เช่น อักษรตัวแรกของชื่อเรื่องบริเวณขอบ
หน้าหนังสือ เริ่มต้นบทในหนังสือ และตอนจบเรื่อง เป็นต้น หรือการนำผงสีทอง เงิน แดง น้ำเงิน
พิมพ์เน้นที่ตัวหนังสือหรือข้อความสำคัญ (Harrop, 1971: 495) เป็นต้น

6.3 หนังสือที่มีภาพประกอบที่มีคุณค่า เช่น ภาพประกอบที่ผู้เขียนวาดหรือ
ถ่ายภาพด้วยตนเอง ภาพประกอบฝีมือจิตรกรที่มีชื่อเสียง ภาพเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์
ภาพโบราณสถาน โบราณวัตถุ และภาพบุคคลสำคัญ (อัมพร ทีชะระ, 2524: 12) เช่น หนังสือ
เรื่อง “Travels in the Central Parts of Indo – China (Siam), Combodia, and Laos During the
Year 1858 – 1859 and 1860” โดย Henry Mouhot นักสำรวจและนักธรรมชาติวิทยาชาวฝรั่งเศส
เป็นหนังสือที่มีภาพประกอบจำนวนมากทั้งรูปวาด รูปถ่าย และรูปสเกตช์ (เอนก นาวิกมูล, 2530:
110) นอกจากนี้ยังมีงานศิลปะอีกประเภทหนึ่งคือการวาดภาพประกอบที่ขอบหนังสือด้านตรงข้าม
กับสันหนังสือ (Fore-edge painting) เป็นภาพเขียนที่ใช้ตกแต่งขอบหนังสือ เมื่อเปิดหนังสือไว้
อย่างธรรมดาอาจจะเห็นได้ไม่ชัดเจน แต่จะเห็นรายละเอียดความประณีตงดงามของภาพเฉพาะ
เมื่อเปิดหรือคลี่หน้ากระดาษให้ขอบหนังสือขยายกว้างออก หนังสือที่นิยมเขียนภาพประกอบที่
ขอบส่วนใหญ่เป็นประเภทกวีนิพนธ์ของอังกฤษ คัมภีร์ไบเบิล หนังสือบทสวดมนต์ วรรณกรรม
คลาสสิกของกรีกและลาติน และหนังสือท่องเที่ยว (Skoog, 1973: 7)

6.4 หนังสือที่มีขนาดและรูปเล่มต่างไปหนังสือทั่วไป เช่น หนังสือฉบับพิมพ์

ย่อส่วน (Miniature edition) เช่น “ธรรมนูญการปกครอง” โดย องค์การค้ำของคุรุสภา ส่วนหนังสือที่มีขนาดใหญ่โตมากมักจะเป็นหนังสือภาพจิตรกรรม สถาปัตยกรรม หนังสือทางศิลปะ รวมทั้งหนังสือบางชนิดที่ทำให้มีรูปร่างต่างไปจากหนังสือทั่วไปเช่น หนังสือเด็กที่จัดทำเป็นรูปทรงต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องเพื่อดึงดูดความสนใจจากผู้อ่าน

7. หนังสือที่มีประวัติการครอบครอง (Provenance)

หมายถึงหนังสือเก่าที่มีหลักฐานแสดงว่าเคยเป็นของบุคคล เป็นสมบัติของห้องสมุดหรือซื้อจากร้านหนังสือแห่งใดแห่งหนึ่ง (Cave, 1976: 29 – 30) หลักฐานที่จะช่วยให้ทราบถึงประวัติการครอบครองของหนังสือ ได้แก่

7.1 ภาพของผู้แต่งหรือภาพเจ้าของหนังสือที่ปรากฏอยู่ในเล่ม ทั้งที่เป็นภาพวาดหรือภาพถ่าย เช่น หนังสือเรื่อง “บทละครเรื่องมหาราชวงศ์พม่าแผ่นดินพระเจ้าสีป่อมินทร์ รจนาสำหรับละครปริดาลัย” ของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ มีรูปผู้ประพันธ์ชอนอยู่ที่หน้าปกใน (กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, 2456: หน้าปกใน) และมีภาพและชีวประวัติย่อของผู้แต่งที่ใบหุ้มปกและปกนอกด้วย

7.2 บรรณสิทธิ์ (Bookplate) คือ ป้ายหรือตราประจำตัวของเจ้าของหนังสือ มีรูปแบบและลวดลายต่าง ๆ บรรณสิทธิ์นี้อาจติดไว้ที่ด้านในของปกหน้า (Front cover) หรือที่ใบรองปก (Fly leave) เพื่อระบุว่าผู้ใดหรือห้องสมุดใดเป็นเจ้าของหนังสือนั้น สำหรับหนังสือภาษาตะวันตกนอกจากเป็นตราประจำตัวแล้ว อาจมีคำภาษาลาตินว่า Ex libris ซึ่งแปลว่า จากห้องสมุดของ..... ติดด้วยชื่อตราประจำตัว หรือตราประจำตระกูลของผู้เป็นเจ้าของหนังสือ

7.3 หนังสือที่มีลายมือชื่อหรือข้อความของบุคคลที่ครอบครองในอดีต เช่น มีลายมือผู้แต่งหรือเจ้าของเดิมลงชื่อกำกับไว้ (Autograph association copy หรือ Inscribed copy) หรือลายมือผู้แต่งเขียนมอบให้มิตรสหายผู้ใกล้ชิด หรือมอบให้ห้องสมุดพร้อมทั้งลงชื่อและลงวัน เดือน ปี กำกับไว้ (Appropriate association copy) หนังสือที่เจ้าของเดิมเขียนมอบไว้ให้ผู้อื่น หรือเจ้าของหนังสือนั้นบันทึก แก้วไข เพิ่มเติมข้อความหรือความคิดเห็นของตนเกี่ยวกับหนังสือเล่มนั้นไว้ในเล่ม เป็นต้น

หนังสือหายากตามลักษณะดังกล่าวนี้ โดยทั่วไปจะมีราคาสูง เพราะนอกจากห้องสมุดจะเสาะแสวงหาหรือสงวนไว้เพื่อการค้นคว้าวิจัยโดยเฉพาะแล้ว นักสะสมหนังสือหรือร้านค้าหนังสือเก่าก็นิยมที่จะรวบรวมไว้ทั้งเพื่อความเพลิดเพลิน และเพื่อผลกำไรในการซื้อขายเช่นเดียวกับของมีค่า

ประวัติและพัฒนากิจการห้องสมุดหนังสือหายาก

ในต่างประเทศการรวบรวมหนังสือหายากโดยจัดไว้เป็นทรัพยากรสารสนเทศประเภทหนึ่งของห้องสมุด (Rare Book Collection) เป็นสิ่งที่นิยมแพร่หลายในทวีปยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่ 17 และ 18 ซึ่งเป็นระยะที่เกิดแนวความคิดใหม่ ๆ ทางด้านวิทยาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มีการคิดค้นทฤษฎีใหม่โดยนักวิทยาศาสตร์นักศึกษา และบุคคลสำคัญในอาชีพต่าง ๆ มากมาย จึงเกิดความนิยมสะสมหนังสือในสาขาที่ตนเองสนใจ หนังสือเหล่านี้ภายหลังตกทอดมาเป็นสมบัติของห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เช่น ในประเทศอังกฤษ เซอร์ โทมัส บอดเลย์ (Sir Thomas Bodley) อูทิศห้องสมุดส่วนตัวซึ่งสะสมหนังสือหายากประเภทต้นฉบับตัวเขียน (Manuscript) ไว้มากมาย พร้อมอุทิศเงินจำนวนหนึ่งเพื่อก่อตั้งห้องสมุดบอดเลียน (Bodleian Library) ในมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด และต่อมาก็มีผู้อื่นอุทิศหนังสือที่มีค่าเพิ่มเติมให้ห้องสมุดแห่งนี้อีก ห้องสมุดบอดเลียนจึงเป็นห้องสมุดหนังสือหายากที่สำคัญมากแห่งหนึ่ง ห้องสมุดหนังสือหายากของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ก็มีหนังสือจากห้องสมุดของแมทธิว พาร์คเกอร์ สังฆราชแห่งแคนเทอร์เบอรี (Matthew Parker) และห้องสมุดส่วนตัวของแซมเมียล พิบส์ (Samuel Pepys) ซึ่งสะสมหนังสือหายากประเภทอินคูนบูลาไว้มากมาย ห้องสมุดส่วนบุคคลที่มีค่าบางแห่งได้ตกทอดมาเป็นสมบัติของหอสมุดแห่งชาติของอังกฤษ เช่น รัฐสภาอังกฤษได้อนุมัติให้รัฐบาลซื้อห้องสมุดส่วนบุคคลของเซอร์ ฮันส์ สโลน (Sir Hans Sloane) ซึ่งรวบรวมหนังสือในสาขาวิทยาศาสตร์ไว้มากมายที่สุดในยุคนั้น และซื้อต้นฉบับตัวเขียนจากห้องสมุดของโรเบิร์ต ฮาร์เลย์ แห่งออกซฟอร์ด (Robert Harley) มาจัดรวมกับหนังสือที่เซอร์ โรเบิร์ต คอตตอน (Sir Robert Cotton) ทำพินัยกรรมอุทิศให้ประเทศอังกฤษ สำหรับใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ร่วมกับหนังสือของหอสมุดหลวง (Royal Library) ซึ่งกษัตริย์อังกฤษทรงรวบรวมหนังสือต่อเนื่องกันมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 15 และต่อมาก็ยังมีผู้อื่นอุทิศหนังสือหายากที่รวบรวมไว้เพิ่มเติมให้แก่ห้องสมุดแห่งนี้ (Johnson, 1970: 289 – 292)

ห้องสมุดบางแห่งที่ไม่เคยมีหนังสือหายากก็เริ่มมีการจัดเก็บและรวบรวมหนังสือ-

หายากพร้อมทั้งจัดหาหนังสือหายากเพิ่มเติมเพื่อมุ่งหมายให้เป็นห้องสมุดเพื่อการค้นคว้าวิจัย (Tree, 1957: 479 – 480) เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา หอสมุดรัฐสภาอเมริกันได้ซื้อหนังสือที่พิมพ์ในศตวรรษที่ 15 ในคริสต์ศาสนา เช่น คัมภีร์ไบเบิลฉบับพิมพ์โดยกูเตนเบิร์ก (Gutenberg) หนังสือที่พิมพ์ในสหรัฐอเมริกา ก่อนปี ค.ศ. 1801 และหนังสือที่พิมพ์ในอังกฤษก่อนปี ค.ศ. 1641 ไว้ในหอสมุด (VanWingen, 1983: 97) ห้องสมุดหนังสือหายากที่จัดตั้งขึ้นในอดีตนี้เป็นห้องสมุดเพื่อการวิจัยที่มีประโยชน์ต่อนักวิชาการอย่างมากทางด้านการค้นคว้าวิจัย และอื่น ๆ

ประวัติและพัฒนากิจการห้องสมุดหนังสือหายากในประเทศไทย

สำหรับประวัติพัฒนากิจการของการรวบรวมหนังสือหายากในหอสมุดแห่งชาติของประเทศไทยก็มีความเป็นมาในทำนองเดียวกับในประเทศตะวันตกคือ เกิดจากการรวบรวมหนังสือของหอพระสมุดหลวง ซึ่งพระมหากษัตริย์ในพระราชวงศ์จักรีตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่ปี พ.ศ.2379 – พ.ศ. 2459 ทรงสร้างไว้ 3 แห่ง คือ หอพระมณเฑียรธรรม หอพระสมุดวชิรญาณ และหอพุทธศาสนสังคหะ (แม่น้ำส ขวลิต, 2509: 9) การรวบรวมหนังสือของไทยเกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นปีที่เริ่มมีการจัดพิมพ์หนังสือไทยในประเทศไทยเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ.2379 โดยหมอบรัดเลย์ ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระทัยกิจการด้านการพิมพ์ โปรดให้จัดตั้งโรงพิมพ์ “อักษรพิมพ์การ” ขึ้นสำหรับพิมพ์ตำราเผยแพร่ให้ความรู้แก่ประชาชน และต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2427 ได้มีการจัดตั้ง “หอพระสมุดวชิรญาณ” ให้เป็นหอพระสมุดสำหรับใช้ศึกษาหาความรู้ และพระองค์ทรงเป็นผู้เริ่มการทำหนังสือข่าวราย 15 วัน ชื่อ “ราชกิจจานุเบกษา” และโปรดฯให้อัญเชิญตราพระมหามงกุฎและฉัตรคู่อันเป็นตราพระราชลัญจกรประจำพระองค์เป็นสัญลักษณ์ของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ ในสมัยนี้จึงได้มีการจัดพิมพ์หนังสือและหนังสือพิมพ์ขึ้นมากมาย (ลำดวน เทียมนิธิกุล, 2543: 68 – 73)

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการจัดระบบการศึกษาให้มีโรงเรียน หลักสูตรการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนอย่างเป็นทางการ ทำให้เกิดการพัฒนาด้านการผลิตหนังสือ มีการพิมพ์หนังสือแบบเรียน และการพิมพ์หนังสือเป็นของชำร่วย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการตั้งหอพระสมุดวชิรญาณ และโบราณคดีสโมสร มีการออกวารสารและหนังสือพิมพ์ตลอดจนการแต่งและการปลอมแปลงวรรณกรรม ซึ่งล้วนเป็นกิจกรรมเกี่ยวข้องที่ทำให้หนังสือมีพัฒนาการและแพร่หลายมากขึ้น

ในด้านการผลิตหนังสือ "หอพระสมุดวชิรญาณ" มีส่วนทำให้การแต่งหนังสือเจริญก้าวหน้า คือ ได้จัดสร้างเหรียญวชิรญาณเป็นรางวัลแก่ผู้แต่งหนังสือดีเด่น ใน พ.ศ. 2432 (พลาตาศัย สิทธิธัญกิจ, 2541 : 24) หนังสือในหอพระสมุดวชิรญาณมีทั้งหนังสือภาษาไทยและหนังสือภาษาต่างประเทศซึ่งพิมพ์จำหน่ายในยุคนั้น รวมทั้งเอกสารตัวเขียนสมัยกรุงศรีอยุธยา จดหมายเหตุ พระราชกฤษฎีกา ตำนาน พระไตรปิฎก พระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวง-ประเสริฐอักษรนิติ ฯลฯ ต่อมาใน พ.ศ. 2443 มีการจัดตั้ง "หอพุทธศาสนสังคหะ" ขึ้นที่วัดเบญจมบพิตร สำหรับเป็นที่จัดเก็บหนังสือด้านพุทธศาสนา หอสมุดแห่งนี้มีส่วนสำคัญในการจัดพิมพ์หนังสือพุทธศาสนาแจกจ่ายเผยแพร่เป็นของชำร่วย ในปี พ.ศ. 2448 มีพระบรมราชโองการประกาศตั้งหอสมุดวชิรญาณสำหรับพระนครโดยรวม "หอพระมณเฑียรธรรม" ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก กับ "หอพุทธศาสนสังคหะ" และ "หอพระสมุดวชิรญาณ" เข้าด้วยกัน การจัดหนังสือในหอสมุดวชิรญาณสำหรับพระนครแบ่งออกเป็น 3 แผนก ได้แก่ แผนกหนังสือพุทธศาสนา เป็นหนังสือตัวเขียน ตัวพิมพ์ภาษาต่าง ๆ แผนกหนังสือภาษาไทย และแผนกหนังสือภาษาต่างประเทศ (นวลจันทร์ รัตนกร, ชุตินา สัจจานันท์ และมารศรี ศิวรักษ์, 2524: 187-193)

ต่อมาเมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2459 อันเนื่องในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาวันกษัตริย์มงคลครบ 3 รอบ ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินเปิด "หอสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร" ในการนี้กรรมการหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนครได้เรียบเรียง "หนังสือตำนานหอสมุด" ขึ้นทูลเกล้าถวาย หอสมุดวชิรญาณสำหรับพระนครนอกจากจะทำหน้าที่หอพระสมุดสำหรับพระนครตามพระบรมราชโองการ "ประกาศจัดการหอพระสมุดวชิรญาณให้เป็นหอสมุดสำหรับพระนครรัตนโกสินทร์ ศก 124" แล้ว หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนครซึ่งได้พัฒนาเป็นหอสมุดแห่งชาติในเวลาต่อมายังมีหน้าที่สำคัญยิ่งในการจัดพิมพ์หนังสือเพื่อเผยแพร่ทำให้มีหนังสือดีเพิ่มขึ้นในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก (ลำดวน เทียรฆนิธิกุล, 2543: 68 – 73)

การจัดเก็บและบริการหนังสือหายากในหอสมุดของประเทศไทย

หอสมุดหนังสือหายากตามขอบเขตของงานวิจัยนี้ หมายถึง แหล่งที่จัดเก็บและให้บริการหนังสือหายากแก่ผู้ใช้ทั้งภายในและภายนอกสถาบันที่หอสมุดสังกัด เมื่อพิจารณาในด้านการรวบรวมและให้บริการหนังสือหายาก จากการที่ผู้วิจัยได้สำรวจโดยวิธีการสัมภาษณ์

บรรณารักษ์ห้องสมุด และบรรณารักษ์ห้องสมุดหนังสือหายาก พบว่ามีห้องสมุดจำนวน 16 แห่ง มีการจัดเก็บหนังสือหายากในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลซึ่งจำแนกตามประเภทของห้องสมุดได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ หอสมุดแห่งชาติ ห้องสมุดเฉพาะ และห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ ห้องสมุดเหล่านี้มีการดำเนินการจัดเก็บและให้บริการหนังสือหายากเป็น 2 ลักษณะ คือ การจัดแยกหนังสือหายากออกจากหนังสือทั่วไปซึ่งพบในห้องสมุดส่วนใหญ่ จำนวน 13 แห่ง* และการจัดหนังสือหายากรวมไว้กับหนังสืออ้างอิงและหนังสือสำรองโดยไม่ให้บริการมี 3 แห่ง ได้แก่ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร (วังท่าพระ) ห้องสมุดศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร และหอสมุดรัฐสภา ห้องสมุดเหล่านี้จัดเก็บหนังสือหายากประเภทหนังสือเก่าที่มีสภาพรูปเล่มสมบูรณ์สวยงามเป็นส่วนใหญ่ เช่น ห้องสมุดศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร มีหนังสือชุดอนุสรณ์ที่ระลึกฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ครบรอบ 200 ปี เป็นต้น ห้องสมุดที่เป็นแหล่งศึกษารวบรวมข้อมูลในการวิจัยนี้มีลักษณะในด้านระบบการจัดหมวดหมู่หนังสือหายาก การจัดเก็บหนังสือหายาก จำนวนหนังสือหายาก ภาษาของหนังสือหายาก การบริการหนังสือหายาก เนื้อหาของหนังสือหายาก และเครื่องมือช่วยค้นของห้องสมุดหนังสือหายากดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. หอสมุดแห่งชาติ

หอสมุดแห่งชาติ สังกัดกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ เป็นแหล่งค้นคว้าข้อมูลเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่สำคัญในหลายสาขาวิชา สำหรับบริการแก่ผู้ที่ศึกษาค้นคว้าวิจัยและบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะในด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หอสมุดแห่งชาติที่ท่าราชวรดิษฐ์มีห้องที่รวบรวมและให้บริการหนังสือหายาก 3 ห้อง ได้แก่ ห้องพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ห้องหลวงวิจิตรวาทการ และห้องสมุดอนุমানราชชน นอกจากห้องหนังสือหายากทั้งสามห้องดังกล่าวแล้ว หอสมุดแห่งชาติยังเป็นแหล่งรวบรวมพระไตรปิฎก คัมภีร์ไบเบิล จดหมายเหตุและหนังสือเก่าสมัยเริ่มกิจการพิมพ์ในประเทศไทย ซึ่งจัดเก็บไว้ในส่วนของงานเอกสารโบราณภายในหอสมุดแห่งชาติอีกด้วย

ห้องพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นห้องที่มีหนังสือหายากมากที่สุดในหอสมุดแห่งชาติ จัดหมวดหมู่หนังสือระบบทศนิยมดิวอี้ และจัดเก็บบนชั้นปิด หนังสือหายากที่มี

*ดูรายละเอียดในหน้า 9

ประมาณ 60,000 เล่ม เป็นภาษาไทยประมาณ 25,000 เล่ม และภาษาต่างประเทศประมาณ 35,000 เล่ม ซึ่งประกอบด้วยหนังสือภาษาอังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส รัสเซีย บาลี สันสกฤต ฯลฯ หนังสือหายากในห้องนี้ได้มาจากการรวบรวมหนังสือเก่าที่มีอยู่ในห้องต่าง ๆ ในหอสมุดแห่งชาติ มาจัดเก็บเป็นหนังสือหายาก ส่วนใหญ่เป็นหนังสือของขุนนางหรือเจ้านายสมัยก่อนที่ไปศึกษาต่างประเทศแล้วนำหนังสือกลับมาเมืองไทยและบริจาคให้แก่หอสมุดแห่งชาติ มีเนื้อหาด้านประวัติศาสตร์ และเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับความเป็นไทย วรรณคดี ปรัชญา ศาสนา สังคมศาสตร์ ภาษาศาสตร์ เป็นต้น การให้บริการหนังสือในห้องนี้จัดให้บริการแก่บุคคลทั่วไป โดยติดต่อกับ บรรณารักษ์ประจำห้องพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และห้องหลวงวิจิตรวาทการ เนื่องจากมีบรรณารักษ์ให้บริการคนเดียวกัน และขอยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน 3 – 5 เล่ม ทั้งนี้ บรรณารักษ์จะพิจารณาให้ยืมตามสภาพของหนังสือด้วย เครื่องมือช่วยค้นที่มีคือบัตรรายการ หนังสือที่มีอยู่ในห้องพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และระบบสืบค้นข้อมูลออนไลน์ โดยใช้ระบบ Horizon

ห้องหลวงวิจิตรวาทการ เป็นห้องสมุดอนุสรณ์แด่พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ จัดหมวดหมู่หนังสือระบบทศนิยมดิวอี้ จัดเก็บบนชั้นปิด มีหนังสือหายากประมาณ 2,000 เล่ม แบ่งเป็นภาษาไทยประมาณ 1,700 เล่ม และภาษาต่างประเทศประมาณ 300 เล่ม ซึ่งประกอบด้วย ภาษาอังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส ฯลฯ หนังสือหายากในห้องนี้ประกอบด้วยหนังสือที่พลตรีหลวงวิจิตรวาทการแต่งขึ้น ต้นฉบับลายมือเขียนของท่านและหนังสือที่ท่านใช้ค้นคว้าเรียบเรียง นอกจากนี้ยังมีสิ่งของอื่น ๆ เช่น รูปถ่าย เสื้อครุย และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ท่านได้รับ เป็นต้น บุคคลทั่วไป เข้าใช้ได้โดยติดต่อบรรณารักษ์ และขอยืมหนังสือเพื่อใช้ได้ครั้งละ 3 – 5 เล่ม หนังสือในห้องนี้มีเนื้อหาด้านวรรณคดี ปรัชญา สังคมศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศิลปกรรม และการบันเทิง เป็นต้น มีเครื่องมือช่วยค้นคือ บัตรรายการที่มีอยู่ในห้องหลวงวิจิตรวาทการ (ฉวีวรรณ ทรัพย์เสน, สัมภาษณ์)

ห้องสมุดอนุমানราชชน เป็นห้องสมุดอนุสรณ์แด่พระยาอนุমানราชชน มีหนังสือหายากประมาณ 4,000 เล่ม เป็นภาษาไทย 3,000 เล่ม และภาษาต่างประเทศ 1,000 เล่ม หนังสือหายากภาษาต่างประเทศประกอบด้วย ภาษาอังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส ฯลฯ หนังสือหายากในห้องนี้เป็นารรวบรวมผลงานประพันธ์ของพระยาอนุমানราชชน ในนามปากกาเสฐียรโกเศศ จัดหมวดหมู่ระบบทศนิยมดิวอี้ จัดเก็บบนชั้นปิด และมีเนื้อหาด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี นิรุกติศาสตร์ สังคมวิทยา ศาสนา และปรัชญา เป็นต้น นอกจากนี้มีจดหมาย เอกสารและสิ่งอื่น

อันเป็นอนุสรณ์เช่น รูปปั้น ภาพถ่าย ภาพเขียน แลบบันทึกเสียงของท่าน เป็นต้น (สำนักงาน-เสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2536: 47 – 73) การให้บริการในห้องนี้จัดให้บริการแก่บุคคลทั่วไป โดยติดต่อบรรณารักษ์ และให้ขอยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม มีเครื่องมือช่วยค้นคือ บัตรรายการหนังสือที่มีอยู่ในห้องสมุดอนุমানราชชนและระบบสืบค้นข้อมูลออนไลน์โดยใช้ระบบ Horizon (อนงค์ เขียวพลอย, สัมภาษณ์)

หนังสือหายากของหอสมุดแห่งชาติทั้ง 3 ห้องดังกล่าว มีการจัดหมวดหมู่หนังสือด้วยระบบทศนิยมดิวอี้ จัดเก็บบนชั้นปิดเหมือนกัน ห้องหลวงวิจิตรวาทการและห้องสมุดอนุमानราชชนจัดเป็นห้องสมุดอนุสรณ์บุคคลสำคัญ ส่วนห้องพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นเป็นที่เก็บรวบรวมหนังสือหายากภายในหอสมุดแห่งชาติทั้งหมด ทั้งนี้ห้องพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและห้องหลวงวิจิตรวาทการมีบรรณารักษ์ให้บริการคนเดียวกันและรวมเรียกว่า “ห้องไทย” ส่วนห้องสมุดอนุमानราชชนมีบรรณารักษ์ให้บริการแยกจากสองห้องดังกล่าว เนื้อหาหนังสือหายากของทั้งสามห้องมีทั้งด้านประวัติศาสตร์ วรรณคดี สังคมศาสตร์ และภาษาศาสตร์ เป็นต้น ส่วนเครื่องมือช่วยค้นคือบัตรรายการและระบบสืบค้นข้อมูลออนไลน์ในระบบ Horizon

ข้อมูลห้องหนังสือหายากในหอสมุดแห่งชาติสรุปภาพรวมในรูปแบบตารางได้ดังนี้ (ตารางที่ 1)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 สรุปการจัดเก็บและบริการหนังสือหายากของหอสมุดแห่งชาติ

หอสมุดแห่งชาติ	ห้องพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	ห้องหลวงวิจิตรวาทการ	ห้องสมุดอนุমানราชชน
การจัดหมวดหมู่	ระบบทศนิยมดิวอี้	ระบบทศนิยมดิวอี้	ระบบทศนิยมดิวอี้
การจัดเก็บ	ชั้นปิด	ชั้นปิด	ชั้นปิด
จำนวนหนังสือหายาก	60,000 เล่ม	2,000 เล่ม	4,000 เล่ม
	ภาษาไทยประมาณ 25,000 เล่ม	ภาษาไทยประมาณ 1,700 เล่ม	ภาษาไทยประมาณ 3,000 เล่ม
	ภาษาต่างประเทศ 35,000 เล่ม	ภาษาต่างประเทศ 300 เล่ม	ภาษาต่างประเทศ 1,000 เล่ม
ภาษาของหนังสือหายาก	ไทย อังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส รัสเซีย บาลี สันสกฤต จีน ฯลฯ	ไทย อังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส ฯลฯ	ไทย อังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส ฯลฯ
การบริการหนังสือหายาก	ติดต่อบรรณารักษ์ ยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน 3 – 5 เล่ม	ติดต่อบรรณารักษ์ ยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน 3 – 5 เล่ม	ติดต่อบรรณารักษ์ ยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม
เนื้อหาของหนังสือหายาก	ประวัติศาสตร์ (ความเป็นไทย) วรรณคดี ปรัชญา ศาสนา	วรรณคดี ปรัชญา สังคมศาสตร์ ภาษาศาสตร์	ประวัติศาสตร์ โบราณคดี นิรุกติศาสตร์ สังคมวิทยา
	สังคมศาสตร์ ภาษาศาสตร์	ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศิลปกรรมและการบันเทิง	ศาสนา และปรัชญา
เครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายาก	บัตรรายการที่มีอยู่ในห้องพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ	บัตรรายการที่มีอยู่ในห้องหลวงวิจิตรวาทการ	บัตรรายการที่มีอยู่ในห้องสมุดอนุमानราชชน
	และระบบสืบค้นข้อมูลออนไลน์ระบบ Horizon		และระบบสืบค้นข้อมูลออนไลน์ระบบ Horizon

2. ห้องสมุดเฉพาะ

ห้องสมุดหนังสือหายากประเภทห้องสมุดเฉพาะในกรุงเทพมหานคร นอกจากจะมีการจัดเก็บหนังสือหายากเฉพาะสาขาวิชาแล้วยังจัดเป็นห้องสมุดอนุสรณ์ และห้องสมุดกึ่ง-พิพิธภัณฑ์ ผู้วิจัยได้สำรวจแหล่งจัดเก็บและให้บริการหนังสือหายากที่เป็นห้องสมุดเฉพาะจำนวน 6 แห่ง ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ห้องสมุดสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ ศูนย์นราธิปไตยเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ห้องสมุดกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ หอสมุดดำรงราชานุภาพ ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย สำนักงานอัยการสูงสุด และห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ห้องสมุดสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์

ห้องสมุดสยามสมาคมฯ เป็นห้องสมุดที่ดำเนินงานภายใต้การดูแลของคณะกรรมการห้องสมุดซึ่งเป็นกรรมการในคณะกรรมการของสยามสมาคม ได้รับงบประมาณจากสยามสมาคมฯ และกองทุน Edwin Status Fund เพื่อจัดหาหนังสือเข้าห้องสมุด มีการจัดหมวดหมู่ระบบทศนิยมดิวอี้ จัดเก็บบนชั้นปิด มีหนังสือหายากประมาณ 15,000 เล่ม เป็นหนังสือภาษาไทยประมาณ 6,500 เล่ม และหนังสือภาษาต่างประเทศประมาณ 8,500 เล่ม ซึ่งประกอบด้วยภาษาอังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส ดัช ลาว มอญ ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีโบราณสมุดไทยที่จารด้วยอักษรไทยเหนือและภาษาบาลี แผนที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วารสารภาพถ่ายขาวดำทางประวัติศาสตร์ จุลสาร หนังสือพิมพ์พิมพ์ภาษาไทยสมัยแรก เป็นต้น ห้องสมุดนี้ให้บริการเฉพาะสมาชิก การเข้าใช้หนังสือหายากต้องติดต่อผ่านบรรณารักษ์และกรอกข้อมูลการใช้หนังสือหายาก โดยใช้ได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม เนื้อหาของหนังสือหายากที่รวบรวมเป็นด้านประวัติศาสตร์ทวีปเอเชีย ประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน ศิลปกรรมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ธรรมชาติของไทยและประเทศใกล้เคียง มีเครื่องมือช่วยค้นคือบัตรรายการ และบรรณานุกรมรายชื่อหนังสือของห้องสมุดสยามสมาคมฯ (เอกวิมล ภัทศ์ศิริ, สัมภาษณ์)

2.2 ศูนย์นราธิปไตยเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

ศูนย์นราธิปไตยเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สังกัดกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ มีหนังสือหายากประมาณ 2,000 เล่ม เป็นหนังสือภาษาไทยประมาณ 1,500 เล่ม จำนวน 801 ชื่อเรื่อง เป็นหนังสือส่วนพระองค์ของพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ และภาษา

ต่างประเทศประมาณ 500 เล่ม ซึ่งหนังสือต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ มีระบบการจัดหมวดหมู่ระบบทศนิยมดิวอี้ จัดเก็บบนชั้นปิด ให้บริการแก่บุคคลทั่วไปโดยติดต่อบรรณารักษ์เพื่อขออนุญาตใช้หนังสือหายาก กรอกข้อมูลการใช้หนังสือหายาก และยืมได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม เนื้อหาของหนังสือหายากที่รวบรวมไว้เป็นด้านสังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ การเมือง การปกครอง การต่างประเทศ รัฐประศาสนศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ประวัติบุคคล ภาษา และวรรณคดี มีเครื่องมือช่วยค้นคือบัตรรายการ และบรรณานุกรมรายชื่อหนังสือของศูนย์วิจัยเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (รัชณี ทรัพย์วิจิตร, สัมภาษณ์)

2.3 ห้องสมุดกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ห้องสมุดสังกัดกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ มีหนังสือหายากที่เป็นแบบเรียนมากที่สุดในประเทศไทย จัดหมวดหมู่หนังสือตามเนื้อหาวิชา จัดเก็บบนชั้นปิด มีหนังสือหายากที่เป็นแบบเรียนไทยในอดีตประมาณ 5,500 ชื่อเรื่อง เป็นหนังสือภาษาไทยเกือบทั้งหมดประมาณ 5,200 ชื่อเรื่อง และภาษาต่างประเทศประมาณ 300 ชื่อเรื่อง ซึ่งหนังสือต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ หนังสือหายากในห้องสมุดนี้เป็นแบบเรียนไทยในอดีตในรายวิชาสังคมศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน ห้องสมุดนี้ให้บริการแก่บุคคลทั่วไป โดยติดต่อบรรณารักษ์เพื่อขออนุญาตใช้และกรอกข้อมูลการใช้หนังสือหายากซึ่งขอใช้ได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม มีเครื่องมือช่วยค้นคือบัตรรายการที่มีอยู่ในห้องสมุดกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (มุกดา ต້องเสรีกุล, สัมภาษณ์)

2.4 หอสมุดตำราพระราชานุญาต

หอสมุดตำราพระราชานุญาต เป็นห้องสมุดหนังสือหายากประเภทหอสมุดอนุสรณ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ สังกัดกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ จัดหมวดหมู่หนังสือตามเนื้อหาวิชา จัดเก็บบนชั้นปิด มีหนังสือหายากประมาณ 7,500 เล่ม ซึ่งเป็นสมบัติส่วนพระองค์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เป็นภาษาไทยประมาณ 4,000 เล่ม และภาษาต่างประเทศประมาณ 3,500 เล่ม ประกอบด้วยภาษาอังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีเอกสารตัวเขียนและสมุดภาพอีกด้วย ห้องสมุดนี้ให้บริการแก่บุคคลทั่วไป โดยติดต่อบรรณารักษ์เพื่อขออนุญาตใช้หนังสือหายาก กรอกข้อมูลการใช้หนังสือหายาก และขอใช้หนังสือหายากได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม หนังสือหายากที่รวบรวมไว้มีเนื้อหาด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม โบราณคดี กวีนิพนธ์ ศาสนาและกฎหมาย เป็นต้น มีเครื่องมือช่วยค้น

คือ บัตรรายการและบรรณานุกรมรายชื่อหนังสือของหอสมุดดำรงราชานุภาพ (มูลนิธิ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, 2537: 3,6)

2.5 หอสมุดและพิพิธภัณฑสถานไทย สำนักงานอัยการสูงสุด

หอสมุดที่แห่งนี้เป็นหอสมุดหนังสือหายากที่จัดแบบหอสมุดกึ่งพิพิธภัณฑสถาน สำนักงานอัยการไทย สำนักงานนายกรัฐมนตรี มีการจัดหมวดหมู่โดยแบ่งตามรัชสมัย แล้วเรียงหนังสือตามลำดับอักษรชื่อเรื่อง เช่น กฎหมายสมัยรัชกาลที่ 4 จัดเก็บไว้รวมกันและเรียงตามอักษรชื่อเรื่อง สำหรับเอกสารและคำพิพากษาที่สำคัญ จัดเรียงตามปีพุทธศักราช (ตามลำดับเหตุการณ์) จัดเก็บบนชั้นปิด หนังสือหายากของหอสมุดได้รับมาจากสำนักงานอัยการจังหวัดทั่วประเทศมีจำนวนประมาณ 20,000 เล่ม เป็นภาษาไทยประมาณ 18,000 เล่ม ภาษาต่างประเทศ 200 เล่ม ซึ่งหนังสือต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ มีเครื่องมือช่วยค้นคือ บัตรรายการ นอกจากหนังสือหายากแล้วหอสมุดนี้ยังจัดเก็บรวบรวมสิ่งของเครื่องใช้ในสำนักงานอัยการ เช่น เครื่องพิมพ์ดีด โต๊ะทำงานของอัยการและผู้พิพากษาที่มีชื่อเสียงในอดีต รวมถึงหนังสือหายากที่สำคัญทางด้านกฎหมายตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 ถึงปัจจุบัน มีตู้นิทรรศการจัดแสดงจำนวนคดีทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ หอสมุดนี้ให้บริการแก่บุคคลทั่วไป โดยติดต่อบรรณารักษ์ และยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม (เอมอร ตันเถียร, สัมภาษณ์)

2.6 หอสมุดวิทยาลัยมหาดไทย

หอสมุดวิทยาลัยมหาดไทย สังกัดสถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัด กระทรวงมหาดไทย มีหนังสือหายากประมาณ 1,000 เล่ม เป็นหนังสือภาษาไทยทั้งหมด จัดหมวดหมู่หนังสือระบบทศนิยมดิวอี้ จัดเก็บบนชั้นปิด หอสมุดนี้ให้บริการแก่บุคคลทั่วไป โดยติดต่อบรรณารักษ์ และยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม หนังสือหายากที่รวบรวมไว้มีเนื้อหาด้านการเมือง การปกครองทั้งในประเทศและทั่วภูมิภาคเอเชียและหน้าที่ภารกิจของกระทรวงมหาดไทย ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน ประวัติกระทรวงมหาดไทย มีเครื่องมือช่วยค้นคือ รายชื่อหนังสือหายากของหอสมุดวิทยาลัยมหาดไทย (บุษบา ลาภวิไล, สัมภาษณ์)

ข้อมูลหอสมุดหนังสือหายากประเภทหอสมุดเฉพาะสรุปภาพรวมในรูปแบบตารางดังนี้ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 สรุปการจัดเก็บและบริการหนังสือหายากของห้องสมุดเฉพาะ

ห้องสมุดเฉพาะ	ห้องสมุดสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์	ศูนย์ราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์	ห้องสมุดกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
การจัดหมวดหมู่	ระบบทศนิยมดิวอี้	ระบบทศนิยมดิวอี้	ตามเนื้อหาวิชา
การจัดเก็บ	ชั้นปิด	ชั้นปิด	ชั้นปิด
จำนวนหนังสือหายาก	15,000 เล่ม	2,000 เล่ม	5,500 ชื่อเรื่อง
	ภาษาไทยประมาณ 6,500 เล่ม	ภาษาไทยประมาณ 1,500 เล่ม	ภาษาไทยประมาณ 5,200 ชื่อเรื่อง
	ภาษาต่างประเทศ 8,500 เล่ม	ภาษาต่างประเทศ 500 เล่ม	ภาษาต่างประเทศ 300 ชื่อเรื่อง
ภาษาของหนังสือหายาก	ไทย อังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส ดัช ลาว มอญ ฯลฯ	ไทย อังกฤษ	ไทย อังกฤษ
การบริการหนังสือหายาก	ให้บริการเฉพาะสมาชิก ติดต่อบรรณารักษ์ กรอกข้อมูลการใช้	ติดต่อบรรณารักษ์ กรอกข้อมูลการใช้หนังสือหายาก	ติดต่อบรรณารักษ์ กรอกข้อมูลการใช้หนังสือหายาก
	ยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม	ยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม	ยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม
เนื้อหาของหนังสือหายาก	ประวัติศาสตร์ทวีปเอเชีย ประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน	สังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ การเมืองการปกครอง	สังคมศาสตร์ ภาษาศาสตร์
	ศิลปกรรมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์	การต่างประเทศ รัฐประศาสนศาสตร์ ประวัติศาสตร์	ประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน
	วิทยาศาสตร์ธรรมชาติของไทยและประเทศใกล้เคียง	ประวัติบุคคล ภาษา และวรรณคดี	
เครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายาก	บัตรรายการ	บัตรรายการ	บัตรรายการที่มีอยู่ในห้องสมุดกรมวิชาการ
	บรรณานุกรมรายชื่อหนังสือของห้องสมุดสยามสมาคมฯ	บรรณานุกรมรายชื่อหนังสือของศูนย์ราธิปฯ	

ตารางที่ 2 สรุปการจัดเก็บและบริการหนังสือหายากของห้องสมุดเฉพาะ (ต่อ)

ห้องสมุดเฉพาะ	หอสมุดตำราขานุกาพ	ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย	ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย
การจัดหมวดหมู่	ตามเนื้อหาวิชา	ตามชื่อเรื่องหนังสือและแบ่งตามรัชสมัย	ระบบทศนิยมดิวอี้
การจัดเก็บ	ชั้นปิด	ชั้นปิด	ชั้นปิด
จำนวนหนังสือหายาก	7,500 เล่ม	20,000 เล่ม	1,000 เล่ม
	ภาษาไทยประมาณ 4,000 เล่ม	ภาษาไทยประมาณ 18,000 เล่ม	
	ภาษาต่างประเทศ 3,500 เล่ม	ภาษาต่างประเทศ 100 กว่าเล่ม	
ภาษาของหนังสือหายาก	ไทย อังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส ฯลฯ	ไทย อังกฤษ	เป็นหนังสือหายากภาษาไทยทั้งหมด
การบริการหนังสือหายาก	ติดต่อบรรณารักษ์ กรอกข้อมูลการใช้	ติดต่อบรรณารักษ์	ติดต่อบรรณารักษ์
	ยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม	ยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม	ยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม
เนื้อหาของหนังสือหายาก	ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม โบราณคดี กวีนิพนธ์	กฎหมายตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 ถึงปัจจุบัน	การเมืองการปกครอง หน้าที่การกิจของกระทรวงมหาดไทย
	ศาสนา และกฎหมาย	จำนวนคดีทางประวัติศาสตร์	ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน ทั้งในประเทศและ
			ทั่วภูมิภาคเอเชีย ประวัติกระทรวงมหาดไทย
เครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายาก	บัตรรายการ	บัตรรายการ	ระบบสืบค้นจากฐานข้อมูล CDS/ISIS
	บรรณานุกรมรายชื่อหนังสือของหอสมุดตำราขานุกาพ		

3. ห้องสมุดมหาวิทยาลัย

ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเป็นแหล่งรวบรวมและให้บริการหนังสือหายากแก่ อาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา และประชาชนทั่วไป เพื่อการศึกษา ค้นคว้าวิจัยขั้นสูง โดยมีแนวทางการดำเนินงานตามนโยบายห้องสมุดของแต่ละมหาวิทยาลัย ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้สำรวจห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่จัดเก็บและให้บริการหนังสือหายากในประเทศไทยจำนวน 8 แห่ง ได้แก่ ห้องหนังสือหายากและห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ห้องศาสตราจารย์ขจร สุขพานิช สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา และห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ห้องหนังสือหายากและห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ห้องหนังสือหายากในสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มี 2 ส่วน คือ ห้องหนังสือหายากมีหนังสือหายากประมาณ 20,000 เล่ม เป็นหนังสือเก่าที่มีคุณค่าทั้งทางด้านเนื้อหาและการพิมพ์ และหนังสือใหม่ซึ่งพิจารณาแล้วว่าจะเป็นหนังสือพิเศษที่หาได้ยากในอนาคต เป็นหนังสือภาษาไทยประมาณ 13,000 เล่ม ภาษาต่างประเทศประมาณ 7,000 เล่ม ประกอบด้วยภาษาอังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส ฯลฯ อีกส่วนหนึ่งคือ ห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ หนังสือส่วนหนึ่งภายในห้องนี้เป็นหนังสือหายากส่วนพระองค์ที่พระโอรส พระธิดาในกรมพระจันทบุรีนฤนาถได้ประทานให้หอสมุดกลาง มีจำนวนประมาณ 5,000 ชื่อเรื่อง โดยได้รับเมื่อ พ.ศ. 2490 และ พ.ศ. 2492 หนังสือส่วนนี้จัดเก็บในตู้กระจกโบราณที่สวยงาม

หนังสือหายากในสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทั้งหมด จัดหมวดหมู่ระบบทศนิยมดิวอี้ จัดเก็บบนชั้นปิด และให้บริการแก่อาจารย์ นิสิต นักศึกษาและบุคคลทั่วไป โดยติดต่อบรรณารักษ์เพื่อขออนุญาตใช้หนังสือหายาก และกรอกข้อมูลการใช้หนังสือหายาก โดยใช้ได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม

ห้องหนังสือหายากและห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ แม้จะมีการจัดเก็บหนังสือหายากแยกส่วนกันแต่การให้บริการอยู่ในสถานที่เดียวกัน คือมีบรรณารักษ์ให้บริการคนเดียวกัน เนื้อหาของหนังสือหายากส่วนใหญ่เป็นด้านมนุษยศาสตร์โดยเฉพาะในหมวดศาสนา วรรณคดี และประวัติศาสตร์ มีเครื่องมือช่วยค้นคือ บัตรรายการ ระบบสืบค้นข้อมูลออนไลน์ในระบบ Innopac รายการบรรณานุกรมและบรรณนิทัศน์หนังสือหายากของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระจันทบุรีนฤนาถ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สถาบันวิทยบริการ, 2534: 7 - 8)

3.2 ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ห้องสมุดหนังสือหายากแห่งนี้ มีหนังสือหายาก 5,261 เล่ม เป็นภาษาไทย 4,533 เล่ม และภาษาต่างประเทศ 728 เล่ม ซึ่งประกอบด้วยภาษาอังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส ฯลฯ จัดหมวดหมู่ระบบทศนิยมดิวอี้ จัดเก็บบนชั้นปิด ให้บริการแก่อาจารย์ นักศึกษา และบุคคลทั่วไป โดยติดต่อบรรณารักษ์และกรอกข้อมูลการขอใช้หนังสือหายากได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม หนังสือหายากในห้องสมุดนี้มีเนื้อหาหลากหลายได้แก่ ด้านกฎหมายตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ปรัชญา ศาสนา ชุมชนนิพนธ์ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และพาณิชยกรรม มีเครื่องมือช่วยค้นคือบัตรรายการและระบบสืบค้นข้อมูลออนไลน์ในระบบ Horizon (รัตนา เตชามหาชัย, สัมภาษณ์)

3.3 ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์

ห้องสมุดหนังสือหายากแห่งนี้มีหนังสือหายากประมาณ 1,700 ชื่อเรื่อง เป็นภาษาไทยประมาณ 1,300 ชื่อเรื่อง และภาษาต่างประเทศประมาณ 400 ชื่อเรื่อง โดยส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ มีการจัดหมวดหมู่หนังสือระบบรัฐสภาอเมริกัน จัดเก็บบนชั้นปิด ให้บริการแก่อาจารย์ นักศึกษา และบุคคลทั่วไป โดยติดต่อบรรณารักษ์และกรอกข้อมูลการขอใช้หนังสือหายากได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม เนื้อหาของหนังสือหายากที่รวบรวมไว้ส่วนใหญ่เป็นด้านประวัติศาสตร์ไทย มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์นอกจากนี้ยังมีหนังสือส่วนพระองค์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ซึ่งจัดแยกไว้เป็นสัดส่วน มีเครื่องมือช่วยค้นคือบัตรรายการและระบบสืบค้นข้อมูลออนไลน์ในระบบ Dynic (ฐิติมา กลิ่นทอง, สัมภาษณ์)

3.4 ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี

สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ห้องสมุดแห่งนี้เป็นห้องสมุดหนังสือหายากประเภทห้องสมุดอนุสรณ์ถึงพิพิธภัณฑสถาน มีหนังสือหายากประมาณ 1,600 ชื่อเรื่อง เป็นภาษาไทยประมาณ 700 ชื่อเรื่อง และภาษาต่างประเทศประมาณ 900 ชื่อเรื่อง ซึ่งหนังสือต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ หนังสือหายากในห้องสมุดนี้เป็นหนังสือส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทั้งที่ทรงพระราชนิพนธ์เอง หนังสือที่มีผู้อื่นเขียนเกี่ยวกับพระองค์ และหนังสือส่วนพระองค์อื่น ๆ มีการจัดหมวดหมู่หนังสือในระบบทศนิยมดิวอี้ และจัดเก็บบนชั้นปิด เนื้อหาของหนังสือหายากส่วนใหญ่ด้านประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มีเครื่องมือช่วยค้นคือบัตรรายการ การจัดห้องจำลองแบบห้องทรงพระอักษรของพระองค์ โดยจัดแสดงเครื่องใช้ส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีไว้ด้วย ให้บริการแก่อาจารย์ นักศึกษา และบุคคลทั่วไป โดยติดต่อบรรณารักษ์เพื่อขออนุญาตใช้หนังสือหายาก กรอกข้อมูลการใช้หนังสือหายากและยืมหนังสือหายากได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม (ศิริน โจรนสโรช, สัมภาษณ์)

3.5 ห้องศาสตราจารย์ขจร สุขพานิช สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ห้องสมุดหนังสือหายากแห่งนี้มีระบบการจัดหมวดหมู่หนังสือระบบทศนิยมดิวอี้ จัดเก็บบนชั้นปิด มีหนังสือหายากซึ่งเป็นสมบัติส่วนบุคคลของศาสตราจารย์ขจร สุขพานิช ประมาณ 2,000 ชื่อเรื่อง เป็นภาษาไทยประมาณ 1,200 ชื่อเรื่อง และภาษาต่างประเทศประมาณ 800 ชื่อเรื่อง ซึ่งหนังสือต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ ให้บริการแก่อาจารย์ นักศึกษา และบุคคลทั่วไป โดยติดต่อบรรณารักษ์เพื่อขออนุญาตใช้หนังสือหายาก กรอกข้อมูลการใช้หนังสือหายากและยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม เนื้อหาของหนังสือหายากส่วนใหญ่เป็นด้านประวัติศาสตร์ไทย มีเครื่องมือช่วยค้นคือบัตรรายการ และระบบสืบค้นข้อมูลออนไลน์ในระบบ Horizon (อัญชลี ลีพิทวงค์, สัมภาษณ์)

3.6 ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริมานนท์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ห้องสมุดหนังสือหายากแห่งนี้เป็นประเภทห้องสมุดอนุสรณ์ หนังสือในห้องนี้จัดหมวดหมู่ตามหัวเรื่องที่กำหนดขึ้น จัดเก็บบนชั้นปิด มีหนังสือหายากประมาณ 4,000 ชื่อเรื่อง ส่วนใหญ่เป็นภาษาต่างประเทศ มีภาษาไทยอยู่ไม่เกิน 10 ชื่อเรื่อง นอกจากนี้จะมีหนังสือหายากแล้วยังมีการจัดห้องจำลองโดยจัดแสดงเครื่องใช้ในลักษณะที่เคยจัดในบ้านเจ้าของเดิม และประดับห้องด้วยรูปภาพ ของใช้ส่วนตัว ประวัติและผลงานของคุณสุภา ศิริมานนท์ และยังเป็นห้องที่ใช้ประโยชน์ในการประชุมสัมมนากลุ่มย่อยด้วย ให้บริการแก่อาจารย์ นักศึกษา และบุคคลทั่วไป โดยติดต่อบรรณารักษ์เพื่อขออนุญาตใช้หนังสือหายาก กรอกข้อมูลการใช้หนังสือหายาก

และยืมหนังสือหายากได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม เนื้อหาของหนังสือหายากส่วนใหญ่ด้านเศรษฐศาสตร์การเมือง และประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังมีหนังสือทางด้านวรรณกรรม ด้านหนังสือพิมพ์ บทละครต่าง ๆ เป็นต้น มีเครื่องมือช่วยค้นคือ บัตรรายการและระบบการสืบค้นข้อมูลออนไลน์ในระบบ Innopac (เสาวนีย์ นุชนาฎนนท์: ม.ป.ป, 28 -33)

3.7 ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา

ห้องสมุดหนังสือหายากแห่งนี้จัดหมวดหมู่ระบบทศนิยมดิวอี้ จัดเก็บบนชั้นปิดมีหนังสือหายากประมาณ 700 เล่ม เป็นหนังสือภาษาไทยทั้งหมด ให้บริการแก่อาจารย์ นักศึกษา และบุคคลทั่วไปโดยติดต่อบรรณารักษ์เพื่อขออนุญาตใช้หนังสือหายาก กรอกข้อมูลการใช้หนังสือหายากและยืมหนังสือหายากได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม เนื้อหาของหนังสือหายากเป็นด้านประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม มีเครื่องมือช่วยค้น คือ บัตรรายการ (อาภากร ธาตุโลหะ, สัมภาษณ์)

3.8 ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ห้องสมุดหนังสือหายากแห่งนี้จัดหมวดหมู่ระบบทศนิยมดิวอี้ จัดเก็บบนชั้นปิด มีหนังสือหายากประมาณ 1,500 ชื่อเรื่อง เป็นภาษาไทยประมาณ 1,300 ชื่อเรื่อง และภาษาต่างประเทศประมาณ 200 ชื่อเรื่อง ซึ่งหนังสือต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ ให้บริการแก่อาจารย์ นักศึกษา และบุคคลทั่วไป โดยติดต่อบรรณารักษ์เพื่อขออนุญาตใช้หนังสือหายาก กรอกข้อมูลการใช้หนังสือหายากและยืมหนังสือหายากได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม เนื้อหาของหนังสือหายากส่วนใหญ่เป็นด้านประวัติศาสตร์ มีเครื่องมือช่วยค้นคือบัตรรายการ (สินีนางู สมบูรณ์เอนก, สัมภาษณ์)

ข้อมูลห้องสมุดหนังสือหายากประเภทห้องสมุดเฉพาะสรุปภาพรวมในรูปแบบตารางดังนี้ (ตารางที่ 3)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3 สรุปการจัดเก็บและบริการหนังสือหายากของห้องสมุดมหาวิทยาลัย

ห้องสมุดเฉพาะ	สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด ม. ธรรมศาสตร์	ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด ม. ศิลปากร
การจัดหมวดหมู่	ระบบทศนิยมดิวอี้	ระบบทศนิยมดิวอี้	ระบบรัฐสภาอเมริกัน
การจัดเก็บ	ชั้นปิด	ชั้นปิด	ชั้นปิด
จำนวนหนังสือหายาก	ห้องหนังสือหายาก มีประมาณ 20,000 เล่ม	5,261 เล่ม	1,700 ชื่อเรื่อง
	ภาษาไทยประมาณ 13,000 เล่ม ภาษาต่างประเทศ 7,000 เล่ม	ภาษาไทยประมาณ 4,533 เล่ม	ภาษาไทยประมาณ 1,300 ชื่อเรื่อง
	ห้องกรมพระจันทบุรีฯ มีหนังสือหายากประมาณ 5,000 ชื่อเรื่อง	ภาษาต่างประเทศ 728 เล่ม	ภาษาต่างประเทศ 400 ชื่อเรื่อง
ภาษาของหนังสือหายาก	ไทย อังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส ฯลฯ	ไทย อังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส ฯลฯ	ไทย อังกฤษ
การบริการหนังสือหายาก	ติดต่อบรรณารักษ์ กรอกข้อมูลการใช้	ติดต่อบรรณารักษ์ กรอกข้อมูลการใช้	ติดต่อบรรณารักษ์ กรอกข้อมูลการใช้
	ยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม	ยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม	ยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม
เนื้อหาของหนังสือหายาก	ศาสนา วรรณคดี และประวัติศาสตร์	กฎหมายตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ปรัชญา ศาสนา	ประวัติศาสตร์ไทย มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์
		ชุมชนนิพนธ์ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี นิติศาสตร์	หนังสือส่วนพระองค์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
		รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และพาณิชยกรรม	
เครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายาก	บัตรรายการ รายการบรรณานุกรม บรรณานิต์สน์	บัตรรายการ	บัตรรายการ
	ระบบสืบค้นข้อมูลออนไลน์ระบบ Innopac	ระบบสืบค้นข้อมูลออนไลน์ระบบ Horizon	ระบบสืบค้นข้อมูลออนไลน์ระบบ Dynic

ตารางที่ 3 สรุปการจัดเก็บและบริการหนังสือหายากของห้องสมุดมหาวิทยาลัย (ต่อ)

ห้องสมุดเฉพาะ	ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ สำนักบรรณสาร มสธ.	ห้องศาสตราจารย์.ขจร สุขพานิช มศว.	ห้องหนังสือสุภา ศิริमानนท์ คณะเศรษฐศาสตร์ ม.จุฬาฯ
การจัดหมวดหมู่	ระบบทศนิยมดิวอี้	ระบบทศนิยมดิวอี้	เรียงลำดับตามหมายเลขประจำหนังสือตั้งแต่ 1 ถึง 4,000
การจัดเก็บ	ชั้นปิด	ชั้นปิด	ชั้นปิด
จำนวนหนังสือหายาก	ห้องหนังสือหายาก มีประมาณ 1,600 ชื่อเรื่อง	2,000 ชื่อเรื่อง	4,000 ชื่อเรื่อง
	ภาษาไทยประมาณ 700 ชื่อเรื่อง	ภาษาไทยประมาณ 1,200 ชื่อเรื่อง	ภาษาไทยไม่เกิน 10 ชื่อเรื่อง
	ภาษาต่างประเทศประมาณ 900 ชื่อเรื่อง	ภาษาต่างประเทศ 800 ชื่อเรื่อง	ภาษาต่างประเทศประมาณ 4,000 ชื่อเรื่อง
ภาษาของหนังสือหายาก	ไทย อังกฤษ	ไทย อังกฤษ	ไทย อังกฤษ
การบริการหนังสือหายาก	ติดต่อบรรณารักษ์ กรอกข้อมูลการใช้	ติดต่อบรรณารักษ์ กรอกข้อมูลการใช้	ติดต่อบรรณารักษ์ กรอกข้อมูลการใช้
	ยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม	ยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม	ยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม
เนื้อหาของหนังสือหายาก	ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และสังคมศาสตร์	ประวัติศาสตร์ไทย	เศรษฐศาสตร์การเมือง ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ วรรณกรรม
			หนังสือพิมพ์ บทละคร
เครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายาก	บัตรรายการ	บัตรรายการ	บัตรรายการ
		ระบบสืบค้นข้อมูลออนไลน์ระบบ Horizon	ระบบสืบค้นข้อมูลออนไลน์ระบบ Innopac

ตารางที่ 3 สรุปการจัดเก็บและบริการหนังสือหายากของห้องสมุดมหาวิทยาลัย (ต่อ)

ห้องสมุดเฉพาะ	ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา	ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
การจัดหมวดหมู่	ระบบทศนิยมดิวอี้	ระบบทศนิยมดิวอี้
การจัดเก็บ	ชั้นปิด	ชั้นปิด
จำนวนหนังสือหายาก	ประมาณ 700 เล่ม	1,500 ชื่อเรื่อง
		ภาษาไทยประมาณ 1,300 ชื่อเรื่อง
		ภาษาต่างประเทศประมาณ 200 ชื่อเรื่อง
ภาษาของหนังสือหายาก	ไทย	ไทย อังกฤษ
การบริการหนังสือหายาก	ติดต่อบรรณารักษ์ กรอกข้อมูลการใช้	ติดต่อบรรณารักษ์ กรอกข้อมูลการใช้
	ยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม	ยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม
เนื้อหาของหนังสือหายาก	ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม	ประวัติศาสตร์
เครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายาก	บัตรรายการ	บัตรรายการ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. สรุปภาพรวมการจัดเก็บและบริการหนังสือหายากในห้องสมุดของประเทศไทย

ห้องสมุดหนังสือหายากทั้ง 3 ประเภทในงานวิจัยนี้ ได้แก่ หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดเฉพาะ และห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ มีวิธีการจัดหมวดหมู่ การจัดเก็บ และการบริหารที่ไม่แตกต่างกันมากนักในด้านการจัดเก็บ หอสมุดแห่งชาติใช้วิธีการจัดหมวดหมู่หนังสือหายากในระบบทศนิยมดิวอี้ทั้ง 3 ห้อง ส่วนห้องสมุดเฉพาะและห้องสมุดมหาวิทยาลัยใช้ระบบการจัดหมวดหมู่ทั้งระบบทศนิยมดิวอี้ และจัดเตรียมหนังสือตามเนื้อหาวิชา ห้องสมุดทั้ง 3 ประเภท จัดเก็บหนังสือหายากบนชั้นปิด โดยใช้เครื่องมือช่วยค้นหลายประเภทภายในห้องสมุด เช่น ห้องสมุดสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ และห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย มีเครื่องมือช่วยค้นทั้งบัตรรายการ ระบบสืบค้นจากฐานข้อมูล และบรรณานุกรมรายชื่อหนังสือหายาก เป็นต้น

ในด้านการบริการหนังสือหายาก ผู้ใช้ต้องติดต่อบรรณารักษ์ โดยยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน 3 – 5 เล่ม โดยห้องสมุดเฉพาะและห้องสมุดมหาวิทยาลัย ผู้ใช้สามารถยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม ส่วนหอสมุดแห่งชาติในห้องพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และห้องหลวงวิจิตรวาทการ อนุญาตให้ยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน 3 – 5 เล่ม เนื้อหาหนังสือหายากที่ห้องสมุดแต่ละแห่งให้บริการมีหลากหลาย ได้แก่ ประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ปรัชญา ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม โบราณคดี การเมืองและการปกครอง เป็นต้น ในด้านของจำนวนหนังสือหายากพบว่า มีจำนวนตั้งแต่ 2,000 – 60,000 เล่ม ห้องสมุดที่มีหนังสือหายากไม่เกิน 2,000 เล่ม ได้แก่ ห้องหลวงวิจิตรวาทการ ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ห้องขจร สุขพานิช มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร ห้องสมุดที่มีหนังสือหายากระหว่าง 2,001 – 10,000 เล่ม ได้แก่ ห้องสมุดอนุমানราชชน ห้องสมุดกรมวิชาการ หอสมุดดำรงราชานุภาพ ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ และสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และห้องสมุดที่มีหนังสือหายากตั้งแต่ 10,000 เล่ม ขึ้นไป ได้แก่ ห้องพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ห้องสมุดสยามสมาคมฯ ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย และสำนักวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในด้านภาษาของหนังสือหายากที่ห้องสมุดต่างๆ จัดเก็บและให้บริการพบว่า มีหนังสือหายากภาษาไทยจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือ ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต และภาษาจีน เป็นต้น

ตารางที่ 4 สรุปลภาพรวมสภาพการจัดเก็บและบริการหนังสือหายากในห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ในประเทศไทย

รายละเอียด	หอสมุดแห่งชาติ	ห้องสมุดเฉพาะ	ห้องสมุดมหาวิทยาลัย
การจัดหมวดหมู่	ระบบทศนิยมดิวอี้	ระบบทศนิยมดิวอี้ และมี 1 แห่ง เรียงตามเนื้อหา	ระบบทศนิยมดิวอี้ และมี 1 แห่ง เรียงตามเนื้อหา
การจัดเก็บ	ชั้นปิด	ชั้นปิด	ชั้นปิด
จำนวนหนังสือหายาก	รวมทั้ง 3 ห้องประมาณ 66,000 เล่ม	รวมทั้ง 6 ห้องสมุด ประมาณ 35,000 เล่ม	รวมทั้ง 8 ห้องสมุด ประมาณ 37,000 เล่ม
	ห้องพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ 60,000 เล่ม	ห้องสมุดสยามสมาคมฯ 15,000 เล่ม	ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ 1,600 ชื่อเรื่อง
	ห้องหลวงวิจิตรวาทการ 2,000 เล่ม	ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยฯ 2,000 เล่ม	ห้องขจร สุพานิช มศว. 2,000 ชื่อเรื่อง
	ห้องสมุดอนุমানราชธน 4,000 เล่ม	ห้องสมุดกรมวิชาการ 5,500 ชื่อเรื่อง	ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ 4,000 ชื่อเรื่อง
		หอสมุดดำรงราชานุภาพ 7,500 เล่ม	สถาบันฯ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 20,000 เล่ม
		ห้องสมุดและพิพิธภัณฑสถานไทย 20,000 เล่ม	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 5,216 เล่ม
		ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย 1,000 เล่ม	สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร 1,700 ชื่อเรื่อง
ภาษาของหนังสือหายาก	ไทย อังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส รัสเซีย บาลี	ไทย อังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส ดัช ลาว มอญ	ไทย อังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส
	สันสกฤต จีน ฯลฯ	ส่วนใหญ่อยู่ในห้องสมุดสยามสมาคมฯ	
การบริการหนังสือหายาก	ติดต่อบรรณารักษ์ยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน	ติดต่อบรรณารักษ์ยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน	ติดต่อบรรณารักษ์ยืมหนังสือได้ครั้งละไม่เกิน
	3 – 5 เล่ม	3 เล่ม	3 เล่ม
เนื้อหาของหนังสือหายาก	ประวัติศาสตร์ (ความเป็นไทย) วรรณคดี	เน้นด้านสังคมศาสตร์ ภาษาศาสตร์	เน้นด้านประวัติศาสตร์ มนุษยศาสตร์
	ปรัชญา ศาสนา สังคมศาสตร์ ภาษาศาสตร์	ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม โบราณคดี	สังคมศาสตร์ ศาสนา ภาษาศาสตร์ วัฒนธรรม
	วิทยาศาสตร์ ฯลฯ	การเมือง การปกครอง ฯลฯ	วรรณคดี การเมือง การปกครอง ฯลฯ
เครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายาก	บัตรรายการ และระบบสืบค้นข้อมูลออนไลน์	บัตรรายการ และบรรณานุกรม	บัตรรายการ และระบบสืบค้นข้อมูลออนไลน์
	ระบบ Horizon	มี 1 แห่ง (ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย)	ระบบ Horizon, Dynic และ Innopac
		ใช้ระบบสืบค้นจากฐานข้อมูล CDS/ISIS	

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหนังสือหายากโดยตรงมีน้อย ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่ศึกษาถึงประวัติและวิวัฒนาการของการพิมพ์ ตลอดจนเนื้อหาของหนังสือที่จัดพิมพ์ในประเทศไทย และจากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหนังสือหายากและการจัดบริการหนังสือหายากในประเทศไทย จำนวน 12 เรื่อง ซึ่งเป็นงานวิจัยเกี่ยวกับการใช้หนังสือหายาก 2 เรื่อง การวิเคราะห์และประเมินค่าหนังสือหายาก 6 เรื่อง และงานวิจัยเกี่ยวกับหนังสืออนุสรณ์งานศพ 4 เรื่อง ส่วนงานวิจัยเกี่ยวกับหนังสือหายากของต่างประเทศพบเพียง 2 เรื่อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

งานวิจัยในประเทศไทย

งานวิจัยเกี่ยวกับการใช้หนังสือหายาก

งานวิจัยเกี่ยวกับการใช้หนังสือหายากเป็นงานวิจัยการใช้หนังสืออนุสรณ์งานศพ ซึ่งจัดเป็นหนังสือหายากประเภทพิมพ์จำนวนจำกัด มี 2 เรื่อง ได้แก่ งานวิจัยของชฎาภรณ์ จันทรประเสริฐ (2533) และงานวิจัยของสุตารัตน์ รัตนราช (2542) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ชฎาภรณ์ จันทรประเสริฐ (2533) ศึกษาเรื่องความสนใจในการอ่านหนังสืออนุสรณ์งานศพของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชน มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาความสนใจในการอ่านส่วนต่าง ๆ ของหนังสืออนุสรณ์งานศพและสาเหตุในการไม่อ่านหนังสืออนุสรณ์งานศพ ศึกษาความสนใจของผู้อ่านด้านเนื้อหาสาขาวิชาต่าง ๆ ที่พิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์งานศพ และศึกษาทัศนคติของผู้อ่านที่มีต่อหนังสืออนุสรณ์งานศพในด้านการจัดพิมพ์ ได้แก่ ลักษณะรูปเล่ม ภาพประกอบ และกระดาษ โดยใช้วิธีการสำรวจ จากกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ใช้ห้องสมุดประชาชน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนส่วนใหญ่อ่านหนังสืออนุสรณ์งานศพ สาเหตุในการอ่านเพราะต้องการทราบชีวิตประวัติของผู้ตาย และเนื้อหาในหนังสืออนุสรณ์งานศพตรงกับความสนใจ สำหรับผู้ไม่อ่านสาเหตุการไม่อ่านคือ ไม่มีความจำเป็นต้องอ่านในขณะนั้น หนังสืออนุสรณ์งานศพรูปเล่มไม่สวยงาม การจัดพิมพ์ไม่ดี ปัญหาในการใช้หนังสืออนุสรณ์งานศพ คือ การเข้าถึงตัวเล่มคือ ไม่มีโอกาสได้รับแจกหนังสืออนุสรณ์งานศพ และไม่ทราบว่าห้องสมุดมีหนังสืออนุสรณ์งานศพหรือไม่ ห้องสมุดประชาชนที่มีหนังสืออนุสรณ์งานศพมากที่สุดคือ ห้องสมุดประชาชนนนทบุรี และห้องสมุดประชาชนที่มีหนังสืออนุสรณ์งานศพน้อยที่สุดคือ ห้องสมุดประชาชน

กรุงเทพมหานครวัดราชฎาธิษฐานราชวรวิหาร สำหรับพระคณะของผู้อ่านส่วนใหญ่เห็นว่าหนังสืออนุสรณ์งานศพควรมีขนาดเท่าฝ่ามือเกิดบู๊ค ปกสีชาวมิพม์ด้วยอักษรสีดำ สวยงามสะดุคตา มีภาพประกอบภายในเล่ม และใช้กระดาษคุณภาพปานกลาง

สุดารัตน์ รัตนราช (2542) ศึกษาเรื่องการใช้หนังสืออนุสรณ์งานศพในกลุ่มนักวิชาการประวัติศาสตร์ในมหาวิทยาลัยของรัฐ ในด้านวัตถุประสงค์ ประสพการณ์ในการใช้ ส่วนประกอบของหนังสืออนุสรณ์งานศพที่ใช้ เนื้อหา แหล่งที่ใช้ รวมทั้งปัญหาในการใช้ โดยใช้วิธีการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่าง คือ นักวิชาการประวัติศาสตร์ในมหาวิทยาลัยของรัฐ ผลการวิจัยพบว่า นักวิชาการประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ใช้หนังสืออนุสรณ์งานศพโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการหาความรู้ และศึกษาชีวประวัติของผู้ตาย จำนวนเท่ากัน นักวิชาการประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ ได้รับหนังสืออนุสรณ์งานศพโดยได้รับแจกในงานฌาปนกิจศพมากที่สุด ในช่วงเวลา 3 ปีการศึกษา พบว่านักวิชาการประวัติศาสตร์จำนวนมากที่สุดใช้หนังสืออนุสรณ์งานศพจำนวนไม่เกิน 5 เล่ม ส่วนประกอบของหนังสืออนุสรณ์งานศพที่นักวิชาการประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ใช้คือเนื้อหา และเนื้อหาของหนังสืออนุสรณ์งานศพที่นักวิชาการประวัติศาสตร์ใช้ในระดั้มาก ได้แก่ ชิวประวัติ ประวัตติระกูล ราชสกุล/เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ประวัติศาสตร์ไทย และปัญหาที่นักวิชาการประวัติศาสตร์ประสบในระดั้มากได้แก่ ปัญหาด้านการเผยแพร่หนังสืออนุสรณ์งานศพคือเผยแพร่ในวงจำกัดและหาอ่านยาก ไม่ทราบว่ามีหนังสืออนุสรณ์งานศพเรื่องใดบ้าง และไม่ทราบแหล่งที่มีหนังสืออนุสรณ์งานศพที่ต้องการ

งานวิจัยเกี่ยวกับการใช้หนังสือหายากทั้งสองเรื่องนี้มีทั้งส่วนที่สอดคล้อง และแตกต่างกัน ส่วนที่สอดคล้องได้แก่ วัตถุประสงค์ในการใช้ของผู้ใช้ซึ่งพบว่าผู้ใช้หนังสืออนุสรณ์งานศพเพื่อหาความรู้และศึกษาชีวประวัติผู้ตาย ในด้านเนื้อหาผู้ใช้ใช้ส่วนที่เป็นชีวประวัติของผู้ตาย ในด้านปัญหาการใช้หนังสืออนุสรณ์งานศพพบว่าปัญหาที่ผู้ใช้ประสบคือ ไม่ทราบแหล่งหนังสืออนุสรณ์งานศพที่ให้บริการเช่นเดียวกัน ส่วนประเด็นที่แตกต่างคืองานวิจัยของสุดารัตน์ รัตนราช ศึกษาการใช้หนังสือหายากของกลุ่มนักวิชาการประวัติศาสตร์ ส่วนงานวิจัยของชฎาภรณ์ จันทรประเสริฐ ศึกษาความสนใจในการอ่านของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนโดยทั่วไป นอกจากนี้งานวิจัยของสุดารัตน์ รัตนราช ยังมีการศึกษาเนื้อหาของหนังสืออนุสรณ์งานศพที่นักวิชาการประวัติศาสตร์ใช้ซึ่งได้แก่ ชิวประวัติ ประวัตติระกูล ราชสกุล/เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ประวัติศาสตร์ไทย สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และขนบธรรมเนียม/คติชนวิทยา เป็นต้น

งานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์และประเมินค่าหนังสือหายาก

งานวิจัยที่เป็นการวิเคราะห์และประเมินค่าหนังสือหายากมีจำนวน 6 เรื่อง เป็นการวิจัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 จนถึงปี พ.ศ. 2533 เป็นการวิเคราะห์และประเมินค่าหนังสือหายากที่มีเนื้อหาเฉพาะด้าน จำนวน 2 เรื่อง และการวิเคราะห์และประเมินค่าหนังสือหายากที่มีอยู่ในห้องสมุดทั้งหมด จำนวน 4 เรื่อง ดังนี้

มนวิภา ไชยพันธุ์ (2515) ศึกษาเรื่องการประเมินคุณค่าเอกสารทางประวัติศาสตร์ไทย ระหว่างปลายพุทธศตวรรษที่ 18 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 21 ใช้การวิจัยโดยวิธีการสำรวจและรวบรวมเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ๆ เอกสารที่ใช้ในการวิจัยนี้ล้วนเป็นเอกสารที่เก่าแก่มีคุณค่าและหาได้ยาก ผลการวิจัยพบว่า หลักฐานเอกสารที่รวบรวมได้มีจำนวน 165 เรื่อง ซึ่งจำแนกเป็นจารึก 123 หลัก และอีก 42 เรื่องเป็นเอกสารที่เป็นบันทึกลายลักษณ์อักษรในรูปหนังสือเอกสารที่ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ของอาณาจักรล้านนา สุโขทัย และอยุธยา ระหว่างปลายพุทธศตวรรษที่ 18 ถึง ต้นพุทธศตวรรษที่ 21 ในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการปกครอง จากข้อความในหน้าคำนำของหนังสือที่จัดพิมพ์โดยกรมศิลปากร ทำให้ทราบว่าเอกสารเหล่านี้ส่วนมากเป็นเอกสารหายากประเภทฉบับพิมพ์ครั้งแรก

สมบุญรณ์ แก่นตะเคียน (2517) ศึกษาเรื่องการประเมินคุณค่าสิ่งพิมพ์เพื่อการวิจัยด้านขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ที่มีอยู่ในหอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และหอสมุดแห่งชาติ ใช้การวิจัยโดยวิธีการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างคือ รายชื่อสิ่งพิมพ์ทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณีไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและรวบรวมรายชื่อสิ่งพิมพ์ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีไทยแล้ววิเคราะห์ประเมินคุณค่าสิ่งพิมพ์ดังกล่าวพร้อมทั้งจัดทำสาระสังเขปและตรวจนับคืนเรื่อง ผลการวิจัยพบว่า การจัดพิมพ์สิ่งพิมพ์ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีไทยเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยหอพระสมุดวชิรญาณและได้เกิดประเพณีการพิมพ์หนังสือแจกในงานมงคล งานศพและงานพระราชพิธีสำคัญต่าง ๆ สิ่งพิมพ์ที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นสิ่งพิมพ์ที่เก่าแก่หาได้ยากประเภทพิมพ์จำนวนจำกัด โดยสิ่งพิมพ์ที่รวบรวมได้มีจำนวน 29 เรื่อง ให้ความรู้ทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ความรู้ทางสังคมและวัฒนธรรมไทยซึ่งเป็นหลักฐานที่จะศึกษาประเพณีเกี่ยวกับชีวิตและประเพณีเกี่ยวกับสังคมตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน

พรทิพย์ โล่หีระ (2528) ศึกษาเรื่องการประเมินหนังสือหายากส่วนพระองค์

ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ในศุภณัฐนาธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเภท ลักษณะ และเนื้อหาของหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ ซึ่งจัดพิมพ์ตั้งแต่ พ.ศ. 2379 – 2487 จำนวน 907 รายการ ใช้การวิจัยโดยวิธีการสำรวจ ผลการวิจัยพบว่า หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ ส่วนใหญ่เป็นหนังสือหายากประเภทที่มีความสำคัญทางด้านประวัติการพิมพ์ และส่วนหนึ่งเป็นหนังสือหายากที่มีประวัติการครอบครอง หนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ส่วนใหญ่เป็นหนังสือหายากที่พิมพ์จำนวนจำกัดและมีเนื้อหาด้านมนุษยศาสตร์มากที่สุด รองลงมาคือด้านสังคมศาสตร์ ส่วนเนื้อหาด้านวิทยาศาสตร์มีจำนวนน้อยที่สุด หนังสือส่วนใหญ่จัดพิมพ์ที่โรงพิมพ์ศุภการจรัญญู โรงพิมพ์ไทย โรงพิมพ์อักษรนิติ โรงพิมพ์กงหลุโทะ โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร และโรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ ตามลำดับ

ปรางทิพย์ อิศรางกูร ณ อยุธยา (2530) ศึกษาเรื่องการประเมินค่าหนังสือหายากภาษาไทยของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ในห้องสมุดอนุสรณ์ที่หอสมุดกลางสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเนื้อหา และประเภทหนังสือหายาก และประเมินค่าหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์จำนวน 969 เล่ม ใช้การวิจัยโดยวิธีการสำรวจ ผลการวิจัยพบว่า หนังสือหายากส่วนใหญ่มีเนื้อหาด้านมนุษยศาสตร์ โดยเฉพาะหมวดศาสนา วรรณคดี ส่วนวิทยาศาสตร์เบ็ดเตล็ดมีเพียงเล็กน้อย เป็นหนังสือหายากประเภทที่มีประวัติการครอบครองมากที่สุดจัดพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2461-2474 โดยโรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากรมากที่สุด

ฐิตยารัตน์ อินทวงศ์ (2530) ศึกษาเรื่องการประเมินหนังสือหายากภาษาไทยของห้องสมุดสยามสมาคม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเนื้อหา ประเภท ช่วงระยะเวลาที่ผลิต และแหล่งผลิตหนังสือหายากของห้องสมุดสยามสมาคม จำนวน 769 รายการ ใช้การวิจัยโดยวิธีการสำรวจ ผลการวิจัยพบว่า หนังสือหายากภาษาไทยมีเนื้อหาด้านวรรณคดีมากที่สุด รองลงมาได้แก่ สังคมศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศาสนา วิทยาศาสตร์ประยุกต์และวิทยาศาสตร์ ตามลำดับ เป็นหนังสือหายากประเภทที่มีสภาพสมบูรณ์ รูปเล่มสวยงาม มีความสำคัญด้านประวัติการพิมพ์ในประเทศไทย มีประวัติการครอบครอง และมีเนื้อหาเป็นที่กล่าวขวัญถึง ระยะเวลาที่ผลิตหนังสือส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง พ.ศ. 2458 – 2468 มากที่สุด หนังสือส่วนใหญ่จัดพิมพ์ที่โรงพิมพ์หลวง

โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ โรงพิมพ์วีชรินทร์ โรงพิมพ์กองลหุโทษ โรงพิมพ์อักษรนิติ โรงพิมพ์โสภณ-
พิพรรฒนาการ โรงพิมพ์พระจันทร์ ตามลำดับ

บุญรักษา อนันตะวิทยา (2533) ศึกษาเรื่องหนังสือหายากภาษาตะวันตก
ของห้องสมุดสยามสมาคม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาษา เนื้อหา ประเภท และลักษณะของ
หนังสือหายากภาษาตะวันตกของห้องสมุดสยามสมาคม ใช้การวิจัยโดยวิธีการสำรวจ ผลการวิจัย
พบว่า หนังสือหายากภาษาตะวันตกส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ เนื้อหาอยู่ในหมวดประวัติศาสตร์
เกี่ยวกับประเทศไทย เป็นหนังสือหายากประเภทที่มีสภาพสมบูรณ์รูปเล่มสวยงาม รองลงมาคือ
หนังสือที่มีเนื้อหาเป็นทีกกล่าวขวัญถึง มีประวัติการครอบครอง มีค่าด้านการพิมพ์ และมีภาพ
ประกอบมีคุณค่า เป็นงานเขียนประเภทบันทึกประสบการณ์เดินทาง และการสำรวจสภาพทาง
ภูมิศาสตร์ของประเทศไทยและประเทศใกล้เคียง

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการประเมินหนังสือหายากพบว่างานวิจัยของมนวิภา
ไชยพันธุ์ (2515) และสมบุญณ์ แก่นตะเคียน (2517) เป็นการวิจัยที่ประเมินค่าหนังสือหายาก
ที่มีเนื้อหาเฉพาะด้าน โดยงานวิจัยของมนวิภา ไชยพันธุ์ เป็นการวิเคราะห์เอกสารที่มีคุณค่า
ทางประวัติศาสตร์ เพื่อบ่งชี้ว่าเอกสารประเภทใดมีคุณค่าต่อการศึกษาศึกษาประวัติศาสตร์ไทยอย่างไร
และเอกสารเรื่องใดให้ประโยชน์แก่การศึกษาศึกษาประวัติศาสตร์เฉพาะด้านต่าง ๆ งานวิจัยของสมบุญณ์
แก่นตะเคียน ศึกษาเรื่องการประเมินคุณค่าสิ่งพิมพ์เพื่อการวิจัยด้านขนบธรรมเนียมประเพณี โดย
หนังสือที่ศึกษาเป็นหนังสือที่จัดพิมพ์จำนวนจำกัดเนื่องในโอกาสพิเศษต่างๆ เช่น งานวันครบรอบ
อายุ งานวันเกิด งานศพ เป็นต้น สิ่งพิมพ์เหล่านี้ล้วนมีคุณค่าต่อการศึกษาด้านขนบธรรมเนียม
ประเพณีไทย ตลอดจนความเป็นอยู่ของคนไทยในแง่สังคมวิทยาและมนุษยวิทยาได้เป็นอย่างดี
ส่วนงานวิจัยอีก 4 เรื่อง ได้แก่งานวิจัยของพรทิพย์ โล่ห์วีระ (2528) ปรางทิพย์ อิศรางกูร ณ
อยุธยา (2530) ลีตยารัตน์ อินทวงศ์ (2530) และบุญรักษา อนันตะวิทยา (2533) เป็นงาน
วิจัยที่ประเมินค่าหนังสือหายากทั้งหมดในแหล่งที่ศึกษา โดยเน้นศึกษาประเภท และเนื้อหาของ
หนังสือหายากเป็นสำคัญ

งานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์หนังสืออนุสรณ์งานศพ

การวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์หนังสืออนุสรณ์งานศพ มี 4 เรื่อง เรื่องแรกเริ่มเมื่อปี
พ.ศ. 2513 และเรื่องล่าสุดในปี พ.ศ. 2542 เป็นงานวิจัยที่ศึกษาด้านเนื้อหาที่จัดพิมพ์ในหนังสือ

อนุสรณ์งานศพ จำนวน 3 เรื่อง และ ศึกษาด้านรูปแบบการจัดทำรูปเล่มหนังสืออนุสรณ์งานศพ จำนวน 1 เรื่อง ดังนี้

สุพัฒน์ สองแสงจันทร์ (2513) ศึกษาเรื่อง การศึกษาประเภทของหนังสืออนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพที่คัดลอกเรื่องจากต้นฉบับของหอสมุดแห่งชาติและเรื่องที่ได้จากแหล่งอื่น ๆ ระหว่างปี พ.ศ. 2501 – 2510 จำนวน 4,329 ชื่อเรื่อง ใช้การวิจัยโดยวิธีการสำรวจ ผลการวิจัยพบว่าเนื้อหาที่มีการพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์งานศพมากที่สุดได้แก่ หมวดศาสนา รองลงมาได้แก่ หมวดสังคมศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ประยุกต์ และวรรณคดี เนื้อหาที่มีการพิมพ์น้อยที่สุด ได้แก่ หมวดวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ นิรุกติศาสตร์ ศิลปะและการบันเทิง ปรัชญาและเบ็ดเตล็ด เนื้อหาหมวดที่ยังไม่เคยพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์งานศพเป็นหมวดวิชาที่เกี่ยวกับต่างประเทศ เช่น วรรณคดีต่างประเทศ (ยกเว้นวรรณคดีอังกฤษ) ภาษาต่างประเทศ (ยกเว้นภาษาอังกฤษ) และภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ต่างประเทศ

อรุณ สุภัทรากุล (2518) ศึกษาเรื่อง การศึกษาประเภทหนังสืออนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพที่คัดลอกจากต้นฉบับของหอสมุดแห่งชาติและเรื่องที่ได้จากแหล่งอื่น ๆ ระหว่างปี พ.ศ. 2511 – 2515 จำนวน 5,644 ชื่อเรื่อง ใช้การวิจัยโดยวิธีการสำรวจ ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาที่มีการพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์งานศพมากที่สุดได้แก่ หมวดศาสนา รองลงมาได้แก่ หมวดวิทยาศาสตร์ประยุกต์ สังคมศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วรรณคดี และศิลปะและการบันเทิง เนื้อหาที่มีความนิยมพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์งานศพมากขึ้นคือเรื่องเกี่ยวกับการแพทย์ และเนื้อหาที่มีการพิมพ์น้อยที่สุดได้แก่ วิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ ภาษาศาสตร์ เบ็ดเตล็ด และปรัชญาตามลำดับ

สุนีย์ ดาราศิลป์ (2521) ศึกษาเรื่อง การจำแนกผลงานจากชีวประวัติที่ปรากฏในหนังสืออนุสรณ์งานศพระหว่างปี พ.ศ. 2516 – 2520 ใช้การวิจัยโดยวิธีการสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างคือหนังสืออนุสรณ์งานศพเล่มที่เจ้าของประวัติมีผลงานในด้านวรรณกรรม ศิลปกรรม หรือประดิษฐกรรมอย่างน้อยหนึ่งด้าน ผลการวิจัยพบว่า มีจำนวนหนังสืออนุสรณ์งานศพ 175 เรื่อง เป็นชีวประวัติของผู้ที่มีผลงานด้านวรรณกรรมมากที่สุด รองลงไปคือด้านศิลปกรรม และน้อยที่สุดคือด้านประดิษฐกรรม หนังสืออนุสรณ์งานศพของผู้มีผลงานด้านวรรณกรรมหมวดวิชาที่มีการพิมพ์มากที่สุด ได้แก่ หมวดสังคมศาสตร์ รองลงไปได้แก่หมวดประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ประยุกต์ วรรณคดี วิทยาศาสตร์ ศาสนา เบ็ดเตล็ด และภาษาศาสตร์และน้อยที่สุดได้แก่

หมวดศิลปะและนันทนาการ หนังสืออนุสรณ์งานศพของผู้ที่มีผลงานด้านศิลปกรรมหมวดวิชาที่มีการพิมพ์มากที่สุด ได้แก่ สถาปัตยกรรม รองลงมาได้แก่ดนตรี จิตรกรรม นันทนาการ และน้อยที่สุด ได้แก่ ประติมากรรมและการถ่ายรูป และหนังสืออนุสรณ์งานศพผลงานด้านประดิษฐกรรม หมวดวิชาที่มีการพิมพ์มากที่สุด ได้แก่ วิทยาศาสตร์ รองลงมาได้แก่ วิศวกรรมศาสตร์ และน้อยที่สุด ได้แก่ แพทยศาสตร์

นวลวรรณ ชื่นไพศาลศิลป์ (2542) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์หนังสืออนุสรณ์งานศพที่จัดพิมพ์ในปี พ.ศ. 2521-2530 มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาลักษณะและการจัดพิมพ์หนังสืออนุสรณ์งานศพ วิเคราะห์เนื้อเรื่องที่น่ามาจัดพิมพ์ในหนังสือในด้านขอบเขตเนื้อหา ความสัมพันธ์ของเนื้อเรื่องกับผู้ตาย แหล่งที่มาของเรื่อง และผู้เขียน โดยการสำรวจหนังสืออนุสรณ์งานศพที่มีการจัดเก็บให้บริการจากแหล่งต่าง ๆ รวม 18 แห่ง ใช้การวิจัยโดยวิธีการสำรวจ ผลการวิจัยพบว่า หนังสืออนุสรณ์งานศพที่จัดพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2521-2530 มีจำนวน 1,238 เล่ม แหล่งที่มีหนังสืออนุสรณ์งานศพมากที่สุด คือ หอสมุดหนังสืออนุสรณ์งานศพวัดบวรนิเวศวิหาร รองลงมาคือ หอสมุดแห่งชาติ หนังสืออนุสรณ์งานศพส่วนใหญ่เสนอข้อมูลที่ประกอบด้วยชีวประวัติ คำไว้อาลัยและเนื้อเรื่อง การเขียนชีวประวัติเป็นแบบสั้น และผู้เขียนคำไว้อาลัยเป็นญาติพี่น้องเจ้าของชีวประวัติ หนังสืออนุสรณ์งานศพส่วนใหญ่ไม่มีรูปภาพบนหน้าปก และไม่มีภาพประกอบเนื้อเรื่อง นอกจากนี้หนังสือส่วนใหญ่มีขนาด A 4 มีจำนวนหน้าระหว่าง 51-100 หน้า จัดพิมพ์โดยแหล่งที่พิมพ์ของเอกชน หนังสือแต่ละเล่มมีจำนวนเรื่อง 2-6 เรื่อง และไม่มีสารบัญคั้นเรื่อง

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับหนังสืออนุสรณ์งานศพพบว่างานวิจัยของอรุณ สุภัทรากุล และสุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์ เป็นงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นเดียวกันและเป็นการศึกษาต่อเนื่องกัน คือ ศึกษาประเภทของหนังสืออนุสรณ์งานศพที่คัดลอกเรื่องจากต้นฉบับของหอสมุดแห่งชาติ ในด้านเนื้อหาพบว่าส่วนที่สอดคล้องกันคือ เนื้อหาที่มีการพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์งานศพมากที่สุดได้แก่หมวดศาสนา ส่วนเนื้อหาที่มีการพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์งานศพน้อยที่สุดได้แก่ หมวดวิทยาศาสตร์ปริศนาคึ่ง ส่วนงานวิจัยของสุนีย์ ดาราศิลป์ เป็นงานวิจัยที่ศึกษาเฉพาะหนังสืออนุสรณ์งานศพของผู้มีผลงานในด้านต่าง ๆ 3 กลุ่ม คือ ด้านวรรณกรรม ศิลปกรรม และประดิษฐกรรม ซึ่งงานวิจัยของสุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์ อรุณ สุภัทรากุล และสุนีย์ ดาราศิลป์ เป็นการศึกษาในด้านเนื้อหาของหนังสืออนุสรณ์งานศพส่วนงานวิจัยของนวลวรรณ ชื่นไพศาลศิลป์ เป็นการศึกษาหนังสืออนุสรณ์งานศพในทุกด้าน

งานวิจัยในต่างประเทศ

Judith Ann Overmier (1985) ศึกษาเรื่องหนังสือหายากทางด้านวิทยาศาสตร์ในห้องสมุดสถาบันการศึกษาและห้องสมุดเพื่อการวิจัยในศตวรรษที่ 20 ประเทศสหรัฐอเมริกา (ในด้านการพัฒนา ผู้รวบรวมหนังสือหายาก และวิธีการจัดหาหนังสือหายาก) มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่กิจกรรมเกี่ยวกับทรัพยากรหนังสือหายาก จากการสำรวจห้องสมุดหนังสือหายากด้านวิทยาศาสตร์ จำนวน 81 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า ห้องสมุดที่มีการจัดเก็บและให้บริการหนังสือหายากมีจำนวน 36 แห่งที่จัดเก็บหนังสือหายากด้านวิทยาศาสตร์ในแขนงวิชาเฉพาะกลุ่ม โดยมีการพัฒนาทรัพยากรหนังสือหายากในหลายด้าน เช่น ด้านการสะสม การเก็บรวบรวมและเอกสารต้นฉบับ รวมทั้งต้นฉบับลายมือเขียนของบุคคลสำคัญ การจัดแสดงนิทรรศการเพื่อเผยแพร่หนังสือหายาก และจากผลการวิจัยพบว่าในศตวรรษที่ 20 แนวโน้มเกี่ยวกับหนังสือหายากจะมีธุรกิจสำนักพิมพ์ต้นฉบับหนังสือหายากเพื่อจำหน่ายเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าห้องสมุด 3 แห่ง ในจำนวนห้องสมุดทั้ง 36 แห่ง คือ The Burndy Library, The Dibner Library และ University of Oklahoma มีการสำรวจและวิเคราะห์หนังสือหายากทางด้านวิทยาศาสตร์ เพื่อนำมาอภิปรายผลในเรื่องเกี่ยวกับแนวโน้มของหนังสือหายาก การจัดหา การจัดเก็บ และการให้บริการหนังสือหายากทางด้านวิทยาศาสตร์ในอนาคต

Daniel Wallace Fuller (1991) เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับการรวบรวมอินคูนานูลาที่เป็นห้องสมุดในสถาบันและห้องสมุดส่วนบุคคลในมลรัฐ Pittsburgh (ด้านการจัดเก็บในแง่ของหนังสือหายาก) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและสำรวจทรัพยากรหนังสือหายากประเภทอินคูนานูลาที่พบใน Pittsburgh ทั้งที่พบในห้องสมุดในสถาบันและห้องสมุดส่วนบุคคล โดยใช้วิธีการทางด้านประวัติศาสตร์สำรวจและประเมินอินคูนานูลาในปี 1986 และเลือกห้องสมุดใน University of Pittsburgh, จำนวน 3 แห่ง เป็นแหล่งค้นคว้าวิจัย ได้แก่ ห้องสมุดของ Carnegie Mellon University, ห้องสมุดของ the Hunt Institute for Botanical Documentation, และ Carnegie Mellon University ในมลรัฐ Pittsburgh. งานสำรวจอินคูนานูลาดังกล่าวนี้โดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเอกสารหายากเป็นผู้พิจารณา ใช้วิธีการสัมภาษณ์บรรณารักษ์ห้องสมุดในเรื่องวิธีการจัดเก็บรวบรวมอินคูนานูลาที่เป็นเอกสารปฐมภูมิทางด้านพฤกษศาสตร์ ภาพประกอบที่สวยงามในอดีตที่มีความสำคัญและหาได้ยาก รวมถึงวรรณกรรมคลาสสิก โดยอินคูนานูลาที่สำรวจนี้มีขนาดใหญ่ และมีคุณค่าในด้านการศึกษาวิจัยขั้นสูงในทางวิทยาศาสตร์เป็นอย่างมาก

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้หนังสือหายากของผู้ใช้ห้องสมุดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในด้านวัตถุประสงค์ ความถี่ในการใช้ วิธีการเข้าถึง ภาวภาพ ประเภท รูปแบบ และเนื้อหาของหนังสือหายากที่ใช้ รวมทั้งปัญหาและข้อเสนอแนะในการใช้หนังสือหายาก โดยดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้น ดังนี้

1. การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างเครื่องมือวิจัย
4. การทดสอบแบบสอบถาม
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือหายากและการใช้หนังสือหายากจากหนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสาร สิ่งพิมพ์ต่างๆ และบทความวารสาร
2. สำรวจและรวบรวมรายชื่อห้องสมุดที่ให้บริการหนังสือหายากในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจากเว็บไซต์รายชื่อห้องสมุดเฉพาะและห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่มีห้องหนังสือหายากซึ่งมี 16 แห่ง ศึกษาแล้วเลือกห้องสมุดที่มีห้องหนังสือหายากและให้บริการเพื่อเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลซึ่งมี 13 แห่ง ประกอบด้วยห้องสมุด 3 ประเภท ได้แก่ หอสมุดแห่งชาติ ห้องสมุดเฉพาะ และห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ
3. รวบรวมข้อมูลของห้องสมุดที่เป็นแหล่งศึกษาวิจัยแต่ละแห่งในด้านการให้บริการหนังสือหายาก การจัดเก็บหนังสือหายาก จำนวนหนังสือหายากที่รวบรวมและให้บริการ ประเภทและเนื้อหาของหนังสือหายาก และสถิติผู้ใช้บริการหนังสือหายากของห้องสมุด โดยการสัมภาษณ์บรรณารักษ์ที่รับผิดชอบการให้บริการหนังสือหายากของห้องสมุด 13 แห่ง แห่งละ 1 คน รวม 13 คน

4. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาคที่มีหนังสือหายากให้บริการ เพื่อเป็นแหล่งทดสอบเครื่องมือวิจัยจำนวน 2 แห่ง คือ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี และสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โดยสำรวจจากรายชื่อห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐในส่วนภูมิภาค และสัมภาษณ์บรรณารักษ์ที่รับผิดชอบการให้บริการหนังสือหายากของห้องสมุดทั้ง 2 แห่ง ในด้านการให้บริการหนังสือหายาก จำนวนหนังสือหายาก ประเภท เนื้อหาของหนังสือหายาก และสถิติผู้ใช้บริการหนังสือหายากของห้องสมุด

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ใช้บริการหนังสือหายากในห้องสมุดที่มีหนังสือหายากให้บริการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 170 คน จากห้องสมุด 13 แห่งที่เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยนี้เป็นห้องสมุดที่มีหนังสือหายากให้บริการซึ่งประกอบด้วยห้องสมุด 3 ประเภทได้แก่ หอสมุดแห่งชาติ ห้องสมุดเฉพาะ ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ดังต่อไปนี้

- หอสมุดแห่งชาติ โดยศึกษาที่หอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี ซึ่งมีห้องสมุดหนังสือหายาก 3 ห้อง ได้แก่ ห้องพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ห้องหลวงวิจิตรวาทการ และห้องสมุดอนุমানราชชน
- ห้องสมุดเฉพาะ จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ ห้องสมุดสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ห้องสมุดกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ หอสมุดดำรงราชานุภาพ ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย และห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย
- ห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ ห้องหนังสือหายาก และห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ห้องศาสตราจารย์ขจร สุขพานิช สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้จากการรวบรวมสถิติผู้ใช้บริการหนังสือหายากจากห้องสมุดทั้ง 13 แห่ง ในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2544 ซึ่งมีจำนวน 165 คน จากนั้นได้กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาจากห้องสมุดทั้ง 13 แห่ง โดยพิจารณาจากจำนวนผู้ใช้

ของห้องสมุดแต่ละแห่งเป็นส่วนลดหย่อน และใกล้เคียงกับสถิติผู้ใช้หนังสือหายากของห้องสมุดแต่ละแห่งที่ได้รวบรวมข้อมูลเบื้องต้นไว้ ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น โดยให้กลุ่มตัวอย่างจากห้องสมุดที่มีผู้ใช้น้อยที่สุดหรือไม่มีผู้ใช้ในช่วงการเก็บสถิติเลยมีจำนวน 5 คน และกลุ่มตัวอย่างจากห้องสมุดที่มีผู้ใช้หนังสือหายากมากที่สุด มีจำนวน 25 คน ดังนี้

สถิติผู้ใช้ที่รวบรวมได้	0 - 2	ใช้กลุ่มตัวอย่าง	5 คน
สถิติผู้ใช้ที่รวบรวมได้	7 - 10	ใช้กลุ่มตัวอย่าง	10 คน
สถิติผู้ใช้ที่รวบรวมได้	12 - 16	ใช้กลุ่มตัวอย่าง	15 คน
สถิติผู้ใช้ที่รวบรวมได้	17 - 18	ใช้กลุ่มตัวอย่าง	20 คน
สถิติผู้ใช้ที่รวบรวมได้	30 - 43	ใช้กลุ่มตัวอย่าง	25 คน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5 การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามห้องสมุดที่เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูล

ประเภทห้องสมุด	ชื่อห้องสมุด	สถิติผู้ใช้ เดือน มกราคม 2544 (คน/เดือน)	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง
หอสมุดแห่งชาติ	1. หอสมุดแห่งชาติ	43	25
ห้องสมุดเฉพาะ	2. ห้องสมุดสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์	10	10
	3. ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์	1	5
	4. ห้องสมุดกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ	7	10
	5. หอสมุดดำรงราชานุภาพ	12	15
	6. ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย สำนักงานอัยการสูงสุด	1	5
	7. ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย	17	20
	ห้องสมุด มหาวิทยาลัย	8. ห้องหนังสือหายาก และห้องกรมพระจันทบุรี นฤนาถ สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	30
9. ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์		18	20
10. ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์		8	10
11. ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี สำนักบรรณสาร สนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช		2	5
12. ห้องศาสตราจารย์ชจร สุขพานิช สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ		16	15
13. ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย		-	5
รวม		165	170

การสร้างเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อใช้วิเคราะห์
วัตถุประสงค์ ความถี่ในการใช้ วิธีการเข้าถึง ภาษา ประเภท รูปแบบ และเนื้อหาของหนังสือ
หายากที่ใช้ รวมทั้งปัญหาการใช้หนังสือหายาก ในการจัดทำแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูล
เกี่ยวกับหนังสือหายากจากหนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสาร สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และบทความ
วารสาร และจากการสัมภาษณ์บรรณารักษ์งานบริการหนังสือหายาก

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ (ภาคผนวก ข)

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ใช้หนังสือหายาก ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 4 ข้อ เป็นคำถามแบบปลายปิดซึ่งกำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบ

ตอนที่ 2 การใช้หนังสือหายาก มีคำถามจำนวน 12 ข้อ ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การใช้หนังสือหายาก ความถี่ในการใช้หนังสือหายาก วิธีการเข้าถึงหนังสือหายาก ภาษา ประเภท รูปแบบ และเนื้อหาของหนังสือหายากที่ใช้

คำถามด้านเนื้อหาของหนังสือหายากกำหนดประเด็นโดยประยุกต์จากหลักเกณฑ์การจัดหมวดหมู่ระบบทศนิยมดิวอี้โดยจัดเป็น 9 หมวด ได้แก่

หมวดรวมความรู้ ครอบคลุมเนื้อหาของหนังสือหายากที่เกี่ยวกับบรรณานุกรม พจนานุกรม สารานุกรม สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง (วารสาร หนังสือพิมพ์) และหนังสืออนุสรณ์

หมวดปรัชญา ครอบคลุมเนื้อหาของหนังสือหายากที่เกี่ยวกับทฤษฎีแห่งความรู้ จิตวิทยา ตรรกวิทยา จริยศาสตร์/ศีลธรรม ปรัชญาโบราณ ปรัชญาตะวันตก และปรัชญาตะวันออก

หมวดศาสนา ครอบคลุมเนื้อหาของหนังสือหายากที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ศาสนาเปรียบเทียบ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาฮินดู

หมวดสังคมศาสตร์ ครอบคลุมเนื้อหาของหนังสือหายากที่เกี่ยวกับรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย สังคมวิทยา การศึกษา การพาณิชย์ การสื่อสาร และขนบธรรมเนียมประเพณี อนึ่งเนื้อหาด้านวัฒนธรรมในงานวิจัยนี้ หมายถึง เนื้อหาของหนังสือหายากที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมอันเป็นพฤติกรรมจากการรวมกลุ่มของมนุษย์ในสังคมในด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งจัดอยู่ในหมวดสังคมศาสตร์

หมวดภาษา ครอบคลุมเนื้อหาของหนังสือหายากที่เกี่ยวกับภาษาศาสตร์ ภาษาตะวันออก ภาษาตะวันตก ภาษาไทย และภาษาถิ่นของประเทศไทย

หมวดวิทยาศาสตร์/เทคโนโลยี ครอบคลุมเนื้อหาของหนังสือหายากที่เกี่ยวกับคณิตศาสตร์ ฟิสิกส์/ดาราศาสตร์ เคมี/แพทยศาสตร์ ชีววิทยา/สัตวศาสตร์ ธรณีวิทยา พฤกษศาสตร์ เกษตรศาสตร์ และคหกรรมศาสตร์

หมวดศิลปะ ครอบคลุมเนื้อหาของหนังสือหายากที่เกี่ยวกับการออกแบบ/ประติมากรรม สถาปัตยกรรม/การก่อสร้าง การวาดภาพ การถ่ายภาพ/สมุดภาพ ดนตรี และการแสดง/การฟ้อนรำ ซึ่งเนื้อหาด้านศิลปะในงานวิจัยนี้หมายถึง เนื้อหาของหนังสือหายากที่เกี่ยวกับสิ่งที่มนุษย์ผลิตหรือสร้างขึ้นซึ่งเป็นวิชาการทางศิลปะที่ถ่ายทอดออกมาเป็นรูปแบบหรืออารมณ์ในหัวข้อดังกล่าว

หมวดวรรณคดี ครอบคลุมเนื้อหาของหนังสือหายากที่เกี่ยวกับวรรณคดีตะวันตก วรรณคดีตะวันออก วรรณคดีไทย และวรรณคดีท้องถิ่น/พื้นบ้าน

หมวดภูมิศาสตร์/ประวัติศาสตร์ ครอบคลุมเนื้อหาของหนังสือหายากที่เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ การท่องเที่ยว ชีวประวัติ ประวัติศาสตร์ไทย ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ยุโรป ประวัติศาสตร์เอเชีย และประวัติศาสตร์ภูมิภาคอื่น ๆ ของโลกเช่น (อเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ แอฟริกา)

ในแต่ละหมวดจำแนกเป็นเนื้อหาย่อย เพื่อให้สอดคล้องกับการใช้เนื้อหาหนังสือหายากของผู้ใช้ซึ่งปรากฏจากผลการวิจัยในอดีตและสอดคล้องกับประเภทและเนื้อหาของหนังสือหายากที่มีในห้องสมุดที่เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลในการวิจัย คำถามในตอนที่ 2 นี้ มี 2 แบบ คือ คำถามแบบปลายปิดกำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบ (ข้อ 5 – 14 และ ข้อ 16) และคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่าในเรื่องความต้องการเครื่องมือช่วยค้นในการค้นหาหนังสือหายาก (ข้อ 15)

ตอนที่ 3 ปัญหาการใช้หนังสือหายาก และข้อเสนอแนะ ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับปัญหาในการใช้หนังสือหายาก จำนวน 2 ข้อ โดยเป็นคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (ข้อ 17) จำแนกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดหมวดหมู่ การจัดเก็บหนังสือหายาก การเข้าถึงหนังสือหายาก และด้านเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายาก และเป็นความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอันเนื่องมาจากการใช้หนังสือหายาก (ข้อ 18) ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิดซึ่งตอบได้โดยอิสระในช่องที่เว้นว่างไว้ จำแนกออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านแหล่ง/ห้องสมุดหนังสือหายาก ด้านเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายาก ด้านผู้ใช้หนังสือหายาก ด้านบริการหนังสือหายาก และด้านอื่น ๆ

คำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า กำหนดระดับและความหมาย ดังนี้

ระดับมากที่สุด	5	คะแนน
ระดับมาก	4	คะแนน
ระดับปานกลาง	3	คะแนน
ระดับน้อย	2	คะแนน
ระดับน้อยที่สุด	1	คะแนน

การทดสอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยนี้ได้ทำการทดสอบเพื่อตรวจสอบความชัดเจน และความครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบแบบสอบถามกับผู้ใช้หนังสือหายาก จำนวน 8 คน ในห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาใน

ภูมิภาค 2 แห่ง ได้แก่ ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี จำนวน 3 คน และห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 5 คน ในช่วงเวลา 1 เดือน ระหว่างวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544 ถึงวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544 การแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลในการทดสอบแบบสอบถามนี้มี 2 วิธี คือ ผู้วิจัยเดินทางไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลการทดสอบแบบสอบถามด้วยตนเองที่ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี และการขอความอนุเคราะห์จากบรรณารักษ์ในการแจกและเก็บรวบรวมแบบสอบถามให้ และผู้วิจัยไปรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเองที่ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลจากการทดสอบแบบสอบถามได้เป็นแนวทางการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามในส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ใช้หนังสือหายาก

ข้อ 4 ระดับการศึกษาสูงสุดของท่าน

เพิ่มตัวเลือก () ประกาศนียบัตร (ปวช., ปกศ., ปวท.)

ตอนที่ 2 การใช้หนังสือหายาก

ข้อ 12 รูปแบบของหนังสือหายากที่ท่านใช้

เพิ่มตัวเลือก () ไมโครฟิล์ม เนื่องจากในการใช้หนังสือหายากนั้น ผู้ใช้สามารถอ่านหนังสือหายากที่มีการจัดทำเป็นไมโครฟิล์ม โดยใช้เครื่องอ่านไมโครฟิล์ม

ข้อ 16 ท่านใช้หนังสือหายากที่มีเนื้อหาต่อไปนี้เพียงใด
เพิ่มข้อความเพื่อให้ชัดเจนขึ้น ดังนี้

หมวดวรรณคดี เพิ่มข้อความ - วรรณคดีท้องถิ่น/พื้นบ้าน ต่อจาก - วรรณคดีไทย

หมวดภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ เพิ่มข้อความ - ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ต่อจาก - ประวัติศาสตร์ไทย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เมื่อปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามฉบับทดสอบแล้ว ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปแจกแก่กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ใช้หนังสือหายากจำนวน 170 คน ในห้องสมุด 13 แห่ง ที่เป็นแหล่งเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากผู้วิจัยต้องการแจกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูลในเวลาใกล้เคียงกันให้มากที่สุด แต่ผู้ใช้หนังสือหายากในห้องสมุดแต่ละแห่งที่ศึกษามีจำนวนไม่มากนักและไม่สม่ำเสมอ ไม่อาจคาดหมายช่วงเวลาและจำนวนผู้เข้าใช้ของห้องสมุดแต่ละแห่งได้ จึงต้องมีการ

แจกและเก็บรวบรวมข้อมูล 2 วิธี ได้แก่ การที่ผู้วิจัยแจกและเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง และการขอความอนุเคราะห์จากบรรณารักษ์ในการแจกและเก็บแบบสอบถามให้

การแจกและเก็บแบบสอบถามด้วยตนเองดำเนินการในห้องสมุด 6 แห่งที่มีสถิติผู้ใช้บริการในช่วงการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นค่อนข้างมาก ผู้วิจัยจึงมีโอกาพบผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ได้แก่ หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ หอสมุดดำรงราชานุภาพ ห้องหนังสือหายากและห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และห้องขจร สุขพานิช สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามคืนในวันที่ทำการแจกเป็นส่วนใหญ่ สำหรับแบบสอบถามบางส่วนที่กลุ่มตัวอย่างนำไปตอบ ได้ส่งคืนผ่านทางบรรณารักษ์ในวันที่เข้าใช้ห้องสมุดครั้งต่อไป และผู้วิจัยรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเองจากบรรณารักษ์

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการขอความอนุเคราะห์จากบรรณารักษ์แจกแบบสอบถามให้แก่ผู้ใช้บริการหนังสือหายาก ดำเนินการในห้องสมุด 7 แห่ง ซึ่งมีสถิติผู้ใช้ในช่วงที่ทำการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นน้อยหรือไม่มีเลย ได้แก่ ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ หอสมุดกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ หอสมุดและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อบรรณารักษ์ห้องสมุดต่าง ๆ ทำการแจกและเก็บรวบรวมแบบสอบถามแล้วผู้วิจัยจึงไปรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

การเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่าง 170 คน ในห้องสมุด 13 แห่ง ดำเนินการในช่วงเวลา 4 เดือน ตั้งแต่วันที่ 7 มกราคม ถึงวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2545 ได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 130 ชุด คิดเป็น ร้อยละ 76.47 เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์นำมาวิเคราะห์ได้ จำนวน 126 ชุด คิดเป็น ร้อยละ 74.12 ของแบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมด

การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากแบบสอบถาม มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป-ทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Sciences: SPSS) ดังนี้

1. ข้อมูลจากแบบสอบถาม ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ใช้หนังสือหายาก ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และตอนที่ 2 การใช้หนังสือหายาก ในเรื่อง วัตถุประสงค์ในการใช้หนังสือหายาก ความถี่ในการใช้หนังสือหายาก จำนวนห้องสมุดที่ใช้หนังสือหายาก ประเภทห้องสมุดที่ใช้หนังสือหายาก จำนวนหนังสือหายากที่ใช้ ภาษา ประเภทของหนังสือหายาก รูปแบบของหนังสือหายากที่ใช้ วิธีการเข้าถึงหนังสือหายาก เครื่องมือช่วย-ค้นในการเข้าถึงหนังสือหายากของห้องสมุด และการใช้เนื้อหาของหนังสือหายาก วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ

2. ข้อมูลจากแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ความต้องการเครื่องมือช่วยค้นในการค้นหาหนังสือหายาก และตอนที่ 3 ปัญหาในการใช้หนังสือหายาก วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (X) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยมีเกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยกำหนดไว้ ดังนี้

4.50 - 5.00	หมายถึง	มากที่สุด
3.50 - 4.49	หมายถึง	มาก
2.50 - 3.49	หมายถึง	ปานกลาง
1.50 - 2.49	หมายถึง	น้อย
1.00 - 1.49	หมายถึง	น้อยที่สุด

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอในรูปแบบตาราง และคำบรรยายประกอบตารางในบทที่ 4 และสรุป อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะในบทที่ 5

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่องการใช้หนังสือหายากของผู้ใช้ห้องสมุดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลเป็นตารางประกอบคำบรรยาย โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ใช้หนังสือหายาก (ตารางที่ 6 – 10)

ตอนที่ 2 การใช้หนังสือหายากของผู้ใช้ห้องสมุดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในด้านวัตถุประสงค์การใช้หนังสือหายาก ความถี่ในการใช้หนังสือหายาก วิธีการเข้าถึงหนังสือหายาก ภาษา ประเภท รูปแบบ และเนื้อหาของหนังสือหายากที่ใช้ ด้านเนื้อหาของหนังสือหายากผู้วิจัยจำแนกออกเป็น 9 หมวด ได้แก่ รวมความรู้ ปรัชญา ศาสนา สังคมศาสตร์ ภาษา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ศิลปะ วรรณคดี และภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ โดยในแต่ละหมวดจำแนกเป็นเนื้อหาย่อยอีก (ตารางที่ 11 – 31)

ตอนที่ 3 ปัญหาในการใช้หนังสือหายาก จำแนกออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดหมวดหมู่หนังสือหายาก ด้านการจัดเก็บหนังสือหายาก ด้านการเข้าถึงหนังสือหายาก และด้านเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายาก ซึ่งจำแนกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ บัตรรายการ บรรณานุกรม วรรณคดี และฐานข้อมูล (ตารางที่ 32 – 38)

ตั้งแต่ตารางที่ 6 - ตารางที่ 38 เพื่อความกระชับในการนำเสนอข้อมูลและบรรยายตาราง ผู้วิจัยใช้อักษรย่อแทนชื่อห้องสมุดหนังสือหายากทั้ง 13 แห่ง ดังนี้

หช.	หมายถึง	หอสมุดแห่งชาติ
หสค.	หมายถึง	ห้องสมุดสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์
ศนว.	หมายถึง	ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์
หส. กรมวิชาการ	หมายถึง	ห้องสมุดกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
หดร.	หมายถึง	หอสมุดตำราพระราชานุภาพ
หพอส.	หมายถึง	ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย สำนักงานอัยการสูงสุด
หวมท.	หมายถึง	ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย
สถาบันฯ จฟ.	หมายถึง	ห้องหนังสือหายากและห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สห. มธ.	หมายถึง	ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สห. มศกส.	หมายถึง	ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์
ห้อง ร.7 มสธ.	หมายถึง	ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ห้องขจรฯ มศว.	หมายถึง	ห้องศาสตราจารย์ขจร สุขพานิช สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ห้องสุภาฯ จพ.	หมายถึง	ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังนี้

จำนวนแบบสอบถามจำแนกตามห้องสมุด

ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามจำนวน 170 ฉบับ ให้แก่ผู้ใช้หนังสือหายากในห้องสมุดในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 13 แห่ง จำนวน 170 คน ปรากฏว่าได้รับแบบสอบถามคืนจำนวน 130 ฉบับ (ร้อยละ 76.47) เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์สามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลได้จำนวน 126 ฉบับ (ร้อยละ 74.12) ของจำนวนแบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมด

เมื่อจำแนกห้องสมุดแต่ละแห่งพบว่า ห้องสมุดที่ได้รับแบบสอบถามคืนครบถ้วนและนำมาวิเคราะห์ได้ (ร้อยละ 100.00) มี 3 แห่ง ได้แก่ หอสมุดแห่งชาติ ห้องสมุดสยามสมาคมฯ และสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รองลงมาคือ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จากจำนวนแบบสอบถามที่ส่งไป 20 ฉบับ ได้รับคืน จำนวน 19 ฉบับ (ร้อยละ 95.00) ห้องขจรฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จากจำนวนแบบสอบถามที่ส่งไป 15 ฉบับ ได้รับคืนจำนวน 12 ฉบับ (ร้อยละ 80.00) และห้องสมุดที่ได้รับแบบสอบถามคืนจำนวนน้อยที่สุด คือ ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย จากจำนวนแบบสอบถามที่ส่งไป 20 ฉบับ ได้รับคืน จำนวน 5 ฉบับ (ร้อยละ 25.00) (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 จำนวนแบบสอบถามจำแนกตามห้องสมุด

ประเภทห้องสมุด	ห้องสมุดหนังสือหายากที่เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูล	แบบสอบถามที่ส่ง	แบบสอบถามที่ได้รับคืน		แบบสอบถามที่สมบูรณ์ใช้ในการวิเคราะห์	
			จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
หอสมุดแห่งชาติ	- หอสมุดแห่งชาติ	25	25	100.00	25	100.00
ห้องสมุดเฉพาะ	- ห้องสมุดสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์	10	10	100.00	10	100.00
	- ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์	5	3	60.00	3	60.00
	- ห้องสมุดกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ	10	3	30.00	3	30.00
	- หอสมุดตำราพระราชานุญาต	15	9	60.00	9	60.00
	- ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย สำนักงานอัยการสูงสุด	5	2	40.00	2	40.00
	- ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย	20	6	30.00	5	25.00
ห้องสมุดมหาวิทยาลัย	- ห้องหนังสือหายากและห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	25	25	100.00	25	100.00
	- สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	20	20	100.00	19	95.00
	- สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์	10	8	80.00	7	70.00
	- ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช	5	3	60.00	3	60.00
	- ห้องศาสตราจารย์ขจร สุขพานิช สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	15	13	86.67	12	80.00
	- ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	5	3	60.00	3	60.00
	รวม		170	130		126

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ใช้หนังสือหายาก

1.1 ผู้ใช้หนังสือหายากจำแนกตามเพศ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้หนังสือหายากเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยผู้ใช้ส่วนใหญ่จำนวน 67 คน (ร้อยละ 53.17) เป็นเพศหญิง ผู้ใช้เพศชายมีจำนวน 59 คน (ร้อยละ 46.83)

เมื่อพิจารณาผู้ใช้หนังสือหายากในแต่ละห้องสมุดตามเพศปรากฏผลดังนี้

ห้องสมุดแห่งชาติ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 14 คน (ร้อยละ 56.00) เป็นเพศชาย เพศหญิง มีจำนวน 11 คน (ร้อยละ 44.00)

ห้องสมุดสยามสมาคมฯ ผู้ใช้เพศชายและเพศหญิงมีจำนวนเท่ากัน คือกลุ่มละ 5 คน (ร้อยละ 50.00)

ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67) เป็นเพศหญิง เพศชาย มีจำนวน 1 คน (ร้อยละ 33.33)

ห้องสมุดกรมวิชาการ ผู้ใช้ทั้งหมด จำนวน 3 คน (ร้อยละ 100.00) เป็นเพศหญิง

ห้องสมุดตำราพระราชานุญาต ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 5 คน (ร้อยละ 55.56) เป็นเพศหญิง เพศชาย มีจำนวน 4 คน (ร้อยละ 44.44)

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ผู้ใช้เพศชายและเพศหญิงมีจำนวนเท่ากัน คือกลุ่มละ 1 คน (ร้อยละ 50.00)

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 3 คน (ร้อยละ 60.00) เป็นเพศหญิง เพศชาย มีจำนวน 2 คน (ร้อยละ 40.00)

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 15 คน (ร้อยละ 60.00) เป็นเพศชาย เพศหญิง มีจำนวน 10 คน (ร้อยละ 40.00)

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 12 คน (ร้อยละ 63.16) เป็นเพศหญิง เพศชาย มีจำนวน 7 คน (ร้อยละ 36.84)

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 5 คน (ร้อยละ 71.43) เป็นเพศหญิง เพศชาย มีจำนวน 2 คน (ร้อยละ 28.57)

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67) เป็นเพศชาย เพศหญิง มีจำนวน 1 คน (ร้อยละ 33.33)

ห้องขจระ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 9 คน (ร้อยละ 75.00) เป็นเพศหญิง เพศชาย มีจำนวน 3 คน (ร้อยละ 25.00)

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ผู้ใช้ทั้งหมด จำนวน 3 คน (ร้อยละ 100.00) เป็นเพศชาย (ตารางที่ 7)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 7 ผู้ใช้หนังสือหายากจำแนกตามเพศ

ผู้ใช้หนังสือหายาก เพศ	หข. (N=25)		หสค. (N=10)		ศนว. (N=3)		หส. กรมวิชาการ (N=3)		หดร. (N=9)		หพอส. (N=2)		หวมท. (N=5)		สถาบันฯ จพ. (N=25)		สท. มธ. (N=19)		สท. มศกส. (N=7)		ห้อง ร.7 มสธ. (N=3)		ห้องฯจรรยา มศว. (N=12)		ห้องสุภาฯ จพ. (N=3)		รวม (N=126)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	14	56.00	5	50.00	1	33.33	-	-	4	44.44	1	50.00	2	40.00	15	60.00	7	36.84	2	28.57	2	66.67	3	25.00	3	100.00	59	46.83
หญิง	11	44.00	5	50.00	2	66.67	3	100.00	5	55.56	1	50.00	3	60.00	10	40.00	12	63.16	5	71.43	1	33.33	9	75.00	-	-	67	53.17

1.2 ผู้ใช้หนังสือหายากจำแนกตามอายุ

ผู้ใช้หนังสือหายากจำแนกตามอายุเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ อายุต่ำกว่า 20 ปี อายุระหว่าง 20 – 29 ปี 30 – 39 ปี 40 – 49 ปี 50 – 59 ปี และอายุ 60 ปีขึ้นไป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่ จำนวน 73 คน (ร้อยละ 57.94) มีอายุระหว่าง 20 – 29 ปี รองลงมา จำนวน 23 คน (ร้อยละ 18.25) มีอายุระหว่าง 30 – 39 ปี ผู้ใช้จำนวน 13 คน (ร้อยละ 10.32) มีอายุระหว่าง 40 – 49 ปี และผู้ใช้หนังสือหายากจำนวนน้อยที่สุด 1 คน (ร้อยละ 0.79) มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป

เมื่อพิจารณาผู้ใช้หนังสือหายากตามอายุพบว่า ช่วงอายุที่มีผู้ตอบจำนวนสูงสุดของห้องสมุดแต่ละแห่ง มีดังนี้

หอสมุดแห่งชาติ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 12 คน (ร้อยละ 48.00) มีอายุระหว่าง 20 – 29 ปี

ห้องสมุดสยามสมาคมฯ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 4 คน (ร้อยละ 40.00 เท่ากัน) 2 กลุ่ม มีอายุระหว่าง 20 – 29 ปี และ 40 – 49 ปี

ศูนย์นวัตศิลป์เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67) มีอายุระหว่าง 20 – 29 ปี

ห้องสมุดกรมวิชาการ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67) มีอายุระหว่าง 30 – 39 ปี

หอสมุดดำรงราชานุภาพ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 5 คน (ร้อยละ 55.56) มีอายุระหว่าง 20 – 29 ปี

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ผู้ใช้จำนวน 1 คน (ร้อยละ 50.00 เท่ากัน) 2 ราย มีอายุระหว่าง 20 – 29 ปี และ 50 – 59 ปี

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 5 คน (ร้อยละ 100.00) มีอายุระหว่าง 20 – 29 ปี

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 18 คน (ร้อยละ 72.00) มีอายุระหว่าง 20 – 29 ปี

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 10 คน (ร้อยละ 52.63) มีอายุระหว่าง 20 – 29 ปี

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 4 คน (ร้อยละ 57.14) มีอายุระหว่าง 20 – 29 ปี

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67) มีอายุระหว่าง 20 – 29 ปี

ห้องขจรฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 7 คน (ร้อยละ 58.33) มีอายุระหว่าง 20 – 29 ปี

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ผู้ใช้ทั้งหมด จำนวน 3 คน (ร้อยละ 100.00) มีอายุระหว่าง 20 – 29 ปี (ตารางที่ 8)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 8 ผู้ใช้หนังสือหายากจำแนกตามอายุ

ผู้ใช้หนังสือหายาก	หช. (N=25)		หสค. (N=10)		ศนว. (N=3)		หส. กรมวิชาการ (N=3)		หดร. (N=9)		หพอส. (N=2)		หวมท. (N=5)		สถาบันฯ จพ. (N=25)		สท. มธ. (N=19)		สท. มศกส. (N=7)		ห้อง ร.7 มสธ. (N=3)		ห้องฯจจรฯ มศว. (N=12)		ห้องสุภาฯ จพ. (N=3)		รวม (N=126)			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
ต่ำกว่า 20 ปี	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	12.00	1	5.26	2	28.57	-	-	-	-	-	-	-	-	6	4.76
20 – 29 ปี	12	48.00	4	40.00	2	66.67	-	-	5	55.56	1	50.00	5	100.00	18	72.00	10	52.63	4	57.14	2	66.67	7	58.33	3	100.00	73	57.94		
30 – 39 ปี	6	24.00	2	20.00	1	33.33	2	66.67	2	22.22	-	-	-	-	2	8.00	4	21.05	-	-	-	-	4	33.33	-	-	23	18.25		
40 – 49 ปี	2	8.00	4	40.00	-	-	1	33.33	1	11.11	-	-	-	-	2	8.00	2	10.53	-	-	-	-	1	8.34	-	-	13	10.32		
50 – 59 ปี	4	16.00	-	-	-	-	-	-	1	11.11	1	50.00	-	-	-	-	2	10.53	1	14.29	1	33.33	-	-	-	-	10	7.94		
60 ปีขึ้นไป	1	4.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0.79		

1.3 ผู้ใช้หนังสือหายากจำแนกตามอาชีพ

ผู้ใช้หนังสือหายากจำแนกตามอาชีพเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ นักศึกษา อาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการและนักเขียน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้หนังสือหายากมีอาชีพต่าง ๆ ดังนี้ ผู้ใช้ส่วนใหญ่ จำนวน 66 คน (ร้อยละ 52.38) เป็นนักศึกษา รองลงมา จำนวน 22 คน (ร้อยละ 17.46) เป็นอาจารย์ ผู้ใช้จำนวน 11 คน (ร้อยละ 8.73) เป็นนักวิชาการ ผู้ใช้จำนวน 7 คน (ร้อยละ 5.56) เป็นนักวิจัย และผู้ใช้หนังสือหายากน้อยที่สุดจำนวน 3 คน (ร้อยละ 2.38) เป็นนักเขียน นอกจากนี้ยังมีผู้ใช้หนังสือหายากอาชีพอื่น ๆ จำนวน 17 คน (ร้อยละ 13.49) ซึ่งมีอาชีพต่าง ๆ ดังนี้ ราชการ 4 คน รับจ้าง 2 คน เจ้าหน้าที่ประจำสำนักงาน 1 คน ผู้สื่อข่าว 2 คน บรรณารักษ์ 6 คน นักออกแบบตกแต่งภายใน 1 คน และผู้ช่วยนักวิจัย 1 คน

เมื่อพิจารณาผู้ใช้หนังสือหายากตามอาชีพพบว่า อาชีพที่มีผู้ตอบจำนวนสูงสุดของห้องสมุดแต่ละแห่งมีดังนี้

หอสมุดแห่งชาติ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 9 คน (ร้อยละ 36.00) เป็นอาจารย์

ห้องสมุดสยามสมาคม ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 4 คน (ร้อยละ 40.00) เป็นนักศึกษา

ศูนย์นวัตศิลป์เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67)

เป็นนักศึกษา

ห้องสมุดกรมวิชาการ ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 3 คน (ร้อยละ 100.00) เป็นนักวิชาการ

หอสมุดดำรงราชานุภาพ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 4 คน (ร้อยละ 44.44) เป็นอาจารย์

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 2 คน (ร้อยละ 100.00) มีอาชีพอื่น ๆ

นอกจากอาชีพที่กำหนด คือ ราชการ 1 คน และเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงาน 1 คน

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ผู้ใช้ทั้งหมด จำนวน 5 คน (ร้อยละ 100.00) เป็นนักศึกษา

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 22 คน (ร้อยละ 88.00)

เป็นนักศึกษา

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 7 คน (ร้อยละ 36.84) เป็นนักศึกษา

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 6 คน (ร้อยละ 85.71) เป็นนักศึกษา

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67) มีอาชีพอื่น ๆ นอกจากอาชีพที่กำหนด คือ บรรณารักษ์

ห้องขจรฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 6 คน (ร้อยละ 50.00) เป็นนักศึกษา

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ผู้ใช้ทั้งหมด จำนวน 3 คน (ร้อยละ 100.00) เป็นนักศึกษา (ตารางที่ 9)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 9 ผู้ใช้หนังสือหายากจำแนกตามอาชีพ

ผู้ใช้หนังสือหายาก	* หข. (N=25)		* หสค. (N=10)		* ศนว. (N=3)		หส. กรมวิชาการ (N=3)		* หดร. (N=9)		* หพอส. (N=2)		หวมท. (N=5)		สถาบันฯ จฟ. (N=25)		* สห. มธ. (N=19)		* สห. มศกส. (N=7)		* ห้อง ร.7 มสธ. (N=3)		* ห้องจรรยา มศว. (N=12)		ห้องสุภาฯ จฟ. (N=3)		รวม (N=126)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
นักศึกษา	8	32.00	4	40.00	2	66.67	-	-	3	33.33	-	-	5	100.00	22	88.00	7	36.84	6	85.71	-	-	6	50.00	3	100.00	66	52.38
อาจารย์	9	36.00	3	30.00	-	-	-	-	4	44.44	-	-	-	-	1	4.00	4	21.05	-	-	-	-	1	8.33	-	-	22	17.46
นักวิจัย	-	-	2	20.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	8.00	2	10.53	-	-	-	-	1	8.33	-	-	7	5.56	
นักวิชาการ	3	12.00	-	-	-	-	3	100.00	-	-	-	-	-	-	-	-	2	10.53	-	-	1	33.33	2	16.67	-	-	11	8.73
นักเขียน	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	10.53	-	-	-	-	1	8.33	-	-	3	2.38
อื่น ๆ (ไปรตระนุ)	5	20.00	1	10.00	1	33.33	-	-	2	22.22	2	100.00	-	-	-	-	2	10.53	1	14.29	2	66.67	1	8.33	-	-	17	13.49

* อื่น ๆ (17) ได้แก่ หข. (5) คือ ราชบัณฑิตยสถาน (2) ผู้สื่อข่าว (1) รับจ้าง (1) บรรณารักษ์ (1)

หดร. (2) คือ รับจ้าง (1) นักร้องแบบตลกแต่งกายใน (1)

สห. มศกส. (1) คือ บรรณารักษ์

หสค. (1) คือ ราชบัณฑิตยสถาน

หพอส. (2) คือ ราชบัณฑิตยสถาน (1) เจ้าหน้าที่ประจำสำนักงาน (1)

ห้อง ร.7 มสธ. (2) คือ บรรณารักษ์

ศนว. (1) คือ ผู้ช่วยนักวิจัย

สห. มธ. (2) คือ บรรณารักษ์

ห้องจรรยา มศว. (1) คือ ผู้สื่อข่าว

1.4 ผู้ใช้หนังสือหายากจำแนกตามระดับการศึกษา

ผู้ใช้หนังสือหายากจำแนกตามระดับการศึกษาเป็น 7 กลุ่ม ได้แก่ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ประกาศนียบัตร (ปวช., ปกศ., ปวท.) อนุปริญญา (ปวส., ปกศ.สูง) ปริญญาตรี/เทียบเท่า ปริญญาโทและปริญญาเอก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้หนังสือหายากจำนวนสูงสุด 61 คน (ร้อยละ 48.41) มีการศึกษาระดับปริญญาโท รองลงมา จำนวน 57 คน (ร้อยละ 45.24) มีการศึกษาระดับปริญญาตรี/เทียบเท่า ผู้ใช้จำนวน 6 คน (ร้อยละ 4.76) มีการศึกษาระดับปริญญาเอก และผู้ใช้หนังสือหายากน้อยที่สุดจำนวน 2 คน (ร้อยละ 1.59) มีการศึกษาระดับอนุปริญญา ไม่มีผู้ใช้ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และประกาศนียบัตร (ปวช., ปกศ., ปวท.)

เมื่อพิจารณาผู้ใช้หนังสือหายากตามระดับการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษาของผู้ตอบจำนวนสูงสุดของห้องสมุดแต่ละแห่งมีดังนี้

หอสมุดแห่งชาติ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 13 คน (ร้อยละ 52.00) มีการศึกษาระดับปริญญาตรี/เทียบเท่า

ห้องสมุดสยามสมาคมฯ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 7 คน (ร้อยละ 70.00) มีการศึกษาระดับปริญญาโท

ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผู้ใช้ทั้งหมด จำนวน 3 คน (ร้อยละ 100.00) มีการศึกษาระดับปริญญาโท

ห้องสมุดกรมวิชาการ ผู้ใช้ทั้งหมด จำนวน 3 คน (ร้อยละ 100.00) มีการศึกษาระดับปริญญาโท

หอสมุดดำรงราชานุภาพ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 7 คน (ร้อยละ 77.78) มีการศึกษาระดับปริญญาโท

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ผู้ใช้จำนวน 1 คน (ร้อยละ 50.00 เท่ากัน) 2 ราย มีการศึกษาระดับปริญญาตรี/เทียบเท่า และระดับปริญญาโท

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 4 คน (ร้อยละ 80.00) มีการศึกษาระดับปริญญาตรี/เทียบเท่า

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 14 คน (ร้อยละ 56.00) มีการศึกษาระดับปริญญาตรี/เทียบเท่า

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 11 คน (ร้อยละ 57.89) มีการศึกษาระดับปริญญาโท

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ใช้ทั้งหมด จำนวน 7 คน (ร้อยละ 100.00) มีการศึกษาระดับปริญญาตรี/เทียบเท่า

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67) มีการศึกษาระดับปริญญาโท

ห้องขจรฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 7 คน (ร้อยละ 58.33) มีการศึกษาระดับปริญญาโท

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67) มีการศึกษาระดับปริญญาโท (ตารางที่ 10)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 10 ผู้ใช้หนังสือหายากจำแนกตามระดับการศึกษา

ผู้ใช้นั่งสือหายาก	หน.		หสค.		ศนว.		หส. กรมวิชาการ		hdr.		หพอส.		หวมท.		สถาบันฯ จพ.		สน. มธ.		สน. มศกส.		ห้อง ร.7 มสธ.		ห้องขจรฯ มศว.		ห้องสุภาฯ จพ.		รวม	
	(N=25)	(N=10)	(N=3)	(N=3)	(N=3)	(N=9)	(N=2)	(N=5)	(N=25)	(N=19)	(N=7)	(N=3)	(N=12)	(N=3)	(N=126)													
ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
มัธยมศึกษา	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ประกาศนียบัตร (ปวช., ปกศ., ปวท.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
อนุปริญญา (ปวส., ปกศ.สูง)	2	8.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1.59	
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	13	52.00	2	20.00	-	-	-	-	1	11.11	1	50.00	4	80.00	14	56.00	8	42.11	7	100.00	1	33.33	5	41.67	1	33.33	57	45.24
ปริญญาโท	9	36.00	7	70.00	3	100.00	3	100.00	7	77.78	1	50.00	1	20.00	8	32.00	11	57.89	-	-	2	66.67	7	58.33	2	66.67	61	48.41
ปริญญาเอก	1	4.00	1	10.00	-	-	-	-	1	11.11	-	-	-	-	3	12.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	4.76
อื่น ๆ (โปรดระบุ)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

ตอนที่ 2 การใช้หนังสือหายากของผู้ใช้ห้องสมุดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

2.1 วัตถุประสงค์การใช้หนังสือหายาก

วัตถุประสงค์การใช้หนังสือหายากจำแนกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ เพื่อประกอบการวิจัย เพื่อประกอบการเรียน เพื่อประกอบการทำงาน เพื่อเขียนบทความ เอกสารวิชาการ ตำรา และเพื่อศึกษาเรื่องที่สนใจผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้ห้องสมุดหนังสือหายากส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่องที่สนใจจำนวน 68 คน (ร้อยละ 53.97) และจำนวนใกล้เคียงกันเพื่อประกอบการวิจัย 66 คน (ร้อยละ 52.38) รองลงมาผู้ใช้จำนวน 58 คน (ร้อยละ 46.03) มีวัตถุประสงค์การใช้หนังสือหายากเพื่อประกอบการเรียน และผู้ใช้จำนวนน้อยที่สุด 36 คน (ร้อยละ 28.57) ใช้หนังสือหายากเพื่อเขียนบทความ เอกสารวิชาการ ตำรา นอกจากนี้ผู้ใช้จำนวน 1 คน (ร้อยละ 0.79) ใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ คือ เพื่อใช้เป็นวิธีการดำเนินชีวิต

เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์การใช้หนังสือหายากของผู้ใช้หนังสือหายากจำนวนสูงสุดของห้องสมุดแต่ละแห่งปรากฏผลดังนี้

หอสมุดแห่งชาติ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 16 คน (ร้อยละ 64.00) ใช้หนังสือหายากเพื่อประกอบการทำงาน

ห้องสมุดสยามสมาคมฯ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 8 คน (ร้อยละ 80.00) ใช้หนังสือหายากเพื่อประกอบการวิจัย

ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คนเท่ากัน (ร้อยละ 66.67) 3 กลุ่ม ใช้หนังสือหายากเพื่อประกอบการวิจัย เพื่อประกอบการเรียน และศึกษาเรื่องที่สนใจ

ห้องสมุดกรมวิชาการ ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากเพื่อศึกษาเรื่องที่สนใจ

หอสมุดดำรงราชานุภาพ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 8 คน (ร้อยละ 88.89) ใช้หนังสือหายากเพื่อประกอบการวิจัย

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ผู้ใช้จำนวน 1 คน (ร้อยละ 50.00 เท่ากัน) 2 รายใช้หนังสือหายากเพื่อประกอบการเรียน เพื่อประกอบการทำงาน และเพื่อเขียนบทความ เอกสารวิชาการ ตำรา

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 5 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากเพื่อประกอบการเรียน และศึกษาเรื่องที่สนใจ

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 16 คน (ร้อยละ 64.00)
ใช้หนังสือหายากเพื่อประกอบการเรียน

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 13 คน (ร้อยละ 68.42) ใช้
หนังสือหายากเพื่อศึกษาเรื่องที่สนใจ

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 3 คน (ร้อยละ 42.86 เท่ากัน) 3 กลุ่ม
ใช้หนังสือหายากเพื่อประกอบการวิจัย ประกอบการเรียน และศึกษาเรื่องที่สนใจ

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 3 คน
(ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากเพื่อศึกษาเรื่องที่สนใจ

ห้องขจรฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 6 คน (ร้อยละ 50.00 เท่ากัน) 3
กลุ่ม ใช้หนังสือหายากเพื่อประกอบการวิจัย ประกอบการเรียน และศึกษาเรื่องที่สนใจ

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67) ใช้หนังสือหายาก
เพื่อศึกษาเรื่องที่สนใจ (ตารางที่ 11)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 11 วัตถุประสงค์การใช้หนังสือหายาก *

ผู้ใช้นั่งสือหายาก	หข. (N=25)		หค. (N=10)		ศนว. (N=3)		หส. กรมวิชาการ (N=3)		** หดร. (N=9)		หพอส. (N=2)		หวมท. (N=5)		สถาบันฯ จพ. (N=25)		สน. มธ. (N=19)		สน. มศกส. (N=7)		ห้อง ร.7 มสธ. (N=3)		ห้องขจรฯ มศว. (N=12)		ห้องสุภาฯ จพ. (N=3)		รวม (N=126)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
วัตถุประสงค์																												
ประกอบการวิจัย	11	44.00	8	80.00	2	66.67	2	66.67	8	88.89	-	-	3	60.00	11	44.00	10	52.63	3	42.86	1	33.33	6	50.00	1	33.33	66	52.38
ประกอบการเรียน	6	24.00	5	50.00	2	66.67	2	66.67	4	44.44	1	50.00	5	100.00	16	64.00	8	42.11	3	42.86	-	-	6	50.00	-	-	58	46.03
ประกอบการทำงาน	16	64.00	5	50.00	-	-	2	66.67	4	44.44	1	50.00	-	-	3	12.00	7	36.84	-	-	1	33.33	2	16.70	-	-	41	32.54
เขียนบทความ เอกสารวิชาการ ตำรา	7	28.00	4	40.00	-	-	1	33.33	5	55.56	1	50.00	1	20.00	2	8.00	8	42.11	1	14.29	1	33.33	5	41.70	-	-	36	28.57
ศึกษาเรื่องที่สนใจ	15	60.00	6	60.00	2	66.67	3	100.00	6	66.67	-	-	5	100.00	4	16.00	13	68.42	3	42.86	3	100.00	6	50.00	2	66.67	68	53.97
อื่น ๆ (ไปตระเวน)	-	-	-	-	-	-	-	-	1	11.11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0.79

* ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

** อื่น ๆ คือ หดร. (1) เพื่อใช้เป็นวิธีการดำเนินชีวิต

2.2 ความถี่ในการใช้หนังสือหายาก

ความถี่ในการใช้หนังสือหายากในรอบปีจำแนกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ 1 ครั้ง 2 – 3 ครั้ง 4 – 5 ครั้ง 6 – 7 ครั้ง 8 – 9 ครั้ง และมากกว่า 10 ครั้ง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้หนังสือหายากจำนวนสูงสุด 34 คน (ร้อยละ 26.98) ใช้หนังสือหายาก 2 – 3 ครั้ง รองลงมาจำนวน 32 คน (ร้อยละ 25.40) ใช้หนังสือหายาก 1 ครั้ง ผู้ใช้จำนวน 30 คน (ร้อยละ 23.81) ใช้หนังสือหายากมากกว่า 10 ครั้ง และผู้ใช้จำนวนน้อยที่สุด 2 คน (ร้อยละ 1.59) ใช้หนังสือหายาก 8 – 9 ครั้ง

เมื่อพิจารณาความถี่ในการใช้หนังสือหายากของผู้ใช้หนังสือหายากจำนวนสูงสุดของห้องสมุดแต่ละแห่งปรากฏผลดังนี้

ห้องสมุดแห่งชาติ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 11 คน (ร้อยละ 44.00) ใช้หนังสือหายาก 2 – 3 ครั้ง

ห้องสมุดสยามสมาคมฯ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 5 คน (ร้อยละ 50.00) ใช้หนังสือหายากมากกว่า 10 ครั้ง

ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวน 1 คน (ร้อยละ 33.33 เท่ากัน) 3 ราย ใช้หนังสือหายาก 2 – 3 ครั้ง 6 – 7 ครั้ง และมากกว่า 10 ครั้ง

ห้องสมุดกรมวิชาการ ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายาก มากกว่า 10 ครั้ง

ห้องสมุดตำราพระราชานุภาพ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 4 คน (ร้อยละ 44.44) ใช้หนังสือหายากมากกว่า 10 ครั้ง

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 2 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายาก 4 – 5 ครั้ง

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 40.00 เท่ากัน) 2 กลุ่ม ใช้หนังสือหายาก 4 - 5 ครั้ง และมากกว่า 10 ครั้ง

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 12 คน (ร้อยละ 48.00) ใช้หนังสือหายาก 1 ครั้ง

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 6 คน (ร้อยละ 31.58 เท่ากัน) 2 กลุ่ม ใช้หนังสือหายาก 2 – 3 ครั้ง และมากกว่า 10 ครั้ง

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 4 คน (ร้อยละ 57.14) ใช้หนังสือหายาก 1 ครั้ง

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ใช้จำนวน 1 คน (ร้อยละ 33.33 เท่ากัน) 3 ราย ใช้หนังสือหายาก 1 ครั้ง 2 – 3 ครั้ง และ 4 – 5 ครั้ง

ห้องจรรยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 4 คน (ร้อยละ 33.33 เท่ากัน)
2 กลุ่ม ใช้หนังสือหายาก 1 ครั้ง และ 2 – 3 ครั้ง

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายาก
1 ครั้ง (ตารางที่ 12)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 12 ความถี่ในการใช้หนังสือหายากในห้องสมุด

ผู้ใช้หนังสือหายาก	หข. (N=25)		หค. (N=10)		ศนว. (N=3)		หส. กรมวิชาการ (N=3)		หดร. (N=9)		หพอส. (N=2)		หวมท. (N=5)		สถาบันฯ จพ. (N=25)		สท. มธ. (N=19)		สท. มศกส. (N=7)		ห้อง ร.7 มธธ. (N=3)		ห้องขจรฯ มศว. (N=12)		ห้องสุภาฯ จพ. (N=3)		รวม (N=126)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1 ครั้ง	3	12.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	20.00	12	48.00	4	21.05	4	57.14	1	33.33	4	33.33	3	100.00	32	25.40
2-3 ครั้ง	11	44.00	1	10.00	1	33.33	-	-	3	33.33	-	-	-	-	4	16.00	6	31.58	3	42.86	1	33.33	4	33.33	-	-	34	26.98
4-5 ครั้ง	5	20.00	4	40.00	-	-	-	-	2	22.22	2	100.00	2	40.00	4	16.00	2	10.53	-	-	1	33.33	1	8.33	-	-	23	18.25
6-7 ครั้ง	2	8.00	-	-	1	33.33	-	-	-	-	-	-	-	-	1	4.00	-	-	-	-	-	-	1	8.33	-	-	5	3.97
8-9 ครั้ง	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	4.00	1	5.26	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1.59
มากกว่า 10 ครั้ง	4	16.00	5	50.00	1	33.33	3	100.00	4	44.44	-	-	2	40.00	3	12.00	6	31.58	-	-	-	-	2	16.67	-	-	30	23.81

2.3 จำนวนห้องสมุดที่ใช้หนังสือหายาก

จำนวนห้องสมุดที่ใช้หนังสือหายากใช้ จำแนกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1 แห่ง 2 – 3 แห่ง 4 – 5 แห่ง และมากกว่า 5 แห่ง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ จำนวน 67 คน (ร้อยละ 53.17) ใช้ห้องสมุดจำนวน 2 – 3 แห่ง รองลงมา จำนวน 41 คน (ร้อยละ 32.54) ใช้ห้องสมุด 1 แห่ง และน้อยที่สุด จำนวน 9 คนเท่านั้น (ร้อยละ 7.14) 2 กลุ่ม ใช้ห้องสมุด 4 – 5 แห่ง และมากกว่า 5 แห่ง

เมื่อพิจารณาจำนวนห้องสมุดที่ผู้ใช้จำนวนสูงสุดของห้องสมุดแต่ละแห่งใช้ พบว่า หอสมุดแห่งชาติ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 17 คน (ร้อยละ 68.00) ใช้ห้องสมุด 2 – 3 แห่ง หอสมุดสยามสมาคมฯ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 4 คน (ร้อยละ 40.00) ใช้ห้องสมุด 2 – 3 แห่ง ศูนย์วิจัยเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 1 คน (ร้อยละ 33.33 เท่ากัน) 3 ราย ใช้ห้องสมุด 2 – 3 แห่ง 4 – 5 แห่ง และมากกว่า 5 แห่ง หอสมุดกรมวิชาการ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67) ใช้ห้องสมุด 2 – 3 แห่ง หอสมุดดำรงราชานุภาพ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 7 คน (ร้อยละ 77.78) ใช้ห้องสมุด 2 – 3 แห่ง หอสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ผู้ใช้ทั้งหมด จำนวน 2 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้ห้องสมุด 2 – 3 แห่ง หอสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 4 คน (ร้อยละ 80.00) ใช้ห้องสมุด 2 – 3 แห่ง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 14 คน (ร้อยละ 56.00) ใช้ห้องสมุด 1 แห่ง สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 9 คน (ร้อยละ 47.37) ใช้ห้องสมุด 2 – 3 แห่ง สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 6 คน (ร้อยละ 85.71) ใช้ห้องสมุด 1 แห่ง ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ใช้ทั้งหมด จำนวน 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้ห้องสมุด 2 – 3 แห่ง ห้องขจรฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 7 คน (ร้อยละ 58.33) ใช้ห้องสมุด 2 – 3 แห่ง ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67) ใช้ห้องสมุด 1 แห่ง (ตารางที่ 13)

ตารางที่ 13 จำนวนห้องสมุดที่ใช้หนังสือหายาก

ผู้ใช้นั่งสือหายาก	หข. (N=25)		หสค. (N=10)		ศนว. (N=3)		หส. กรมวิชาการ (N=3)		หดร. (N=9)		หพอส. (N=2)		หวมท. (N=5)		สถาบันฯ จพ. (N=25)		สท. มธ. (N=19)		สท. มศกส. (N=7)		ห้อง ร.7 มสธ. (N=3)		ห้องฯจรฯ มศว. (N=12)		ห้องสุภาพฯ จพ. (N=3)		รวม (N=126)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1 แห่ง	6	24.00	1	10.00	-	-	-	-	-	-	-	-	1	20.00	14	56.00	8	42.10	6	85.71	-	-	3	25.00	2	66.67	41	32.54
2 – 3 แห่ง	17	68.00	4	40.00	1	33.33	2	66.67	7	77.78	2	100.00	4	80.00	9	36.00	9	47.37	1	14.29	3	100.00	7	58.33	1	33.33	67	53.17
4 – 5 แห่ง	1	4.00	2	20.00	1	33.33	1	33.33	1	11.11	-	-	-	-	1	4.00	1	5.26	-	-	-	-	1	8.33	-	-	9	7.14
มากกว่า 5 แห่ง	1	4.00	3	30.00	1	33.33	-	-	1	11.11	-	-	-	-	1	4.00	1	5.26	-	-	-	-	1	8.33	-	-	9	7.14

2.4 ประเภทของห้องสมุดที่ใช้หนังสือหายาก

ประเภทของห้องสมุดที่ผู้ใช้ ใช้หนังสือหายากจำแนกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดเฉพาะ และหอสมุดมหาวิทยาลัย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้ห้องสมุดหนังสือหายากส่วนใหญ่ 109 คน (ร้อยละ 86.50) ใช้หอสมุดมหาวิทยาลัย รองลงมาซึ่งเป็นส่วนใหญ่อีกเช่นกัน จำนวน 90 คน (ร้อยละ 71.43) ใช้หอสมุดแห่งชาติ และผู้ใช้หนังสือหายากจำนวนน้อยที่สุดจำนวน 48 คน (ร้อยละ 38.10) ใช้หอสมุดเฉพาะ นอกจากนี้ ผู้ใช้จำนวน 4 คน (ร้อยละ 3.17) ใช้หนังสือหายากจากแหล่งอื่น ๆ ดังนี้ ใช้หนังสือหายากจากร้านหนังสือเก่า (2 คน) จากหอสมุดเฉพาะในต่างประเทศ (1 คน) และจากหอสมุดส่วนบุคคล (1 คน)

เมื่อพิจารณาประเภทห้องสมุดที่ผู้ใช้จำนวนสูงสุดของห้องสมุดแต่ละแห่งใช้ พบว่าส่วนใหญ่ (จำนวน 9 แห่ง) ใช้ห้องสมุดที่เป็นแหล่งหนังสือหายากเพียงประเภทเดียวและผู้ใช้จากห้องสมุด จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ หอสมุดสยามสมาคมฯ ศูนย์วิจัยเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ หอสมุดกรมวิชาการ และหอสมุดและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไทย ทุกคนใช้ห้องสมุดมากกว่า 1 แห่ง ดังนี้

หอสมุดแห่งชาติ ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 25 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หอสมุดแห่งชาติ

หอสมุดสยามสมาคมฯ ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 10 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หอสมุดแห่งชาติและหอสมุดเฉพาะ

ศูนย์วิจัยเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้ห้องสมุดทั้ง 3 ประเภท

หอสมุดกรมวิชาการ ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้ห้องสมุดทั้ง 3 ประเภท

หอสมุดดำรงราชานุภาพ ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 9 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หอสมุดแห่งชาติ

หอสมุดและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไทย ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 2 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้ห้องสมุด 2 ประเภท คือ หอสมุดแห่งชาติ และหอสมุดเฉพาะ

หอสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 5 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หอสมุดเฉพาะ

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 25 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หอสมุดมหาวิทยาลัย

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 19 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หอสมุดมหาวิทยาลัย

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 7 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หอสมุดมหาวิทยาลัย

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัย

ห้องขจร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 12 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัย

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67) ใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัย (ตารางที่ 14)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 14 ประเภทของห้องสมุดที่ใช้หนังสือหายาก*

ผู้ให้หนังสือหายาก	ทช. (N=25)		ทศด. (N=10)		ศนว. (N=3)		ทส. กรมวิชาการ (N=3)		** ทดว. (N=9)		ทพอส. (N=2)		ทวมท. (N=5)		สถาบันฯ จพ. (N=25)		** สท. มธ. (N=19)		สท. มศกส. (N=7)		** ห้อง ร.7 มสธ. (N=3)		ห้องฯจรฯ มศว. (N=12)		ห้องสุภาฯ จพ. (N=3)		รวม (N=126)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ห้องสมุดแห่งชาติ	25	100.00	10	100.00	3	100.00	3	100.00	9	100.00	2	100.00	3	60.00	10	40.00	11	57.89	1	14.29	2	66.67	11	91.67	-	-	90	71.43
ห้องสมุดเฉพาะ	9	36.00	10	100.00	3	100.00	3	100.00	7	77.78	2	100.00	5	100.00	4	16.00	3	15.79	-	-	-	-	1	8.33	1	33.33	48	38.10
ห้องสมุดมหาวิทยาลัย	16	64.00	7	70.00	3	100.00	3	100.00	8	88.89	-	-	4	80.00	25	100.00	19	100.00	7	100.00	3	100.00	12	100.00	2	66.67	109	86.50
อื่นๆ (ไปรษณีย์)	-	-	-	-	-	-	-	-	2	22.22	-	-	-	-	-	-	1	5.26	-	-	1	33.33	-	-	-	-	4	3.17

* ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

** อื่น ๆ (4) ได้แก่ ร้านหนังสือเก่า (2) คือ ทดว. (1) และห้อง ร.7 มสธ. (1)

ห้องสมุดเฉพาะในต่างประเทศ (1) คือ ทดว.

ห้องสมุดส่วนบุคคล (1) คือ สท. มธ.

2.5 จำนวนหนังสือหายากที่ใช้ต่อครั้ง

จำนวนหนังสือหายากที่ผู้ใช้ใช้ต่อครั้งจำแนกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ ใช้หนังสือหายากไม่เกิน 5 เล่ม 6 – 10 เล่ม 11 – 15 เล่ม และมากกว่า 15 เล่ม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ จำนวน 103 คน (ร้อยละ 81.75) ใช้หนังสือหายากไม่เกิน 5 เล่มต่อครั้ง รองลงมา จำนวน 18 คน (ร้อยละ 14.29) ใช้หนังสือหายาก 6 – 10 เล่มต่อครั้ง จำนวน 3 คน (ร้อยละ 2.38) ใช้หนังสือหายากมากกว่า 15 เล่มต่อครั้ง และผู้ใช้จำนวนน้อยที่สุด 2 คน (ร้อยละ 1.59) ใช้หนังสือหายาก 11 – 15 เล่มต่อครั้ง

เมื่อพิจารณาจำนวนหนังสือหายากที่ผู้ใช้จำนวนสูงสุดของห้องสมุดแต่ละแห่ง ใช้ต่อครั้งพบว่า ผู้ใช้จำนวนสูงสุดของห้องสมุดเกือบทุกแห่ง ยกเว้นห้องสมุดกรมวิชาการ ใช้หนังสือหายากไม่เกิน 5 เล่มต่อครั้ง ดังนี้

หอสมุดแห่งชาติ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 19 คน (ร้อยละ 76.00) ใช้หนังสือหายากไม่เกิน 5 เล่ม
หอสมุดสยามสมาคมฯ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 8 คน (ร้อยละ 80.00) ใช้หนังสือหายากไม่เกิน 5 เล่ม

ศูนย์บรรณวิทยุเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากไม่เกิน 5 เล่ม

ห้องสมุดกรมวิชาการ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67) ใช้หนังสือหายาก 6 – 10 เล่ม

หอสมุดตำราพระราชานุภาพ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 4 คน (ร้อยละ 44.44) ใช้หนังสือหายากไม่เกิน 5 เล่ม

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 2 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากไม่เกิน 5 เล่ม

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 4 คน (ร้อยละ 80.00) ใช้หนังสือหายากไม่เกิน 5 เล่ม

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 24 คน (ร้อยละ 96.00) ใช้หนังสือหายากไม่เกิน 5 เล่ม

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 17 คน (ร้อยละ 89.47) ใช้หนังสือหายากไม่เกิน 5 เล่ม

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 6 คน (ร้อยละ 85.71) ใช้หนังสือหายากไม่เกิน 5 เล่ม

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากไม่เกิน 5 เล่ม

ห้องขจร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 9 คน (ร้อยละ 75.00) ใช้หนังสือหายากไม่เกิน 5 เล่ม

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ผู้ใช้ทั้งหมด จำนวน 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากไม่เกิน 5 เล่ม (ตารางที่ 15)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 15 จำนวนหนังสือหายากที่ใช้ต่อครั้ง

ผู้ใช้หนังสือหายาก	หข. (N=25)		หค. (N=10)		ศนว. (N=3)		หส. กรมวิชาการ (N=3)		หดร. (N=9)		หพอส. (N=2)		หวมท. (N=5)		สถบันฯ จพ. (N=25)		สท. มธ. (N=19)		สท. มศกส. (N=7)		ห้อง ร.7 มสธ. (N=3)		ห้องขจรฯ มศว. (N=12)		ห้องสุภาพฯ จพ. (N=3)		รวม (N=126)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เกิน 5 เล่ม	19	76.00	8	80.00	3	100.00	1	33.33	4	44.44	2	100.00	4	80.00	24	96.00	17	89.47	6	85.71	3	100.00	9	75.00	3	100.00	103	81.75
6 – 10 เล่ม	5	20.00	2	20.00	-	-	2	66.67	3	33.33	-	-	1	20.00	1	4.00	1	5.26	1	14.29	-	-	2	16.67	-	-	18	14.29
11- 15 เล่ม	-	-	-	-	-	-	-	-	1	11.11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	8.33	-	-	2	1.59	
มากกว่า 15 เล่ม	1	4.00	-	-	-	-	-	-	1	11.11	-	-	-	-	-	-	1	5.26	-	-	-	-	-	-	-	3	2.38	

2.6 ภาษาของหนังสือหายากที่ใช้

ภาษาของหนังสือหายากที่ผู้ใช้ใช้ จำแนกเป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ จำนวน 122 คน (ร้อยละ 96.83) ใช้หนังสือหายากภาษาไทย และผู้ใช้จำนวน 57 คน (ร้อยละ 45.24) ใช้หนังสือหายากภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ผู้ใช้จำนวน 4 คน (ร้อยละ 3.17) ใช้หนังสือหายากภาษาอื่น ๆ คือ ภาษาจีน (1 คน) ภาษาฝรั่งเศส (2 คน) และ ภาษาเยอรมัน (1 คน)

เมื่อพิจารณาภาษาของหนังสือหายากที่ผู้ใช้จำนวนสูงสุดของห้องสมุดแต่ละแห่ง พบว่า ห้องสมุดส่วนใหญ่ (11 แห่ง) มีผู้ใช้หนังสือหายากภาษาไทยเพียงภาษาเดียว ยกเว้นห้องสมุดกรมวิชาการ และห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ซึ่งผู้ใช้จำนวนสูงสุดใช้หนังสือหายากภาษาอังกฤษ

ผู้ใช้จำนวนสูงสุดของห้องสมุดแต่ละแห่งใช้ภาษาของหนังสือหายาก ดังนี้
หอสมุดแห่งชาติ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 24 คน (ร้อยละ 96.00) ใช้หนังสือหายากภาษาไทย
ห้องสมุดสยามสมาคม ผู้ใช้ทั้งหมด 10 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากภาษาไทย
ศูนย์บรรณารักษ์เพื่อการศึกษาทางสังคมศาสตร์ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากภาษาไทย

ห้องสมุดกรมวิชาการ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

หอสมุดดำรงราชานุภาพ ผู้ใช้ทั้งหมด 9 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากภาษาไทย
ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ผู้ใช้ทั้งหมด 2 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากภาษาไทย

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ผู้ใช้ทั้งหมด 5 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากภาษาไทย
สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 24 คน (ร้อยละ 96.00) ใช้หนังสือหายากภาษาไทย

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ใช้ทั้งหมด 19 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากภาษาไทย

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ใช้ทั้งหมด 7 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากภาษาไทย

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากภาษาไทย

ห้องขจรฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 11 คน (ร้อยละ 91.67) ใช้หนังสือหายากภาษาไทย

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากภาษาอังกฤษ (ตารางที่ 16)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 16 ภาษาของหนังสือหายากที่ใช้ *

ผู้ใช้หนังสือหายาก	** หข. (N=25)		หสค. (N=10)		ศนว. (N=3)		หส. กรมวิชาการ (N=3)		** หดร. (N=9)		หพอส. (N=2)		หวมท. (N=5)		สถาบันฯ จพ. (N=25)		** สห. มธ. (N=19)		สห. มศกส. (N=7)		ห้อง ร.7 มสธ. (N=3)		ห้องขจรฯ มศว. (N=12)		ห้องสุภาฯ จพ. (N=3)		รวม (N=126)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ภาษาไทย	24	96.00	10	100.00	3	100.00	3	100.00	9	100.00	2	100.00	5	100.00	24	96.00	19	100.00	7	100.00	3	100.00	11	91.67	2	66.67	122	96.83
ภาษาอังกฤษ	10	40.00	9	90.00	1	33.33	3	100.00	5	55.56	1	50.00	2	40.00	8	32.00	8	42.11	-	-	2	66.67	5	41.67	3	100.00	57	45.24
ภาษาอื่น ๆ (โปรตระกูล)	1	4.00	-	-	-	-	-	-	1	11.11	-	-	-	-	-	-	2	10.53	-	-	-	-	-	-	-	-	4	3.17

* ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

** ภาษาอื่น ๆ (4) ได้แก่ ภาษาจีน (1) คือ หข.

ภาษาเยอรมัน (1) คือ สห. มธ.

ภาษาฝรั่งเศส (2) คือ หดร. (1) และสห. มธ. (1)

2.7 ประเภทของหนังสือหายากที่ใช้

ประเภทของหนังสือหายากที่ผู้ใช้ใช้ จำแนกเป็น 7 ประเภท หนังสือเก่าแก่หาได้ยาก มีค่าด้านประวัติศาสตร์พิมพ์ของโลก หนังสือที่เป็นเอกสารปฐมภูมิด้านประวัติศาสตร์พิมพ์ของประเทศหรือภูมิภาค หนังสือที่มีการพิมพ์จำนวนจำกัด หนังสือฉบับพิมพ์ครั้งแรก หนังสือที่มีเนื้อหาเป็นที่กล่าวขวัญถึง หนังสือเก่าที่มีสภาพรูปเล่มสมบูรณ์ หรือสวยงาม และหนังสือที่มีประวัติการครอบครอง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่จำนวน 71 คน (ร้อยละ 56.35) ใช้หนังสือที่มีการพิมพ์จำนวนจำกัด รองลงมา จำนวน 40 คน (ร้อยละ 31.75) ใช้หนังสือฉบับพิมพ์ครั้งแรก และผู้ใช้จำนวน 37 คน (ร้อยละ 29.37) ใช้หนังสือเก่าแก่หาได้ยากมีค่าด้านประวัติศาสตร์พิมพ์ของโลก และผู้ใช้หนังสือหายากจำนวนน้อยที่สุด 22 คน (ร้อยละ 17.46) ใช้หนังสือที่มีประวัติการครอบครอง นอกจากนี้ผู้ใช้จำนวน 4 คน (ร้อยละ 3.17) ใช้หนังสือหายากประเภทอื่น ๆ ดังนี้ หนังสือที่สามารถใช้เป็นหลักฐานในการศึกษาประวัติศาสตร์ (2 คน) หนังสือกลอน/เพลงพื้นบ้าน (1 คน) และจดหมายเหตุ (1 คน)

เมื่อพิจารณาประเภทหนังสือหายากที่ผู้ใช้จำนวนสูงสุดของห้องสมุดแต่ละแห่งใช้พบว่า มีความหลากหลายดังนี้

ห้องสมุดแห่งชาติ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 11 คน (ร้อยละ 44.00) ใช้หนังสือหายากที่มีการพิมพ์จำนวนจำกัด

ห้องสมุดสยามสมาคมฯ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 7 คน (ร้อยละ 70.00) ใช้หนังสือหายากที่มีการพิมพ์จำนวนจำกัด

ศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาทางสังคมศาสตร์ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากประเภทเอกสารปฐมภูมิด้านประวัติศาสตร์พิมพ์แต่ละประเทศ/ภูมิภาค

ห้องสมุดกรมวิชาการ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด จำนวน 2 คน (ร้อยละ 66.67 เท่ากัน) 4 กลุ่ม ใช้หนังสือหายากประเภทต่าง ๆ ได้แก่ เอกสารปฐมภูมิด้านประวัติศาสตร์พิมพ์แต่ละประเทศ/ภูมิภาค หนังสือที่มีการพิมพ์จำนวนจำกัด หนังสือที่มีเนื้อหาเป็นที่กล่าวขวัญถึง และหนังสือที่มีประวัติการครอบครอง

ห้องสมุดดำรงราชานุภาพ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด จำนวน 5 คน (ร้อยละ 55.56 เท่ากัน) 3 กลุ่ม ใช้หนังสือหายากประเภทต่าง ๆ ได้แก่ เอกสารปฐมภูมิด้านประวัติศาสตร์พิมพ์แต่ละประเทศ/ภูมิภาค หนังสือที่มีการพิมพ์จำนวนจำกัด และหนังสือที่มีประวัติการครอบครอง

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ผู้ใช้ทั้งหมด จำนวน 2 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากฉบับพิมพ์ครั้งแรก

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 3 คน (ร้อยละ 60.00) ใช้หนังสือหายากประเภทหนังสือเก่าแก่หาได้ยาก มีค่าด้านประวัติศาสตร์พิมพ์ของโลก

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 14 คน (ร้อยละ 56.00) ใช้หนังสือหายากที่มีการพิมพ์จำนวนจำกัด

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 13 คน (ร้อยละ 68.42) ใช้หนังสือหายากที่มีการพิมพ์จำนวนจำกัด

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 4 คน (ร้อยละ 57.14) ใช้หนังสือหายากที่มีการพิมพ์จำนวนจำกัด

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67) ใช้หนังสือหายากประเภทหนังสือเก่าที่มีสภาพรูปเล่มสมบูรณ์/จัดทำรูปเล่มสวยงาม

ห้องขจรฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 9 คน (ร้อยละ 75.00) ใช้หนังสือหายากที่มีการพิมพ์จำนวนจำกัด

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67) ใช้หนังสือหายากที่มีการพิมพ์จำนวนจำกัด (ตารางที่ 17)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 17 ประเภทของหนังสือหายากที่ใช้ *

ผู้หนังสือหายาก	หน. (N=25)		หสค. (N=10)		ศนว. (N=3)		หส. กรมวิชาการ (N=3)		** หคร. (N=9)		พหอส. (N=2)		หวมท. (N=5)		** สถาบันฯ จพ. (N=25)		** สท. มธ. (N=19)		สท. มศกส. (N=7)		ห้อง ร.7 มสธ. (N=3)		** ห้องขจรฯ มศว. (N=12)		ห้องสุภาฯ จพ. (N=3)		รวม (N=126)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
- แก้วแห้วไต้ยาก มีค่าด้านประวัติศาสตร์พิมพ์ของโลก	10	40.00	6	60.00	1	33.33	-	-	4	44.44	1	50.00	3	60.00	4	16.00	3	15.79	1	14.29	-	-	3	25.00	1	33.33	37	29.37
- เอกสารปฐมภูมิด้านประวัติศาสตร์พิมพ์ของแต่ละประเทศ / ภูมิภาค	7	28.00	1	10.00	3	100.00	2	66.67	5	55.56	-	-	2	40.00	3	12.00	3	15.79	1	14.29	-	-	4	33.33	-	-	31	24.60
- หนังสือที่มีการพิมพ์จำนวนจำกัด	11	44.00	7	70.00	2	66.67	2	66.67	5	55.56	-	-	1	20.00	14	56.00	13	68.42	4	57.14	1	33.33	9	75.00	2	66.67	71	56.35
- หนังสือฉบับพิมพ์ครั้งแรก	7	28.00	4	40.00	2	66.67	1	33.33	3	33.33	2	100.00	1	20.00	7	28.00	7	36.84	3	42.86	-	-	3	25.00	-	-	40	31.75
- หนังสือที่มีเนื้อหาเป็นทอล์กโชว์ถึง	8	32.00	2	20.00	-	-	2	66.67	3	33.33	1	50.00	2	40.00	3	12.00	6	31.58	-	-	-	-	2	16.67	1	33.33	30	23.81
- หนังสือเก่าที่มีสภาพรูปเล่มสมบูรณ์ / จัดทำรูปเล่มสวยงาม	3	12.00	2	20.00	-	-	1	33.33	3	33.33	-	-	2	40.00	5	20.00	8	42.11	1	14.29	2	66.67	2	16.67	-	-	29	23.02
- หนังสือที่มีประวัติการครอบครอง	4	16.00	2	20.00	1	33.33	2	66.67	5	55.56	-	-	2	40.00	4	16.00	-	-	1	14.29	1	33.33	-	-	-	-	22	17.46
- อื่น ๆ (ไปรตระบุ)	-	-	-	-	-	-	-	-	1	11.11	-	-	-	-	1	4.00	1	5.26	-	-	-	-	1	8.33	-	-	4	3.17

* ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

** อื่น ๆ (4) ได้แก่ หนังสือที่สามารถใช้เป็นหลักฐานในการศึกษาประวัติศาสตร์จำนวน (2) ได้แก่ หคร. (1) และสท. มธ. (1)

หนังสือกลอน เพลงพื้นบ้าน (1) คือ สถาบันฯ จพ.

จดหมายเหตุ (1) คือ ห้องขจรฯ มศว.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.8 รูปแบบของหนังสือหายากที่ใช้

รูปแบบของหนังสือหายากที่ผู้ใช้ใช้จำแนกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ ตัวเล่มจริง สำเนาเอกสาร ไมโครฟิล์ม และสำเนาจากไมโครฟิล์ม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่ จำนวน 116 คน (ร้อยละ 92.06) ใช้ฉบับตัวเล่มจริง รองลงมา จำนวน 60 คน (ร้อยละ 47.62) ใช้สำเนาเอกสาร จำนวน 33 คน (ร้อยละ 26.19) ใช้ไมโครฟิล์ม และผู้ใช้น้อยที่สุด จำนวน 10 คน (ร้อยละ 7.94) ใช้สำเนาจากไมโครฟิล์ม

เมื่อพิจารณารูปแบบของหนังสือหายากที่ผู้ใช้จำนวนสูงสุดของห้องสมุดแต่ละแห่ง พบว่า มีความหลากหลายดังนี้

ห้องสมุดแห่งชาติ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 22 คน (ร้อยละ 88.00) ใช้หนังสือหายากตัวเล่มจริง ห้องสมุดสยามสมาคม ผู้ใช้ทั้งหมด 10 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากตัวเล่มจริง ศูนย์วิจัยเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00 เท่ากัน) ใช้หนังสือหายากตัวเล่มจริง

ห้องสมุดกรมวิชาการ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00 เท่ากัน) 2 กลุ่ม ใช้หนังสือหายากตัวเล่มจริง และในรูปแบบสำเนาเอกสาร

ห้องสมุดตำราพระราชานุญาต ผู้ใช้ทั้งหมด 9 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากตัวเล่มจริง ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ผู้ใช้ทั้งหมด 2 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากตัวเล่มจริง

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ผู้ใช้ทั้งหมด 5 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากในรูปแบบสำเนาเอกสาร

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ใช้ทั้งหมด 25 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากตัวเล่มจริง

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ใช้ทั้งหมด 19 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากตัวเล่มจริง

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ใช้ทั้งหมด 7 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากตัวเล่มจริง

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสือหายากตัวเล่มจริง

ห้องขจรฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 11 คน (ร้อยละ 91.67) ใช้หนังสือหายากในรูปแบบสำเนาเอกสาร

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67 เท่ากัน) 2 กลุ่ม
ใช้หนังสือหายากตัวเล่มจริง และในรูปแบบสำเนาเอกสาร (ตารางที่ 18)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 18 รูปแบบของหนังสือหายากที่ใช้ *

ผู้ใช้หนังสือหายาก	หข. (N=25)		หคค. (N=10)		คณว. (N=3)		หส. กรมวิชาการ (N=3)		หดร. (N=9)		หพอส. (N=2)		หวมท. (N=5)		สถาบันฯ จพ. (N=25)		สท. มธ. (N=19)		สท. มศกส. (N=7)		ห้อง ร.7 มสธ. (N=3)		ห้องฯจรรยา มศว. (N=12)		ห้องสุภาฯ จพ. (N=3)		รวม (N=126)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ตัวเล่มจริง	22	88.00	10	100.00	3	100.00	3	100.00	9	100.00	2	100.00	3	60.00	25	100.00	19	100.00	7	100.00	3	100.00	8	66.67	2	66.67	116	92.06
สำเนาเอกสาร	15	60.00	4	40.00	2	66.67	3	100.00	6	66.67	-	-	5	100.00	5	20.00	7	36.84	-	-	-	-	11	91.67	2	66.67	60	47.62
ไมโครฟิล์ม	5	20.00	5	50.00	2	66.67	2	66.67	6	66.67	-	-	-	-	6	24.00	3	15.79	-	-	-	-	3	25.00	1	33.33	33	26.19
สำเนาจากไมโครฟิล์ม	2	8.00	1	10.00	1	33.33	1	33.33	-	-	-	-	-	-	4	16.00	-	-	-	-	-	-	1	8.33	-	-	10	7.94
อื่น ๆ (ไปรตระบุ)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

* ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

2.9 วิธีการเข้าถึงหนังสือหายาก

การเข้าถึงหนังสือหายากของผู้ใช้ จำแนกเป็น 4 วิธี ได้แก่ การเข้าถึงด้วยตนเองจากประสบการณ์การใช้ห้องสมุด ตามบรรณารักษ์/ผู้ให้บริการ ศึกษาจากคู่มือห้องสมุด และค้นหาจากเครื่องมือช่วยค้นของห้องสมุด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่จำนวน 81 คน (ร้อยละ 64.29) มีวิธีการเข้าถึงหนังสือหายากโดยค้นหาจากเครื่องมือช่วยค้นของห้องสมุด รองลงมาจำนวน 78 คน (ร้อยละ 61.90) ตามบรรณารักษ์/ผู้ให้บริการ และจำนวน 73 คน (ร้อยละ 57.94) เข้าถึงด้วยตนเองจากประสบการณ์การใช้ห้องสมุด และผู้ใช้จำนวนน้อยที่สุด 21 คน (ร้อยละ 16.67) เข้าถึงหนังสือหายากโดยศึกษาจากคู่มือห้องสมุด นอกจากนี้มีผู้ใช้จำนวน 6 คน (ร้อยละ 4.76) มีวิธีการเข้าถึงหนังสือหายากอื่น ๆ ดังนี้ เข้าถึงหนังสือหายากทางอินเทอร์เน็ต (3) ตามผู้รู้/เพื่อน (2) และตามจากนักเล่นหนังสือเก่า (1)

เมื่อพิจารณาวิธีการเข้าถึงหนังสือหายากที่ผู้ใช้ของห้องสมุดแต่ละแห่งใช้พบว่า มีความหลากหลายดังนี้

หอสมุดแห่งชาติ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 20 คน (ร้อยละ 80.00) เข้าถึงหนังสือหายากโดยตามบรรณารักษ์/ผู้ให้บริการ

ห้องสมุดสยามสมาคมฯ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 9 คน (ร้อยละ 90.00) เข้าถึงหนังสือหายากโดยตามบรรณารักษ์/ผู้ให้บริการ

ศูนย์นวัตศิลป์เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) เข้าถึงหนังสือหายากโดยตามบรรณารักษ์/ผู้ให้บริการ

ห้องสมุดกรมวิชาการ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) เข้าถึงหนังสือหายากโดยตามบรรณารักษ์/ผู้ให้บริการ และค้นหาจากเครื่องมือช่วยค้นของห้องสมุด

หอสมุดดำรงราชานุภาพ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 8 คน (ร้อยละ 88.89) เข้าถึงหนังสือหายากโดยค้นหาจากเครื่องมือช่วยค้นของห้องสมุด

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ผู้ใช้ทั้งหมด 2 คน (ร้อยละ 100.00) เข้าถึงหนังสือหายากโดยตามบรรณารักษ์/ผู้ให้บริการ

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 4 คน (ร้อยละ 80.00 เท่ากัน) 2 กลุ่ม เข้าถึงหนังสือหายากด้วยตนเองจากประสบการณ์การใช้ห้องสมุดและค้นหาจากเครื่องมือช่วยค้นของห้องสมุด

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 18 คน (ร้อยละ 72.00) เข้าถึงหนังสือหายากโดยค้นหาจากเครื่องมือช่วยค้นของห้องสมุด

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 14 คน (ร้อยละ 73.68) เข้าถึงหนังสือหายากโดยค้นหาจากเครื่องมือช่วยค้นของห้องสมุด

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 5 คน (ร้อยละ 71.43) เข้าถึงหนังสือหายากโดยถามบรรณารักษ์/ผู้ให้บริการ

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) เข้าถึงหนังสือหายากด้วยตนเองจากประสบการณ์การใช้ห้องสมุด

ห้องขจรฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 10 คน (ร้อยละ 83.33) เข้าถึงหนังสือหายากด้วยตนเองจากประสบการณ์การใช้ห้องสมุด

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67) เข้าถึงหนังสือหายากโดยถามบรรณารักษ์/ผู้ให้บริการ (ตารางที่ 19)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 19 วิธีการเข้าถึงหนังสือหายาก *

ผู้ใช้นั่งหนังสือหายาก	** หข. (N=25)		** หศค. (N=10)		ศนว. (N=3)		หส. กรมวิชาการ (N=3)		** หดร. (N=9)		หพอส. (N=2)		หวมท. (N=5)		สถาบันฯ จพ. (N=25)		สท. มธ. (N=19)		สท. มศกส. (N=7)		ห้อง ร.7 มศธ. (N=3)		**ห้องขจรฯ มศว. (N=12)		ห้องสุภาฯ จพ. (N=3)		รวม (N=126)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
- เข้าถึงด้วยตนเองจาก ประสบการณ์การใช้ห้องสมุด	12	48.00	8	80.00	2	66.67	2	66.67	7	77.78	-	-	4	80.00	11	44.00	12	63.16	1	14.29	3	100.00	10	83.33	1	33.33	73	57.94
- ถามบรรณารักษ์ / ผู้ให้บริการ	20	80.00	9	90.00	3	100.00	3	100.00	6	66.67	2	100.00	3	60.00	8	32.00	9	47.37	5	71.43	1	33.33	7	58.33	2	66.67	78	61.90
- ศึกษาจากคู่มือห้องสมุด	7	28.00	2	20.00	-	-	2	66.67	2	22.22	1	50.00	2	40.00	1	4.00	1	5.26	-	-	-	-	3	25.00	-	-	21	16.67
- ค้นหาจากเครื่องมือช่วยค้น ของห้องสมุด	13	52.00	7	70.00	2	66.67	3	100.00	8	88.89	-	-	4	80.00	18	72.00	14	73.68	3	42.86	1	33.33	7	58.33	1	33.33	81	64.29
- อื่น ๆ (โปรดระบุ)	2	8.00	2	20.00	-	-	-	-	1	11.11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	8.33	-	-	6	4.76

* ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

** อื่น ๆ (6) ได้แก่ อินเทอร์เน็ต (3) คือ หข. (2) และห้องขจรฯ มศว. (1)

ถามผู้รู้/เพื่อน (2) คือ หศค.

ถามนักเล่นหนังสือเก่า (1) คือ หดร.

2.10 เครื่องมือช่วยค้นที่ใช้ในการเข้าถึงหนังสือหายากของห้องสมุด

เครื่องมือช่วยค้นที่ใช้ในการเข้าถึงหนังสือหายากของห้องสมุดจำแนกเป็น 5 ชนิด ได้แก่ บัตรรายการ ฐานข้อมูล บรรณานุกรมหนังสือหายาก ดรรชนีค้นเรื่องหนังสือหายาก และสำเนาสารบัญ/หน้าปกในที่ห้องสมุดจัดทำ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ จำนวน 89 คน (ร้อยละ 70.63) ใช้ฐานข้อมูลเป็นเครื่องมือช่วยค้นในการเข้าถึงหนังสือหายาก รองลงมา จำนวน 67 คน (ร้อยละ 53.17) ใช้บัตรรายการ ผู้ใช้จำนวนน้อยที่สุด 19 คน (ร้อยละ 15.08) ใช้สำเนาสารบัญ/หน้าปกในหนังสือหายากที่ห้องสมุดจัดทำ นอกจากนี้ผู้ใช้จำนวน 3 คน (ร้อยละ 2.38) ใช้เครื่องมือช่วยค้นอื่น ๆ ดังนี้ บรรณานุกรมหนังสือทั่วไป (1) บทความเกี่ยวกับหนังสือหายากที่มีการกล่าวอ้างถึง (1) และชื่อหนังสือหายากที่พบในหนังสืออื่น (1)

เมื่อพิจารณาเครื่องมือช่วยค้นในการเข้าถึงหนังสือหายากที่ผู้ใช้จำนวนสูงสุดของห้องสมุดแต่ละแห่งพบว่า มีความหลากหลายดังนี้

หอสมุดแห่งชาติ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 15 คน (ร้อยละ 60.00) ใช้บัตรรายการ

ห้องสมุดสยามสมาคมฯ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 9 คน (ร้อยละ 90.00) ใช้บัตรรายการ

ศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาทางสังคมศาสตร์ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้บัตรรายการ

ห้องสมุดกรมวิชาการ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้บัตรรายการ และฐานข้อมูล

หอสมุดดำรงราชานุภาพ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 8 คน (ร้อยละ 88.89) ใช้บัตรรายการ

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ผู้ใช้จำนวน 1 คน (ร้อยละ 50.00 เท่ากัน) ใช้ฐานข้อมูล และบรรณานุกรมหนังสือหายาก

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ผู้ใช้ทั้งหมด 5 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้ฐานข้อมูล

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 24 คน (ร้อยละ 96.00) ใช้ฐานข้อมูล

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 14 คน (ร้อยละ 73.68) ใช้ฐานข้อมูล

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 6 คน (ร้อยละ 85.71) ใช้ฐานข้อมูล

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67) ใช้บัตรรายการ

ห้องขจรฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 8 คน (ร้อยละ 66.67) ใช้ฐานข้อมูล

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุดคือทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00)
ใช้บรรณานุกรมหนังสือหายาก (ตารางที่ 20)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 20 เครื่องมือช่วยค้นที่ใช้ในการเข้าถึงหนังสือหายากของห้องสมุด *

ผู้ใช้นั่งหนังสือหายาก	หข. (N=25)		หสค. (N=10)		ศนว. (N=3)		หส. กรมวิชาการ (N=3)		** หดร. (N=9)		หพอส. (N=2)		หวมท. (N=5)		** สถาบันฯ จฟ. (N=25)		** สห. มธ. (N=19)		สห. มศกส. (N=7)		ห้อง ร.7 มสธ. (N=3)		ห้องขจรฯ มศว. (N=12)		ห้องสุภาฯ จฟ. (N=3)		รวม (N=126)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
บัตรรายการ	15	60.00	9	90.00	3	100.00	3	100.00	8	88.89	-	-	3	60.00	7	28.00	10	52.63	1	14.29	2	66.67	5	41.67	1	33.33	67	53.17
ฐานข้อมูล	11	44.00	8	80.00	1	33.33	3	100.00	5	55.56	1	50.00	5	100.00	24	96.00	14	73.68	6	85.71	1	33.33	8	66.67	2	66.67	89	70.63
บรรณานุกรมหนังสือหายาก	8	32.00	3	30.00	2	66.67	1	33.33	5	55.56	1	50.00	3	60.00	2	8.00	3	15.79	-	-	1	33.33	3	25.00	3	100.00	35	27.78
ครรขนี้ค้นเรื่องหนังสือหายาก	9	36.00	3	30.00	2	66.67	2	66.67	2	22.22	-	-	3	60.00	-	-	3	15.79	-	-	-	-	4	33.33	-	-	28	22.22
สำเนาสารบัญ / หน้าปกใน- หนังสือหายากที่ห้องสมุดจัดทำ	6	24.00	1	10.00	1	33.33	1	33.33	3	33.33	-	-	3	60.00	-	-	1	5.26	-	-	-	-	3	25.00	-	-	19	15.08
อื่น ๆ (ไปรตระบุ)	-	-	-	-	-	-	-	-	1	11.11	-	-	-	-	1	4.00	1	5.26	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2.38

* ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

** อื่น ๆ (3) ได้แก่ บรรณานุกรมหนังสือทั่วไป (1) คือ หดร.

บทความเกี่ยวกับหนังสือหายากที่มีการกล่าวอ้างถึง (1) คือ สถาบันฯ จฟ.

ชื่อหนังสือหายากที่อ่านพบในหนังสือเล่มอื่น (1) คือ สห. มธ.

2.11 ระดับความต้องการเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายาก

ระดับความต้องการเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายาก 5 ประเภท ได้แก่ บัตรรายการ ฐานข้อมูล บรรณานุกรมหนังสือหายาก ดรรชนีค้นเรื่องหนังสือหายาก และสำเนาสารบัญ/หน้าปกในหนังสือหายากที่ห้องสมุดจัดทำ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้มีความต้องการเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากในระดับมากและระดับปานกลาง ผู้ใช้มีความต้องการเครื่องมือช่วยค้นในระดับมาก 4 ประเภท ได้แก่ ฐานข้อมูล ($\bar{X}=4.37$) บรรณานุกรมหนังสือหายาก ($\bar{X}=3.71$) ดรรชนีค้นเรื่องหนังสือหายาก ($\bar{X}=3.65$) และสำเนาสารบัญ/หน้าปกในหนังสือหายากที่ห้องสมุดจัดทำ ($\bar{X}=3.52$) ผู้ใช้มีความต้องการเครื่องมือช่วยค้นในระดับปานกลาง 1 ประเภท คือ บัตรรายการ ($\bar{X}=3.38$) นอกจากนี้ผู้ใช้มีความต้องการเครื่องมือช่วยค้นอื่น ๆ ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.67$) 3 ประเภท ได้แก่ งานวิจัยและตำรา (1) บัตรแยกประเภทหนังสือตามสาขาวิชา (1) และสาระสังเขป (1)

เมื่อพิจารณาระดับความต้องการเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากของผู้ใช้ในแต่ละห้องสมุดพบว่า ความต้องการเครื่องมือช่วยค้นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ของผู้ใช้ห้องสมุดแต่ละแห่งอยู่ในระดับมาก และระดับมากที่สุด โดยผู้ใช้ของห้องสมุด 11 แห่ง มีความต้องการเครื่องมือช่วยค้นประเภท ฐานข้อมูล ดังนี้

หอสมุดแห่งชาติ ผู้ใช้ต้องการบรรณานุกรมหนังสือหายากในระดับมาก ($\bar{X}=3.96$)

ห้องสมุดสยามสมาคมฯ ผู้ใช้ต้องการฐานข้อมูลในระดับมาก ($\bar{X}=4.40$)

ศูนย์วิจัยเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผู้ใช้ต้องการฐานข้อมูลและบรรณานุกรมในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.67$) เท่ากัน

ห้องสมุดกรมวิชาการ ผู้ใช้ต้องการฐานข้อมูลในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=5.00$)

หอสมุดดำรงราชานุภาพ ผู้ใช้ต้องการฐานข้อมูลในระดับมาก ($\bar{X}=4.33$)

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑสถานไทย ผู้ใช้ต้องการฐานข้อมูลในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.50$)

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ผู้ใช้ต้องการฐานข้อมูลในระดับมาก ($\bar{X}=4.40$)

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ใช้ต้องการฐานข้อมูลในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.64$)

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ใช้ต้องการฐานข้อมูลในระดับมาก ($\bar{X}=4.47$)

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ใช้ต้องการฐานข้อมูลในระดับมาก ($\bar{X}=4.29$)

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ใช้ต้องการฐานข้อมูลในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.67$)

ห้องขจรฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ใช้ต้องการฐานข้อมูลในระดับมากที่สุด
($\bar{X}=4.58$)

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ผู้ใช้ต้องการฐานข้อมูลในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.67$)
(ตารางที่ 21)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 21 ระดับความต้องการเครื่องมือช่วยค้ำหนังสือหายาก

ผู้ใช้หนังสือหายาก	ทช. (N=25)		ทศค. (N=10)		ศนว. (N=3)		ทล. กรมวิชาการ (N=3)		* ทดจ. (N=9)		ทพอส. (N=2)		ทวมท. (N=5)		* สถาบันฯ จพ. (N=25)		สท. มธ. (N=19)		สท. มศกส. (N=7)		ห้อง ร.7 มสธ. (N=3)		* ห้องฯจรรยา มศว. (N=12)		ห้องสุภาฯ จพ. (N=3)		รวม (N=126)	
	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.
บัตรรายการ (N=126)	3.56	0.82	4.10	0.88	4.33	0.58	4.33	1.15	4.00	1.00	4.00	0.00	2.80	0.84	2.92	1.22	3.26	1.45	2.29	0.95	3.00	1.00	3.58	1.00	3.00	2.00	3.38	1.17
	(ม)		(ม)		(ม)		(ม)		(ม)		(ม)		(ป)		(ป)		(ป)		(ม)		(ป)		(ม)		(ป)		(ป)	
ฐานข้อมูล (N=126)	3.76	1.13	4.40	1.26	4.67	0.58	5.00	0.00	4.33	1.32	4.50	0.71	4.40	0.89	4.64	0.64	4.47	0.90	4.29	0.76	4.67	0.58	4.58	0.51	4.67	0.58	4.37	0.94
	(ม)		(ม)		(มส)		(มส)		(ม)		(มส)		(ม)		(มส)		(ม)		(ม)		(มส)		(มส)		(มส)		(ม)	
บรรณานุกรมหนังสือหายาก (N=126)	3.96	0.93	3.90	1.60	4.67	0.58	3.33	1.53	4.22	0.83	3.00	1.41	2.80	0.45	3.08	1.47	3.79	1.08	3.71	0.76	4.00	1.00	4.00	0.95	4.33	0.58	3.71	1.17
	(ม)		(ม)		(มส)		(ป)		(ม)		(ป)		(ป)		(ป)		(ม)		(ม)		(ม)		(ม)		(ม)		(ม)	
ดรรชนีค้นหนังสือหายาก (N=126)	3.80	1.04	3.80	1.55	3.67	1.15	4.00	1.00	4.22	0.83	2.00	0.00	3.20	0.84	3.12	1.39	3.79	0.98	3.86	0.69	4.00	1.00	3.83	1.03	3.67	0.58	3.65	1.13
	(ม)		(ม)		(ม)		(ม)		(ม)		(ม)		(ป)		(ป)		(ม)		(ม)		(ม)		(ม)		(ม)		(ม)	
สำเนาสารบัญ / หน้าปกใน หนังสือหายากที่ห้องสมุดจัดทำ (N=126)	3.48	0.96	3.70	1.64	4.00	1.00	4.00	1.00	4.00	1.00	3.00	1.41	3.40	0.55	2.96	1.49	3.26	1.19	3.71	0.49	4.33	0.58	4.17	0.94	4.00	1.00	3.52	1.18
	(ป)		(ม)		(ม)		(ม)		(ม)		(ป)		(ป)		(ป)		(ป)		(ม)		(ม)		(ม)		(ม)		(ม)	
อื่น ๆ (โปรดระบุ)	-	-	-	-	-	-	-	-	5.00	0.00	-	-	-	-	5.00	0.00	-	-	-	-	-	-	4.00	0.00	-	-	4.67	0.58
								(มส)						(มส)									(ม)				(มส)	

* อื่น ๆ ได้แก่ งานวิจัยและตำรา ทดจ. (ระดับมากที่สุด)

บัตรแยกประเภทหนังสือตามสาขาวิชา สถาบันฯ จพ. (ระดับมากที่สุด)

สาระสังเขป ห้องฯจรรยา มศว. (ระดับมาก)

2.12 การใช้เนื้อหาหนังสือหายาก

เนื้อหาหนังสือหายากจำแนกเป็น 9 หมวด ได้แก่ หมวดรวมความรู้ ปรัชญา ศาสนา สังคมศาสตร์ ภาษา วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ศิลปะ วรรณคดี และภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า มีผู้ตอบจำนวนตั้งแต่ 68 – 113 คน ผู้ใช้จำนวนมากที่สุด 113 คน (ร้อยละ 89.68) ใช้หมวดสังคมศาสตร์ รองลงมาคือ จำนวน 112 คน (ร้อยละ 88.89) ใช้หมวดรวมความรู้ ผู้ใช้จำนวน 111 คน (ร้อยละ 88.10) ใช้หมวดภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ ตามลำดับ และผู้ใช้จำนวนน้อยที่สุด 68 คน (ร้อยละ 53.97) ใช้หมวดวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี

เมื่อพิจารณาการใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดต่าง ๆ ของผู้ใช้จำนวนสูงสุดของห้องสมุดแต่ละแห่งปรากฏผลดังนี้

ห้องสมุดแห่งชาติ ผู้ใช้ทั้งหมด 25 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้เนื้อหาหมวดรวมความรู้และหมวดสังคมศาสตร์

ห้องสมุดสยามสมาคมฯ ผู้ใช้ทั้งหมด 10 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้เนื้อหาหมวดภาษาและหมวดภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์

ศูนย์วิจัยเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้เนื้อหาหมวดรวมความรู้ หมวดปรัชญา หมวดสังคมศาสตร์ หมวดวรรณคดี และหมวดภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์

ห้องสมุดกรมวิชาการ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้เนื้อหาทุกหมวด

ห้องสมุดดำรงราชานุภาพ ผู้ใช้ทั้งหมด 9 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้เนื้อหาหมวดสังคมศาสตร์ และหมวดภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ผู้ใช้ทั้งหมด 2 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้เนื้อหาหมวดรวมความรู้ หมวดปรัชญา หมวดศาสนา หมวดสังคมศาสตร์ และหมวดภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ผู้ใช้ทั้งหมด 5 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้เนื้อหาทุกหมวด

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ใช้จำนวนมากที่สุด 18 คน (ร้อยละ 72.00) ใช้เนื้อหาหมวดรวมความรู้

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 18 คน (ร้อยละ 94.74 เท่ากัน) 2 กลุ่ม ใช้เนื้อหาหมวดสังคมศาสตร์ และหมวดภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์

สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัย ศิลปากร ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 6 คน (ร้อยละ 85.71 เท่ากัน) 3 กลุ่ม ใช้เนื้อหาหมวดรวมความรู้ หมวดสังคมศาสตร์ และหมวดภาษา

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้เนื้อหาหมวดสังคมศาสตร์ หมวดภาษา และหมวดภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์

ห้องขจรฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ใช้ทั้งหมด 12 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้เนื้อหาหมวดภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้เนื้อหาหมวดรวม-ความรู้ และหมวดสังคมศาสตร์ (ตารางที่ 22)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.12.1 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดรวมความรู้

เนื้อหาหนังสือหายากหมวดรวมความรู้จำแนกเป็น 5 หัวข้อ ได้แก่ บรรณานุกรม พจนานุกรม สารานุกรม สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง (วารสาร หนังสือพิมพ์) และหนังสืออนุสรณ์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า มีผู้ตอบจำนวนตั้งแต่ 84 – 108 คน ผู้ใช้จำนวนมากที่สุด 108 คน (ร้อยละ 85.71) ใช้หนังสืออนุสรณ์ รองลงมาคือ 104 คน (ร้อยละ 82.54) ใช้สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง และผู้ใช้จำนวนน้อยที่สุด 84 คน (ร้อยละ 66.67) ใช้สารานุกรม นอกจากนี้ยังมีผู้ใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดรวมความรู้อื่น ๆ จำนวน 2 คน (ร้อยละ 1.59) ใช้เอกสารปฐมภูมิทางประวัติศาสตร์ (1) สารคดี (1)

เมื่อพิจารณาการใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดรวมความรู้ของผู้ใช้จำนวนสูงสุดของห้องสมุดแต่ละแห่งปรากฏผลดังนี้

หอสมุดแห่งชาติ ผู้ใช้ทั้งหมด 25 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้หนังสืออนุสรณ์

ห้องสมุดสยามสมาคม ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 9 คน (ร้อยละ 90.00) ใช้หนังสืออนุสรณ์

ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้พจนานุกรม สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง และหนังสืออนุสรณ์

ห้องสมุดกรมวิชาการ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้เนื้อหาหมวดรวมความรู้ทุกหัวข้อ

หอสมุดดำรงราชานุภาพ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 8 คน (ร้อยละ 88.89) ใช้หนังสืออนุสรณ์

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ผู้ใช้ทั้งหมด 2 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้บรรณานุกรม สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง และหนังสืออนุสรณ์

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ผู้ใช้ทั้งหมด 5 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้เนื้อหาหมวดรวมความรู้ทุกหัวข้อ

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 17 คน (ร้อยละ 68.00) ใช้หนังสืออนุสรณ์

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 16 คน (ร้อยละ 84.21 เท่ากัน) 2 กลุ่ม ใช้สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง และหนังสืออนุสรณ์

สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัย ศิลปากร ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 6 คน (ร้อยละ 85.71 เท่ากัน) 5 กลุ่ม ใช้เนื้อหาหมวดรวมความรู้ทุกหัวข้อ

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67 เท่ากัน) 5 กลุ่ม ใช้เนื้อหาหมวดรวมความรู้ทุกหัวข้อ

ห้องขจรฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 11 คน (ร้อยละ 91.67
เท่ากัน) 3 กลุ่ม ใช้บรรณานุกรม สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง และหนังสืออนุสรณ์

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง
(ตารางที่ 23)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 23 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดรวมความรู้

ผู้ใช้น้ำหนังสือหายาก	หข. (N=25)		หคค. (N=10)		คณว. (N=3)		หส. กรมวิชาการ (N=3)		* หดร. (N=9)		หพอส. (N=2)		หวมท. (N=5)		สถาบันฯ จพ. (N=25)		สท. มธ. (N=19)		* สท. มศกส. (N=7)		ห้อง ร.7 มสธ. (N=3)		ห้องฯจจรฯ มศว. (N=12)		ห้องสุภาฯ จพ. (N=3)		รวม (N=126)			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
บรรณานุกรม	23	92.00	5	50.00	2	66.67	3	100.00	6	66.67	2	100.00	5	100.00	10	40.00	9	47.37	6	85.71	2	66.67	11	91.67	1	33.33	85	67.46	41	32.54
พจนานุกรม	24	96.00	8	80.00	3	100.00	3	100.00	5	55.56	1	50.00	5	100.00	12	48.00	11	57.89	6	85.71	2	66.67	10	83.33	2	66.67	92	73.02	34	26.98
สารานุกรม	22	88.00	5	50.00	1	33.33	3	100.00	5	55.56	1	50.00	5	100.00	12	48.00	12	63.16	6	85.71	2	66.67	9	75.00	1	33.33	84	66.67	42	33.33
สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง เช่น (วารสาร หนังสือพิมพ์)	23	92.00	8	80.00	3	100.00	3	100.00	7	77.78	2	100.00	5	100.00	15	60.00	16	84.21	6	85.71	2	66.67	11	91.67	3	100.00	104	82.54	22	17.46
หนังสืออนุสรณ์	25	100.00	9	90.00	3	100.00	3	100.00	8	88.89	2	100.00	5	100.00	17	68.00	16	84.21	6	85.71	2	66.67	11	91.67	1	33.33	108	85.71	18	14.29
อื่น ๆ (โปรดระบุ)	-	-	-	-	-	-	-	-	1	11.11	-	-	-	-	-	-	-	-	1	14.28	-	-	-	-	-	-	2	1.59	124	98.41

* อื่น ๆ ได้แก่ เอกสารปฐมภูมิทางประวัติศาสตร์ (1) หดร.

สารคดี (1) สท. มศกส.

2.12.2 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดปรัชญา

เนื้อหาหนังสือหายากหมวดปรัชญาจำแนกเป็น 7 หัวข้อ ได้แก่ ทฤษฎีแห่ง-
ความรู้ จิตวิทยา ตรรกวิทยา จริยศาสตร์/ศีลธรรม ปรัชญาโบราณ ปรัชญาตะวันตก และปรัชญา
ตะวันออก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า มีผู้ตอบจำนวนตั้งแต่ 60 – 78 คน ผู้ใช้หนังสือหายาก
จำนวนมากที่สุด 78 คน (ร้อยละ 61.90) ใช้ทฤษฎีความรู้ รองลงมาคือ จำนวน 71 คน (ร้อยละ 56.35
เท่ากัน) ใช้จริยศาสตร์/ศีลธรรม และปรัชญาตะวันออก และผู้ใช้จำนวนน้อยที่สุด 60 คน (ร้อยละ
47.62) ใช้จิตวิทยา

เมื่อพิจารณาการใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดปรัชญาของผู้ใช้จำนวนสูงสุด
ของห้องสมุดแต่ละแห่งปรากฏผลดังนี้

ห้องสมุดแห่งชาติ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 22 คน (ร้อยละ 88.00 เท่ากัน) 2 กลุ่ม ใช้จริย-ศาสตร์/
ศีลธรรม และปรัชญาตะวันออก

ห้องสมุดสยามสมาคมฯ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 5 คน (ร้อยละ 50.00) ใช้ทฤษฎีแห่งความรู้
ศูนยน์วาทิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้ทฤษฎี-
แห่งความรู้ และจริยศาสตร์/ศีลธรรม

ห้องสมุดกรมวิชาการ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้เนื้อหาหมวดปรัชญาทุกหัวข้อ
ห้องสมุดดำรงราชานุภาพ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 7 คน (ร้อยละ 77.78 เท่ากัน) 2 กลุ่ม ใช้ปรัชญา
โบราณ และปรัชญาตะวันออก

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ผู้ใช้ใช้ทฤษฎีแห่งความรู้ จริยศาสตร์/ศีลธรรม ปรัชญา
โบราณ ปรัชญาตะวันตกและปรัชญาตะวันออก หัวข้อละ 1 คน (ร้อยละ 50.00 เท่ากัน) และไม่มีผู้ใช้
ใช้หัวข้อจิตวิทยา และตรรกวิทยา

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ผู้ใช้ทั้งหมด 5 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้เนื้อหาหมวดปรัชญาทุก
หัวข้อ

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 10 คน (ร้อยละ 40.00) ใช้
ทฤษฎีแห่งความรู้

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 7 คน (ร้อยละ 36.84 เท่ากัน) 3
กลุ่ม ใช้ทฤษฎีแห่งความรู้ จิตวิทยา และปรัชญาโบราณ

สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัย ศิลปากร ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 5 คน (ร้อยละ 71.43 เท่ากัน) 3
กลุ่ม ใช้ทฤษฎีแห่งความรู้ จิตวิทยา และตรรกวิทยา

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ใช้จำนวนสูงสุด
2 คน (ร้อยละ 66.67) ใช้ทฤษฎีแห่งความรู้

ห้องขจร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 10 คน (ร้อยละ 83.33) ใช้จรรยา-
ศาสตร์/ศีลธรรม

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ผู้ใช้ใช้ทฤษฎีแห่งความรู้ ตรรกวิทยา ปรัชญาโบราณ
ปรัชญาตะวันตก และปรัชญาตะวันออก หัวข้อละ 1 คน (ร้อยละ 33.33 เท่ากัน) 3 ราย และไม่มีผู้ใช้ใช้
หัวข้อจิตวิทยา และจรรยาศาสตร์/ศีลธรรม (ตารางที่ 24)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 24 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดปรัชญา

ผู้ใช้นั่งสือหายาก ปรัชญา	หข. (N=25)		หสค. (N=10)		ศนว. (N=3)		หส. กรมวิชาการ (N=3)		หดร. (N=9)		หพอส. (N=2)		หวมท. (N=5)		สถาบันฯ จพ. (N=25)		สน. มธ. (N=19)		สน. มศกส. (N=7)		ห้อง ร.7 มสธ. (N=3)		ห้องขจรรยา มศว. (N=12)		ห้องสุภาฯ จพ. (N=3)		รวม (N=126)			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ทฤษฎีแห่งความรู้	21	84.00	5	50.00	3	100.00	3	100.00	6	66.67	1	50.00	5	100.00	10	40.00	7	36.84	5	71.43	2	66.67	9	75.00	1	33.33	78	61.90	48	38.40
จิตวิทยา	19	76.00	2	20.00	1	33.33	3	100.00	6	66.67	0	0.00	5	100.00	3	12.00	7	36.84	5	71.43	1	33.33	8	66.67	0	0.00	60	47.62	66	52.38
ตรรกวิทยา	20	80.00	3	30.00	1	33.33	3	100.00	6	66.67	0	0.00	5	100.00	4	16.00	4	21.05	5	71.43	1	33.33	8	66.67	1	33.33	61	48.41	65	51.59
จริยศาสตร์/ ศีลธรรม	22	88.00	3	30.00	3	100.00	3	100.00	6	66.67	1	50.00	5	100.00	8	32.00	5	26.32	4	57.14	1	33.33	10	83.33	0	0.00	71	56.35	55	43.65
ปรัชญาโบราณ	21	84.00	4	40.00	2	66.67	3	100.00	7	77.78	1	50.00	5	100.00	6	24.00	7	36.84	3	42.86	1	33.33	9	75.00	1	33.33	70	55.56	56	44.44
ปรัชญาตะวันตก	20	80.00	3	30.00	2	66.67	3	100.00	6	66.67	1	50.00	5	100.00	5	20.00	5	26.32	3	42.86	1	33.33	9	75.00	1	33.33	64	50.79	62	49.21
ปรัชญาตะวันออก	22	88.00	4	40.00	2	66.67	3	100.00	7	77.78	1	50.00	5	100.00	7	28.00	6	31.58	3	42.86	1	33.33	9	75.00	1	33.33	71	56.35	55	43.65
อื่น ๆ (ไปครระบุ)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	126	100.00

2.12.3 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดศาสนา

เนื้อหาหนังสือหายากหมวดศาสนาจำแนกเป็น 6 หัวข้อได้แก่ ประวัติศาสตร์ ศาสนาเปรียบเทียบ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาฮินดู ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลพบว่า มีผู้ตอบจำนวนตั้งแต่ 56 – 83 คน ผู้ใช้หนังสือหายากจำนวนมากที่สุด 83 คน (ร้อยละ 65.87) ใช้หัวข้อศาสนาพุทธ รองลงมาได้แก่ จำนวน 77 คน (ร้อยละ 61.11) ใช้ประวัติศาสตร์ จำนวน 74 คน (ร้อยละ 58.73) ใช้ศาสนาเปรียบเทียบ ตามลำดับ และผู้ใช้จำนวนน้อยที่สุด 56 คน (ร้อยละ 44.44) ใช้ศาสนาคริสต์

เมื่อพิจารณาการใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดศาสนาของผู้ใช้จำนวนสูงสุดของห้องสมุดแต่ละแห่งปรากฏผลดังนี้

ห้องสมุดแห่งชาติ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 22 คน (ร้อยละ 88.00 เท่ากัน) 2 กลุ่ม ใช้ประวัติศาสตร์ และศาสนาพุทธ

ห้องสมุดสยามสมาคมฯ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 6 คน (ร้อยละ 60.00 เท่ากัน) 3 กลุ่ม ใช้ประวัติศาสตร์ ศาสนาเปรียบเทียบ และศาสนาพุทธ

ศูนย์บรรณารักษ์เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67 เท่ากัน) 2 กลุ่ม ใช้ประวัติศาสตร์ และศาสนาพุทธ

ห้องสมุดกรมวิชาการ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้เนื้อหาหมวดศาสนาทุกหัวข้อ

ห้องสมุดดำรงราชานุภาพ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 7 คน (ร้อยละ 77.78 เท่ากัน) 3 กลุ่ม ใช้ประวัติศาสตร์ ศาสนาเปรียบเทียบ และศาสนาพุทธ

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ผู้ใช้ทั้งหมด 2 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้ศาสนาอิสลาม

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ผู้ใช้ทั้งหมด 5 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้เนื้อหาหมวดศาสนาทุกหัวข้อ

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 10 คน (ร้อยละ 40.00) ใช้ศาสนาพุทธ

สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 10 คน (ร้อยละ 52.63) ใช้ศาสนาพุทธ

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 5 คน (ร้อยละ 71.43 เท่ากัน) 2 กลุ่ม ใช้ประวัติศาสตร์ และศาสนาพุทธ

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67) ใช้ศาสนาพุทธ

ห้องขงจรข มหาวททยาลัฒศรทนครททรวโธฒ ผู้ใช้จำนวนสูงสดุ 9 คน (ร้อยละ 75.00 เท่ากัน)
3 กลุ่ม ใช้ประวัติศาสนา ศาสนาเปรทยเบทย และศาสนาพุทธ

ห้องหนังสือคุดนสุภา ศทรมานนท ผู้ใช้ศาสนาเปรทยเบทย และศาสนาพุทธ หัวข้อละ 1 คน
(ร้อยละ 33.33 เท่ากัน) 3 ราย และไม่มีผู้ใช้หัวข้อประวัติศาสตร์ศาสนา ศาสนาครทสตุ ศาสนา
อสลาม และศาสนาฮทन्दู (ตารางที่ 25)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 25 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดศาสนา

ผู้ใช้นั่งหนังสือหายาก	หข. (N=25)		หคค. (N=10)		คนว. (N=3)		* หส. กรมวิชาการ (N=3)		หดร. (N=9)		หพคด. (N=2)		หวมท. (N=5)		สถาบันฯ จพ. (N=25)		สท. มธ. (N=19)		สท. มศกส. (N=7)		ห้อง ๑.7 มสธ. (N=3)		ห้องขจรฯ มศว. (N=12)		ห้องสุภาฯ จพ. (N=3)		รวม (N=126)				
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ประวัติศาสตร์	22	88.00	6	60.00	2	66.67	3	100.00	7	77.78	1	50.00	5	100.00	8	32.00	8	42.11	5	71.43	1	33.33	9	75.00	0	0.00	77	61.11	49	38.89	
ศาสนาเปรียบเทียบ	21	84.00	6	60.00	1	33.33	3	100.00	7	77.78	1	50.00	5	100.00	6	24.00	9	47.37	4	57.14	1	33.33	9	75.00	1	33.33	74	58.73	52	41.27	
ศาสนาพุทธ	22	88.00	6	60.00	2	66.67	3	100.00	7	77.78	1	50.00	5	100.00	10	40.00	10	52.63	5	71.43	2	66.67	9	75.00	1	33.33	83	65.87	43	34.13	
ศาสนาคริสต์	18	72.00	4	40.00	1	33.33	3	100.00	5	55.56	1	50.00	5	100.00	4	16.00	4	21.05	3	42.86	1	33.33	7	58.33	0	0.00	56	44.44	70	55.56	
ศาสนาอิสลาม	18	72.00	4	40.00	1	33.33	3	100.00	5	55.56	2	100.00	5	100.00	6	24.00	4	21.05	3	42.86	1	33.33	7	58.33	0	0.00	59	46.83	67	53.17	
ศาสนาฮินดู	18	72.00	4	40.00	1	33.33	3	100.00	6	66.67	1	50.00	5	100.00	6	24.00	5	26.32	4	57.14	1	33.33	7	58.33	0	0.00	61	48.41	65	51.59	
อื่น ๆ (โปรดระบุ)	-	-	-	-	-	-	1	33.33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0.79	125	99.21

* อื่น ๆ คือ ศาสนาซิกข์ (1) หส. กรมวิชาการ

2.12.4 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดสังคมศาสตร์

เนื้อหาหนังสือหายากหมวดสังคมศาสตร์จำแนกเป็น 8 หัวข้อ ได้แก่ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย สังคมวิทยา การศึกษา การพาณิชย์ การสื่อสาร และขนบธรรมเนียมประเพณี ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า มีผู้ตอบจำนวนตั้งแต่ 69 – 104 คน ผู้ใช้หนังสือหายากจำนวนมากที่สุดซึ่งเป็นส่วนใหญ่ จำนวน 104 คน (ร้อยละ 82.54) ใช้ขนบธรรมเนียมประเพณี รองลงมาคือ จำนวน 87 คน (ร้อยละ 69.05) ใช้การศึกษา จำนวน 81 คน (ร้อยละ 64.29) ใช้กฎหมาย จำนวน 80 คน (ร้อยละ 63.49) ใช้รัฐศาสตร์ ตามลำดับ และผู้ใช้จำนวนน้อยที่สุด 69 คน (ร้อยละ 54.76 เท่ากัน) 2 กลุ่ม ใช้เศรษฐศาสตร์ และการพาณิชย์ นอกจากนี้ยังมีผู้ใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดสังคมศาสตร์ในหัวข้ออื่น ๆ จำนวน 1 คน (ร้อยละ 0.79) คือ โบราณคดี

เมื่อพิจารณาการใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดสังคมศาสตร์ของผู้ใช้จำนวนสูงสุดของห้องสมุดแต่ละแห่งปรากฏผลดังนี้

หอสมุดแห่งชาติ ผู้ใช้ทั้งหมด 25 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้ขนบธรรมเนียมประเพณี

ห้องสมุดสยามสมาคมฯ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 8 คน (ร้อยละ 80.00 เท่ากัน) 2 กลุ่ม ใช้กฎหมาย และขนบธรรมเนียมประเพณี

ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้เนื้อหาทุกหัวข้อ ยกเว้นหัวข้อการสื่อสารที่มีผู้ใช้จำนวน 2 คน (ร้อยละ 66.67)

ห้องสมุดกรมวิชาการ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้เนื้อหาหมวดสังคมศาสตร์ทุกหัวข้อ

หอสมุดดำรงราชานุภาพ ผู้ใช้ทั้งหมด 9 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้ขนบธรรมเนียมประเพณี

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ผู้ใช้ทั้งหมด 2 คน (ร้อยละ 100.00 เท่ากัน) 2 กลุ่ม ใช้รัฐศาสตร์ และกฎหมาย

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ผู้ใช้ทั้งหมด 5 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้เนื้อหาหมวดสังคมศาสตร์ ทุกหัวข้อ

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 14 คน (ร้อยละ 56.00) ใช้ขนบธรรมเนียมประเพณี

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 18 คน (ร้อยละ 94.74) ใช้ขนบธรรมเนียมประเพณี

สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 6 คน (ร้อยละ 85.71 เท่ากัน) 2 กลุ่ม ใช้การศึกษา และขนบธรรมเนียมประเพณี

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67 เท่ากัน) 3 กลุ่ม ใช้การศึกษา การสื่อสาร และขนบธรรมเนียมประเพณี

ห้องขจรฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 10 คน (ร้อยละ 83.33) ใช้ขนบธรรมเนียมประเพณี

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้เศรษฐศาสตร์ (ตารางที่ 26)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 26 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดสังคมศาสตร์

ผู้ใช้น้ำหนังสือหายาก	หข. (N=25)		หสค. (N=10)		ศนว. (N=3)		หส. กรมวิชาการ (N=3)		หดร. (N=9)		หพอส. (N=2)		หวมท. (N=5)		สถาบันฯ จฟ. (N=25)		สท. มธ. (N=19)		* สท. มศกส. (N=7)		ห้อง ร.7 มสธ. (N=3)		ห้องขจรฯ มศว. (N=12)		ห้องสุภาฯ จฟ. (N=3)		รวม (N=126)			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รัฐศาสตร์	21	84.00	6	60.00	3	100.00	3	100.00	5	55.56	2	100.00	5	100.00	8	32.00	11	57.89	4	57.41	1	33.33	9	75.00	2	66.67	80	63.49	46	36.51
เศรษฐศาสตร์	21	84.00	3	30.00	3	100.00	3	100.00	5	55.56	1	50.00	5	100.00	6	24.00	7	36.84	4	57.41	1	33.33	7	58.33	3	100.00	69	54.76	37	45.24
กฎหมาย	22	88.00	8	80.00	3	100.00	3	100.00	6	66.67	2	100.00	5	100.00	10	40.00	8	42.11	4	57.41	1	33.33	8	66.67	1	33.33	81	64.29	45	35.71
สังคมวิทยา	24	96.00	4	40.00	3	100.00	3	100.00	6	66.67	1	50.00	5	100.00	9	36.00	9	47.37	5	71.43	1	33.33	8	66.67	1	33.33	79	62.70	47	37.30
การศึกษา	24	96.00	6	60.00	3	100.00	3	100.00	6	66.67	1	50.00	5	100.00	9	36.00	11	57.89	6	85.71	2	66.67	9	75.00	2	66.67	87	69.05	39	30.95
การพาณิชย์	21	84.00	4	40.00	3	100.00	3	100.00	6	66.67	1	50.00	5	100.00	5	20.00	7	36.84	4	57.14	1	33.33	7	58.33	2	66.67	69	54.76	57	45.24
การสื่อสาร	22	88.00	6	60.00	2	66.67	3	100.00	6	66.67	1	50.00	5	100.00	5	20.00	9	47.37	4	57.14	2	66.67	8	66.67	1	33.33	74	58.73	52	41.27
ขนบธรรมเนียมประเพณี	25	100.00	8	80.00	3	100.00	3	100.00	9	100.00	1	50.00	5	100.00	14	56.00	18	94.74	6	85.71	2	66.67	10	83.33	0	0.00	104	82.54	22	17.46
อื่น ๆ (ไปรคณะ)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	14.29	-	-	-	-	-	-	1	0.79	125	99.21

* อื่น ๆ คือ โบราณคดี (1) สท. มศกส.

2.12.5 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดภาษา

เนื้อหาหนังสือหายากหมวดภาษาจำแนกเป็น 5 หัวข้อ ได้แก่ ภาษา ศาสตร์ ภาษาตะวันออก ภาษาตะวันตก ภาษาไทย และภาษาถิ่นของประเทศไทย ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลพบว่า มีผู้ตอบจำนวนตั้งแต่ 57 – 92 คน ผู้ใช้หนังสือหายากจำนวนมากที่สุด 92 คน (ร้อยละ 73.02) ใช้ภาษาไทย รองลงมาคือผู้ใช้จำนวน 78 คน (ร้อยละ 61.90) ใช้ภาษาศาสตร์ และผู้ใช้ใช้ ภาษาตะวันออก และภาษาตะวันตกจำนวนน้อยที่สุด 57 คน (ร้อยละ 45.24 เท่ากัน) นอกจากนี้ยังมี ผู้ใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดภาษาในหัวข้ออื่น ๆ จำนวน 1 คน (ร้อยละ 0.79) คือ อักษรโบราณ

เมื่อพิจารณาการใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดภาษาของผู้ใช้จำนวนสูงสุด ของห้องสมุดแต่ละแห่งปรากฏผลดังนี้

หอสมุดแห่งชาติ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 24 คน (ร้อยละ 96.00) ใช้ภาษาไทย

ห้องสมุดสยามสมาคมฯ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 8 คน (ร้อยละ 80.00) ใช้ภาษาไทย

ศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67 เท่ากัน)

2 กลุ่ม ใช้ภาษาไทย และภาษาถิ่นของประเทศไทย

ห้องสมุดกรมวิชาการ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้เนื้อหาหมวดภาษาทุกหัวข้อ

หอสมุดดำรงราชานุภาพ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 8 คน (ร้อยละ 88.89) ใช้ภาษาศาสตร์

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ผู้ใช้จำนวน 1 คน (ร้อยละ 50.00 เท่ากัน) 2 รายใช้ เนื้อหาหมวดภาษาทุกหัวข้อ

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 5 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้เนื้อหาหัวข้อ ภาษาศาสตร์ ภาษาตะวันตก ภาษาตะวันออก และภาษาถิ่นของประเทศไทย

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 12 คน (ร้อยละ 48.00) ใช้ ภาษาไทย

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 12 คน (ร้อยละ 63.16) ใช้ภาษา ไทย

สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 6 คน (ร้อยละ 85.71 เท่ากัน) 2 กลุ่ม ใช้ภาษาศาสตร์ และภาษาไทย

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้ภาษาไทย

ห้องจรรยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 9 คน (ร้อยละ 75.00 เท่ากัน)

2 กลุ่ม ใช้ภาษาศาสตร์ และภาษาไทย

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ไม่มีผู้ใช้นี้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดภาษา
(ตารางที่ 27)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 27 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดภาษา

ผู้ใช้นั่งสือหายาก	หข. (N=25)		หคค. (N=10)		คณว. (N=3)		หส. กรมวิชาการ (N=3)		หดร. (N=9)		หพอส. (N=2)		หวมท. (N=5)		สถาบันฯ จพ. (N=25)		สท. มธ. (N=19)		* สท. มศกส. (N=7)		ห้อง ๖.7 มสธ. (N=3)		ห้องขจระ มศว. (N=12)		ห้องสุภาฯ จพ. (N=3)		รวม (N=126)			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ภาษาศาสตร์	22	88.00	5	50.00	1	33.33	3	100.00	8	88.89	1	50.00	5	100.00	11	44.00	6	31.58	6	85.71	1	33.33	9	75.00	0	0.00	78	61.90	48	38.10
ภาษาตะวันออก เช่น (จีน มอญ เขมร บาลี ฯลฯ)	17	68.00	7	70.00	1	33.33	3	100.00	4	44.44	1	50.00	4	80.00	5	20.00	5	26.32	4	57.14	1	33.33	5	41.67	0	0.00	57	45.24	69	54.76
ภาษาตะวันตก เช่น (ละติน กรีก สเปน โปรตุเกส ฝรั่งเศส อังกฤษ ฯลฯ)	19	76.00	4	40.00	1	33.33	3	100.00	4	44.44	1	50.00	5	100.00	3	12.00	5	26.32	5	71.43	2	66.67	5	41.67	0	0.00	57	45.24	69	54.76
ภาษาไทย	24	96.00	8	80.00	2	66.67	3	100.00	7	77.78	1	50.00	5	100.00	12	48.00	12	63.16	6	85.71	3	100.00	9	75.00	0	0.00	92	73.02	34	26.98
ภาษาถิ่นของประเทศไทย เช่น (ล้านนา ยาวี อีสาน)	22	88.00	3	30.00	2	66.67	3	100.00	4	44.44	1	50.00	5	100.00	5	20.00	5	26.32	3	42.86	2	66.67	7	58.33	0	0.00	62	49.21	64	50.79
ภาษาอื่น ๆ (ไปรตระบุ)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	14.29	-	-	-	-	-	-	1	0.79	125	99.21

* อื่น ๆ คือ อักษรโบราณ (1) สท. มศกส.

2.12.6 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดวิทยาศาสตร์/เทคโนโลยี

เนื้อหาหนังสือหายากหมวดวิทยาศาสตร์/เทคโนโลยีจำแนกเป็น 8 หัวข้อ ได้แก่ คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์/ดาราศาสตร์ เคมี/แพทยศาสตร์ ชีววิทยา/สัตวศาสตร์ ธรณีวิทยา พฤกษศาสตร์ เกษตรศาสตร์ และคหกรรมศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า มีผู้ตอบจำนวนตั้งแต่ 43 – 55 คน ผู้ใช้หนังสือหายากจำนวนมากที่สุด 55 คน (ร้อยละ 43.65) ใช้เกษตรศาสตร์ รองลงมา คือผู้ใช้งาน 51 คน (ร้อยละ 40.48) ใช้พฤกษศาสตร์ ผู้ใช้งาน 49 คน (ร้อยละ 38.89) ใช้คหกรรมศาสตร์ และผู้ใช้งาน 47 คน (ร้อยละ 37.30 เท่ากัน) ใช้เคมี/แพทยศาสตร์ และธรณีวิทยา และผู้ใช้งานน้อยที่สุด 43 คน (ร้อยละ 34.13) ใช้ชีวเคมี/สัตวศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีผู้ใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดวิทยาศาสตร์/เทคโนโลยีในหัวข้ออื่น ๆ จำนวน 2 คน (ร้อยละ 15.87) ได้แก่ เทคโนโลยีต่าง ๆ (1) และชีวเคมี (1)

เมื่อพิจารณาการใช้เนื้อหาหมวดวิทยาศาสตร์/เทคโนโลยีของผู้ใช้งานสูงสุดของห้องสมุดแต่ละแห่งปรากฏผลดังนี้

หอสมุดแห่งชาติ ผู้ใช้งานสูงสุด 18 คน (ร้อยละ 72.00 เท่ากัน) 4 กลุ่ม ใช้ชีววิทยา/สัตวศาสตร์ ธรณีวิทยา พฤกษศาสตร์ และเกษตรศาสตร์

ห้องสมุดสยามสมาคม ผู้ใช้งานสูงสุด 3 คน (ร้อยละ 30.00 เท่ากัน) 7 กลุ่ม ใช้คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์/ดาราศาสตร์ เคมี/แพทยศาสตร์ ธรณีวิทยา พฤกษศาสตร์ เกษตรศาสตร์ และคหกรรมศาสตร์

ศูนย์ราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผู้ใช้งานสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67) ใช้เคมี/แพทยศาสตร์

ห้องสมุดกรมวิชาการ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้เนื้อหาหมวดวิทยาศาสตร์/เทคโนโลยี

หอสมุดดำรงราชานุภาพ ผู้ใช้งานสูงสุด 5 คน (ร้อยละ 55.56 เท่ากัน) 2 กลุ่ม ใช้พฤกษศาสตร์ และเกษตรศาสตร์

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ผู้ใช้งาน 1 คน (ร้อยละ 50.00 เท่ากัน) 2 ราย ใช้หัวข้อ ธรณีวิทยา พฤกษศาสตร์ และเกษตรศาสตร์

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ผู้ใช้ทั้งหมด 5 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์/ดาราศาสตร์ เคมี/แพทยศาสตร์ ชีววิทยา/สัตวศาสตร์ ธรณีวิทยา เกษตรศาสตร์ และคหกรรมศาสตร์

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 6 คน (ร้อยละ 24.00) ใช้
เกษตรศาสตร์

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 5 คน (ร้อยละ 26.31) ใช้
เกษตรศาสตร์

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 4 คน (ร้อยละ 57.14) ใช้พฤษ-
ศาสตร์

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ใช้จำนวนสูงสุด
2 คน (ร้อยละ 66.67) ใช้เกษตรศาสตร์

ห้องขจรฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 5 คน (ร้อยละ 41.67 เท่ากัน)
6 กลุ่ม ใช้คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์/ดาราศาสตร์ เคมี/แพทยศาสตร์ ชีววิทยา/สัตวศาสตร์ และธรณีวิทยา

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67) ซึ่งเป็นผู้ตอบ
ทั้งหมดใช้คณิตศาสตร์เพียงหัวข้อเดียว (ตารางที่ 28)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 28 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี

ผู้ใช้น้ำหนังสือหายาก	* นช. (N=25)		หคค. (N=10)		คณว. (N=3)		* หส. กรมวิชาการ (N=3)		หดร. (N=9)		หพอส. (N=2)		หวมท. (N=5)		สถาบันฯ จพ. (N=25)		สท. มธ. (N=19)		สท. มศกส. (N=7)		ห้อง ร.7 มสธ. (N=3)		ห้องขจรฯ มศว. (N=12)		ห้องสุภาฯ จพ. (N=3)		รวม (N=126)					
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
คณิตศาสตร์	17	68.00	3	30.00	0	0.00	3	100.00	2	22.22	0	0.00	5	100.00	4	16.00	3	15.79	2	28.57	0	0.00	5	41.67	2	66.67	46	36.50	80	63.49		
ฟิสิกส์ / ดาราศาสตร์	17	68.00	3	30.00	0	0.00	3	100.00	2	22.22	0	0.00	5	100.00	4	16.00	3	15.79	2	28.57	1	33.33	5	41.67	0	0.00	45	35.71	81	64.29		
เคมี / แพทย์ศาสตร์	17	68.00	3	30.00	2	66.67	3	100.00	2	22.22	0	0.00	5	100.00	4	16.00	4	21.05	2	28.57	0	0.00	5	41.67	0	0.00	47	37.30	79	62.70		
ชีววิทยา / สัตวศาสตร์	18	72.00	2	20.00	0	0.00	3	100.00	2	22.22	0	0.00	5	100.00	4	16.00	3	15.79	1	14.29	0	0.00	5	41.67	0	0.00	43	34.13	83	65.87		
ธรณีวิทยา	18	72.00	3	30.00	0	0.00	3	100.00	2	22.22	1	50.00	5	100.00	4	16.00	2	10.53	3	42.86	1	33.33	5	41.67	0	0.00	47	37.30	79	62.70		
พฤกษศาสตร์	18	72.00	3	30.00	1	33.33	3	100.00	5	55.56	1	50.00	4	80.00	5	20.00	4	21.05	4	57.14	0	0.00	3	25.00	0	0.00	51	40.48	75	59.52		
เกษตรศาสตร์	18	72.00	3	30.00	1	33.33	3	100.00	5	55.56	1	50.00	5	100.00	6	24.00	5	26.31	2	28.57	2	66.67	4	33.33	0	0.00	55	43.65	71	56.35		
คหกรรมศาสตร์	17	68.00	3	30.00	1	33.33	3	100.00	4	44.44	0	0.00	5	100.00	5	20.00	4	21.05	2	28.57	1	33.33	4	33.33	0	0.00	49	38.89	77	66.11		
อื่น ๆ (โปรดระบุ)	1	4.00	-	-	-	-	1	33.33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	15.87	124	98.41

* อื่น ๆ ได้แก่ เทคโนโลยีต่าง ๆ (1) นช.

ชีวเคมี (1) หส. กรมวิชาการ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.12.7 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดศิลปะ

เนื้อหาหนังสือหายากหมวดศิลปะจำแนกเป็น 6 หัวข้อ ได้แก่ การออกแบบ/ประติมากรรม สถาปัตยกรรม/การก่อสร้าง การวาดภาพ การถ่ายภาพ/สมุดภาพ ดนตรี การแสดง/การพ่อนรำ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า มีผู้ตอบจำนวนตั้งแต่ 57 – 70 คน ผู้ใช้หนังสือหายากจำนวนมากที่สุด 70 คน (ร้อยละ 55.56) ใช้การถ่ายภาพ/สมุดภาพ รองลงมาคือผู้ใช้จำนวน 64 คน (ร้อยละ 50.79) ใช้สถาปัตยกรรม/การก่อสร้าง ผู้ใช้จำนวน 60 คน (ร้อยละ 47.62) ใช้การออกแบบ/ประติมากรรม ผู้ใช้จำนวน 58 คน (ร้อยละ 46.03) ใช้การแสดง/การพ่อนรำ และผู้ใช้จำนวนน้อยที่สุด 57 คน (ร้อยละ 45.24 เท่ากัน) ใช้การวาดภาพ และดนตรี นอกจากนี้ยังมีผู้ใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดศิลปะในหัวข้ออื่น ๆ จำนวน 1 คน (ร้อยละ 0.79) คือ ภาพยนตร์

เมื่อพิจารณาการใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดศิลปะพบว่า ผู้ใช้จำนวนสูงสุดของห้องสมุดแต่ละแห่งปรากฏผลดังนี้

หอสมุดแห่งชาติ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 20 คน (ร้อยละ 80.00 เท่ากัน) 2 กลุ่ม ใช้การถ่ายภาพ/สมุดภาพ และการแสดง/การพ่อนรำ

ห้องสมุดสยามสมาคมฯ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 4 คน (ร้อยละ 40.00) ใช้การถ่ายภาพ/สมุดภาพ

ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวน 1 คน (ร้อยละ 33.33 เท่ากัน) 3 ราย ใช้การออกแบบ/ประติมากรรม สถาปัตยกรรม/การก่อสร้าง การถ่ายภาพ/สมุดภาพ ดนตรี และการแสดง/การพ่อนรำ

ห้องสมุดกรมวิชาการ ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้การออกแบบ/ประติมากรรม สถาปัตยกรรม/การก่อสร้าง การถ่ายภาพ/สมุดภาพ และดนตรี

หอสมุดดำรงราชานุภาพ ผู้ใช้จำนวนมากที่สุด 7 คน (ร้อยละ 77.78 เท่ากัน) 2 กลุ่ม ใช้การถ่ายภาพ/สมุดภาพ และการแสดง/การพ่อนรำ

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ผู้ใช้จำนวน 1 คน (ร้อยละ 50.00 เท่ากัน) 2 ราย ใช้สถาปัตยกรรม/การก่อสร้าง และการแสดง/การพ่อนรำ

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ผู้ใช้ทั้งหมดจำนวน 5 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้การวาดภาพ ดนตรี และการแสดง/การพ่อนรำ

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 9 คน (ร้อยละ 36.00) ใช้สถาปัตยกรรม/การก่อสร้าง

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 10 คน (ร้อยละ 52.63) ใช้
การถ่ายภาพ/สมุดภาพ

สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 3 คน (ร้อยละ 42.86 เท่ากัน) ใช้
หมวดศิลปะทุกหัวข้อ

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ใช้จำนวน
1 คน (ร้อยละ 33.33 เท่ากัน) 3 ราย ใช้การออกแบบ/ประติมากรรม สถาปัตยกรรม/การก่อสร้าง
การวาดภาพ การถ่ายภาพ/สมุดภาพ และดนตรี

ห้องขจรฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 8 คน (ร้อยละ 66.67) ใช้
การถ่ายภาพ/สมุดภาพ

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ผู้ใช้จำนวน 1 คน (ร้อยละ 33.33 เท่ากัน) 3 ราย ใช้การ
ถ่ายภาพ/สมุดภาพ (ตารางที่ 29)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.12.8 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดวรรณคดี

เนื้อหาหนังสือหายากหมวดวรรณคดีจำแนกเป็น 4 หัวข้อ ได้แก่ วรรณคดี ตะวันตก วรรณคดีตะวันออก วรรณคดีไทย และวรรณคดีท้องถิ่น/พื้นบ้าน ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า มีผู้ตอบจำนวนตั้งแต่ 64 – 89 คน ผู้ใช้หนังสือหายากจำนวนมากที่สุด 89 คน (ร้อยละ 70.63) ใช้วรรณคดีไทย รองลงมาผู้ใช้จำนวน 78 คน (ร้อยละ 61.90) ใช้วรรณคดีท้องถิ่น/พื้นบ้าน และผู้ใช้จำนวนน้อยที่สุด 64 คน (ร้อยละ 50.79) ใช้วรรณคดีตะวันตก นอกจากนี้ยังมีผู้ใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดวรรณคดี ในหัวข้ออื่น ๆ อีก จำนวน 1 คน (ร้อยละ 0.79) คือ วรรณคดีภาษาไทยโบราณ

เมื่อพิจารณาการใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดวรรณคดีของผู้ใช้จำนวนสูงสุดของห้องสมุดแต่ละแห่งปรากฏผลดังนี้

หอสมุดแห่งชาติ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 24 คน (ร้อยละ 96.00 เท่ากัน) 2 กลุ่ม ใช้วรรณคดีไทย และวรรณคดีท้องถิ่น/พื้นบ้าน

ห้องสมุดสยามสมาคมฯ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 9 คน (ร้อยละ 90.00) ใช้วรรณคดีไทย

ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้วรรณคดีไทย และวรรณคดีท้องถิ่น/พื้นบ้าน

ห้องสมุดกรมวิชาการ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้วรรณคดีไทย และวรรณคดีท้องถิ่น/พื้นบ้าน

หอสมุดดำรงราชานุภาพ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 8 คน (ร้อยละ 88.89 เท่ากัน) 3 กลุ่ม ใช้วรรณคดี ตะวันออก วรรณคดีไทย และวรรณคดีท้องถิ่น/พื้นบ้าน

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ผู้ใช้จำนวน 1 คน (ร้อยละ 50.00 เท่ากัน) 2 ราย ใช้เนื้อหาหมวดวรรณคดีทุกหัวข้อ

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ผู้ใช้ทั้งหมด 5 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้เนื้อหาหมวดวรรณคดีทุกหัวข้อ

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 11 คน (ร้อยละ 44.00) ใช้วรรณคดีไทย

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 10 คน (ร้อยละ 52.63) ใช้วรรณคดีไทย

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 4 คน (ร้อยละ 57.14 เท่ากัน) 3 กลุ่ม ใช้วรรณคดีตะวันตก วรรณคดีตะวันออก และวรรณคดีไทย

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ใช้จำนวน
สูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67 เท่ากัน) 2 กลุ่ม ใช้วรรณคดีไทย และวรรณคดีท้องถิ่น/พื้นบ้าน

ห้องขจรฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 9 คน (ร้อยละ 75.00) ใช้
วรรณคดีไทย

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ไม่มีผู้ใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดวรรณคดี (ตารางที่ 30)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 30 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดวรรณคดี

ผู้ใช้นั่งหนังสือหายาก	พช. (N=25)		พศ. (N=10)		ศนว. (N=3)		พช. กรมวิชาการ (N=3)		พชร. (N=9)		พพอส. (N=2)		พมท. (N=5)		สถาบันฯ จพ. (N=25)		* สท. มธ. (N=19)		สท. มศกส. (N=7)		ห้อง ร.7 มสธ. (N=3)		ห้องขจรฯ มศว. (N=12)		ห้องสุภาฯ จพ. (N=3)		รวม (N=126)			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
วรรณคดีตะวันตก	20	80.00	4	40.00	1	33.33	2	66.67	6	66.67	1	50.00	5	100.00	7	28.00	7	63.84	4	57.14	1	33.33	6	50.00	0	0.00	64	50.79	62	49.21
วรรณคดีตะวันออก (วรรณคดีของชาติ- ต่าง ๆ เว้นวรรณคดีไทย)	21	84.00	4	40.00	1	33.33	2	66.67	8	88.89	1	50.00	5	100.00	10	40.00	9	47.37	4	57.14	1	33.33	5	41.67	0	0.00	71	56.35	55	43.65
วรรณคดีไทย	24	96.00	9	90.00	3	100.00	3	100.00	8	88.89	1	50.00	5	100.00	11	44.00	10	52.63	4	57.14	2	66.67	9	75.00	0	0.00	89	70.63	37	29.37
วรรณคดีท้องถิ่น/ พื้นบ้าน	24	96.00	4	40.00	3	100.00	3	100.00	8	88.89	1	50.00	5	100.00	10	40.00	7	63.84	3	42.86	2	66.67	8	66.67	0	0.00	78	61.90	48	38.10
วรรณคดีภาษาอื่นๆ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5.26	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0.79	125	99.21

* วรรณคดีภาษาอื่น ๆ คือ วรรณคดีภาษาไทยโบราณ (1) สท. มธ.

2.12.9 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์

เนื้อหาหนังสือหายากหมวดภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์จำแนกเป็น 8 หัวข้อ ได้แก่ ภูมิศาสตร์ การท่องเที่ยว ชิวประวัติ ประวัติศาสตร์ไทย ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ยุโรป ประวัติศาสตร์เอเชีย และประวัติศาสตร์ภูมิภาคอื่น ๆ ของโลก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า มีผู้ตอบจำนวนตั้งแต่ 20 – 102 คน ผู้ใช้หนังสือหายากจำนวนมากที่สุด 102 คน (ร้อยละ 80.95) ใช้ประวัติศาสตร์ไทย รองลงมาคือผู้ใช้จำนวน 100 คน (ร้อยละ 79.37) ใช้ชิวประวัติ และจำนวน 92 คน (ร้อยละ 73.02) ใช้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตามลำดับและผู้ใช้จำนวนน้อยที่สุด 20 คน (ร้อยละ 15.87) ใช้ประวัติศาสตร์ภูมิภาคอื่น ๆ ของโลก เช่น (อเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ แอฟริกา)

เมื่อพิจารณาการใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ของผู้ใช้จำนวนสูงสุดของห้องสมุดแต่ละแห่งปรากฏผลดังนี้

หอสมุดแห่งชาติ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 24 คน (ร้อยละ 96.00 เท่ากัน) 2 กลุ่ม ใช้ชิวประวัติ และประวัติศาสตร์ไทย

ห้องสมุดสยามสมาคมฯ ผู้ใช้ทั้งหมด 10 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้ประวัติศาสตร์ไทย

ศูนย์วิจัยเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้ภูมิศาสตร์ การท่องเที่ยว ชิวประวัติ ประวัติศาสตร์ไทย และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ห้องสมุดกรมวิชาการ ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้ภูมิศาสตร์ การท่องเที่ยว ชิวประวัติ ประวัติศาสตร์ไทย ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ยุโรป และประวัติศาสตร์เอเชีย

หอสมุดดำรงราชานุภาพ ผู้ใช้ทั้งหมด 9 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้ชิวประวัติ ประวัติศาสตร์ไทย และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ผู้ใช้ทั้งหมด 2 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้ชิวประวัติ

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ผู้ใช้ทั้งหมด 5 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้ภูมิศาสตร์ การท่องเที่ยว ชิวประวัติ ประวัติศาสตร์ไทย ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ยุโรป และประวัติศาสตร์เอเชีย

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 14 คน (ร้อยละ 56.00) ใช้ประวัติศาสตร์ไทย

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 17 คน (ร้อยละ 89.47) ใช้ชิวประวัติ

- สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 4 คน (ร้อยละ 57.14 เท่ากัน)
- 2 กลุ่ม ใช้ภูมิศาสตร์ และการท่องเที่ยว
- ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้ใช้ทั้งหมด 3 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้การท่องเที่ยว
- ห้องขจรฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้ใช้ทั้งหมด 12 คน (ร้อยละ 100.00) ใช้ประวัติศาสตร์ไทย
- ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ผู้ใช้จำนวนสูงสุด 2 คน (ร้อยละ 66.67) ใช้ประวัติศาสตร์ยุโรป (ตารางที่ 31)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 31 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์

ผู้ใช้หนังสือหายาก	หข. (N=25)		หสค. (N=10)		ศนว. (N=3)		หส. กรมวิชาการ (N=3)		หดร. (N=9)		หพอส. (N=2)		หวมท. (N=5)		สถาบันฯ จพ. (N=25)		สท. มธ. (N=19)		สท. มศกส. (N=7)		ห้อง ร.7 มสธ. (N=3)		ห้องขจรฯ มศว. (N=12)		ห้องสุภาฯ จพ. (N=3)		รวม (N=126)			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์	23	92.00	8	80.00	3	100.00	3	100.00	6	66.67	1	50.00	5	100.00	7	28.00	5	26.32	4	57.14	2	66.67	10	83.33	1	33.33	78	61.90	48	38.10
การท่องเที่ยว	22	88.00	7	70.00	3	100.00	3	100.00	7	77.78	1	50.00	5	100.00	9	36.00	9	47.37	4	57.14	3	100.00	9	75.00	1	33.33	83	65.87	43	34.13
ชีวประวัติ	24	96.00	8	80.00	3	100.00	3	100.00	9	100.00	2	100.00	5	100.00	13	52.00	17	89.47	3	42.86	1	33.33	11	91.67	1	33.33	100	79.37	26	20.63
ประวัติศาสตร์ไทย	24	96.00	10	100.00	3	100.00	3	100.00	9	100.00	1	50.00	5	100.00	14	56.00	15	78.94	3	42.86	2	66.67	12	100.00	1	33.33	102	80.95	24	19.05
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	23	92.00	8	80.00	3	100.00	3	100.00	9	100.00	1	50.00	5	100.00	13	52.00	11	57.89	3	42.86	1	33.33	11	91.67	1	33.33	92	73.02	34	26.98
ประวัติศาสตร์ยุโรป	22	88.00	7	70.00	2	66.67	3	100.00	6	66.67	0	0.00	5	100.00	9	36.00	5	26.32	3	42.86	2	66.67	7	58.33	2	66.67	73	57.94	53	42.06
ประวัติศาสตร์เอเชีย	23	92.00	9	90.00	2	66.67	3	100.00	8	88.89	1	50.00	5	100.00	9	36.00	8	42.11	3	42.86	2	66.67	10	83.33	1	33.33	84	66.67	42	33.33
ประวัติศาสตร์ภูมิภาคอื่นของโลก (อเมริกาเหนือ / ใต้ แอฟริกา อื่น ๆ (ไปรละบุ)	4	16.00	2	20.00	1	33.33	2	66.67	4	44.44	0	0.00	2	40.00	0	0.00	1	5.26	2	28.57	0	0.00	2	16.67	0	0.00	20	15.87	106	84.13
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	

ตอนที่ 3 ปัญหาการใช้หนังสือหายาก

3.1 ปัญหาด้านการจัดหมวดหมู่หนังสือหายาก

ปัญหาด้านการจัดหมวดหมู่หนังสือหายากจำแนกเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการจัดหมวดหมู่หนังสือหายากเข้าใจยาก และไม่มีการจัดหมวดหมู่หนังสือหายาก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้ที่มีปัญหาด้านต่าง ๆ มีจำนวนตั้งแต่ 91 – 94 คน โดยปัญหาที่มีผู้ตอบจำนวนมากที่สุด (94 คน) คือ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการจัดหมวดหมู่หนังสือหายากเข้าใจยาก และปัญหาที่มีผู้ตอบน้อยที่สุด คือ ไม่มีการจัดหมวดหมู่หนังสือหายาก (91 คน) ปัญหาด้านการจัดหมวดหมู่หนังสือหายากมีค่าเฉลี่ยโดยรวมในระดับปานกลางทั้ง 2 หัวข้อ ตามลำดับดังนี้ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการจัดหมวดหมู่หนังสือหายากเข้าใจยาก ($\bar{X}=2.84$) และไม่มีการจัดหมวดหมู่หนังสือหายาก ($\bar{X}=2.64$) นอกจากนี้ผู้ใช้ยังประสบปัญหาอื่น ๆ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยปัญหาในระดับมาก ($\bar{X}=4.00$) 1 ประการ คือ การจัดเนื้อหาหนังสือหายากมีเนื้อหาคล้ายคลึงกันทำให้ยากแก่การค้นหาจากบัตรรายการ

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยปัญหาด้านการจัดหมวดหมู่หนังสือหายากของผู้ใช้หนังสือหายากของห้องสมุดแต่ละแห่งพบว่าปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ระดับปานกลาง ระดับน้อย และระดับน้อยที่สุด และปัญหาต่าง ๆ ของผู้ใช้ของห้องสมุดบางแห่งอยู่ในระดับเดียวกัน ดังนี้

ห้องสมุดแห่งชาติ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการจัดหมวดหมู่หนังสือหายากเข้าใจยาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.75$)

ห้องสมุดสยามสมาคมฯ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการจัดหมวดหมู่หนังสือหายากเข้าใจยาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.57$)

ศูนย์บรรณวิทยุเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ไม่มีการจัดหมวดหมู่หนังสือหายาก ระดับมาก ($\bar{X}=4.00$)

ห้องสมุดกรมวิชาการ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ไม่มีการจัดหมวดหมู่หนังสือหายาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.00$)

ห้องสมุดดำรงราชานุภาพ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ไม่มีการจัดหมวดหมู่หนังสือหายาก ระดับน้อย ($\bar{X}=2.44$)

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดทั้ง 2 หัวข้อ ได้แก่ ปัญหาสัญลักษณ์ที่ใช้ในการจัดหมวดหมู่หนังสือหายากเข้าใจยาก และไม่มีการจัดหมวดหมู่หนังสือหายาก มีระดับน้อยที่สุด ($\bar{X}=1.00$ เท่ากัน)

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการจัดหมวดหมู่หนังสือหายากเข้าใจยาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.00$)

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการจัดหมวดหมู่หนังสือหายากเข้าใจยาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.14$)

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการจัดหมวดหมู่หนังสือหายากเข้าใจยาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.79$)

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ปัญหาสัญลักษณ์ที่ใช้ในการจัดหมวดหมู่หนังสือหายากเข้าใจยาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.75$)

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการจัดหมวดหมู่หนังสือหายากเข้าใจยาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.00$)

ห้องขจรฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการจัดหมวดหมู่หนังสือหายากเข้าใจยาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.30$)

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากันทั้ง 2 หัวข้อ ได้แก่ ปัญหาสัญลักษณ์ที่ใช้ในการจัดหมวดหมู่หนังสือหายากเข้าใจยากและไม่มีการจัดหมวดหมู่หนังสือหายาก ระดับมาก ($\bar{X}=4.00$ เท่ากัน) (ตารางที่ 32)

ตารางที่ 32 ปัญหาด้านการจัดหมวดหมู่หนังสือหายาก

ผู้ใช้นั่งสือหายาก	* หข. (N=25)		หค. (N=10)		ศน. (N=3)		หค. กรมวิชาการ (N=3)		หตร. (N=9)		หพอส. (N=2)		หวมท. (N=5)		สถาบันฯ จพ. (N=25)		สท. มธ. (N=19)		สท. มศกส. (N=7)		ห้อง ร.7 มธ. (N=3)		ห้องฯจรฯ มศว. (N=12)		ห้องสุภาฯ จพ. (N=3)		รวม		
	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	
- สัญลักษณ์ที่ใช้ในการจัดหมวดหมู่ หนังสือหายากเข้าใจยาก (N=94)	2.75	0.99	2.57	1.51	3.00	1.41	2.67	0.58	2.38	0.74	1.00	0.00	3.00	0.71	3.14	1.29	2.79	0.97	2.75	0.96	3.00	0.00	3.30	0.67	4.00	0.00	2.84	1.02	
- ไม่มีการจัดหมวดหมู่ หนังสือหายาก (N=91)	(ป)		(ป)		(ป)		(ป)		(น)		(นส)		(ป)		(ป)		(ป)		(ป)		(ป)		(ป)		(ม)		(ป)		
- ปัญหาอื่น ๆ (โปรดระบุ) (N=1)	2.50	1.00	1.83	0.75	4.00	1.00	3.00	1.00	2.44	0.88	1.00	0.00	2.40	0.55	2.64	1.22	2.73	1.27	2.20	1.30	2.50	0.71	3.20	1.03	4.00	1.41	2.64	1.10	
	(ป)		(น)		(ม)		(ป)		(น)		(นส)		(น)		(ป)		(ป)		(น)		(ป)		(ป)		(ม)		(ป)		
	4.00	0.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4.00	0.00
	(ม)																											(ม)	

* อื่น ๆ คือ การจัดเนื้อหาหนังสือหายากมีเนื้อหาคล้ายคลึงกัน ทำให้ยากแก่การค้นหาจากบัตรรายการ หข. (ระดับมาก)

3.2 ปัญหาด้านการจัดเก็บหนังสือหายาก

ปัญหาการใช้หนังสือหายากด้านการจัดเก็บหนังสือหายากจำแนกเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่ การจัดเก็บหนังสือหายากรวมไว้กับหนังสือทั่วไปไม่สะดวกในการใช้ และการจัดเก็บหนังสือหายากรบบชั้นปิดไม่สะดวกในการใช้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้ที่มีปัญหาที่มีจำนวนตั้งแต่ 86 – 104 คน โดยปัญหาที่มีผู้ตอบจำนวนมากที่สุด (104 คน) คือ การจัดเก็บหนังสือหายากในระบบชั้นปิดไม่สะดวกในการใช้ ส่วนปัญหาการจัดเก็บหนังสือหายากรวมไว้กับหนังสือทั่วไปไม่สะดวกในการใช้ มีผู้ตอบจำนวน (86 คน) ผู้ใช้หนังสือหายากประสบปัญหาด้านการจัดเก็บหนังสือหายากโดยรวมในระดับปานกลางทั้ง 2 ปัญหา คือ การจัดเก็บหนังสือหายากรบบชั้นปิดไม่สะดวกในการใช้ ($\bar{X}=3.34$) และปัญหาการจัดเก็บหนังสือหายากรวมไว้กับหนังสือทั่วไปไม่สะดวกในการใช้ ($\bar{X}=2.64$) นอกจากนี้ ผู้ใช้ประสบปัญหาอื่น ๆ (1 คน) โดยมีค่าเฉลี่ยปัญหาในระดับมาก ($\bar{X}=4.00$) คือ ห้องสมุดไม่อนุญาตให้ใช้หนังสือหายากตัวเล่มจริง และไม่มีฉบับสำเนา

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยปัญหาด้านการจัดเก็บหนังสือหายากของผู้ใช้ของห้องสมุดแต่ละแห่งพบว่า มีค่าเฉลี่ยในทุกระดับ โดยปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของห้องสมุดทุกแห่งยกเว้นห้องสมุดสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ คือ ปัญหาการจัดเก็บหนังสือหายากรบบชั้นปิดไม่สะดวกในการใช้ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของผู้ใช้ห้องสมุดต่าง ๆ มีดังนี้

หอสมุดแห่งชาติ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ จัดเก็บหนังสือหายากรบบชั้นปิดไม่สะดวกในการใช้ ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.22$)

ห้องสมุดสยามสมาคมฯ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ จัดเก็บหนังสือหายากรวมไว้กับหนังสือทั่วไปไม่สะดวกในการใช้ ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.86$)

ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ จัดเก็บหนังสือหายากรบบชั้นปิดไม่สะดวกในการใช้ ระดับมาก ($\bar{X}=3.50$)

ห้องสมุดกรมวิชาการ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ จัดเก็บหนังสือหายากรบบชั้นปิดไม่สะดวกในการใช้ ระดับมาก ($\bar{X}=4.00$)

หอสมุดดำรงราชานุภาพ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ จัดเก็บหนังสือหายากรบบชั้นปิดไม่สะดวกในการใช้ ระดับมาก ($\bar{X}=4.00$)

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ จัดเก็บหนังสือหายากรบบชั้นปิด ไม่สะดวกในการใช้ ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.50$)

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ จัดเก็บหนังสือหายากรบบชั้นปิดไม่สะดวกในการใช้ ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.80$)

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ จัดเก็บหนังสือ-หายากระบบชั้นปิดไม่สะดวกในการใช้ ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.18$)

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ จัดเก็บหนังสือหายากระบบชั้นปิดไม่สะดวกในการใช้ ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.31$)

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ จัดเก็บหนังสือหายากระบบชั้นปิดไม่สะดวกในการใช้ ระดับมาก ($\bar{X}=3.83$)

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ จัดเก็บหนังสือหายากระบบชั้นปิดไม่สะดวกในการใช้ ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.00$)

ห้องขจรฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ จัดเก็บหนังสือหายากระบบชั้นปิดไม่สะดวกในการใช้ ระดับมาก ($\bar{X}=3.64$)

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ จัดเก็บหนังสือหายากระบบชั้นปิด ไม่สะดวกในการใช้ ระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.50$) (ตารางที่ 33)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 33 ปัญหาด้านการจัดเก็บหนังสือหายาก

ผู้ใช้น้ำหนังสือหายาก	หข. (N=25)		หสค. (N=10)		ศนว. (N=3)		หส. กรมวิชาการ (N=3)		* หดร. (N=9)		หพอส. (N=2)		หวมท. (N=5)		สดาบ้นฯ จพ. (N=25)		สท. มธ. (N=19)		สท. มศกส. (N=7)		ห้อง ร.7 มธธ. (N=3)		ห้องขจรฯ มศว. (N=12)		ห้องสุภาฯ จพ. (N=3)		รวม	
	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.
- การจัดเก็บหนังสือหายากรวมไว้ กับหนังสือทั่วไปไม่สะดวกในการใช้ (N=86)	2.67	1.20	2.86	1.07	2.00	0.00	2.67	1.53	2.71	0.76	2.00	1.41	2.60	1.14	2.53	1.36	3.00	1.25	3.00	1.73	2.00	1.00	2.63	1.06	1.00	0.00	2.64	1.16
- การจัดเก็บหนังสือหายากระบบชั้น ปิดไม่สะดวกในการใช้ (N=104)	(ป)		(ป)		(น)		(ป)		(ป)		(น)		(ป)		(ป)		(ป)		(ป)		(น)		(ป)		(นส)		(ป)	
- ปัญหาอื่น ๆ (โปรดระบุ) (N=1)	-	-	-	-	-	-	-	-	4.00	0.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4.00	0.00
									(ม)																		(ม)	

* อื่น ๆ คือ ห้องสมุดไม่อนุญาตให้ใช้หนังสือหายากตัวเล่มจริง และไม่มีฉบับสำเนา หดร. (ระดับมาก)

3.3 ปัญหาการด้านการเข้าถึงหนังสือหายาก

ปัญหาการใช้หนังสือหายากด้านการเข้าถึงหนังสือหายากจำแนกเป็น 3 หัวข้อ ได้แก่ ไม่มีคู่มือการใช้หนังสือหายากของห้องสมุด การเข้าถึงหนังสือหายากมีขั้นตอนยุ่งยาก และไม่สามารถเข้าถึงหนังสือหายากฉบับตัวเล่มจริงได้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้ที่มีปัญหามีจำนวนตั้งแต่ 104 – 106 คน โดยปัญหาที่มีผู้ตอบจำนวนมากที่สุด (106 คน) มี 2 หัวข้อ ได้แก่ ปัญหาการเข้าถึงหนังสือหายากมีขั้นตอนยุ่งยาก และไม่สามารถเข้าถึงหนังสือหายากฉบับตัวเล่มจริงได้ ปัญหาที่มีผู้ใช้น้อยที่สุด (104 คน) คือ ปัญหาไม่มีคู่มือการใช้หนังสือหายากของห้องสมุด ปัญหาด้านการเข้าถึงหนังสือหายากมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับปานกลางทั้ง 3 หัวข้อ ตามลำดับดังนี้ ปัญหาไม่สามารถเข้าถึงหนังสือหายากฉบับตัวเล่มจริงได้ ($\bar{X}=3.20$) การเข้าถึงหนังสือหายากมีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ($\bar{X}=3.14$) และไม่มีคู่มือการใช้หนังสือหายากของห้องสมุด ($\bar{X}=3.09$) นอกจากนี้ผู้ใช้อย่างประปรายปัญหาอื่น ๆ (3 คน) โดยมีค่าเฉลี่ยปัญหาในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.67$)

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยปัญหาด้านการเข้าถึงหนังสือหายากของผู้ใช้ห้องสมุดแต่ละแห่งพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ระดับมาก ระดับปานกลาง และระดับน้อย ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของห้องสมุดต่าง ๆ มีดังนี้

หอสมุดแห่งชาติ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ไม่สามารถเข้าถึงหนังสือหายากฉบับตัวเล่มจริงได้ ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.36$)

ห้องสมุดสยามสมาคมฯ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ไม่สามารถเข้าถึงหนังสือหายากฉบับตัวเล่มจริงได้ ระดับมาก ($\bar{X}=3.50$)

ศูนย์บรรณารักษ์เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การเข้าถึงหนังสือหายากมีขั้นตอนยุ่งยาก ระดับมาก ($\bar{X}=3.50$)

ห้องสมุดกรมวิชาการ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ไม่สามารถเข้าถึงหนังสือหายากฉบับตัวเล่มจริงได้ ระดับมาก ($\bar{X}=4.33$)

หอสมุดดำรงราชานุภาพ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ไม่สามารถเข้าถึงหนังสือหายากฉบับตัวเล่มจริงได้ ระดับมาก ($\bar{X}=3.67$)

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดมี 2 หัวข้อ ได้แก่ ไม่มีคู่มือการใช้หนังสือหายากของห้องสมุด และการเข้าถึงหนังสือหายากมีขั้นตอนยุ่งยาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.50$ เท่ากัน)

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ไม่สามารถเข้าถึงหนังสือหายากฉบับตัวเล่มจริงได้ ระดับมาก ($\bar{X}=3.60$)

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ไม่มีคู่มือการใช้หนังสือหายากของห้องสมุด ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.00$)

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ไม่มีคู่มือการใช้หนังสือหายากของห้องสมุด ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.83$)

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การเข้าถึงหนังสือหายากมีขั้นตอนยุ่งยาก ระดับมาก ($\bar{X}=4.33$)

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ไม่มีคู่มือการใช้หนังสือหายากของห้องสมุด ระดับมาก ($\bar{X}=3.50$)

ห้องขจรฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ไม่สามารถเข้าถึงหนังสือหายากฉบับตัวเล่มจริงได้ ระดับมาก ($\bar{X}=4.00$)

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การเข้าถึงหนังสือหายากมีขั้นตอนยุ่งยาก ระดับมากที่สุด ($\bar{X}=5.00$) (ตารางที่ 34)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 34 ปัญหาด้านการเข้าถึงหนังสือหายาก

ผู้ใช้น้ำหนังสือหายาก	* หข. (N=25)		หสค. (N=10)		ศนว. (N=3)		หส. กรมวิชาการ (N=3)		หดร. (N=9)		หพอส. (N=2)		หวมท. (N=5)		* สถาบันฯ จพ. (N=25)		* สท. มธ. (N=19)		สท. มศกส. (N=7)		ห้อง ร.7 มสธ. (N=3)		ห้องขจรฯ มศว. (N=12)		ห้องสุภาฯ จพ. (N=3)		รวม			
	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.		
- ไม่มีคู่มือการใช้หนังสือหายาก ของห้องสมุด (N=104)	3.05	1.13	2.50	1.22	2.00	0.00	3.33	1.15	3.33	1.32	2.50	0.71	3.20	0.45	3.00	1.36	2.83	1.29	3.50	1.38	3.50	2.12	3.36	1.12	4.33	0.58	3.09	1.20		
- การเข้าถึงหนังสือหายาก มีชั้นตอนยุ่งยาก (N=106)	(ป)		(ป)		(น)		(ป)		(ป)		(ป)		(ป)		(ป)		(ป)		(ม)		(ม)		(ป)		(ม)		(ป)		(ป)	
- ไม่สามารถเข้าถึงหนังสือหายาก ฉบับตัวเล่มจริงได้ (N=106)	3.09	1.19	3.00	1.10	3.50	2.12	3.00	1.00	3.11	1.45	2.50	0.71	3.40	1.14	2.72	1.23	2.76	1.25	4.33	1.21	2.50	2.12	3.55	1.37	5.00	0.00	3.14	1.29		
- ปัญหาอื่น ๆ (โปรดระบุ) (N=3)	(ป)		(ป)		(ม)		(ป)		(ป)		(ป)		(ป)		(ป)		(ป)		(ม)		(ป)		(ม)		(มส)		(ป)		(ป)	
- ไม่สามารถเข้าถึงหนังสือหายาก ฉบับตัวเล่มจริงได้ (N=106)	3.36	1.33	3.50	0.84	3.00	2.83	4.33	0.58	3.67	1.50	2.00	0.00	3.60	1.52	2.83	1.38	2.47	1.33	2.80	1.48	2.33	1.53	4.00	0.77	4.00	1.00	3.20	1.36		
- ปัญหาอื่น ๆ (โปรดระบุ) (N=3)	(ป)		(ม)		(ป)		(ม)		(ม)		(น)		(ม)		(ป)		(น)		(ป)		(น)		(ม)		(ม)		(ป)		(ป)	
- ปัญหาอื่น ๆ (โปรดระบุ) (N=3)	4.00	0.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5.00	0.00	5.00	0.00	-	-	-	-	-	-	-	-	4.67	0.58		
	(ม)														(มส)		(มส)										(มส)		(มส)	

* อื่น ๆ ได้แก่ มีรายชื่อหนังสือแต่ไม่พบตัวเล่ม หข. (ระดับมาก) และสถาบันฯ จพ. (ระดับมากที่สุด)
หนังสือชำรุด ไม่นุญาตให้ใช้และไม่มีฉบับสำเนา สท. มธ. (ระดับมากที่สุด)

3.4 ปัญหาด้านเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายาก

เครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากจำแนกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ บัตรรายการ บรรณานุกรม ดรรชนี และฐานข้อมูล ดังต่อไปนี้

3.4.1 ปัญหาเครื่องมือช่วยค้นประเภทบัตรรายการ

ปัญหาเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทบัตรรายการจำแนกเป็น 3 หัวข้อ ได้แก่ บัตรรายการให้รายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือ บัตรรายการให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน และห้องสมุดไม่ได้จัดทำบัตรรายการหนังสือหายาก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้ที่มีปัญหามีจำนวนตั้งแต่ 87 – 99 คน ปัญหาที่มีผู้ตอบจำนวนมากที่สุด (99 คน) คือ บัตรรายการให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน ปัญหาที่มีผู้ตอบจำนวนน้อยที่สุด (87 คน) คือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบัตรรายการหนังสือหายาก ปัญหาด้านเครื่องมือช่วยค้นประเภทบัตรรายการมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับปานกลางทุกหัวข้อ ตามลำดับดังนี้ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบัตรรายการหนังสือหายาก ($\bar{X}=2.76$) บัตรรายการให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน ($\bar{X}=2.65$) และบัตรรายการให้รายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือ ($\bar{X}=2.51$)

เมื่อพิจารณาปัญหาด้านเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทบัตรรายการของผู้ใช้ของห้องสมุดแต่ละแห่งพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ระดับมาก ระดับปานกลาง และระดับน้อย ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของผู้ใช้ห้องสมุดต่าง ๆ มีดังนี้

หอสมุดแห่งชาติ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบัตรรายการหนังสือหายาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.70$)

ห้องสมุดสยามสมาคมฯ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบัตรรายการหนังสือหายาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.83$)

ศูนย์วิจัยเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบัตรรายการหนังสือหายาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.33$)

ห้องสมุดกรมวิชาการ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดมี 2 หัวข้อ ได้แก่ บัตรรายการให้รายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือ และบัตรรายการให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.33$ เท่ากัน)

หอสมุดดำรงราชานุภาพ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ บัตรรายการให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.13$)

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ บัตรรายการให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน ระดับมาก ($\bar{X}=3.50$)

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดมี 2 หัวข้อ ได้แก่ บัตรรายการให้
รายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือ และบัตรรายการให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน ระดับปานกลาง
($\bar{X}=3.00$ เท่ากัน)

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ บัตรรายการให้
รายละเอียดไม่ครบถ้วน ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.73$)

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ บัตรรายการให้
รายละเอียดไม่ครบถ้วน ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.63$)

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบัตร
รายการหนังสือหายาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.75$)

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด
คือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบัตรรายการหนังสือหายาก ระดับมากที่สุด ($\bar{X}=5.00$)

ห้องขจระ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำ
บัตรรายการหนังสือหายาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.33$)

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบัตรราย
การหนังสือหายาก ระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.00$) (ตารางที่ 35)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 35 ปัญหาเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทบัตรรายการ

ผู้ใช้หนังสือหายาก	หข. (N=25)		หสค. (N=10)		ศนว. (N=3)		หส. กรมวิชาการ (N=3)		หดร. (N=9)		หพอส. (N=2)		หวมท. (N=5)		สถาบันฯ จพ. (N=25)		สท. มธ. (N=19)		สท. มศกส. (N=7)		ห้องจ.7 มสธ. (N=3)		ห้องฯจรรยา มศว. (N=12)		ห้องสุภาฯ จพ. (N=3)		รวม	
	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.
บัตรรายการ																												
- ให้อายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือ (N=93)	2.29 (น)	1.01	2.50 (ป)	1.38	2.00 (น)	1.41	3.33 (ป)	1.15	2.63 (ป)	1.06	3.00 (ป)	1.41	3.00 (ป)	1.00	2.71 (ป)	1.33	2.07 (น)	1.28	2.20 (น)	1.10	2.50 (ป)	2.12	2.89 (ป)	1.17	3.00 (ป)	0.00	2.51 (ป)	1.17
- ให้อายละเอียดไม่ครบถ้วน (N=99)	2.33 (น)	0.86	2.57 (ป)	0.98	2.67 (ป)	1.53	3.33 (ป)	1.15	3.13 (ป)	1.25	3.50 (ม)	0.71	3.00 (ป)	1.00	2.73 (ป)	1.22	2.63 (ป)	1.09	2.20 (น)	1.30	2.50 (ป)	2.12	2.70 (ป)	1.06	2.00 (น)	1.41	2.65 (ป)	1.08
- ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบัตรรายการ หนังสือหายาก (N=87)	2.70 (ป)	1.03	2.83 (ป)	0.75	3.33 (ป)	2.08	3.00 (ป)	1.00	2.43 (น)	1.51	2.50 (ป)	0.71	2.80 (ป)	0.84	2.25 (น)	1.22	2.54 (ป)	1.13	2.75 (ป)	1.26	5.00 (มส)	0.00	3.33 (ป)	1.22	4.00 (ม)	1.41	2.76 (ป)	1.17
- อื่น ๆ (ไปรตระบุ)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

3.4.2 ปัญหาเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทบรรณานุกรม

ปัญหาด้านเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทบรรณานุกรม จำแนกเป็น 3 หัวข้อ ได้แก่ บรรณานุกรมให้รายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือ บรรณานุกรมให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน และห้องสมุดไม่ได้จัดทำบรรณานุกรมหนังสือหายาก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้ที่มีปัญหามีจำนวนตั้งแต่ 88 – 92 คน ปัญหาที่มีผู้ตอบจำนวนมากที่สุด (92 คน) คือ บรรณานุกรมให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน ปัญหาที่มีผู้ตอบจำนวนน้อยที่สุด (88 คน) คือ บรรณานุกรมให้รายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือ ปัญหาด้านเครื่องมือช่วยค้นประเภทบรรณานุกรมโดยรวมมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับปานกลาง 2 หัวข้อ ตามลำดับดังนี้ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบรรณานุกรมหนังสือหายาก ($\bar{X}=2.79$) และ บรรณานุกรมให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน ($\bar{X}=2.51$) ส่วนปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยการใช้ในระดับน้อย คือ บรรณานุกรมให้รายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือ ($\bar{X}=2.36$)

เมื่อพิจารณาปัญหาการใช้หนังสือหายากด้านเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทบรรณานุกรมของผู้ใช้พบว่า ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของผู้ใช้ของห้องสมุดแต่ละแห่งอยู่ในระดับมาก ระดับปานกลาง และระดับน้อย และปัญหาต่าง ๆ ของผู้ใช้ห้องสมุดบางแห่งอยู่ในระดับเดียวกันดังต่อไปนี้

หอสมุดแห่งชาติ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบรรณานุกรมหนังสือหายากระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.78$)

ห้องสมุดสยามสมาคมฯ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดมี 2 หัวข้อ ได้แก่ บรรณานุกรมให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน และห้องสมุดไม่ได้จัดทำบรรณานุกรมหนังสือหายาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.67$ เท่ากัน)

ศูนย์บรรณารักษ์เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบรรณานุกรมหนังสือหายาก ระดับมาก ($\bar{X}=4.00$)

ห้องสมุดกรมวิชาการ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ บรรณานุกรมให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.33$)

หอสมุดดำรงราชานุภาพ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ บรรณานุกรมให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.72$)

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไทย ปัญหาทั้ง 3 หัวข้อ ได้แก่ บรรณานุกรมให้รายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือ บรรณานุกรมให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน และห้องสมุดไม่ได้จัดทำบรรณานุกรมหนังสือหายาก มีค่าเฉลี่ยระดับน้อย ($\bar{X}=1.50$ เท่ากัน)

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ บรรณานุกรมให้รายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือ ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.80$)

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบรรณานุกรมหนังสือหายาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.20$)

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบรรณานุกรมหนังสือหายาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.69$)

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบรรณานุกรมหนังสือหายาก ระดับน้อย ($\bar{X}=2.33$)

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือห้องสมุดไม่ได้จัดทำบรรณานุกรมหนังสือหายาก ระดับมาก ($\bar{X}=3.50$)

ห้องขจรฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบรรณานุกรมหนังสือหายาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.90$)

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบรรณานุกรมหนังสือหายาก ระดับมาก ($\bar{X}=4.00$) (ตารางที่ 36)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 36 ปัญหาเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทบรรณานุกรม

ผู้ใช้นั่งโต๊ะหายาก	หข. (N=25)		หสค. (N=10)		ศนว. (N=3)		หส. กรมวิชาการ (N=3)		หดร. (N=9)		ทพอส. (N=2)		ทวมท. (N=5)		สถาบันฯ จพ. (N=25)		สท. มธ. (N=19)		สท. มศกส. (N=7)		ห้อง ร.7 มสธ. (N=3)		ห้องฯจรรยา มศว. (N=12)		ห้องสุภา จพ. (N=3)		รวม	
	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.
บรรณานุกรม																												
- ให้อายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือ (N=88)	2.38 (น)	0.92	2.50 (ป)	0.58	3.00 (ป)	1.00	2.67 (ป)	1.15	1.87 (น)	0.83	1.50 (น)	0.71	2.80 (ป)	1.10	2.55 (ป)	1.57	2.33 (น)	1.18	1.75 (น)	0.50	1.50 (น)	0.71	2.56 (ป)	0.88	3.00 (ป)	0.00	2.36 (น)	1.04
- ให้อายละเอียดไม่ครบถ้วน (N=92)	2.38 (น)	0.86	2.67 (ป)	1.21	2.67 (ป)	1.53	3.33 (ป)	0.58	2.72 (ป)	1.28	1.50 (น)	0.71	2.60 (ป)	0.89	2.77 (ป)	1.42	2.14 (น)	0.86	2.00 (น)	0.00	2.33 (น)	2.31	2.70 (ป)	0.82	3.00 (ป)	0.00	2.51 (ป)	1.06
- ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบรรณานุกรม หนังสือหายาก (N=90)	2.78 (ป)	1.24	2.67 (ป)	1.03	4.00 (ม)	1.73	3.00 (ป)	1.00	2.25 (น)	0.89	1.50 (น)	0.71	2.20 (น)	0.84	3.20 (ป)	1.40	2.69 (ป)	1.25	2.33 (น)	0.58	3.50 (ม)	2.12	2.90 (ป)	0.88	4.00 (ม)	1.41	2.79 (ป)	1.19
- อื่น ๆ (ไปรตระบุ)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

3.4.3 ปัญหาเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทวรรณคดี

ปัญหาเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทวรรณคดีจำแนกเป็น 3 หัวข้อ ได้แก่ หัวเรื่องในวรรณคดีใช้คำกว้าง ศัพท์วรรณคดีมีจำนวนไม่เพียงพอ และห้องสมุดไม่ได้จัดทำวรรณคดีค้นเรื่องในหนังสือหายาก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ตอบที่มีปัญหามีจำนวนตั้งแต่ 92 – 95 คน ปัญหาที่มีผู้ใช้จำนวนมากที่สุด (95 คน) คือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำวรรณคดีค้นเรื่องในหนังสือหายาก ปัญหาที่มีผู้ตอบจำนวนน้อยที่สุด (92 คน) คือ ศัพท์วรรณคดีมีจำนวนไม่เพียงพอ ปัญหาด้านเครื่องมือช่วยค้นประเภทวรรณคดีโดยรวม มีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลางทุกหัวข้อ ตามลำดับดังนี้ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำวรรณคดีค้นเรื่องในหนังสือหายาก ($\bar{X}=2.93$) หัวเรื่องในวรรณคดีใช้คำกว้าง ($\bar{X}=2.85$) และศัพท์วรรณคดีมีจำนวนไม่เพียงพอ ($\bar{X}=2.77$)

เมื่อพิจารณาปัญหาการใช้หนังสือหายากด้านเครื่องมือช่วยค้นประเภทวรรณคดีที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของผู้ใช้ของห้องสมุดแต่ละแห่งพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ระดับมาก ระดับปานกลาง และระดับน้อย และค่าเฉลี่ยปัญหาต่าง ๆ ของผู้ใช้ห้องสมุดบางแห่งอยู่ในระดับเดียวกันดังต่อไปนี้

หอสมุดแห่งชาติ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำวรรณคดีค้นเรื่องในหนังสือหายาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.09$)

ห้องสมุดสยามสมาคมฯ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดมี 2 หัวข้อ ได้แก่ หัวเรื่องในวรรณคดีใช้คำกว้าง และห้องสมุดไม่ได้จัดทำวรรณคดีค้นเรื่องในหนังสือหายาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.83$ เท่ากัน)

ศูนย์วิจัยเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดทั้ง 3 หัวข้อ ได้แก่ หัวเรื่องในวรรณคดีใช้คำกว้าง ศัพท์วรรณคดีมีจำนวนไม่เพียงพอ และห้องสมุดไม่ได้จัดทำวรรณคดีค้นเรื่องในหนังสือหายากมีค่าเฉลี่ย ระดับน้อย ($\bar{X}=1.67$ เท่ากัน)

ห้องสมุดกรมวิชาการ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ หัวเรื่องในวรรณคดีใช้คำกว้าง ระดับมาก ($\bar{X}=3.67$)

หอสมุดดำรงราชานุภาพ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ หัวเรื่องในวรรณคดีใช้คำกว้าง ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.00$)

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ศัพท์วรรณคดีมีจำนวนไม่เพียงพอระดับมาก ($\bar{X}=3.50$)

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดมี 2 หัวข้อ ได้แก่ หัวเรื่องในวรรณคดีใช้คำกว้าง และห้องสมุดไม่ได้จัดทำวรรณคดีค้นเรื่องในหนังสือหายาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.80$ เท่ากัน)

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบรรณานุกรมเรื่องในหนังสือหายาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.08$)

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบรรณานุกรมเรื่องในหนังสือหายาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.82$)

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบรรณานุกรมเรื่องในหนังสือหายาก ระดับมาก ($\bar{X}=4.00$)

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบรรณานุกรมเรื่องในหนังสือหายาก ระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.50$)

ห้องขจรฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบรรณานุกรมเรื่องในหนังสือหายาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.22$)

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบรรณานุกรมเรื่องในหนังสือหายาก ระดับมาก ($\bar{X}=3.50$) (ตารางที่ 37)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 37 ปัญหาเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทวรรณคดี

ผู้ใช้หนังสือหายาก	หข. (N=25)		หคค. (N=10)		ศนว. (N=3)		หส. กรมวิชาการ (N=3)		หดร. (N=9)		หพอส. (N=2)		หวมท. (N=5)		สถาบันฯ จพ. (N=25)		สท. มธ. (N=19)		สท. มศกส. (N=7)		ห้องจ.7 มสธ. (N=3)		ห้องฯจระ มศว. (N=12)		ห้องสุภา จพ. (N=3)		รวม			
	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.		
วรรณคดี																														
- หัวเรื่องในวรรณคดีใช้คำกว้าง (N=94)	3.00	1.05	2.83	1.17	1.67	1.15	3.67	1.53	3.00	1.20	3.00	0.00	2.80	0.84	2.60	1.35	2.71	1.38	3.25	1.17	3.00	0.00	3.00	1.15	2.00	0.00	2.85	1.18		
	(ป)		(ป)		(น)		(ม)		(ป)		(ป)		(ป)		(ป)		(ป)		(ป)		(ป)		(ป)		(น)		(ป)			
- ศัพท์วรรณคดีมีจำนวนไม่เพียงพอ (N=92)	2.65	1.04	2.75	0.50	1.67	1.15	3.33	1.15	2.88	1.13	3.50	0.71	2.60	1.14	2.79	1.19	2.63	1.31	3.00	1.41	3.50	0.71	3.10	0.99	2.00	0.00	2.77	1.10		
	(ป)		(ป)		(น)		(ป)		(ป)		(ม)		(ป)		(ป)		(ป)		(ป)		(ม)		(ป)		(น)		(ป)			
- ห้องสมุดไม่ได้จัดทำวรรณคดี ค้นเรื่องในหนังสือหายาก (N=95)	3.09	1.11	2.83	0.98	1.67	1.15	2.67	1.53	2.13	1.13	2.00	1.41	2.80	1.10	3.08	1.32	2.82	1.29	4.00	1.00	4.50	0.71	3.22	0.97	3.50	2.12	2.93	1.21		
	(ป)		(ป)		(น)		(ป)		(น)		(น)		(ป)		(ป)		(ป)		(ม)		(มส)		(ป)		(ม)		(ป)			
- อื่น ๆ (ไปตระเวน)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		

3.4.4 ปัญหาเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทฐานข้อมูล

ปัญหาด้านเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทฐานข้อมูล จำแนกเป็น 3 หัวข้อ ได้แก่ ฐานข้อมูลให้รายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือ ฐานข้อมูลให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน และห้องสมุดไม่ได้จัดทำฐานข้อมูลหนังสือหายาก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้ที่มีปัญหามีจำนวนตั้งแต่ 89 – 95 คน ปัญหาที่มีผู้ตอบจำนวนมากที่สุด (95 คน) คือ ฐานข้อมูลให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน ปัญหาที่มีผู้ตอบจำนวนน้อยที่สุด (89 คน) คือ ฐานข้อมูลให้รายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือ ผู้ใช้หนังสือหายากประสบปัญหาด้านเครื่องมือช่วยค้นประเภทฐานข้อมูลโดยรวมในระดับปานกลางทุกหัวข้อ ตามลำดับดังนี้ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำฐานข้อมูลหนังสือหายาก ($\bar{X}=2.96$) ฐานข้อมูลให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน ($\bar{X}=2.78$) และฐานข้อมูลให้รายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือ ($\bar{X}=2.63$)

เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยปัญหาการใช้หนังสือหายากด้านเครื่องมือช่วยค้นประเภทฐานข้อมูลของผู้ใช้ ของห้องสมุดแต่ละแห่งพบว่า ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ระดับปานกลาง และระดับน้อย ดังต่อไปนี้

หอสมุดแห่งชาติ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำฐานข้อมูลหนังสือหายาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.57$)

ห้องสมุดสยามสมาคมฯ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ฐานข้อมูลให้รายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือ ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.20$)

ศูนย์วิจัยเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำฐานข้อมูลหนังสือหายาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.67$)

ห้องสมุดกรมวิชาการ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดมี 2 หัวข้อ ได้แก่ ฐานข้อมูลให้รายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือและห้องสมุดไม่ได้จัดทำฐานข้อมูลหนังสือหายาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.33$ เท่ากัน)

หอสมุดดำรงราชานุภาพ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ฐานข้อมูลให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.00$)

ห้องสมุดและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไทย ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ฐานข้อมูลให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน ระดับมาก ($\bar{X}=3.50$)

ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำฐานข้อมูลหนังสือหายาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.20$)

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำฐานข้อมูลหนังสือหายาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.91$)

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห่องสมุดไม่ได้จัดทำฐานข้อมูลหนังสือหายาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.31$)

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ฐานข้อมูลให้รายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือ ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.33$)

ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห่องสมุดไม่ได้จัดทำฐานข้อมูลหนังสือหายาก ระดับมากที่สุด ($\bar{X}=5.00$)

ห้องขจร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห่องสมุดไม่ได้จัดทำฐานข้อมูลหนังสือหายาก ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.22$)

ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ห่องสมุดไม่ได้จัดทำฐานข้อมูลหนังสือหายาก ระดับมาก ($\bar{X}=4.00$) (ตารางที่ 38)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 38 ปัญหาเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทฐานข้อมูล

ผู้ใช้นั่งสือหายาก	หข. (N=25)		หคค. (N=10)		ศนว. (N=3)		หส. กรมวิชาการ (N=3)		หดร. (N=9)		หพอส. (N=2)		หวมท. (N=5)		สถฉบับฯ จพ. (N=25)		สท. มธ. (N=19)		สท. มศกส. (N=7)		ห้องจ.7 มสธ. (N=3)		ห้องฯจรฯ มศว. (N=12)		ห้องสุภา จพ. (N=3)		รวม	
	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.
ฐานข้อมูล																												
- ให้อายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือ (N=89)	2.18 (น)	1.01	3.20 (ป)	1.30	1.33 (นส)	0.58	3.33 (ป)	2.08	2.57 (ป)	0.53	2.50 (ป)	0.71	2.40 (น)	0.89	2.77 (ป)	1.69	2.92 (ป)	1.32	3.33 (ป)	1.15	3.00 (ป)	2.00	2.78 (ป)	1.30	3.00 (ป)	0.00	2.63 (ป)	1.26
- ให้อายละเอียดไม่ครบถ้วน (N=95)	2.27 (น)	1.20	3.17 (ป)	1.33	1.67 (น)	0.58	3.00 (ป)	1.73	3.00 (ป)	0.82	3.50 (ม)	0.71	2.60 (ป)	0.55	2.86 (ป)	1.29	3.07 (ป)	1.39	3.25 (ป)	0.96	3.00 (ป)	2.00	2.90 (ป)	0.99	3.00 (ป)	0.00	2.78 (ป)	1.20
- ห้องสมุดไม่ได้จัดทำฐานข้อมูล หนังสือหายาก (N=90)	2.57 (ป)	1.27	2.86 (ป)	1.46	2.67 (ป)	2.08	3.33 (ป)	1.15	2.43 (น)	0.98	2.50 (ป)	0.71	3.20 (ป)	1.10	2.91 (ป)	1.51	3.31 (ป)	1.18	3.00 (ป)	1.00	5.00 (มส)	0.00	3.22 (ป)	1.39	4.00 (ม)	1.41	2.96 (ป)	1.30
- อื่น ๆ (โปรดระบุ)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

4. ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะจากการใช้หนังสือหายาก

ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะจากการใช้หนังสือหายาก จำแนกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านแหล่ง/ห้องสมุดหนังสือหายาก ด้านเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายาก ด้านผู้ใช้หนังสือหายาก และด้านบริการหนังสือหายาก มีผู้ตอบทั้งหมด จำนวน 61 คน (ร้อยละ 48.42) โดยในแต่ละด้านมีผู้ตอบประเด็นต่าง ๆ ตั้งแต่ 7 – 51 คน ดังนี้

4.1 ด้านแหล่ง/ห้องสมุดหนังสือหายาก (51)

4.1.1 ห้องสมุดหนังสือหายากมีน้อยและไม่เป็นที่รู้จัก ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักและมีการใช้มากขึ้น (42)

4.1.2 ควรมีแหล่งหรือบุคคลที่ทำหน้าที่รวบรวม หรือแนะนำสถานที่ให้บริการหนังสือหายาก เช่น ระบุว่าหนังสือหายากที่ใด และมีหนังสือหายากประเภทใดให้บริการ (8)

4.1.3 ควรมีการจัดเก็บหนังสือหายากอย่างเหมาะสม โดยให้ความสำคัญด้านการอนุรักษ์ มีการควบคุมอุณหภูมิ เพื่อให้หนังสือหายากอยู่ในรูปเล่มที่สมบูรณ์ที่สุด (1)

4.2 ด้านเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายาก (26)

4.2.1 ห้องสมุดหนังสือหายากควรจัดทำเครื่องมือช่วยค้นหลากหลายประเภท (8)

4.2.2 ห้องสมุดหนังสือหายากควรรวบรวมข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับหนังสือหายากเพื่อสืบค้นโดยคอมพิวเตอร์ (9)

4.2.3 ห้องสมุดหนังสือหายากควรแยกเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากออกจากเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากทั่วไปเพื่อง่ายต่อการค้นหา (6)

4.2.4 ห้องสมุดหนังสือหายากทุกแห่งควรจัดทำบรรณานุกรม และดรชชนีช่วยค้นหนังสือหายาก (2)

4.2.5 ห้องสมุดทุกแห่งควรจัดทำสาระสังเขปหนังสือหายากเพื่ออำนวยความสะดวกในการสืบค้น (1)

4.3 ด้านผู้ใช้หนังสือหายาก (7)

ผู้ใช้ควรใช้หนังสือหายากอย่างทะนุถนอม ปฏิบัติตามกฎหมายห้องสมุดอย่างเคร่งครัด (7)

4.4 ด้านบริการหนังสือหายาก (50)

- 4.4.1 ควรจัดทำสำเนาหนังสือหายากเล่มที่เก่ามากไว้ให้บริการทุกเล่ม ในกรณีที่ไม่อนุญาตให้นำตัวเล่มจริงไปถ่ายสำเนา (19)
- 4.4.2 บรรณารักษ์/ผู้ให้บริการหนังสือหายาก ควรเป็นผู้ที่รักการอ่านและมีความเชี่ยวชาญสามารถให้คำแนะนำแก่ผู้ใช้บริการได้ (8)
- 4.4.3 ควรลดขั้นตอนการให้บริการ (10)
- 4.4.4 ควรให้บริการหนังสือหายากอย่างกว้างขวาง มีการประสานงานกันระหว่างห้องสมุดต่าง ๆ (6)
- 4.4.5 ระบุสถานภาพหนังสือหายากที่ชำรุดในเครื่องมือช่วยค้นที่มีอยู่ในห้องสมุด (2)
- 4.4.6 ควรให้บริการในรูปแบบ CD-ROM (1)
- 4.4.7 ควรลดค่าถ่ายสำเนาหนังสือหายากลงในกรณีเป็นการใช้หนังสือหายากเพื่อการวิจัยในมหาวิทยาลัยของรัฐ (1)
- 4.4.8 ควรเพิ่มเวลาในการให้บริการหนังสือหายาก (1)
- 4.4.9 บรรณารักษ์ห้องสมุดหนังสือหายากควรให้ความร่วมมือในการค้นหาข้อมูล (1)
- 4.4.10 บรรณารักษ์ควรตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ใช้และให้บริการด้วยความเต็มใจ (1)

4.5 ข้อเสนอแนะด้านอื่น ๆ (2)

- 4.5.1 ควรมีการสำรวจหนังสือทั่วไป และคัดเลือกหนังสือเก่าที่มีค่า โดยเฉพาะหนังสือก่อนปี พ.ศ. 2500 มาเก็บไว้ในห้องหนังสือหายาก (1)
- 4.5.2 อำนวยความสะดวกในการเข้าถึงหนังสือหายากแก่คนทุกชั้นทุกระดับ (1)

4.6 ข้อเสนอแนะต่อห้องสมุด (7)

4.6.1 สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (4)

- 4.6.1.1 ควรมีการรวบรวมหนังสือหายากในห้องสมุดคณะต่างๆ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไว้แห่งเดียวที่สถาบันวิทยบริการ เพื่อความสะดวกแก่ผู้ใช้หนังสือหายาก (1)
- 4.6.1.2 บัตรรายการ และฐานข้อมูลของสถาบันวิทยบริการไม่ครบ และไม่ชัดเจน บัตรผู้แต่งกับ บัตรชื่อเรื่องระบุข้อมูลไม่ตรงกัน ตู้บัตรรายการ สำหรับผู้ใช้และบรรณารักษ์ระบุข้อมูลไม่ตรงกัน (1)

4.6.1.3 ควรแยกฐานข้อมูลหนังสือหายากออกจากหนังสือทั่วไป จะทำให้ผู้ใช้เข้าถึงข้อมูลได้ง่ายกว่า (1)

4.6.1.4 ควรจัดนิทรรศการหนังสือหายากที่ชั้น 1 ของสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในบริเวณที่คนสัญจรไปมา (1)

4.6.2 สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2)

4.6.2.1 สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เก็บหนังสือกลางเก่ากลางใหม่ คือ หนังสือในช่วง พ.ศ. 2500 ต้น ๆ เป็นหนังสือหายาก ควรมีเกณฑ์ในการรวบรวมหนังสือหายากที่ชัดเจนและเหมาะสมในการจัดหาหนังสือหายากไว้บริการได้ (1)

4.6.2.2 สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ควรจัดทำสำเนาเอกสารหนังสือหายากให้ใช้ เนื่องจากไม่อนุญาตให้นำหนังสือหายากไปถ่ายเอกสาร (1)

4.6.3 หอสมุดตำรงราชานุภาพ (1)

หอสมุดตำรงราชานุภาพ ควรจัดคอมพิวเตอร์ช่วยค้นสำหรับผู้ใช้ (1)

ด้านแหล่ง/ห้องสมุดหนังสือหายาก จำนวน 51 คน (ร้อยละ 83.61) ของผู้ให้ข้อเสนอแนะประเด็นที่มีผู้ตอบจำนวนสูงสุดคือ ห้องสมุดหนังสือหายากมีน้อยและไม่เป็นที่รู้จัก ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักและมีการใช้มากขึ้น จำนวน 42 คน รองลงมาคือ **ด้านบริการหนังสือหายาก** จำนวน 50 คน (ร้อยละ 81.97) ของผู้ให้ข้อเสนอแนะ ประเด็นที่มีผู้ตอบจำนวนสูงสุดคือ ควรจัดทำสำเนาหนังสือหายากเล่มที่เก่ามากไว้ให้บริการทุกเล่ม ในกรณีที่ไม่อนุญาตให้นำตัวเล่มจริงไปถ่ายสำเนา **ด้านเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายาก** จำนวน 26 คน (ร้อยละ 42.62) ของผู้ให้ข้อเสนอแนะ ประเด็นที่มีผู้ตอบจำนวนสูงสุดคือ ห้องสมุดหนังสือหายากควรรวบรวมข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับหนังสือหายากเพื่อสืบค้นโดยคอมพิวเตอร์ จำนวน 9 คน รองลงมาคือห้องสมุดหนังสือหายาก ควรจัดทำเครื่องมือช่วยค้นหลากหลายประเภท จำนวน 8 คน และ**ด้านผู้ใช้หนังสือหายาก** จำนวน 7 คน (ร้อยละ 11.48) ให้ข้อเสนอแนะว่า ผู้ใช้ควรใช้หนังสือหายากอย่างทะนุถนอม และปฏิบัติตามกฎของห้องสมุดอย่างเคร่งครัด

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการใช้หนังสือหายากของผู้ใช้ห้องสมุดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้หนังสือหายากของผู้ใช้ห้องสมุดในด้านวัตถุประสงค์ ความถี่ในการใช้ วิธีการเข้าถึง ภาษา ประเภท รูปแบบ และเนื้อหาของหนังสือหายากที่ใช้ รวมทั้งปัญหา และข้อเสนอแนะในการใช้หนังสือหายาก

งานวิจัยนี้ได้กำหนดสมมติฐานของการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่ใช้หนังสือหายากเพื่อประกอบการวิจัย ใช้หนังสือหายากภาษาไทย ฉบับพิมพ์ครั้งแรก ในรูปแบบสำเนาเอกสาร และใช้เนื้อหาด้านศิลปะและวัฒนธรรม
2. ปัญหาที่ผู้ใช้ห้องสมุดประสบในระดับมากคือห้องสมุดไม่ได้จัดทำบรรณคดีในเรื่องในหนังสือหายาก

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยศึกษากับผู้ใช้อ่านหนังสือหายากในห้องสมุดเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล 13 แห่ง จำนวน 126 คน ในห้องสมุดต่อไปนี้

- หอสมุดแห่งชาติ
- ห้องสมุดสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์
- ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์
- ห้องสมุดกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
- หอสมุดดำรงราชานุภาพ
- ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์อัยการไทย สำนักงานอัยการสูงสุด
- ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย
- ห้องหนังสือหายากและห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์
- ห้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

- ห้องศาสตราจารย์ขจร สุขพานิช สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัยสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ข้อมูลผู้ใช้หนังสือหายาก

ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามจำนวน 170 ฉบับ ให้แก่ผู้ใช้หนังสือหายากในห้องสมุด เขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 13 แห่ง จำนวน 170 คน ปรากฏว่าได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 130 ฉบับ (ร้อยละ 76.47) โดยแบบสอบถามที่สมบูรณ์สามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลได้ มีจำนวน 126 ฉบับ (ร้อยละ 74.12) จากจำนวนแบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมด ผลการวิจัยสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

1.1 ผู้ใช้หนังสือหายากจำแนกตามห้องสมุดพบว่า ห้องสมุดที่ได้รับแบบสอบถามคืนครบถ้วน (ร้อยละ 100.00) มี 3 แห่ง ได้แก่ หอสมุดแห่งชาติ จำนวน 25 ฉบับ ห้องสมุดสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ จำนวน 10 ฉบับ และห้องหนังสือหายากสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 25 ฉบับ รองลงมา คือ ห้องหนังสือหายาก สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 19 ฉบับ (ร้อยละ 95.00) ห้องขจร สุขพานิช สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 13 ฉบับ (ร้อยละ 80.00) ห้องสมุดที่ได้รับแบบสอบถามคืนจำนวนน้อยที่สุด คือ ห้องสมุดวิทยาลัยมหาดไทย จำนวน 5 ฉบับ (ร้อยละ 25.00) (ตารางที่ 6)

1.2 ผู้ใช้หนังสือหายากจำแนกตามเพศพบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คือ ผู้ใช้เพศหญิงมีจำนวน 67 คน (ร้อยละ 53.17) และผู้ใช้เพศชายมีจำนวน 59 คน (ร้อยละ 46.83) (ตารางที่ 7)

1.3 ผู้ใช้หนังสือหายากจำแนกตามอายุพบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่จำนวน 73 คน (ร้อยละ 57.90) มีอายุระหว่าง 20 – 29 ปี รองลงมา จำนวน 23 คน (ร้อยละ 18.30) มีอายุระหว่าง

30 – 39 ปี ผู้ใช้จำนวน 13 คน (ร้อยละ 10.30) มีอายุระหว่าง 40 – 49 ปี และผู้ใช้น้อยที่สุดจำนวน 1 คน (ร้อยละ 0.80) มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป (ตารางที่ 8)

1.4 ผู้ใช้หนังสือหายากจำแนกตามอาชีพพบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ จำนวน 66 คน (ร้อยละ 52.38) เป็นนักศึกษา รองลงมา จำนวน 22 คน (ร้อยละ 17.46) เป็นอาจารย์ และผู้ใช้น้อยที่สุด 3 คน (ร้อยละ 2.38) เป็นนักเขียน นอกจากนี้ยังมีผู้ใช้อาชีพอื่น ๆ จำนวน 17 คน (ร้อยละ 13.49) (ตารางที่ 9)

1.5 ผู้ใช้หนังสือหายากจำแนกตามระดับการศึกษาพบว่า ผู้ใช้จำนวนมากที่สุด 61 คน (ร้อยละ 48.41) มีการศึกษาระดับปริญญาโท รองลงมา จำนวน 57 คน (ร้อยละ 45.24) มีการศึกษาระดับปริญญาตรี/เทียบเท่า และผู้ใช้น้อยที่สุด จำนวน 2 คน (ร้อยละ 1.59) มีการศึกษาระดับอนุปริญญา (ตารางที่ 10)

2. การใช้หนังสือหายากของผู้ใช้ห้องสมุดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

2.1 วัตถุประสงค์การใช้หนังสือหายาก

วัตถุประสงค์การใช้หนังสือหายากจำแนกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ เพื่อประกอบการวิจัย เพื่อประกอบการเรียน เพื่อประกอบการทำงาน เพื่อเขียนบทความ เอกสารวิชาการ ตำรา และเพื่อศึกษาเรื่องที่สนใจ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่องที่สนใจ จำนวน 68 คน (ร้อยละ 53.97) และเพื่อประกอบการวิจัย จำนวน 66 คน (ร้อยละ 52.38) ผู้ใช้จำนวน 58 คน (ร้อยละ 46.03) ใช้หนังสือหายากเพื่อประกอบการเรียน และผู้ใช้น้อยที่สุด 36 คน (ร้อยละ 28.57) ใช้หนังสือหายากเพื่อเขียนบทความ เอกสารวิชาการ ตำรา นอกจากนี้ผู้ใช้น้อยที่สุด 1 คน (ร้อยละ 0.79) ยังใช้หนังสือหายากเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ

ผลการวิจัยนี้จึงสอดคล้องกับสมมติฐานในข้อ 1 ส่วนที่กำหนดว่า ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์การใช้หนังสือหายากเพื่อประกอบการวิจัย

การที่ผลการวิจัยพบว่าผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่จำนวนสูงสุดก็ตาม มีวัตถุประสงค์การใช้หนังสือหายากเพื่อประกอบการวิจัย น่าจะเนื่องมาจากผู้ใช้ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา (ร้อยละ 52.38) และอีกส่วนหนึ่งเป็นอาจารย์ (ร้อยละ 17.46) (ตารางที่ 9) ซึ่งผู้ใช้ทั้งสอง

อาชีพนี้ใช้หนังสือหายากเพื่อประกอบการค้นคว้า วิจัยเพื่อการศึกษาและความก้าวหน้าทางวิชาการ อีกทั้งหนังสือหายากยังมีคุณค่าและความสำคัญในการเป็นแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งไม่อาจหาได้ตามร้านหนังสือทั่วไป นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ใช้จำนวน 61 คน (ร้อยละ 48.41) มีการศึกษาระดับปริญญาโท ซึ่งต้องมีการศึกษาวิจัยเพื่อใช้เป็นผลงานทางวิชาการประกอบการเรียนในระดับปริญญาโทด้วย (ตารางที่ 10)

ในประเด็นการใช้หนังสือหายากเพื่อศึกษาเรื่องที่สนใจ สอดคล้องกับการใช้เนื้อหาของหนังสือหายากของผู้ใช้ซึ่งพบว่าผู้ใช้ส่วนใหญ่จำนวน 108 คน (ร้อยละ 85.71) ใช้เนื้อหาหมวดรวม-ความรู้ ในหัวข้อหนังสืออนุสรณ์ ซึ่งเป็นหนังสือที่จัดพิมพ์ในโอกาสพิเศษต่าง ๆ และจากการสำรวจหนังสือหายากที่ให้บริการในห้องสมุดที่เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลทั้ง 13 แห่ง ซึ่งพบว่าหนังสืออนุสรณ์ส่วนใหญ่เป็นหนังสืออนุสรณ์งานศพ ผลการวิจัยนี้จึงสอดคล้องกับผลการวิจัยของชฎาภรณ์ จันทร์ประเสริฐ (2532: 229) ที่พบว่า ผู้อ่านส่วนใหญ่อ่านหนังสืออนุสรณ์งานศพเพราะสนใจทราบชีวประวัติของผู้ตาย และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุदारัตน์ รัตนราช (2542: 115) ที่พบว่านักวิชาการประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ใช้หนังสืออนุสรณ์งานศพเพื่อหาความรู้และศึกษาชีวประวัติของผู้ตาย

2.2 ความถี่ในการใช้หนังสือหายาก

ความถี่ในการใช้หนังสือหายากในรอบ 1 ปีจำแนกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ 1 ครั้ง 2-3 ครั้ง 4-5 ครั้ง 6-7 ครั้ง 8-9 ครั้ง และมากกว่า 10 ครั้ง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้จำนวนมากที่สุด 34 คน (ร้อยละ 26.98) ใช้หนังสือหายาก 2-3 ครั้ง รองลงมาผู้ใช้จำนวน 32 คน (ร้อยละ 25.40) ใช้หนังสือหายาก 1 ครั้ง ผู้ใช้จำนวน 30 คน (ร้อยละ 23.81) ใช้หนังสือหายากตั้งแต่ 10 ครั้งขึ้นไป และผู้ใช้น้อยที่สุดจำนวน 2 คน (ร้อยละ 1.59) ใช้หนังสือหายาก 8-9 ครั้ง (ตารางที่ 12)

2.3 จำนวนห้องสมุดที่ใช้หนังสือหายาก

จำนวนห้องสมุดที่ใช้หนังสือหายากใช้จำแนกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1 แห่ง 2-3 แห่ง 4-5 แห่ง และมากกว่า 5 แห่ง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ จำนวน 67 คน (ร้อยละ 53.17) ใช้ห้องสมุดจำนวน 2-3 แห่ง รองลงมา จำนวน 41 คน (ร้อยละ 32.54) ใช้

ห้องสมุด 1 แห่ง และผู้ใช้น้อยที่สุด จำนวน 9 คน (ร้อยละ 7.14) เท่ากัน 2 กลุ่ม ใช้ห้องสมุด 4 – 5 แห่ง และมากกว่า 5 แห่ง (ตารางที่ 13)

การที่ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ใช้ห้องสมุดจำนวน 2 – 3 แห่ง เป็นเพราะห้องสมุดแต่ละแห่งอาจมีข้อมูลไม่เพียงพอ หรือผู้ใช้หาหนังสือที่ต้องการไม่ได้จากห้องสมุดเพียงแห่งเดียวจึงต้องหาเพิ่มจากห้องสมุดมากกว่า 1 แห่ง

2.4 ประเภทของห้องสมุดที่ใช้หนังสือหายาก

ประเภทของห้องสมุดที่ผู้ใช้ใช้จำแนกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ หอสมุดแห่งชาติ ห้องสมุดเฉพาะ และห้องสมุดมหาวิทยาลัย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่จำนวน 109 คน (ร้อยละ 86.50) ใช้หนังสือหายากที่มีในห้องสมุดมหาวิทยาลัย รองลงมาซึ่งเป็นส่วนใหญ่เช่นกัน จำนวน 90 คน (ร้อยละ 71.43) ใช้หอสมุดแห่งชาติ และผู้ใช้น้อยที่สุด 48 คน (ร้อยละ 38.10) ใช้ห้องสมุดเฉพาะ นอกจากนี้ยังมีการใช้หนังสือหายากจากแหล่งอื่น ๆ ดังนี้ ผู้ใช้จำนวน 4 คน (ร้อยละ 3.17) ใช้หนังสือหายากจากร้านหนังสือเก่า จำนวน 2 คน ห้องสมุดเฉพาะในต่างประเทศ (1) และห้องสมุดส่วนบุคคล (1)

การที่ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัย และหอสมุดแห่งชาติ สอดคล้องกับอาชีพของผู้ใช้ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ จำนวน 66 คน (ร้อยละ 52.38) เป็นนักศึกษา รองลงมา จำนวน 22 คน (ร้อยละ 17.46) เป็นอาจารย์ ผู้ใช้ที่มีสถานภาพเป็นนักศึกษาและอาจารย์ย่อมสะดวกและคุ้นเคยที่จะใช้หนังสือหายากจากห้องสมุดในสถาบันการศึกษาในสังกัดของมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นแหล่งใกล้ตัว ส่วนการที่ผู้ใช้ส่วนใหญ่ จำนวน 90 คน (ร้อยละ 71.43) ใช้หอสมุดแห่งชาติ เนื่องจากหอสมุดแห่งชาติเป็นแหล่งรวบรวมหนังสือหายากที่สำคัญและมีจำนวนหนังสือหายากมากที่สุด โดยมีหนังสือหายากกว่า 60,000 เล่ม และหอสมุดแห่งชาติยังเป็นแหล่งที่บุคคลทุกอาชีพสามารถใช้บริการได้ (ตารางที่ 14)

2.5 จำนวนหนังสือหายากที่ใช้ต่อครั้ง

จำนวนหนังสือหายากที่ผู้ใช้ใช้ต่อครั้งจำแนกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ ใช้หนังสือหายากไม่เกิน 5 เล่ม 6 – 10 เล่ม 11 – 15 เล่ม และมากกว่า 15 เล่ม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้-

ส่วนใหญ่ จำนวน 103 คน (ร้อยละ 81.75) ใช้หนังสือหายากไม่เกิน 5 เล่มต่อครั้ง รองลงมา จำนวน 18 คน (ร้อยละ 14.29) ใช้หนังสือหายาก 6 – 10 เล่มต่อครั้ง และผู้ใช้จำนวนน้อยที่สุด จำนวน 2 คน (ร้อยละ 1.59) ใช้หนังสือหายาก 11 – 15 เล่มต่อครั้ง

การที่ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ใช้หนังสือหายากไม่เกิน 5 เล่มต่อครั้ง เนื่องจากห้องสมุดที่เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลทั้ง 13 แห่ง อนุญาตให้ใช้หนังสือหายากภายในห้องสมุดได้ครั้งละไม่เกิน 3 เล่ม และเนื่องจากการใช้หนังสือหายากเพื่อการค้นคว้าวิจัยในแต่ละครั้ง ต้องใช้เวลานานจึงทำให้ใช้หนังสือหายากได้จำนวนไม่มาก นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่าผู้ใช้ส่วนใหญ่จำนวน 106 คน (ร้อยละ 84.13) ประสบปัญหาด้านการเข้าถึงหนังสือหายากมีขั้นตอนยุ่งยาก จึงอาจทำให้ผู้ใช้ใช้หนังสือหายากในแต่ละครั้งเป็นจำนวนไม่มาก สำหรับผู้ใช้หนังสือหายากจำนวนมากในแต่ละครั้งนั้น ผู้ใช้อาจจำเป็นต้องค้นหาข้อมูลในการศึกษาวิจัยที่ต้องมีการเปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ (ตารางที่ 34)

2.6 ภาษาของหนังสือหายากที่ใช้

ภาษาของหนังสือหายากที่ผู้ใช้ใช้จำแนกเป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้เกือบทั้งหมด จำนวน 122 คน (ร้อยละ 96.83) ใช้หนังสือหายากภาษาไทย และผู้ใช้จำนวน 57 คน (ร้อยละ 45.24) ใช้หนังสือหายากภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ผู้ใช้จำนวน 4 คน (ร้อยละ 3.17) ยังใช้หนังสือหายากภาษาอื่น ๆ ดังนี้ ใช้หนังสือหายากภาษาจีน (1) ภาษาฝรั่งเศส (2) และภาษาเยอรมัน (1)

ผลการวิจัยนี้พบว่าสอดคล้องกับสมมติฐานในข้อ 1 ส่วนที่กำหนดว่า ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่ใช้หนังสือหายากภาษาไทย

การที่ผลการวิจัยพบว่าผู้ใช้ส่วนใหญ่ จำนวน 122 คน (ร้อยละ 96.83) ใช้หนังสือหายากภาษาไทย (ตารางที่ 16) ห้องสมุดที่เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลทั้ง 13 แห่ง มีหนังสือหายากภาษาไทยให้บริการเป็นส่วนใหญ่ และเนื้อหาที่ผู้ใช้ใช้คือ เรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ซึ่งใช้ภาษาไทย

2.7 ประเภทของหนังสือหายากที่ใช้

ประเภทของหนังสือหายากที่ผู้ใช้ใช้จำแนกเป็น 7 ประเภท ได้แก่ หนังสือเก่าแก่หาได้ยาก มีค่าด้านประวัติศาสตร์พิมพ์ของโลก หนังสือที่เป็นเอกสารปฐมภูมิด้านประวัติศาสตร์พิมพ์ของประเทศหรือภูมิภาค หนังสือที่มีการพิมพ์จำนวนจำกัด หนังสือฉบับพิมพ์ครั้งแรก หนังสือที่มีเนื้อหาเป็นที่กล่าวขวัญถึง หนังสือเก่าที่มีสภาพรูปเล่มสมบูรณ์หรือสวยงาม และหนังสือที่มีประวัติการครอบครอง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ จำนวน 71 คน (ร้อยละ 56.35) ใช้หนังสือที่มีการพิมพ์จำนวนจำกัด รองลงมาคือ จำนวน 40 คน (ร้อยละ 31.75) สองกลุ่มใช้หนังสือฉบับพิมพ์ครั้งแรก และ ผู้ใช้จำนวน 37 คน (ร้อยละ 29.37) ใช้หนังสือเก่าแก่หาได้ยากมีค่าด้านประวัติศาสตร์พิมพ์ของโลก และผู้ใช้น้อยที่สุด จำนวน 22 คน (ร้อยละ 17.46) ใช้หนังสือที่มีประวัติการครอบครอง นอกจากนี้ผู้ใช้จำนวน 4 คน (ร้อยละ 3.17) ยังมีการใช้หนังสือหายากประเภทอื่น ๆ ได้แก่ หนังสือที่สามารถใช้เป็นหลักฐานในการศึกษาประวัติศาสตร์ (2) หนังสือกลอน เพลงพื้นบ้าน (1) และจดหมายเหตุ (1)

ผลการวิจัยนี้จึงไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 1 ส่วนที่กำหนดว่า ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่ใช้หนังสือหายากประเภทฉบับพิมพ์ครั้งแรก เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ใช้หนังสือหายากประเภทที่มีการพิมพ์จำนวนจำกัด (ตารางที่ 17) การที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้เพราะหนังสือที่พิมพ์จำนวนจำกัดของไทยส่วนใหญ่คือ หนังสือที่พิมพ์ในโอกาสพิเศษต่าง ๆ ซึ่งไม่พิมพ์ซ้ำอีก และมักจะเป็นหนังสืออนุสรณ์งานศพซึ่งมีอยู่มากในห้องสมุดต่าง ๆ ข้อมูลที่พบในส่วนนี้จึงสอดคล้องกับข้อมูลส่วนที่พบว่า ผู้ใช้จำนวนมากที่สุด 108 คน (ร้อยละ 85.71) (ตารางที่ 23) ใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดรวมความรู้ในหัวข้อหนังสืออนุสรณ์

2.8 รูปแบบของหนังสือหายากที่ใช้

รูปแบบของหนังสือหายากที่ผู้ใช้ใช้จำแนกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ ตัวเล่มจริง สำเนาเอกสาร ไมโครฟิล์ม และสำเนาจากไมโครฟิล์ม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้หนังสือหายากเกือบทั้งหมด จำนวน 116 คน (ร้อยละ 92.06) ใช้หนังสือหายากฉบับตัวเล่มจริง รองลงมาจำนวน 60 คน (ร้อยละ 47.62) ใช้รูปแบบสำเนาเอกสาร จำนวน 33 คน (ร้อยละ 26.19) ใช้รูปแบบไมโครฟิล์ม ผู้ใช้จำนวนน้อยที่สุด 22 คน (ร้อยละ 7.94) ใช้รูปแบบสำเนาจากไมโครฟิล์ม

ผลการวิจัยนี้จึงไม่สอดคล้องกับสมมติฐานในข้อ 1 ส่วนที่กำหนดว่า **ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่ใช้หนังสือหายากในรูปแบบสำเนาเอกสาร** เนื่องจากพบว่าผู้ใช้ส่วนใหญ่ใช้หนังสือหายากในรูปแบบตัวเล่มจริง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะห้องสมุดหนังสือหายากที่เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลทั้ง 13 แห่งส่วนใหญ่ให้บริการหนังสือหายากในรูปแบบตัวเล่มจริงเป็นส่วนใหญ่

2.9 วิธีการเข้าถึงหนังสือหายาก

การเข้าถึงหนังสือหายากของผู้ใช้ จำแนกเป็น 4 วิธี ได้แก่ การเข้าถึงด้วยตนเองจากประสบการณ์การใช้ห้องสมุด ถามบรรณารักษ์/ผู้ให้บริการ ศึกษาจากคู่มือห้องสมุด และค้นหาจากเครื่องมือช่วยค้นของห้องสมุด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ มีวิธีการเข้าถึงหนังสือหายาก 3 วิธี คือ ผู้ใช้จำนวน 81 คน (ร้อยละ 64.29) เข้าถึงหนังสือหายากโดยค้นหาจากเครื่องมือช่วยค้นของห้องสมุด รองลงมา จำนวน 78 คน (ร้อยละ 61.90) ถามบรรณารักษ์/ผู้ให้บริการ จำนวน 73 คน (ร้อยละ 57.94) เข้าถึงด้วยตนเองจากประสบการณ์การใช้ห้องสมุด และผู้ใช้น้อยที่สุด จำนวน 21 คน (ร้อยละ 16.67) เข้าถึงหนังสือหายากโดยศึกษาจากคู่มือห้องสมุด นอกจากนี้ผู้ใช้ จำนวน 6 คน (ร้อยละ 4.76) ยังมีวิธีการเข้าถึงหนังสือหายากอื่น ๆ ดังนี้ เข้าถึงหนังสือหายากทางอินเทอร์เน็ต (3) ถามผู้รู้/เพื่อน (2) และถามจากผู้สนใจหนังสือหายาก (1)

การที่ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ มีวิธีการเข้าถึงหนังสือหายาก 3 วิธี ได้แก่ การเข้าถึงโดยค้นหาจากเครื่องมือช่วยค้นของห้องสมุด ถามบรรณารักษ์/ผู้ให้บริการ และเข้าถึงด้วยตนเองจากประสบการณ์การใช้ห้องสมุด น่าจะเป็นเพราะผู้ใช้ส่วนใหญ่ใช้หนังสือหายากเพราะไม่อาจหาข้อมูลจากแหล่งอื่นได้ จึงพยายามด้วยวิธีต่าง ๆ ที่จะหาหนังสือหายากให้ได้ตามความต้องการ ในประเด็นการเข้าถึงหนังสือหายากโดยค้นหาจากเครื่องมือช่วยค้นของห้องสมุด ซึ่งมีผู้ใช้งานมากที่สุดและเป็นส่วนใหญ่ใช้ เพราะห้องสมุดมีเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากให้บริการ นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า จากเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากทั้งหมด 5 ประเภท ผู้ใช้หนังสือหายากมีความต้องการเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากถึง 4 ประเภทในระดับมาก (ตารางที่ 21) ซึ่งในจำนวนนี้มีตรรกะค้นเรื่องในหนังสือหายาก ($X=3.65$) รวมอยู่ด้วย ซึ่งแสดงว่า ผู้ใช้ได้รับประโยชน์จากเครื่องมือช่วยค้นประเภทนี้จึงมีความต้องการมาก หรือเพราะเครื่องมือช่วยค้นที่มีในห้องสมุดต่าง ๆ ยังไม่เพียงพอ

ในประเด็นการเข้าถึงหนังสือหายากโดยตามบรรณารักษ์/ผู้ให้บริการ ซึ่งมีผู้ใช้จำนวนรองลงมาและเป็นส่วนใหญ่ อาจเนื่องจากหนังสือหายากมีการจัดเก็บบนชั้นปิด และมีระเบียบการให้บริการแตกต่างจากหนังสือทั่วไป และห้องสมุดส่วนใหญ่มีระเบียบการให้บริการหนังสือหายากโดยผู้ใช้ต้องติดต่อบรรณารักษ์ก่อนใช้บริการ การเข้าถึงหนังสือหายากวิธีนี้จึงมีผู้ใช้มาก ส่วนในประเด็นการเข้าถึงด้วยตนเองจากประสบการณ์การใช้ห้องสมุด ซึ่งมีผู้ใช้จำนวนรองลงมาและเป็นส่วนใหญ่ อาจเนื่องจากผู้ใช้ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาและอาจารย์ ดังปรากฏในผลการวิจัย จึงมีความรู้ความสามารถในการค้นหาหนังสือหายาก และอาจได้รับอนุญาตให้ค้นหาหนังสือหายากที่ต้องการด้วยตนเอง (ตารางที่ 19)

2.10 เครื่องมือช่วยค้นหาที่ใช้ในการเข้าถึงหนังสือหายากของห้องสมุด

เครื่องมือช่วยค้นหาที่ใช้ในการเข้าถึงหนังสือหายากของห้องสมุดจำแนกเป็น 5 ชนิด ได้แก่ บัตรรายการ ฐานข้อมูล บรรณานุกรมหนังสือหายาก ดรรชนีค้นเรื่องหนังสือหายาก และสำเนาสารบัญ/หน้าปกในที่ห้องสมุดจัดทำ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ใช้ฐานข้อมูลและบัตรรายการ โดยผู้ใช้จำนวนมากที่สุด 89 คน (ร้อยละ 70.63) ใช้ฐานข้อมูลเป็นเครื่องมือช่วยค้นหาในการเข้าถึงหนังสือหายาก รองลงมา จำนวน 67 คน (ร้อยละ 53.17) ใช้บัตรรายการ และใช้น้อยที่สุดจำนวน 19 คน (ร้อยละ 15.08) ใช้สำเนาสารบัญ/หน้าปกในหนังสือหายากที่ห้องสมุดจัดทำ นอกจากนี้ผู้ใช้ จำนวน 3 คน (ร้อยละ 2.38) ยังใช้เครื่องมือช่วยค้นหาอื่น ๆ ดังนี้ ใช้บรรณานุกรมหนังสือทั่วไป (1) ใช้บทความเกี่ยวกับหนังสือหายากที่มีการกล่าวอ้างถึง (1) และชื่อหนังสือหายากที่พบในหนังสืออื่น (1)

การที่ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่ใช้เครื่องมือช่วยค้นหาหนังสือหายาก 2 ชนิด คือ ฐานข้อมูล และบัตรรายการ อาจเป็นเพราะเครื่องมือช่วยค้นหาของห้องสมุดแต่ละชนิดอาจไม่สมบูรณ์ จึงต้องใช้เครื่องมือหลายชนิดประกอบกัน ในประเด็นการใช้ฐานข้อมูลซึ่งพบว่าผู้ใช้ซึ่งเป็นส่วนใหญ่ มีจำนวนมากที่สุด 89 คน (ร้อยละ 70.63) ใช้ฐานข้อมูลเป็นเครื่องมือช่วยค้นหาหนังสือหายากของห้องสมุด (ตารางที่ 20) เนื่องจากห้องสมุดหนังสือหายากที่เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูล ทั้ง 13 แห่ง เป็นห้องสมุดหนังสือหายากประเภทห้องสมุดมหาวิทยาลัย ซึ่งให้บริการผู้ใช้ผ่านระบบสืบค้นฐานข้อมูลออนไลน์ ผู้ใช้จึงสามารถใช้ฐานข้อมูลในการค้นหาหนังสือหายากได้

ในประเด็นการใช้บัตรรายการพบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ จำนวน 67 คน (ร้อยละ 53.17) ใช้บัตรรายการเป็นเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากของห้องสมุด (ตารางที่ 23) เนื่องจากห้องสมุดหนังสือหายากที่เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลทั้ง 13 แห่ง ได้จัดทำบัตรรายการเป็นเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากให้ผู้ผู้ใช้ได้โดยสะดวก และผู้ใช้ทั่วไปยังคงคุ้นเคยกับเครื่องมือช่วยค้นประเภทนี้ ห้องสมุดจึงจัดไว้ให้ใช้กันเป็นส่วนใหญ่

2.11 ระดับความต้องการเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายาก

เครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากแบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่ บัตรรายการ ฐานข้อมูลบรรณานุกรมหนังสือหายาก ดรรชนีค้นเรื่องในหนังสือหายาก และสำเนาสารบัญ/หน้าปกในหนังสือหายากที่ห้องสมุดจัดทำ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้ใช้มีความต้องการเครื่องมือช่วยค้นในระดับมาก 4 ประเภท ได้แก่ ฐานข้อมูล ($\bar{X}=4.37$) บรรณานุกรมหนังสือหายาก ($\bar{X}=3.71$) ดรรชนีค้นเรื่องหนังสือหายาก ($\bar{X}=3.65$) และสำเนาสารบัญ/หน้าปกในหนังสือหายากที่ห้องสมุดจัดทำ ($\bar{X}=3.52$) ตามลำดับ และต้องการเครื่องมือช่วยค้นในระดับปานกลาง 1 ประเภท คือ บัตรรายการ ($\bar{X}=3.38$) นอกจากนี้ผู้ใช้มีความต้องการเครื่องมือช่วยค้นอื่น ๆ อีก 3 ประเภท ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.67$) ได้แก่ งานวิจัยและตำรา (1) บัตรแยกประเภทหนังสือตามสาขาวิชา (1) และสาระสังเขป (1)

การที่ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้มีความต้องการฐานข้อมูล บรรณานุกรมหนังสือหายาก ดรรชนีค้นเรื่องในหนังสือหายาก และสำเนาสารบัญ/หน้าปกในหนังสือหายากที่ห้องสมุดจัดทำในระดับมาก ประกอบกับผลการวิจัยด้านปัญหาของผู้ใช้ซึ่งพบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่จำนวน 95 คน (ร้อยละ 75.40) ประสบปัญหาห้องสมุดไม่ได้จัดทำดรรชนีค้นเรื่องในหนังสือหายาก (ตารางที่ 37) เนื่องจากห้องสมุดที่เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลทั้ง 13 แห่ง มีเครื่องมือช่วยค้นให้บริการแก่ผู้ใช้ไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้ใช้ หรือเครื่องมือช่วยค้นที่มีอยู่อาจไม่สมบูรณ์ เพราะจากการสำรวจของผู้วิจัยพบว่า ห้องสมุดต่าง ๆ มีเครื่องมือช่วยค้นน้อยประเภท นอกจากนี้ผู้ใช้อาจเห็นประโยชน์ของเครื่องมือช่วยค้นเหล่านี้ จึงมีความต้องการเครื่องมือช่วยค้นทั้ง 4 ประเภทดังกล่าวในระดับมาก

2.12 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดต่าง ๆ

เนื้อหาของหนังสือหายากจำแนกเป็น 9 หมวด ได้แก่ หมวดรวมความรู้ ปรัชญา ศาสนา สังคมศาสตร์ ภาษา วิทยาศาสตร์/เทคโนโลยี ศิลปะ วรรณคดี และภูมิศาสตร์/ประวัติศาสตร์ เมื่อพิจารณาการใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดต่าง ๆ พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ใช้เนื้อหาทุกหมวดตามลำดับดังนี้ จำนวน 113 คน (ร้อยละ 89.68) ใช้หมวดสังคมศาสตร์ จำนวน 112 คน (ร้อยละ 88.89) ใช้หมวดรวมความรู้ และจำนวน 111 คน (ร้อยละ 88.10) ใช้หมวดภูมิศาสตร์/ประวัติศาสตร์ รองลงมาคือ ผู้ใช้จำนวน 98 คน (ร้อยละ 77.78) ใช้หมวดภาษา ผู้ใช้จำนวน 91 คน (ร้อยละ 72.22) ใช้หมวดปรัชญา ผู้ใช้จำนวน 87 คน (ร้อยละ 69.05) ใช้หมวดศาสนา และผู้ใช้น้อยที่สุด 68 คน (ร้อยละ 53.97) ใช้หมวดวิทยาศาสตร์/เทคโนโลยี

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ใช้เนื้อหา 3 หมวด ได้แก่ หมวดสังคมศาสตร์ จำนวน 113 (ร้อยละ 89.68) หมวดรวมความรู้ จำนวน 112 คน (ร้อยละ 88.89) และหมวดภูมิศาสตร์/ประวัติศาสตร์ จำนวน 111 คน (ร้อยละ 88.10)

การที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้เป็นเพราะหนังสือหายากที่มีอยู่ในห้องสมุดที่เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลการวิจัยทั้ง 13 แห่ง ส่วนใหญ่มีเนื้อหาในด้านสังคมศาสตร์ นอกจากนี้จากการสำรวจยังพบว่า หนังสือหายากที่มีเนื้อหาด้านศิลปะก็มีจำนวนน้อย ผลการวิจัยนี้จึงไม่สอดคล้องกับสมมติฐานในข้อ 1 ส่วนที่กำหนดว่า ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่ใช้เนื้อหาด้านศิลปะ

2.12.1 การใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดรวมความรู้

เนื้อหาหนังสือหายากหมวดรวมความรู้จำแนกเป็น 5 หัวข้อ ได้แก่ บรรณานุกรม พจนานุกรม สารานุกรม สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง และหนังสืออนุสรณ์ เมื่อพิจารณาการใช้เนื้อหาหมวดรวมความรู้พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ใช้เนื้อหาในหมวดนี้ทุกหัวข้อ โดยผู้ใช้น้อยที่สุด 108 คน (ร้อยละ 85.71) ใช้หนังสืออนุสรณ์ซึ่งจัดไว้ในหมวดรวมความรู้ รองลงมา ผู้ใช้จำนวน 104 คน (ร้อยละ 82.54) ใช้สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง ผู้ใช้จำนวน 92 คน (ร้อยละ 73.02) ใช้พจนานุกรม ผู้ใช้จำนวน 85 คน (ร้อยละ 67.46) ใช้บรรณานุกรม และผู้ใช้น้อยที่สุด 84 คน (ร้อยละ 66.67) ใช้สารานุกรม นอกจากนี้ยังมีผู้ใช้น้อยจำนวน 2 คน (ร้อยละ 1.59) ใช้เนื้อหาหนังสือหายาก

หมวดรวมความรู้ในหัวข้ออื่น ๆ อีก ได้แก่ เนื้อหาเอกสารปฐมภูมิทางประวัติศาสตร์ และสารคดี (ตารางที่ 23)

2.12.2 การใช้หนังสือหายากหมวดปรัชญา

เนื้อหาหนังสือหายากหมวดปรัชญาจำแนกเป็น 7 หัวข้อ ได้แก่ ทฤษฎีแห่งความรู้ จิตวิทยา ตรรกวิทยา จริยศาสตร์ ศิลธรรม ปรัชญาโบราณ ปรัชญาตะวันตก และปรัชญาตะวันออก เมื่อพิจารณาการใช้เนื้อหาหมวดปรัชญาพบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่จำนวน 78 คน (ร้อยละ 61.90) ใช้ทฤษฎีความรู้ รองลงมาจำนวน 71 คน (ร้อยละ 56.35 เท่ากัน) ใช้จริยศาสตร์/ ศิลธรรม และปรัชญาตะวันออก และผู้ใช้น้อยที่สุด 60 คน (ร้อยละ 47.62) ใช้จิตวิทยา (ตารางที่ 24)

2.12.3 การใช้หนังสือหายากหมวดศาสนา

เนื้อหาหนังสือหายากหมวดศาสนาจำแนกเป็น 6 หัวข้อ ได้แก่ ประวัติศาสตร์ ศาสนาเปรียบเทียบ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาฮินดู เมื่อพิจารณาการใช้เนื้อหาต่าง ๆ ในหมวดศาสนาพบว่า ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่ใช้เนื้อหาหลายหมวดดังนี้ ผู้ใช้จำนวนมากที่สุด 83 คน (ร้อยละ 65.87) ใช้ศาสนาพุทธ รองลงมาผู้ใช้จำนวน 77 คน (ร้อยละ 61.11) ใช้ประวัติศาสตร์ ผู้ใช้จำนวน 74 คน (ร้อยละ 58.73) ใช้ศาสนาเปรียบเทียบ ผู้ใช้จำนวน 61 คน (ร้อยละ 48.41) ใช้ศาสนาฮินดู และผู้ใช้น้อยที่สุด 56 คน ใช้ศาสนาคริสต์ (ตารางที่ 25)

2.12.4 การใช้หนังสือหายากหมวดสังคมศาสตร์

เนื้อหาหนังสือหายากหมวดสังคมศาสตร์จำแนกเป็น 8 หัวข้อ ได้แก่ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย สังคมวิทยา การศึกษา การพาณิชย์ การสื่อสาร และขนบธรรมเนียม ประเพณี เมื่อพิจารณาการใช้เนื้อหาหมวดสังคมศาสตร์พบว่า ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่ใช้หลายเนื้อหา โดยผู้ใช้น้อยที่สุด 104 คน (ร้อยละ 82.54) ใช้เนื้อหาขนบธรรมเนียมประเพณี รองลงมา จำนวน 87 คน (ร้อยละ 69.05) ใช้การศึกษา จำนวน 81 คน (ร้อยละ 64.29) ใช้กฎหมาย จำนวน 80 คน (ร้อยละ 63.49) ใช้รัฐศาสตร์ ตามลำดับ และจำนวนน้อยที่สุด

69 คน (ร้อยละ 54.76 เท่ากัน) ใช้เศรษฐศาสตร์ และการพาณิชย์ นอกจากนี้ยังมีผู้ใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดสังคมศาสตร์ในหัวข้ออื่น ๆ จำนวน 1 คน (ร้อยละ 0.79) ใช้โบราณคดี

เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาที่ผู้ใช้ส่วนใหญ่ จำนวน 104 คน (ร้อยละ 82.54) ใช้คือหมวดสังคมศาสตร์ ในหัวข้อขนบธรรมเนียมประเพณี ทั้งนี้หนังสือหายากของไทยนับเป็นแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมในอดีต สภาพความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ สังคมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้

อนึ่ง วัฒนธรรม ในความหมายของการวิจัยนี้ซึ่งจัดกลุ่มเนื้อหาตามลักษณะการจัดหมวดหมู่ระบบทศนิยมดิวอี้ หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกถึงความเจริญงอกงาม โดยการรวมกลุ่มของคนในสังคม ได้แก่ การดำรงชีวิตเป็นวัฒนธรรมในด้านเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา ศิลธรรม และขนบธรรมเนียม ประเพณี เนื้อหาวัฒนธรรมจึงปรากฏในหัวข้อขนบธรรมเนียม ประเพณีในหมวดสังคมศาสตร์

ผลการวิจัยนี้จึงสอดคล้องกับสมมติฐานในข้อ 1 ส่วนที่กำหนดว่า **ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่ใช้เนื้อหาด้านวัฒนธรรม** ในหัวข้อขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งปรากฏอยู่ในหมวดสังคมศาสตร์ (ตารางที่ 26) นอกจากนี้ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุदारัตน์ รัตนราช (2542: 66) ที่พบว่าเนื้อหาของหนังสืออนุสรณ์งานศพที่นักวิชาการประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ใช้ในระดั้มาก คือ ขนบธรรมเนียมประเพณี/คติชนวิทยา

2.12.5 การใช้หนังสือหายากหมวดภาษา

เนื้อหาหนังสือหายากหมวดภาษาจำแนกเป็น 5 หัวข้อ ได้แก่ ภาษา-ศาสตร์ ภาษาตะวันออก ภาษาตะวันตก ภาษาไทย และภาษาถิ่นของประเทศไทย เมื่อพิจารณาการใช้เนื้อหาหมวดภาษาพบว่า ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่ใช้หนังสือหายากหมวดภาษาหลายเนื้อหา โดยผู้ใช้จำนวนมากที่สุด 92 คน (ร้อยละ 73.02) ใช้ภาษาไทย รองลงมาคือผู้ใช้จำนวน 78 คน (ร้อยละ 61.90) ใช้ภาษาศาสตร์ ผู้ใช้จำนวน 62 คน (ร้อยละ 49.21) ใช้ภาษาถิ่นของประเทศไทย และผู้ใช้ใช้ภาษาตะวันออก และภาษาตะวันตกจำนวนน้อยที่สุด 57 คน (ร้อยละ 45.24 เท่ากัน) นอกจากนี้ยังมีผู้ใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดภาษาในหัวข้ออื่น ๆ อีกจำนวน 1 คน (ร้อยละ 0.79) คือ อักษรโบราณ (ตารางที่ 27)

2.12.6 การใช้หนังสือหายากหมวดวิทยาศาสตร์/เทคโนโลยี

เนื้อหาหนังสือหายากหมวดวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีจำแนกเป็น 8 เรื่อง ได้แก่ คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์/ดาราศาสตร์ เคมี/แพทยศาสตร์ ชีววิทยา/สัตวศาสตร์ ธรณีวิทยา พฤกษศาสตร์ เกษตรศาสตร์ และคหกรรมศาสตร์ เมื่อพิจารณาการใช้เนื้อหาหมวดวิทยาศาสตร์/เทคโนโลยีพบว่า ผู้ใช้หนังสือหายากจำนวนมากที่สุด 55 คน (ร้อยละ 43.65) ใช้เกษตรศาสตร์ รองลงมา จำนวน 51 คน (ร้อยละ 40.48) ใช้พฤกษศาสตร์ จำนวน 49 คน (ร้อยละ 38.89) ใช้คหกรรมศาสตร์ และใช้เคมี/แพทยศาสตร์ และธรณีวิทยา จำนวน 47 คน (ร้อยละ 37.30 เท่ากัน) และผู้ใช้จำนวนน้อยที่สุด 43 คน (ร้อยละ 34.13) ใช้ชีวเคมี/สัตวศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีผู้ใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีในหัวข้ออื่น ๆ จำนวน 2 คน (ร้อยละ 15.87) ได้แก่ เทคโนโลยีต่าง ๆ (1) และชีวเคมี (1) (ตารางที่ 28)

2.12.7 การใช้หนังสือหายากหมวดศิลปะ

เนื้อหาหนังสือหายากหมวดศิลปะจำแนกเป็น 6 หัวข้อ ได้แก่ การออกแบบ/ประติมากรรม สถาปัตยกรรม/การก่อสร้าง การวาดภาพ การถ่ายภาพ/สมุดภาพ ดนตรี การแสดง/การฟ้อนรำ เมื่อพิจารณาการใช้เนื้อหาหมวดศิลปะพบว่า ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่จำนวน 70 คน (ร้อยละ 55.56) ใช้การถ่ายภาพ/สมุดภาพ รองลงมาคือผู้ใช้จำนวน 64 คน (ร้อยละ 50.79) ใช้สถาปัตยกรรม/การก่อสร้าง ผู้ใช้จำนวน 60 คน (ร้อยละ 47.62) ใช้การออกแบบ/ประติมากรรม ผู้ใช้จำนวน 58 คน (ร้อยละ 46.03) ใช้การแสดง/การฟ้อนรำ และผู้ใช้ใช้การวาดภาพ และดนตรี จำนวนน้อยที่สุด 57 คน (ร้อยละ 45.24 เท่ากัน) นอกจากนี้ยังมีผู้ใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดศิลปะ ในหัวข้ออื่น ๆ อีก จำนวน 1 คน (ร้อยละ 0.79) คือ ภาพยนตร์ (ตารางที่ 29)

2.12.8 การใช้หนังสือหายากหมวดวรรณคดี

เนื้อหาหนังสือหายากหมวดวรรณคดีจำแนกเป็น 4 หัวข้อ ได้แก่ วรรณคดี ตะวันตก วรรณคดีตะวันออก วรรณคดีไทย และวรรณคดีท้องถิ่น/พื้นบ้าน เมื่อพิจารณาการใช้เนื้อหาหมวดวรรณคดีพบว่า ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่ใช้หนังสือหายากหมวดวรรณคดีหลาย หัวข้อ โดยผู้ใช้จำนวนมากที่สุด 89 คน (ร้อยละ 70.63) ใช้วรรณคดีไทย รองลงมาผู้ใช้จำนวน 78 คน (ร้อยละ 61.90) ใช้วรรณคดีท้องถิ่น/พื้นบ้าน ผู้ใช้จำนวน 71 คน (ร้อยละ

56.35) ใช้วรรณคดีตะวันออก และผู้ใช้จำนวนน้อยที่สุด 64 คน (ร้อยละ 50.79) ใช้วรรณคดี ตะวันตก ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีผู้ใช้เนื้อหาหนังสือหายากหมวดวรรณคดี ในหัวข้ออื่น ๆ อีก จำนวน 1 คน (ร้อยละ 0.79) คือ วรรณคดีภาษาไทยโบราณ (ตารางที่ 30)

2.12.9 การใช้หนังสือหายากหมวดภูมิศาสตร์/ประวัติศาสตร์

เนื้อหาหนังสือหายากหมวดภูมิศาสตร์/ประวัติศาสตร์จำแนกเป็น 8 หัวข้อ ได้แก่ ภูมิศาสตร์ การท่องเที่ยว ชีวประวัติ ประวัติศาสตร์ไทย ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ ยุโรป ประวัติศาสตร์เอเชีย และประวัติศาสตร์ภูมิภาคอื่น ๆ ของโลก เมื่อพิจารณาการใช้เนื้อหา หมวดภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์พบว่า ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่ใช้หนังสือหายากหมวด ภูมิศาสตร์ 4 หัวข้อ โดยผู้ใช้จำนวน 102 คน (ร้อยละ 80.95) ใช้ประวัติศาสตร์ไทยรองลงมาคือผู้ใช้ จำนวน 100 คน (ร้อยละ 79.37) ใช้ชีวประวัติ ผู้ใช้จำนวน 92 คน (ร้อยละ 73.02) ใช้ประวัติ- ศาสตร์ท้องถิ่น ผู้ใช้จำนวน 84 คน (ร้อยละ 66.67) ใช้ประวัติศาสตร์เอเชีย และผู้ใช้จำนวนน้อยที่- สุด 20 คน (ร้อยละ 15.87) ใช้ประวัติศาสตร์ภูมิภาคอื่น ๆ ของโลกเช่น (อเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ แอฟริกา) ตามลำดับ (ตารางที่ 31)

3. ปัญหาการใช้หนังสือหายาก

ปัญหาการใช้หนังสือหายากที่ผู้ใช้ประสบในแต่ละด้านมีดังนี้

3.1 ปัญหาด้านการจัดหมวดหมู่หนังสือหายาก

ปัญหาด้านการจัดหมวดหมู่จำแนกเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่ สัญลักษณ์ที่ใช้ใน การจัดหมวดหมู่หนังสือหายากเข้าใจยาก และไม่มีการจัดหมวดหมู่ ปัญหาด้านการจัดหมวดหมู่ หัวข้อ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการจัดหมวดหมู่หนังสือหายากเข้าใจยาก มีผู้ตอบ 94 คน ปัญหาไม่มี การจัดหมวดหมู่หนังสือหายากมีผู้ตอบ 91 คน ผู้ใช้หนังสือหายากประสบปัญหาด้านการจัด หมวดหมู่หนังสือหายากโดยรวมในระดับปานกลางทั้ง 2 หัวข้อ คือ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการจัด หมวดหมู่หนังสือหายากเข้าใจยาก ($\bar{X}=2.84$) และไม่มีการจัดหมวดหมู่ ($\bar{X}=2.64$) ตามลำดับ นอกจากนี้ผู้ใช้ยังประสบปัญหาอื่น ๆ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยปัญหาในระดับมาก ($\bar{X}=4.00$) 1 ประการ คือ การจัดเนื้อหาหนังสือหายากมีเนื้อหาคล้ายคลึงกันทำให้ยากแก่การค้นหาจากบัตรรายการ (ตารางที่ 32)

3.2 ปัญหาด้านการจัดเก็บหนังสือหายาก

ปัญหาด้านการจัดเก็บหนังสือหายากจำแนกเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่ จัดเก็บหนังสือหายากรวมไว้กับหนังสือทั่วไปไม่สะดวกในการใช้ และจัดเก็บหนังสือหายากรบบชั้นปิดไม่สะดวกในการใช้ ปัญหาที่มีผู้ตอบ 104 คน คือ การจัดเก็บหนังสือหายากรบบชั้นปิดไม่สะดวกในการใช้ ส่วนปัญหาการจัดเก็บหนังสือหายากรวมไว้กับหนังสือทั่วไปไม่สะดวกในการใช้ มีผู้ตอบจำนวน 86 คน ผู้ใช้หนังสือหายากประสบปัญหาด้านการจัดเก็บหนังสือหายากโดยรวมในระดับปานกลางทั้ง 2 หัวข้อ คือ ปัญหาการจัดเก็บหนังสือหายากรบบชั้นปิดไม่สะดวกในการใช้ ($\bar{X}=3.34$) และปัญหาการจัดเก็บหนังสือหายากรวมไว้กับหนังสือทั่วไป ไม่สะดวกในการใช้ ($\bar{X}=2.64$) ตามลำดับ นอกจากนี้ผู้ใช้ยังประสบปัญหาอื่น ๆ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยปัญหาในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.00$) คือ ห้องสมุดไม่อนุญาตให้ใช้หนังสือหายากตัวเล่มจริง และไม่มีฉบับสำเนา (ตารางที่ 33)

3.3 ปัญหาด้านการเข้าถึงหนังสือหายาก

ปัญหาด้านการเข้าถึงหนังสือหายากจำแนกเป็น 3 หัวข้อ ได้แก่ ไม่มีคู่มือการใช้หนังสือหายากของห้องสมุด การเข้าถึงหนังสือหายากมีขั้นตอนยุ่งยาก และไม่สามารถเข้าถึงหนังสือหายากฉบับตัวเล่มจริงได้ ปัญหาด้านการเข้าถึงหนังสือหายากที่มีผู้ตอบจำนวนเท่ากัน 106 คน 2 หัวข้อ ได้แก่ ปัญหาการเข้าถึงหนังสือหายากมีขั้นตอนยุ่งยาก และไม่สามารถเข้าถึงหนังสือหายากฉบับตัวเล่มจริงได้ ส่วนปัญหาไม่มีคู่มือการใช้หนังสือหายากของห้องสมุด มีผู้ตอบ 104 คน ผู้ใช้หนังสือหายากประสบปัญหาด้านการเข้าถึงหนังสือหายากในระดับปานกลางทั้ง 3 หัวข้อ ดังนี้ ปัญหาไม่สามารถเข้าถึงหนังสือหายากฉบับตัวเล่มจริงได้ ($\bar{X}=3.20$) การเข้าถึงหนังสือหายากมีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ($\bar{X}=3.14$) และไม่มีคู่มือการใช้หนังสือหายากของห้องสมุด ($\bar{X}=3.09$) ตามลำดับ นอกจากนี้ผู้ใช้ยังประสบปัญหาอื่นๆ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยปัญหาในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.67$) คือ มีรายชื่อหนังสือแต่ไม่พบตัวเล่ม และหนังสือชำรุดไม่อนุญาตให้ใช้และไม่มีฉบับสำเนา (ตารางที่ 34)

3.4 ปัญหาด้านเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายาก

ปัญหาเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากจำแนกตามประเภทมีดังนี้

3.4.1 ปัญหาเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทบัตรรายการ

ปัญหาเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทบัตรรายการ จำแนกเป็น 3 หัวข้อ ได้แก่ บัตรรายการให้รายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือ บัตรรายการให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน และห้องสมุดไม่ได้จัดทำบัตรรายการหนังสือหายาก ปัญหาที่มีผู้ตอบจำนวน 99 คน คือ บัตรรายการให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน ส่วนปัญหาที่มีผู้ตอบจำนวน 87 คน คือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบัตรรายการหนังสือหายาก ผลการวิจัยพบว่าผู้ใช้หนังสือหายากประสบปัญหาด้านเครื่องมือช่วยค้นประเภทบัตรรายการโดยรวมในระดับปานกลางทุกหัวข้อ ตามลำดับดังนี้ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบัตรรายการหนังสือหายาก ($\bar{X}=2.76$) บัตรรายการให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน ($\bar{X}=2.65$) และบัตรรายการให้รายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือ ($\bar{X}=2.51$) (ตารางที่ 35)

3.4.2 ปัญหาเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทบรรณานุกรม

ปัญหาเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทบรรณานุกรมจำแนกเป็น 3 หัวข้อ ได้แก่ บรรณานุกรมให้รายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือ บรรณานุกรมให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน และห้องสมุดไม่ได้จัดทำบรรณานุกรมหนังสือหายาก ปัญหาที่มีผู้ตอบจำนวน 92 คน คือ บรรณานุกรมให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน ส่วนปัญหาที่มีผู้ตอบจำนวน 88 คนคือ บรรณานุกรมให้รายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือ ผู้ใช้หนังสือหายากประสบปัญหาด้านเครื่องมือช่วยค้นประเภทบรรณานุกรมโดยรวมในระดับปานกลาง 2 หัวข้อ ได้แก่ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบรรณานุกรมหนังสือหายาก ($\bar{X}=2.79$) และบรรณานุกรมให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน ($\bar{X}=2.51$) และปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยในระดับน้อย 1 หัวข้อ คือ บรรณานุกรมให้รายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือ ($\bar{X}=2.36$) (ตารางที่ 36)

3.4.3 ปัญหาเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทดรรชนี

ปัญหาเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทดรรชนีจำแนกเป็น 3 หัวข้อ ได้แก่ หัวเรื่องในดรรชนีใช้คำกว้าง ศัพท์ดรรชนีมีจำนวนไม่เพียงพอ และห้องสมุดไม่ได้จัดทำดรรชนีค้นเรื่องในหนังสือหายาก ปัญหาที่มีผู้ตอบจำนวน 95 คน คือ ปัญหาห้องสมุดไม่ได้จัดทำดรรชนีค้นเรื่องในหนังสือหายาก ส่วนปัญหาที่มีผู้ตอบจำนวน 92 คน คือ ศัพท์ดรรชนีมีจำนวนไม่เพียงพอ ผู้ใช้หนังสือหายากประสบปัญหาด้านเครื่องมือช่วยค้นประเภทดรรชนีโดยรวมในระดับปานกลางทั้ง 3 หัวข้อ ตามลำดับดังนี้ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำดรรชนีค้นเรื่องในหนังสือหายาก ($\bar{X}=2.93$) หัวเรื่องในดรรชนีใช้คำกว้าง ($\bar{X}=2.85$) และศัพท์ดรรชนีมีจำนวนไม่เพียงพอ ($\bar{X}=2.77$)

ผลการวิจัยนี้จึงไม่สอดคล้องกับสมมติฐานในข้อที่ 2 ที่

กำหนดว่า ปัญหาที่ผู้ใช้หนังสือหายากประสบในระดับมากคือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบรรณนิคณเรื่องในหนังสือหายาก

อย่างไรก็ตามการที่ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่ผู้ใช้หนังสือหายากจำนวนมากที่สุดประสบ คือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบรรณนิคณเรื่องในหนังสือหายากโดยมีค่าเฉลี่ยปัญหาในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.93$) อาจเป็นเพราะ ถึงแม้ว่าห้องสมุดจะไม่ได้จัดทำบรรณนิคณเรื่องในหนังสือหายากไว้อำนวยความสะดวก แต่ผู้ใช้ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักเรียน นักศึกษาก็สามารถเข้าถึงเนื้อหาที่ต้องการจากหนังสือหายากได้ด้วยวิธีอื่น การขาดเครื่องมือช่วยค้นประเภทนี้จึงไม่ทำให้เป็นปัญหามากนัก อนึ่งห้องสมุดที่เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลการวิจัยทั้ง 13 แห่งส่วนใหญ่ก็ไม่ได้จัดทำเครื่องมือช่วยค้นประเภทบรรณนิคณให้บริการ เนื่องจากการจัดทำบรรณนิคณต้องใช้เวลามีขั้นตอนยุ่งยาก บรรณารักษ์ห้องสมุดหนังสือหายากแต่ละแห่งมีจำนวนเพียง 1 – 2 คนจึงไม่สามารถทำบรรณนิคณเพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้ นอกจากนี้การจัดทำบรรณนิคณจะต้องนำหนังสือมาเปิดเพื่อค้นหา หรือข้อความสำคัญในหนังสือแต่ละเล่ม แต่หนังสือหายากส่วนใหญ่ที่มีสภาพรูปเล่มเก่าหรือชำรุดเสียหายและห้องสมุดเน้นการอนุรักษ์จึงอาจเป็นสาเหตุให้ไม่มีการทำบรรณนิคณเรื่องมากนัก (ตารางที่ 37)

3.4.4 ปัญหาเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทฐานข้อมูล

ปัญหาด้านเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทฐานข้อมูล จำแนกเป็น 3 หัวข้อ ได้แก่ ฐานข้อมูลให้รายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือ ฐานข้อมูลให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน และห้องสมุดไม่ได้จัดทำฐานข้อมูลหนังสือหายาก ปัญหาเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทฐานข้อมูลที่มีผู้ตอบจำนวน 95 คน คือ ฐานข้อมูลให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน ส่วนปัญหาที่มีผู้ตอบจำนวน 89 คน คือ ฐานข้อมูลให้รายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือ ผู้ใช้หนังสือหายากประสบปัญหาด้านเครื่องมือช่วยค้นประเภทฐานข้อมูลโดยรวมในระดับปานกลางทุกหัวข้อ ตามลำดับดังนี้ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำฐานข้อมูลหนังสือหายาก ($\bar{X}=2.96$) ฐานข้อมูลให้รายละเอียดไม่ครบถ้วน ($\bar{X}=2.78$) และฐานข้อมูลให้รายละเอียดไม่ตรงกับหนังสือ ($\bar{X}=2.63$) (ตารางที่ 38)

4. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการใช้หนังสือหายาก

ด้านแหล่ง/ห้องสมุดหนังสือหายาก จำนวน 51 คน (ร้อยละ 83.61) ของผู้ให้ข้อเสนอแนะประเด็นที่มีผู้ตอบจำนวนสูงสุดคือ ห้องสมุดหนังสือหายากมีน้อยและไม่เป็นที่รู้จัก ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักและมีการใช้มากขึ้น จำนวน 42 คน รองลงมาคือ **ด้านบริการหนังสือหายาก** จำนวน 50 คน (ร้อยละ 81.97) ของผู้ให้ข้อเสนอแนะ ประเด็นที่มีผู้ตอบจำนวนสูงสุดคือ ควรจัดทำสำเนาหนังสือหายากเล่มที่เก่ามากไว้ให้บริการทุกเล่ม ในกรณีที่ไม่อนุญาตให้นำตัวเล่มจริงไปถ่ายสำเนา **ด้านเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายาก** จำนวน 26 คน (ร้อยละ 42.62) ของผู้ให้ข้อเสนอแนะ ประเด็นที่มีผู้ตอบจำนวนสูงสุดคือ ห้องสมุดหนังสือหายากควรรวบรวมข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับหนังสือหายากเพื่อสืบค้นโดยคอมพิวเตอร์ จำนวน 9 คน รองลงมาคือห้องสมุดหนังสือหายากควรจัดทำเครื่องมือช่วยค้นหลากหลายประเภท จำนวน 8 คน และ**ด้านผู้ใช้หนังสือหายาก** จำนวน 7 คน (ร้อยละ 11.48) ให้ข้อเสนอแนะว่า ผู้ใช้ควรใช้หนังสือหายากอย่างทะนุถนอมและปฏิบัติตามกฎของห้องสมุดอย่างเคร่งครัด

การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่กำหนดไว้มี 2 ข้อ ดังนี้

1. ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่ใช้หนังสือหายากเพื่อประกอบการวิจัย ใช้หนังสือหายากภาษาไทย ฉบับพิมพ์ครั้งแรก ในรูปแบบสำเนาเอกสาร และใช้เนื้อหาด้านศิลปะและวัฒนธรรม
2. ปัญหาที่ผู้ใช้ห้องสมุดประสบในระดับมาก คือ ห้องสมุดไม่ได้จัดทำบรรณานุกรมเรื่องในหนังสือหายาก

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า มีทั้งส่วนที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ ดังต่อไปนี้

สมมติฐานข้อ 1 กำหนดว่า ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์การใช้หนังสือหายากเพื่อประกอบการวิจัย ใช้หนังสือหายากภาษาไทย และใช้เนื้อหาด้านศิลปะและวัฒนธรรม

ผลการวิจัยปรากฏว่ามีทั้งประเด็นที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน ดังนี้

ประเด็นที่สอดคล้องกับสมมติฐาน

ประเด็นส่วนที่กำหนดว่า ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์การใช้หนังสือหายากเพื่อประกอบการวิจัย

ประเด็นส่วนที่กำหนดว่า ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่ใช้หนังสือหายากภาษาไทย

ประเด็นส่วนที่กำหนดว่า ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่ใช้เนื้อหาด้านวัฒนธรรม

ประเด็นที่ไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน

ประเด็นส่วนที่กำหนดว่า ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่ใช้หนังสือหายากประเภทฉบับพิมพ์ครั้งแรก ผลการวิจัยพบว่าผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่ใช้หนังสือหายากประเภทพิมพ์จำนวนจำกัด

ประเด็นส่วนที่ห้าที่กำหนดว่า ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่ใช้หนังสือหายากในรูปแบบ-
สำเนาเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่ใช้หนังสือหายากในรูปแบบตัวเล่ม-
จริง

ประเด็นส่วนที่หกที่กำหนดว่า ผู้ใช้หนังสือหายากส่วนใหญ่ใช้เนื้อหาด้านศิลปะ ผลการวิจัย
พบว่า ผู้ใช้หนังสือหายากที่ใช้เนื้อหาด้านศิลปะมีจำนวนน้อย โดยผู้มีส่วนใหญ่ใช้เนื้อหาด้าน
วัฒนธรรมซึ่งอยู่ในหมวดสังคมศาสตร์ในหัวข้อขนบธรรมเนียมประเพณี

สมมติฐานข้อ 2 ที่กำหนดว่าปัญหาที่ผู้ใช้ห้องสมุดประสบในระดับมากคือห้องสมุด
ไม่ได้จัดทำบรรณานุกรมเรื่องในหนังสือหายาก

ผลการวิจัยปรากฏว่า ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้เนื่องจากผู้ใช้ประสบปัญหาห้อง-
สมุดไม่ได้จัดทำบรรณานุกรมเรื่องในหนังสือหายากในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะและการประยุกต์ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยเห็นว่าสามารถเป็นแนวทางในการดำเนินการและให้
บริการหนังสือหายากของห้องสมุดในด้านต่าง ๆ ได้แก่ แหล่ง/ห้องสมุดที่ให้บริการหนังสือหายาก
เครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายาก และการให้บริการหนังสือหายาก ดังต่อไปนี้

1. แหล่งบริการหนังสือหายาก

1.1 มีการรวบรวมข้อมูล จัดทำคู่มือแหล่งให้บริการหนังสือหายากในประเทศไทยเพื่อเผยแพร่ โดยระบุข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับแหล่งนั้น ๆ เช่น ชื่อ ประเภทห้องสมุด สถานที่ตั้ง ผู้รับผิดชอบ และประเภทหนังสือหายากที่ให้บริการ เป็นต้น

1.2 ห้องสมุดที่ให้บริการหนังสือหายากควรมีการประชาสัมพันธ์ถึงคุณค่าและความสำคัญของหนังสือหายากที่รวบรวมไว้ เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์มากยิ่งขึ้น

2. ด้านเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายาก

บรรณารักษ์และผู้ให้บริการของห้องสมุดต่าง ๆ ที่มีห้องหนังสือหายากควรดำเนินการดังนี้

2.1 จัดหาหรือทำเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากในรูปแบบต่าง ๆ ตามความต้องการของผู้ใช้ เช่น งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสือหายาก บัตรแยกประเภทหนังสือหายากตามสาขาวิชา และสาระสังเขปหนังสือหายาก เป็นต้น

2.2 จัดทำและให้บริการรายชื่อหนังสือหายากของห้องสมุดในรูปแบบต่าง ๆ เช่น CD-ROM กฤตภาค และบทความเกี่ยวกับหนังสือหายาก เป็นต้น

3. ด้านการให้บริการหนังสือหายาก

บรรณารักษ์และผู้ให้บริการของห้องสมุดต่าง ๆ ที่มีห้องหนังสือหายากควรดำเนินการดังนี้

3.1 เผยแพร่และแนะนำหนังสือหายากให้เป็นที่รู้จัก และใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่าด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยการจัดนิทรรศการที่น่าสนใจ ทั้งด้านวิธีการและหัวข้อที่จัด เช่น นิทรรศการหนังสือหายากที่สำคัญในสาขาวิชาต่าง ๆ นิทรรศการหนังสือหายากของบุคคลสำคัญ และนิทรรศการหนังสือหายากตามประเภท และการจัดพิมพ์ภาพจากหนังสือหายากเป็นบัตรอวยพรหรือที่คั่นหนังสือเผยแพร่ในโอกาสต่าง ๆ เป็นต้น

3.2 จัดทำสำเนาหนังสือหายากให้บริการแทนตัวเล่มจริงให้มากที่สุด และให้ยืมออกนอกห้องสมุดได้

3.3 จัดทำเรื่องราวเกี่ยวกับหนังสือหายากเผยแพร่บนเว็บไซต์ หรือจัดทำในรูปแบบ (Full text) เพื่อให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงได้โดยง่าย

แนวทางสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. ศึกษาการดำเนินงานห้องสมุดหนังสือหายาก ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ ในด้านการจัดหา การจัดเก็บ และการให้บริการหนังสือหายาก เพื่อนำไปปรับปรุงการให้บริการหนังสือหายากแก่ผู้ใช้บริการ

2. ศึกษาห้องสมุดหรือแหล่งจัดเก็บหนังสือหายาก ซึ่งยังไม่เป็นที่รู้จักและไม่มีการศึกษาวิจัย

3. ศึกษาการใช้ประโยชน์จากหนังสือหายากของผู้ใช้หนังสือหายากกลุ่มต่าง ๆ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

เกษม สุวรรณกุล. “หนังสือกับสังคม: รายงานการประชุมประจำปี พ.ศ. 2516.” **วารสารห้องสมุด** 18 (มกราคม – กุมภาพันธ์ 2517): 18 - 19.

กำธร สถิรกุล. **อนุสรณ์งานแสดงการพิมพ์แห่งประเทศไทย ครั้งที่ 1** พระนคร: โรงพิมพ์วิทยาลัยเทคนิค, 2505.

ขวัญใจ เอมใจ. “ชีวิตใหม่ของหนังสือเก่า.” **สารคดี** 6,161 (กรกฎาคม 2540): 98 -116.

จรรยา เบญจเจริญกุล. “คนเล่นหนังสือเก่า: ไทยมองญี่ปุ่น.” **East** 2,4 (ตุลาคม – ธันวาคม 2541): 19 - 22.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. **วงศ์เทวราช** พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสมิทธิ์, 2425.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สถาบันวิทยบริการ. **คู่มือหอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย** กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

ฉันทน์ ขำวิไล. **100 ปีของสุนทรภู่** พระนคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2498.

ฉวีวรรณ เทพย์เสน. บรรณารักษ์ 6. หอสมุดแห่งชาติ. สัมภาษณ์, 3 มกราคม 2544.

ชฎาภรณ์ จันท์ประเสริฐ. **ความสนใจในการอ่านหนังสืออนุสรณ์งานศพของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชน** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

ชูศรี กาลวันตวานิช. **วิวัฒนาการหนังสือปกอ่อนในประเทศไทย** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.

ฐิตยารัตน์ อินทวงศ์. **การประเมินหนังสือหายากภาษาไทยของห้องสมุดสยามสมาคม** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

ฐิติมา กลิ่นทอง. บรรณารักษ์. สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์. สัมภาษณ์, 23 มกราคม 2544.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระ. **นิทานโบราณคดี** พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร: ศิลปบรรณาคาร, 2513.

ทิพา ตันปิ่นเพชร. “หนังสือแจกการกุศล.” **วารสารอักษรศาสตร์** (4 มกราคม 2510): 120 – 130.

ธรรมเนียมการปกครองราชอาณาจักร ฉบับพิมพ์ย่อส่วน พระนคร: องค์การค้าของคุรุสภา, 2515.

นราธิปประพันธ์พงศ์, กรมพระ. **บทละครเรื่องมหาราชวงศ์พม่าแผ่นดินพระเจ้าสีป่อมินทร์
รจนาสำหรั้บละครปริดาลัย** พระนคร: โรงพิมพ์กรุงเทพเดลิเมต์, 2456.

นวลจันทร์ รัตนกร ชูติมา สัจจามันท์ และมารศรี ศิวรักษ์. **ปกิณกะเรื่องหนังสือไทยในสมัย-
รัตนโกสินทร์** กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, 2524.

นวลวรรณ ชันไพศาลศิลป์. **การวิเคราะห์หนังสืออนุสรณ์งานศพที่จัดพิมพ์ในปี พ.ศ. 2521 –
2530** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

นฤมล รุจิพร. **ห้องกรมพระจันทบุรีนฤนาถ. คู่มือหอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.**

เนียนศิริ ตาละลักษณณ์. “ตราที่ใช้ประทับหนังสือที่หอสมุดแห่งชาติ.” **ศิลปากร** 25, 1 (มีนาคม
2524): 80 – 102.

บุญรักษา อนันตะวิทยา. **หนังสือหายากภาษาตะวันตกของห้องสมุดสยามสมาคม** วิทยานิพนธ์-
ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2533.

บุษบา ลาภวิไล. **บรรณารักษ์ 5. ห้องสมุดวิทยาลัยพยาบาลมหาดไทย. สัมภาษณ์,
8 สิงหาคม 2544.**

เบญจจา รุ่งเรืองศิลป์. “หนังสือหายากกับการสืบค้นทางออนไลน์.” **วารสารห้องสมุด** 44, 2
(เมษายน – มิถุนายน 2543): 38 – 46.

ประยงค์ อนันทวงศ์. **หนังสือเก่า นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2540.**

ปรางทิพย์ อิศรางกูร ณ อยุธยา. **การประเมินค่าหนังสือหายากภาษาไทยของพระเจ้าบรมวงศ์-
เธอกรมพระจันทบุรีนฤนาถ ในห้องสมุดอนุสรณ์ที่หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

- ปิ่น มาลากุล, ม.ล. **งานละครของสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสุนทรมหาจักรีราชูปถัมภ์พระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม** กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2517.
- ปิ่น มาลากุล, ม.ล. **วงวรรณกรรม** กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2517.
- พรทิพย์ ไฉ่หิ่วระ. **การประเมินหนังสือหายากส่วนพระองค์ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมพระนครพิฆาตพระพันธุในสุณย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- พลาดีศัย สิทธิธัญกิจ. **การพิมพ์และหนังสือสยาม**. ใน **หนังสือเก่า**. หน้า 24. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2541.
- มนวิภา ไชยพันธุ์. **การประเมินคุณค่าเอกสารทางประวัติศาสตร์ไทย** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515.
- มุกดา ต๋องเสรีกุล. **บรรณารักษ์ห้องสมุดกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ**. สัมภาษณ์, 24 มกราคม 2544.
- มูลนิธิพิพิธภัณฑสถานวังวรดิศ. **ที่ระลึกครบรอบ 5 ปี หอสมุดตำรงราชานุภาพ วังวรดิศ 6 ธันวาคม 2537** กรุงเทพมหานคร: บริษัทอินเตอร์เนชั่นแนล คอสเมติกส์ จำกัด, 2537.
- แม่้นมาส ขวลิต. **ประวัติหอสมุดแห่งชาติ** พระนคร: กรมศิลปากร, 2509.
- รัชนี้ ทรัพย์วิจิตร. **บรรณารักษ์หัวหน้าสุณย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. สัมภาษณ์, 24 กรกฎาคม 2544.
- รัตนา เตชามหาชัย. **บรรณารักษ์ 8. สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**. สัมภาษณ์, 23 สิงหาคม 2544.
- ลำดวน เทียรฆมนิธิกุล. **เล่าเรื่องหนังสือเก่า: หนังสือฉบับหอพระสมุด**. **วารสารฐานุสรณ์สาร** 19, 3 (1 กรกฎาคม 2543): 68 – 73.
- วิจิตรมาตรา, ชุน. **หลักไทย** พระนคร: โรงพิมพ์ไท, 2471.
- ศิริน โรจนสโรช. **หัวหน้าหน่วยสนเทศสุโขทัยศึกษา บรรณารักษ์ 6**. สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2544.
- ศักดิ์ศรี แย้มนัตดา. **วิทยารัตนากร: รวมบทความวิชาการอักษรศาสตร์ของศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี แย้มนัตดา** กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, 2545.
- สมบุญรณ์ แก่นตะเคียน. **การประเมินคุณค่าสิ่งพิมพ์เพื่อการวิจัยด้านขนบธรรมเนียมประเพณีไทย** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517.

สินีนางู สมบูรณ์เอนก. หัวหน้างานศูนย์สนเทศภาคเหนือ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2544.

สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. **หนังสือเก่า** นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2541.

สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. **เอกสารการสอนชุดวิชาสารนิเทศลักษณะพิเศษ**

นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2533.

สุदारัตน์ รัตนราช. **การใช้หนังสืออนุรักษ์งานศพในกลุ่มนักวิชาการประวัติศาสตร์ใน**

มหาวิทยาลัยของรัฐ วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

สุนีย์ ดาราศิลป์. **การจำแนกผลงานจากชีวประวัติที่ปรากฏในหนังสืออนุรักษ์งานศพระหว่างปี**

พ.ศ. 2516 – 2520 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.

สุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์. **การศึกษาประเภทของหนังสืออนุรักษ์ในงานฌาปนกิจศพที่คัดลอกจาก**

ต้นฉบับของหอสมุดแห่งชาติ และเรื่องที่ได้จากแหล่งอื่น ๆ ระหว่างปี พ.ศ. 2501 –

2510 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512.

“เสียดายสิ่งพิมพ์โบราณ ขุมปัญญาที่หายไป.” **มติชน** (2 สิงหาคม 2543): 12.

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. **มรดกของชาติ เล่ม 4**

กรุงเทพมหานคร: บริษัท ฉลองรัตน จำกัด, 2536.

เสาวนีย์ นุชนาฎนนท์. “การใช้ห้องหนังสือสุภา ศิริमानนท์.” **ห้องหนังสือคุณสุภา ศิริमानนท์**

(เอกสารฉบับสำเนา).

หนังสือที่ระลึกพิธีเปิดหอสมุดปรีดี พนมยงค์: คลังความรู้คู่สังคมไทย กรุงเทพมหานคร:

แปลนพรินต์, 2541.

หอสมุดแห่งชาติ. กรมศิลปากร. **หอสมุดแห่งชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน** กรุงเทพมหานคร:

สหประชาพานิชย์, 2528.

อนงค์ เขียวพลอย. บรรณารักษ์ 6. **ห้องสมุดอนุমানราชชนน.** สัมภาษณ์, 17 กันยายน 2544.

อมรรัตน์ ตรีเพชรสมกุล. บรรณารักษ์หอสมุดดำรงราชานุภาพ. สัมภาษณ์, 25 มกราคม 2544.

อรุณ สุภัทรากุล. การศึกษาประเภทของหนังสืออนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพที่คัดลอกจาก
ต้นฉบับของหอสมุดแห่งชาติ และเรื่องที่ได้จากแหล่งอื่น ๆ ระหว่างปี พ.ศ. 2511 -
2515 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.

อาภากร ธาตุโลหะ. บรรณารักษ์ 8. สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา. สัมภาษณ์,
4 สิงหาคม 2544.

เอกรินทร์ ด้หวักดีศิริ. บรรณารักษ์หัวหน้าห้องสมุดสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์.
สัมภาษณ์, 22 กรกฎาคม 2544.

เอนก นาวิกมูล. **รูปเก่าเมืองไทยในเมืองฝรั่ง** กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ, 2530.

เอมอร ต้นเถียร. บรรณารักษ์ 7. ห้องสมุดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด. สัมภาษณ์,
15 สิงหาคม 2544.

อัญชลี ลีพิทาวงศ์. บรรณารักษ์. สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สัมภาษณ์, 25 สิงหาคม 2544.

อัมพร ทีชะระะ. **ห้องสมุดหนังสือหายาก** กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.

อัมพร ทีชะระะ. “ห้องสมุดหนังสือหายากและการศึกษาวิชาห้องสมุดหนังสือหายาก.”
วารสารบรรณารักษศาสตร์ 17, 1 (มกราคม 2540): 72 – 79.

ภาษาอังกฤษ

Almagnò, Romana Stephen. “Limited Editions.” *Encyclopedia of Library and Information
Science* 16 (1975): 184 – 186.

Cave, Roderick. *Rare Book Librarianship* London: Clive Bingley, 1976.

Dahl, Svend. *History of Book* Metuchen, N.J.: Scarecrow Press, 1968.

Duckett, Kenneth W. *Modern Manuscript : A Practical Manual for their Management,
Care and Use* Nashville: A.L.A. for state and local history, 1975.

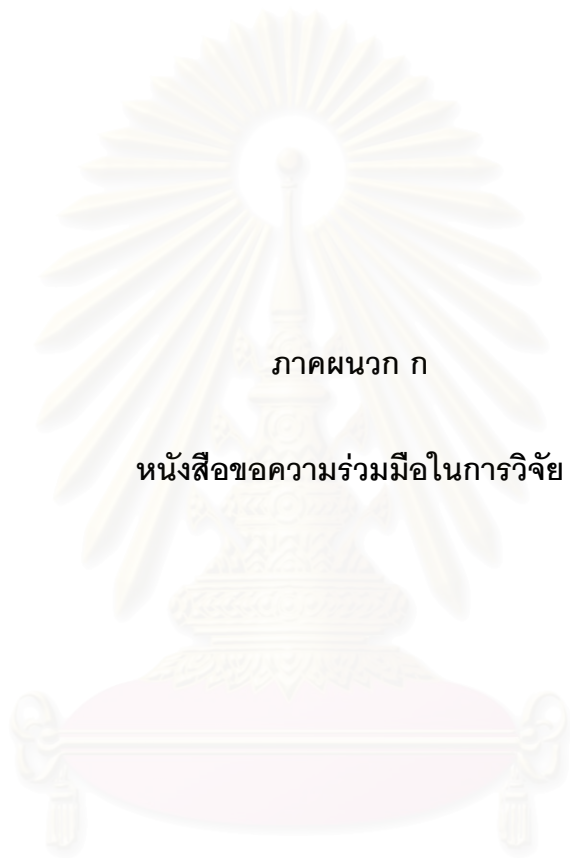
Harrop, Dorothy A. Decoration. *Encyclopedia of Library and Information Science*
6 (1971): 495 – 503.

- Immroth, John Philip and Almagno, Romano Stephen. "Incunabula." **Encyclopedia of library and information science** (1974): 265 – 279.
- Johnson, Elmer D. **History of Libraries in the Western World** 2d ed. Metuchen, N.J.: Scarecrow, 1970.
- Millett, Kate. **Sexual Politics** New York: Doubleday, 1970.
- Overmier, Judith Ann. Scientific Rare Book Collections in Academic and Research Library in Twentieth Century America (development, collectors, acquisitions methods). Doctoral dissertation, University of Minnesota, 1985. **Dissertation Abstract International** 46,10 (1985): 257 A.
- Powell, Lawrence Clark. "Rare Book Code." **College and Research Libraries** 1 (December, 1939): 104 – 107.
- Skoog, Anne. "Fore – edge Painting." **Encyclopedia of Library and Information Science** 9 (1973): 1 – 7.
- Stokes, Roy. "First Editions." **Encyclopedia of Library and Information Science** 8 (1972): 496 – 499.
- TIAC. 2000 "Library in Thailand" [Online]. Available: [http:// www.tiac.or.th](http://www.tiac.or.th)
- Tree, Roland A.L. "Fashion in Collecting and Changing Prices." **Library Trends** 5 (April 1957): 476 – 482.
- Van Wingen, Peter. "Rare books in Large Libraries: the Library of Congress." **Wilson Library Bulletin** 58 (October 1983): 97 – 101.

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ ทม 0308.01/

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท ปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

มกราคม 2545

เรื่อง ขอความร่วมมือในการวิจัย

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาวปัทม์ชนิต บาลีเขต นิสิตชั้นปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชา
บรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำลังดำเนินการวิจัยเพื่อ
เสนอเป็นวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การใช้หนังสือหายากของผู้ใช้ห้องสมุดในกรุงเทพมหานครและ
ปริมณฑล” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์สุพรรณิ วราทร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ นิสิตจำเป็นต้องรวบรวมข้อมูลโดยนำแบบสอบถามมาเก็บข้อมูลกับผู้ใช้งานห้องสมุดของท่านซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลใน
การวิจัยครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นางสาว
ปัทม์ชนิต บาลีเขต ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการและขอ
ขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรรณพิมล กุลบุญ)

หัวหน้าภาควิชาบรรณารักษศาสตร์

ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์

โทรศัพท์ 0-2218-4817

โทรสาร 0-2218-4818

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์

ชื่อห้องสมุด.....

สังกัด.....

โทร.....

บรรณารักษ์.....คน เจ้าหน้าที่ห้องสมุด.....คน

สถิติผู้ใช้.....คน/เดือน

ระบบการจัดหมวดหมู่.....

เครื่องมือช่วยค้น.....

จำนวนหนังสือหายาก.....เล่ม/ชื่อเรื่อง

ภาษาของหนังสือหายาก.....

การจัดเก็บหนังสือหายาก.....

การให้บริการหนังสือหายาก

เนื้อหาหนังสือหายากในห้องสมุด

ชื่อบรรณารักษ์/เจ้าหน้าที่ (ผู้ให้สัมภาษณ์).....

วันที่สัมภาษณ์.....

ภาคผนวก ค

แบบสอบถาม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามเรื่อง

การใช้หนังสือหายากของผู้ใช้ห้องสมุดในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

คำชี้แจง

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ใช้หนังสือหายาก

ตอนที่ 2 การใช้หนังสือหายาก

ตอนที่ 3 ปัญหาการใช้หนังสือหายาก และข้อเสนอแนะ

หนังสือหายาก หมายถึง หนังสือเก่ามีคุณค่า ไม่อาจหาได้ง่ายในห้องสมุดหรือตามร้านขายหนังสือทั่วไป เป็นหนังสือที่ผู้สะสมหนังสือและห้องสมุดต่าง ๆ พยายามสงวนรักษา เพื่อให้เป็นเอกสารอ้างอิงสำหรับการค้นคว้าวิจัย จำแนกเป็น 7 ประเภท ดังนี้

1. **หนังสือเก่าเก่าหาได้ยาก** มีค่าด้านประวัติศาสตร์พิมพ์ของโลก เช่น หนังสือที่พิมพ์ด้วยตัวแกะไม้ (Blockbooks) ซึ่งเป็นหนังสือที่พิมพ์ในยุคก่อนที่มนุษย์จะคิดวิธีเรียงพิมพ์ขึ้นได้ หรืออินคูนาบูลา (Incunabula) ซึ่งเป็นหนังสือที่ผลิตขึ้นด้วยวิธีเรียงพิมพ์

2. **เอกสารปฐมภูมิด้านประวัติศาสตร์พิมพ์ของประเทศหรือภูมิภาค** โดยทั่วไปหมายถึงหนังสือที่จัดพิมพ์ในช่วงระยะ 50 – 80 ปี ในพัฒนาการพิมพ์ในประเทศไทยคือหนังสือที่จัดพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2379 – พ.ศ. 2460 ลักษณะตัวพิมพ์ไทยในสมัยแรกนี้เลียนแบบการเขียนหนังสือด้วยปากกาจิ้มบนกระดาษที่ไม่เรียบ

3. **หนังสือที่มีการพิมพ์จำนวนจำกัด** เช่น หนังสืออนุสรณ์ต่าง ๆ ซึ่งพิมพ์เพียงหนึ่งครั้งตามจำนวนที่กำหนดไว้

4. **หนังสือฉบับพิมพ์ครั้งแรก** คือ หนังสือเรื่องที่มีการจัดพิมพ์ต้นฉบับในรูปแบบเล่มของหนังสือเป็นครั้งแรก

5. **หนังสือที่มีเนื้อหาเป็นที่กล่าวขวัญถึง** คือ หนังสือที่เด่นในลักษณะต่าง ๆ เช่น หนังสือที่รัฐบาลประกาศให้เป็นหนังสือต้องห้าม หนังสือเรื่องที่มีลักษณะพิเศษหรือแตกต่างจากผลงานส่วนใหญ่ของนักเขียนคนนั้น ๆ และหนังสือที่มีเนื้อหา “กุ” หรือ “ปลอมแปลง” ขึ้นบางส่วนหรือทั้งเล่ม

6. **หนังสือเก่าที่มีสภาพรูปเล่มสมบูรณ์สวยงาม** เช่น หนังสือเก่าที่ตกทอดมาถึงปัจจุบันโดยมีสภาพรูปเล่มสมบูรณ์ หนังสือที่จัดทำรูปเล่มอย่างสวยงาม ประณีต บรรจงโดยใช้วัสดุมีค่า เช่น หนัง แพร ไหม แผ่นเงิน หนังสือที่มีภาพประกอบที่มีคุณค่าและหนังสือที่มีขนาดรูปเล่มต่างจากธรรมดา เช่น ฉบับพิมพ์ย่อส่วน

7. **หนังสือที่มีประวัติการครอบครอง** คือ หนังสือที่มีภาพผู้แต่ง หรือเจ้าของหนังสืออยู่ในเล่ม รวมทั้งหนังสือที่มีบรรณสิทธิ์ (Bookplate) ป้ายหรือตราประจำตัวเจ้าของหนังสือ และหนังสือที่มีลายมือชื่อ หรือข้อความที่เจ้าของเดิมเขียนไว้ในเล่ม

เลขที่แบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ใช้นั่งสือหายาก

โปรดขีดเครื่องหมาย / ลงในช่อง () หรือเติมข้อความลงในช่องว่างหน้าข้อความที่เป็นรายละเอียดส่วนตัวของท่าน

1. เพศ

() ชาย () หญิง

2. ปัจจุบันท่านมีอายุ

() ต่ำกว่า 20 ปี () 40 – 49 ปี

() 20 – 29 ปี () 50 – 59 ปี

() 30 – 39 ปี () 60 ปีขึ้นไป

3. ท่านประกอบอาชีพ

() นักศึกษา

() อาจารย์

() นักวิจัย

() นักวิชาการ

() นักเขียน

() อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

4. ระดับการศึกษาสูงสุดของท่าน (รวมทั้งกำลังศึกษาอยู่)

() ประถมศึกษา

() มัธยมศึกษา

() ประกาศนียบัตร (ปวช., ปกศ., ปวท.)

() อนุปริญญา (ปวส., ปกศ.สูง)

()ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า

()ปริญญาโท

()ปริญญาเอก

() อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 2 การใช้หนังสือหายาก

โปรดขีดเครื่องหมาย / ลงในช่อง () หรือเติมข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงในรอบ 1 ปี (ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2544 ถึง เมษายน 2545)

5. วัตถุประสงค์ในการใช้หนังสือหายากของท่านเพื่อ (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

- () ประกอบการวิจัย
- () ประกอบการเรียน
- () ประกอบการทำงาน
- () เขียนบทความ เอกสารวิชาการ ตำรา
- () ศึกษาเรื่องที่สนใจ
- () อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

6. ความถี่ในการเข้าใช้หนังสือหายากในห้องสมุดต่าง ๆ ของท่าน (โดยเฉลี่ยตั้งแต่ พฤษภาคม 2544 ถึง เมษายน 2545) บ่อยเพียงใด

- () 1 ครั้ง
- () 2 - 3 ครั้ง
- () 4 - 5 ครั้ง
- () 6 - 7 ครั้ง
- () 8 - 9 ครั้ง
- () มากกว่า 10 ครั้ง

7. จำนวนห้องสมุดที่ท่านเคยใช้หนังสือหายากประมาณ

- () 1 แห่ง
- () 2 - 3 แห่ง
- () 4 - 5 แห่ง
- () มากกว่า 5 แห่ง

8. ประเภทของห้องสมุดที่ท่านใช้หนังสือหายาก (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

- () หอสมุดแห่งชาติ
- () ห้องสมุดเฉพาะ
- () ห้องสมุดมหาวิทยาลัย
- () อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

9. จำนวนหนังสือหายากที่ท่านใช้ครั้งละประมาณกี่เล่ม

- () ไม่เกิน 5 เล่ม
- () 6 - 10 เล่ม
- () 11 - 15 เล่ม
- () มากกว่า 15 เล่ม

10. หนังสือหายากที่ท่านใช้ เป็นภาษาใด (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

- () ภาษาไทย
- () ภาษาอังกฤษ
- () ภาษาอื่น ๆ (โปรดระบุ).....

11. หนังสือหายากที่ท่านใช้เป็นประเภทใด (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

- () เก่าแก่หาได้ยาก มีค่าด้านประวัติศาสตร์พิมพ์ของโลก
- () เอกสารปฐมภูมิด้านประวัติศาสตร์พิมพ์ของแต่ละประเทศ หรือแต่ละภูมิภาค
- () หนังสือที่มีการพิมพ์จำนวนจำกัด
- () หนังสือฉบับพิมพ์ครั้งแรก
- () หนังสือที่มีเนื้อหาเป็นที่กล่าวขวัญถึง
- () หนังสือเก่าที่มีสภาพรูปเล่มสมบูรณ์ หรือมีการจัดทำรูปเล่มสวยงาม
- () หนังสือที่มีประวัติการครอบครอง
- () อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

12. รูปแบบของหนังสือหายากที่ท่านใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

- () ตัวเล่มจริง
- () สำเนาเอกสาร
- () ไมโครฟิล์ม
- () สำเนาจากไมโครฟิล์ม
- () อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

13. วิธีการเข้าถึงหนังสือหายากของท่านคือ (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

- () เข้าถึงด้วยตนเองจากประสบการณ์การใช้ห้องสมุด
- () ทามบรรณารักษ์ / ผู้ให้บริการ
- () ศึกษาจากคู่มือห้องสมุด
- () ค้นหาจากเครื่องมือช่วยค้นของห้องสมุด
- () อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

14. เครื่องมือช่วยค้นที่ท่านใช้ในการเข้าถึงหนังสือหายากของห้องสมุดคือชนิดใด

(ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

- () บัตรรายการ
 () ฐานข้อมูล
 () บรรณานุกรมหนังสือหายาก
 () ดรรชนีค้นเรื่องหนังสือหายาก
 () สำเนาสารบัญ / หน้าปกในหนังสือหายากที่ห้องสมุดจัดทำ
 () อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

15. ท่านต้องการเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายากประเภทต่าง ๆ เหล่านี้เพียงใด (กรุณาตอบทุกข้อ)

ประเภทของเครื่องมือช่วยค้น	ระดับความต้องการเครื่องมือช่วยค้น หนังสือหายาก				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
- บัตรรายการ.....
- ฐานข้อมูล.....
- บรรณานุกรมหนังสือหายาก...
- ดรรชนีค้นเรื่องหนังสือหายาก
- สำเนาสารบัญ/หน้าปกใน หนังสือหายากที่ห้องสมุดจัดทำ..
- อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

16. ท่านใช้หนังสือหายากที่มีเนื้อหาต่อไปนี้หรือไม่ (กรุณาตอบทุกข้อ)

เนื้อหา	ใช่	ไม่ใช่
รวมความรู้ - บรรณานุกรม..... - พจนานุกรม..... - สารานุกรม..... - สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง (วารสาร หนังสือพิมพ์)..... - หนังสืออนุสรณ์..... - อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
ปรัชญา - ทฤษฎีแห่งความรู้..... - จิตวิทยา..... - ตรรกวิทยา..... - จริยศาสตร์ / ศีลธรรม..... - ปรัชญาโบราณ..... - ปรัชญาตะวันตก..... - ปรัชญาตะวันออก..... - อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

เนื้อหา	ใช่	ไม่ใช่
ภาษา - ภาษาศาสตร์..... - ภาษาตะวันออก (จีน มอญ เขมร บาลี ฯลฯ)..... - ภาษาตะวันตก (ละติน กรีก สเปน โปรตุเกส ฝรั่งเศส อังกฤษ ฯลฯ)..... - ภาษาไทย..... - ภาษาถิ่นของประเทศไทย (ล้านนา ยาวี อีสาน ฯลฯ)..... - ภาษาอื่น ๆ (โปรดระบุ).....		
วิทยาศาสตร์/เทคโนโลยี - คณิตศาสตร์..... - ฟิสิกส์ / ดาราศาสตร์..... - เคมี / แพทยศาสตร์..... - ชีววิทยา / สัตวศาสตร์..... - ธรณีวิทยา..... - พฤกษศาสตร์..... - เกษตรศาสตร์..... - คหกรรมศาสตร์..... - อื่น ๆ (โปรดระบุ).....		

18. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการใช้หนังสือหายาก

18.1 ด้านแหล่ง/ห้องสมุดหนังสือหายาก.....

.....

18.2 ด้านเครื่องมือช่วยค้นหนังสือหายาก.....

.....

18.3 ด้านผู้ใช้หนังสือหายาก.....

.....

18.4 ด้านบริการหนังสือหายาก.....

.....

18.5 ด้านอื่นๆ (โปรดระบุ).....

.....

(ขอขอบพระคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวปัทม์ชนิต บาลีเขต เกิดวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2519 ที่จังหวัด กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาในปีการศึกษา 2541 และเข้าศึกษาในหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2542

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย